

KECSKEMÉT VÁROS

TÖRTÉNETE,

OKLEVÉLTÁRRAL.

HORNYIK JÁNOS

ÁLTAL.

NEGYEDIK KÖTET.

a szövegben és külön háromszáz darab oklevéllel.

KECSKEMÉTEN,

SZERZŐ TULAJDONA.

1866.

Ha fájni fog, szíves olvasó, egy vagy más, mit gyűjteményemben látandasz: emlékezzél meg, hogy vannak fájó természetű igazságok; de azért ismernünk kell, hogy meggyógyíthassuk. Különben is nem én csinálom, én csak elbeszélem azokat.

Gr. Mikó Imre.

Erd. tört. ad. I. k. III. lap.

ELŐSZÓ.

E kötet nyomtatása, jobb idő reményében, lassan haladt: három hosszú év után követi az előbbit.

Valamint az I. kötet előszavában tettem, úgy ezennel is őszintén bevallom: mikép történetirói dicsőségre soha sem vágytam; azon meglepő, váratlan elismerést, melylyel a M. T. Academia érdemem fölött megtisztelni méltóztatott, parányiságom érzetében reményleni sem merészeltem.

E IV. kötet tárgyal egy forradalmi korszakot, a történelemben és nép nyelvén „Kuruc Világ“-nak nevezettet, mely 160 év előtt vonúlt el hazánk szinpadán, illetőleg Kecskeméten s vidékén. E korszak jellemzéseül, a szövegben és külön, kivonatban vagy egész terjedelemben közlök 300 darab oklevelet; csak hivatkozással érintek mintegy 200 darabot, — melyekkel a szereplő feleket s általuk előidézett eseményeket és szülő városom ekkori viszontagságait megismertetni ügyekezem.

Itt van a törvényes koronás királyi Felségnek s kormányközegeinek egy halom hivatalos irata s közoklevele, melyek a fölkelést gyanúsítván, mindenképen kárhoztatják; — itt van az ellenpártnak egypárszáz oklevele s hivatalos irata, melyek a kitörést megelőzőtt események fölött pálcát törnek s a fölkelést okadatolván, részletesen ismertetik; — itt vannak magán személyektől származott s a községek jegyzőkönyveiből merített egykorú adatok, melyek az alakokat és eseményeket fölvilágosítják: mindkét fél okleveleit közlöm azért, hogy a történelmet, az igazság tükrét, az élet oktatóját, egykorú és eredeti kútfők után ismerni tanulhassuk.

E könyv tehát nem iránymunka, se nem pártirat; ilyenén értelmezés ellen, tiltakozásom nélkül is védi magát: II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek rendelkezésem alatt levő még mintegy 20 darab igen érdekes, de nagyon mérges nyiltlevelét épen azért nem adtam, nehogy azokért — mai viszonyok közt — valaki vételtessen.

Isten velünk — senki ellenünk!

Kecskemét, December 1. 1865.

Hornyik János.

TARTALOM.

Ötödik szakasz. I. Országos és megyei közállapot. Keeskemét viszonyai. Szerző kitérései. 3—13. lap.

II. A „Kuruc Világ” kitérése. Hatása. Ellene tett intézkedések. Védelmi készülétek. A fölkelés terjedése Keeskemétig. 13—29. lap.

III. A lengyel király nyiltlevele. Keeskemét s vidéke az adót Budára, az élelmezést Szegedre beszolgáltatni köteleztetik. Rákóci Ferenc fejedelem Pestmegyében általános fölkelést rendel. Szolnokot a kurucok beveszik. Csongrádnál vereséget szenvednek. Halasnál győznek. Budapest részére fegyveres segély s élelmezés sürgtetetik. Keeskemét gulyáit s méneseit a ráé elrabolja. Királyi leiratok a fölkelés elnyomására. A rácok ellenforradalma. 30—50. lap.

IV. Keeskemét súlyos helyzete: a hadviselő felek iránybani alkalmazkodása. A rácok féktelenkedése: a vidékről 8,000, Keeskemétről 4,000 darab marhát elrabolnak. A város Bécsbe folyamodik ellenük oltalomért: szavojeni Eugen herceg válasza s a magyar kir. udv. Cancellaria rendelete. Rákóci fejedelem a várost megbünteti, Bécsben járt küldötteit vasra verve letartóztatja. 50—67. lap.

V. Keeskemét a kurucok irányában. A kuruc had. Elemei. Szervezete. Fölszereltetése. Kihágásai. Fegyelme. Esküje. Péter Andrási Miklós zagyva hada. Élelmezés. Kitartás. Keeskemét roppant költségei. 67—96. lap.

VI. Ujabb intézkedések a fölkelés elnyomására. Bercsényi és Károlyi szerencsés hadjáratai. A rácok csatlakozást ajánlanak.

védleveleket nyernek. Kecskemét s vidéke őrhadának vezérei Deák Ferenc és Illósvai Imre kiütése: Csepel szigetből szavojeni Eugen herceg méneseit s gulyáit elhajtják; Pest alatt a budai rác hadat összetörik; Dunavecsénél a befagyott Dunán átkelnek s Kreutz német és Monaszterli rác hadait megverik; Bácskaságot tüzzel vassal pusztítják. A rácok viszont a magyar helységekre törnek: Izsákot kirabolják s Kecskemétet fenyegetik. A kurucok általános fölkelést rendeznek. Budára a császári, Egerbe a kuruc hadak számára élelmezés szorgalmaztatik. A fejedelem hadait a Dunához vonja, maga is oda nyomul. A solti, ordasi és pataji kuruc tábor. A hadak Kecskeméten. A három város 1,000 lovaszt állít, ezek közt Kecskemét hatszázat. 96—116. lap.

VII. A három város hadai. A rácok vérengző kicsapásai. Kecskemét a rácok támadásainak folytonos célpontja. Csatázás a városiak és rác hadak közt: Félegyházán, Ágasegyházán, Baracson. Védvonal Kecskemét alatt. Ezt a rác áttöri, a város alá rohan, három részről megtámadja, marháit elrabolja. A fejedelem hadjárata Bácska ellen. Szeged ostroma. 116—131. lap.

VIII. Kecskemétnek és vidékének tábori szolgálata s ropant terhelhetései. A szegedi várparancsnok követelése. Kecskemét Szegeddeli közlekedéstől eltiltatik. A szegedi parancsnok két kecskeméti tisztviselőt elfogat s azokat börtönnel sanyargatja. A rácok ismét kitörnek. Új hadjárat. Nagyszombati ütközet. 131—148. lap.

IX. Kecskemét vidéke védtelenül. A rácok megint kitörnek. A három város 1,000 fegyverésének kiállítása mellett általános fölkelésre köteleztetik. Kecskemét hadélelmezési terheltetése. Mezei zsoldos had és portális hajdúk állíttatnak: Kecskemét és Nagykőrös 400 ember kiállítására köteleztetik. Buda és Szeged mozgalmái. 148—160. lap.

X. 1705. A német had Erdélyre ront. Budáról Ceglédre, Körösön, Kecskeméten át, Csongrád és Szeged felé vonul. Károlyi Sándor és Bottyán János magyar tábornokok körül rajozva csapdozzák. A három város a német had bevárásától eltiltatik s mindenestül Mátra alá kiköltözésre köteleztetik. Kérelmük sikertelen. Maradnak még is. A német had rájuk beszáll, fölük élelmet és pénzt zsarol. A magyar had támadásai.

Kecskemét s Kőrös melletti csaták. A fejedelem e városokat porrá égettetni rendeli; megbocsát: Kecskemét büntetésül Bottyán János huszár ezredét megruházni köteleztetik. A három város ismét 600 hajdú kiállítására szoríttatik s a szécsényi gyűlésben kimondott nemzeti szövetségre felekkettetik. A rác megint vidékeinkre tör: Fülöpszállást és Szabadszállást megrabolja s lakosai közül ötvenet levág. 160—173. lap.

XI. 1706. Enyhítés a közterheken. A magyar fegyverek előnye dunántúl. Rabutin Erdélyből ide rendeltetik. Kassától Debrecenig, Csongrádig, Szolnokig kóborol. Kecskemétet háromszor megközelíti s a város népe mindannyiszor általános kiköltözésre köteleztetik. Auguszt. 24. a Mátra alá bujdosnak s 46 napi bujdosás után Okt. 8-kán térnek haza. November 8-kán történik a második futás, mely 13 napig tart. 1707. Január 14-kén kemény tél közepén harmadszor baracsi pusztára nyomul a város népe s egy heti nyomorgás után tér haza. E három futás nyomorúságai. Rabutin éhes, eldermedt hadának Budapestre érkezése. 173—183. lap.

XII. 1707. Az ónodi gyűlés. Károlyi Sándor a Maros mellékén, Berthóti István Bácskában a rácokat pusztítja, kik viszont Kecskemét rémséges feldúlásával felelnek. A város elleni véletlen roham. Csaba Mátyás vitézül ellenáll s csapatával együtt felkoncoltatik. A város kiraboltatván felgyújtatik. Elcsettek, foglyok és sebesültek száma. Elrablott és elégett vagyon mennyisége. A város gyásza. A dúlás eredménye. 183—190. lap.

XIII. 1708. A rác Nagykőröst támadja meg, de a város megsegítettik. Félnapos ostrom és csatározás után a rác megfut, de a várost felgyújtja s minden határbeli marhát elhajt. A három város oltalmat keres. Kecskemét a budai s szegedi tábornokok által védlevéllel láttatik el: Nagykőrös a fejedelemhez folyamodik. Bercsényi főtábornagy megengedi, hogy a városok saját védelmükre önkéntes csapatokat szervezzenek. A császári tábornokok az adót sürgetik. 191—199. lap.

XIV. 1709. A fejedelem követsége a török portához, melyet Kecskeméttől Makóiig két huszár ezred kísér. Ezek visszatértükkor a rácokra csapnak. Ezt tavaszfélen a rácok kecskeméti marhák elrablásával megtorolják. Szűcs Istók kecskeméti hadnagy

viszont a három város lovas hadával Bácskába csap, két helységet kirabol, lakosait leüli vagy foglyúl hozza. A szegedi tábornok fenyegetése. A rác most Ceglédet támadja meg. Véletlenül meglepi, teljesen kirabolja, 63 halott s 40 sebesült hátrahagyásával, 18 fogollyal odább áll. A fejedelem intézkedése. 199—203. lap.

XV. 1709. A guga-halál nevű mirigyes dögvész dulakodása. Magyar és német részen történt intézkedések. 203—209. lap.

XVI. 1710. A kurucok utolsó hadjárata vidékünkön. A Kecskemétre beszállott lengyel-kuruc hadat a szegedi tábornok megtámadja, fölveri s a városiakat 2,500 fr. értékig megkárosítja. A felvidéki német had közelg. Károlyi Sándor kuruc tábornagy a dunatiszaközi népet ismét általános kiköltözésre kötelezi; de már nincs rá idő: dunatiszaközét a császári hadak három felül támadják meg s Október végén el is foglalják. Károlyi Sándor fenyeget. A kurucok ellen hajtó vadászat. 1710. Decemb. 24. báró Ebergényi László császári altábornagy Kecskemétet lefegyverzi s a királyi felség hűségére fölesketi. Szathmári béke. 209—215. lap.

XVII. A szabadságháború eredményei. A nagy vér- és vagyon-veszteség. A közerkölesiség hanyatlása. Fajtalanság. Káromkodás. Tolvajtság. Korhelység. Kockajáték. A nép áldozatai. A rézpénz. Annak értéktelensége. Azon vallott roppant károk. Kecskemét veszteségei. Hadjáratok, csaták, döghalál, nyomor, kiköltözések a város népességét megzilálják. Egyesek és község károsodása. A királpárti földesurak követelései. Pestváros Kecskemét és Nagykőrös házait lefoglalja. Erkölcsei nyeresmény. Vallási viszonyok. 215—226. lap.

Öklevéltár. 227—431. lap.

ÖTÖDIK SZAKASZ.

Kuruc-világ.

1703—1711.

A mindenható engemet eszközül használt, hogy felébresszem a magyarok keblében a szabadságnak, a rosznak megszokásától már-már hűlni kezdő szeretetét.

II. Rákóci Ferenc.

I.

A XVIII-dik század hajnala elzsibbasztva találta a magyar nemzetet. Rákóci Ferenc fejedelem elfogatása s megszökése után az élőnek fejére tett tíz, a holt testét előmutatónak biztosított hatezer forint vérdíj visszaemlékeztette a gondolkozókat 30 év előtt Nádasdi, Zrinyi, Frangepán főurak, némely nemesek s mintegy 300 evangélikus lelkész irányában elkövetett kiméletlen elbánásra; a nép nem feledte még 1698-ból a tiszai lázadás után Tokai Ferenc és társai kegyetlen kiirtatását. Amazok túrték a vagyonpusztító intézményeket, emezek szenvedték a terhek minden kigondolható nemeit, elannyira, hogy már jobb időre gondolni sem merészelvén, mindent a nép romlottságának tulajdonítottak, az eláradt bűnök büntetésének tartottak, és csak az Isten különös kegyelmétől vártak enyhülést. Ily körülmények közt nem kísérlém meg a részletek elemzését; hanem idézek egy azon kori verszetet, mely ama viszonyokat elevenen visszatükrözi:

Óh te kis maroknyi szegény Magyar Nemzet!

A kit ékesgetett vitézi öltözet:

Régi jó híredről nincs is emlékezet,

Rólad Királyod is már elfelejtkezett.

Noha erős hittel tette fogadását:

Hogy eleid vérrel szerzett szabadságát,
Vitéz fegyverivel nyert immunitását
Megh tartya s nem írat ellenkező mássát.

De nem küllesz magad, csak köll ha vagyon mid,
A mi kevesed van, bár csak Németnek vidd.
Idegen nemzetnek még csak szavát se hidd,
Jótétéd helyében hátad mögé megszid.

Ha valami jód van, magának kívánnya,
Jó kedvvel nem adod: erővel elvonnya.
Az ország fiait sajátból kihánnya,
A szegény Polgárnak szemét is kívájja.

Az erős helyeket mindenütt ők birják,
Az főfő tiszteket magoknak kaparják,
Mindenféle zsirját az országnak szíják,
És a szegény magyart hitetlennek híják.

Bár mindent jót tettél: elég ha magyar vagy;
Németnek, olasznak kedveztél: csak rosz vagy.
Mindent a mit kíván, kedve szerént ne adgy:
Mi követ, ha nem kár és veszedelem nagy.

Ha jó házban lakol, azt igen órollya;
Micsoda köntösöd, azt is megvizsgállya;
Mi a jövedelmed s értéked, számlálllya;
A mit eszel iszol, azt is panaszollya.

Csak tudgyon hazudni: vagyon böcsületi,
Új új találmányért újul tekinteti;
Arany láncz, ajándék s jószág is követi,
Ha a szegény magyart lépre keritheti.

A sok Commissárjus, mint a kurta kopó,
Hizlallya erszényét, mert magyaron kapó;
Fülrkész, mint a vizsla, mondván: óh ha kapó
Van é igaz köztük? vagy talán mind lopó.

Neve hol accisa, hol repartitio,
Hol peniglen seint, avagy hol portio,
Mindenféle adó, nagy contributio:
Valamit kimondva gondolhat ki: az jó.

Mind télen, mind nyáron sok föl s alá járó,
 Szakadatlan töled az idegen szálló;
 Nem kimél semmit is: tékozló, zabáló,
 Nemkülönben mint egy rabló és kóborló.

Ha egy kicsiny korig mezőre ki száll is,
 Minden haszon nélkül hiában hever is, —
 Mindenik alfelén mintha kelne kelis,
 Úgy siet quártélyra faluba éjjel is.

Ottan, ha van miből, gazda csak hizlallyad,
 Egy helyből másikba sétálni hordozzad,
 Fuvarral, forsponttal marhádat kinozzad,
 És hami féltőd van, gond hogy oltalmazzad.

Mivel te magyar vagy: erőssen megvernek,
 Mint a kis gyermeknek, sirnod sem engednek;
 Tűrhetetlen igát a nyakadba vetnek,
 Mi okért? házadbúl hogy ki füstöllyenek.

Hallottad é hírét a Turcieum Jussnak?
 Ha eddig nem tudtad mi, majd meg tanítanak;
 Melyről nem álmodtál, oly ráhára húznak,
 Még a bőrből is, félek, hogy kinyúznak.

Ablak-, kémény-adó, tudod é mit téssen?
 Hány kemenczéd, ajtód, szeged, ágyod lészen?
 Kiki hány iteze bort ád ki, és be vészen?
 Egy szóval mindentül adót tartson készen.

Hány szolgád, szolgálód s eseléded házodban?
 Hány font hús és kenyér kelhet el napjában?
 Sőt hány falatot vett kiki a szájában?
 Mindazoktól adóz s nyög német igában.

Több panaszkodat is illenék föltenni,
 Nagy sértődésednek orvossát keresni;
 De hol van, ki tudná mind elől számlálni,
 Mennyi bajos veszély fogh elől találni.

Azért befejezem rövid verseimet,
 Elhídigye bár minden az én beszédimet:
 Nem kíván soha jót, hanem veszedelmet,
 Német a magyarnak és alája vermet.

A ki ezt olvassa: ha vagy igaz magyar,
 Némettel ne közöld, mert reád úgy agyar,
 Abban bizonyos légy, hogy ha lehet megmar,
 Őrülne, semmivé ha tehetne hamar.

Verseimnek pedig ne nézd cziffraságát,
 Oda nem czéloztam; sőt gorombaságát
 Magam is megvallom; de ha igazságát
 Akarod vizsgálni, fontra adgya magát.

Az Isráel népe, valamig kedvére
 Járt az Úr Istennek, nem jutott veszélyre;
 De mihely elhajlott s fordúlt a vétekre:
 Isten kegyelme is fordúlt büntetésre.

Hozott ő reájok idegen népeket,
 Kiket nem ismertek s nem tudták nyelveket,
 Azok által földig letipratta őket,
 És azoknak adta szép örökségeket.

Hogyha pedig ismét tértek ők magokhoz,
 És felkiáltottak a mennyei Úrhoz,
 Igaz szívvél fogtak poenitentiához:
 Legottan jutottak kegyelem atyához.

Nem különben dolgoz néked magyar nemzet,
 Kinek az Úr Isten sokáig kedvezett;
 De szent Főlségéhez sok bűnöd érkezett,
 Ostora is azért tehozzád férkezett.

Térj azért magadhoz s fordulj Istenedhez,
 Az Isráel népét vedd példánl ehez:
 Hadd el bűneidet s járulj kegyelemhez,
 Irgalmas kegyelmes az Úr mindenekhez.

A sok istentelen szitkot, átkot hadd el,
 Istent boszúságra ne gerjeszd nyelveddel,
 Gyilkos vérontásra kezéd ne emeld fel,
 Felebarátod hamissan ne vádold el.

Részegség, bujaság ne légyen életed,
 Szegény-nyomorítás ne légyen kenyered,
 Irigy, se parázna, káromkodó nyelved
 Ne légyen: s a mit kérsz, reméljed, meg nyered.

Hamis esküvésre ne szoktasd magadat,
 És farkas módjára ne mard barátodat, .
 Ha kívánod birni békével hazádat
 És e nagy igátúl szabadulásodat. ¹⁾

Ez egyszerű versezet — mely valószínűleg általában elterjedt — csaknem minden akkori nyomorúságot kifejez és menekülést csak isteni kegyelemben keres.

A felvett korszak beálltával — 1703-ik év elején — Kecskemét már megszokta a 20 évi nyomorúságot, s a vidék községeihez képest csakugyan szerencsés állapotot élvezett; mindazáltal épen ekkor merült fel a városnak három kellemetlen viszonya, melyeket elhallgatnunk nem lehet. Első volt a Szentlőrinc puszta iránt a város és császári kamara közt kifejlett vita, mely az ekkor javában folyt újszerű birtokigazolás körüli eljárásra vet világot. Szentlőrincet a város — mint már említve volt — elpusztulása után megvette; 1703-ik évi Febr. 17-ről Nedecki Sándor a város bécsi ügyvivője öseinkhez ekép ír e tárgyban: „Szent lőrinci pusztának állapottya meginten abba maradott, hogy csakugyan alá mennyen administratiora ad aestimationem, — eleget allegáлом azt, hogy bizony nem ér öt száz forintot is, de azt mondgya az Camara, két féle pretium szokott lenni, tudnia illik pretium valoris et pretium affectionis; való dolog, hogy nekem, sem másnak nem ér öt hat száz forintot is, de azt mondgyák, hogy eo ipso minthogy vicinitásában vagyon és el nem lehet Kgltek nála nélkül, veszem észre, meg akarják vonni Kglteket, — Kgltek úgy látom, már

¹⁾ Egykorú példány a város levéltárában.

ezt abban nem hagyhattya, bele keveredvén ezen galibában, mert ha abban hadná, úgy is azonnal elfoglalnák azon pusztáját Kglteknek; hanem az kit fog az administratio pro aestimatione alá küldeni, Kgltek azt jól kerüllye meg és tempore aestimationis emlékezetet se tegyen, hogy mennyiben bírja, hanem rettenetesen gyalázzván az határt, ne is egészben mutassa, hanem mintegy gondolomképpen harmadrészt, vagy végtére felét mutassa megh, soványítván minden szögít az pusztának, azután pedig mentől hamarabb expediáltassa azon aestimatiot s ha lehet páriáját kivévén magának; küldgye fel Kglmetek osztán kezemhez, vagy magok Kgltek közül hozza fel, így alkalmasint segíthetem Kglteket, mert ha valamiképen az aestimator megh tudhattya mennyiben bírja Kgltek, Aulica Camarától tartván, soha bizony alább nem meri meg becsülni, hanem inkább felyebb. Én ugyan azt fogtam reá itten, hogy az város csak propter formam iratta magának, hogy senki ki ne válthassa, másképpen ezer forintjában sincsen az városnak, azért így járjon el Kgltek az dologban.“¹⁾ — A császári kamara tehát saját rendszéréhez képest azt akarta: hogy Kecskemét az illető tulajdonostól már megvett Szentlőrincet, értéke szerint ismét megváltsa.

Másik volt gróf Kohári István tábornok földesúrnak azon önkényű intézménye, hogy az eddig önállóságát minden földesúri befolyás mellőzésével megőrzött várost, épen úgy, mint már 1677-ben ő és testyére Kohári Imre igyekezett²⁾, közvetlen ha-

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Lásd II. köt. 161. s köv. lapokon.

tósága alá helyezze. 1703. Május 23-ról a nevezett földesúr „Kecskeméth Várossa Birájának s Tanácsinak“ e szavakkal ír: „Sok jókkal áldgyon Isten benneteket. Minthogy jó atyámfiak szükségesnek ítélem, hogy köztetek való dolgaimra nagyobb vigyázással légyek, mintsem eddig is voltam, és hogy azokat Isten jóvoltából jó rendben lehessen vennem, ahhoz való képest Nemes és Vitézlő Bajtay Istvánt eö Kglmét küldöttem közitekben, úgy hogy ugyan köztetek lakván, mind várostoknak közönséges dolgaiban veletek egyet értvén, az midőn szükséges létszen, részemről fáradozhasson, s mind peniglen engem illető dolgokra, mint oda küldött emberem, szorgalmatossan vigyázhasson, s maga hivatallyában veletek és általatok parancsolatim szerint eljárasson; hogy azért az megh írt mód szerint közitekben küldött emberemnek ösmerjétek eö Kglmét, és az mit parancsolatomból dolgaim végett elötökben fogh adni, azt végben vinni el ne mulassátok, akarám ezen levelem által azt elötökben adnom s megh parancsolnom; az megh írt dolgokban peniglen mi módon és miképpen lehessen eö Kglmének legh alkalmatossabban, magatoknak is könnyebbségével, hogy előmehessen, rendet az iránt szabnom, el várom az iránt való informatiotokat.“¹⁾ — Mikép füstölte ki Kecskemétről a forradalom Bajtai uramat, látni fogjuk.

. Harmadik kellemetlen viszony gróf Csáki Lászlónak azon tizenhét év előtti hatalmaskodásából eredt, minél fogva ő, mint 1685-dik évben volt lévői

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

és tatai várkapitány, a részére utalványzott kvártélypénz végett némely kecskeméti tőzséreket letartóztatott, tőlük 300 forint készpénzt kizsarolt, 1200 forint erejéig pedig mellettök Bottyán János esztergami hadnagytól kezeslevelet vett, mely eljárása rögtön a bécsi főhaditanács által megsemmíttetett s a kizsarolt pénz visszafizetésére és a kicsikart kezeslevél visszaadására köteleztetett ¹⁾; ő azonban ennek teljesítését elmulasztotta, és annálfogva Bottyán János, most már ezredes, a várost megtámadta. E tárgyban ugyancsak gróf Kohári István tábornok 1703-ik évi Augustus 1-ről Bécsből ekép ír a városi tanácshoz: „Jóllehet két ízben is megli parancsoltam vala, oberster Bottyán János uram eő Kglme ellentek való praetensioját vettétek volna olly eligazításban, hogy az iránt semmi alkalmatlanságtok ne következhetett volna, mert az melly kezes levelet Kecskeméth várossáért adott maghárúl eő Kglme Gróff Csáki László uram eő Kglmének, a mellett nem réghen is Bottyán János uramat kezdette eő Kglme háborgatni; mindazáltal minthogy azt mind eddigh elmulattátok, folyamodván Bottyán János uram eő Kglme itten az méltóságghos magyar Cancelláriához, károsítástokra való Parancsolattyát kezdette sollicitálni eő Fölségghének; hogy azért kárt ne vallyatok, és itt lételem s késésem alkalmatosságával vihessétek azt végghben, a mit talán máskor nehezebben lehetne végghben vinnetek, vévén ezen levelemet, bizonyos értelmes maghatok emberét késedelem nélkül küldgyétek ide fel Bécsben, a ki

¹⁾ Lásd III. köt. 120. s köv. lapokon.

hozza fel magával azon resolutiokat, melyeket Gróff Csáki László uram keresete alúl való felszabadítás-tok felől obtineáltatok vala itten, — ha az említett leveleket késedelem nélkül, parancsolatom szerint fel foghjátok küldenyi, úgy itélöm, jó véghe lesz dolghotoknak, de különben megh vallom, tartok tőle, károtok, vagy legh alább galibátok ne következzék.“ ¹⁾ A parancs teljesítve lön, — és nincs nyoma, hogy akár Csáki László, akár Bottyán János által a város e tárgyban többé háborgattatott volna.

E közben Pestmegye folytatta rendszeres eljárását. Legtöbb baja volt a fegyverjog válttság kirovásával és beszédésével, melynek kirovása megtörtént ugyan, de beszédetése nem sikerült. Jellemző e korban még dívott azon gyakorlat, melyhez képest a megyei közgyűlések és törvényszékek alkalmával összegyűlt tisztviselőket és rendeket a meghívott községek élmeztek. 1703-dik évi Junius 14-ről Huszár János illetén körlevelet boesát öseinkhez: „Isten minden jókkal álgya Kglteket kívánom. Nemzetes Vice Ispán uram eő Kglme Parancsolattyábúl akarám Kkk értésére adnom, hogy pro 25 praesentis az Nemes Vármegyének Törvényszéke, Gyűlése levén, sok böcsülletes Fő s Úri rendek jelen fognak lenni, azért kiki Kgltek közül azon legyen, hogy illendőképpen maga embereit beküldvén, konyhára való Tyúkfiaikat, Lúdfiaikat, Bárányokat és más egyéb konyhára valókat küldgyön be, nem különben Abrakot is, hogy tudhassak az Urak közül kinekkinek illendő képpen az Kgltek javára s meg-

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

maradására nézve gazdálkodni; én nem repartíáltam, hanem hagyom az Kgltek enibörségére, hogy magha javára nézve kiki úgy alkalmaztassa magát, hogy böcsületet vallyon.“¹⁾ — A községek illetén gazdálkodását a megye rendének mindig volt alkalom megszolgálniok, ekkor is az 1703-ik évi Julius 23-ra kitéüzött közgyűlést meghirdető szolgabírói körlevél ekép szól a községekhez: „Azonban kiki Kgltek közül az N. Vármegye Gyűlését, melly pro 23. Julii termináltatott, maga Földes urainak kiváltképpen tudtára adgya, hogy az kiktől lehet, vagy magok személyekben, vagy arra rendeltetett elégséges Plenipotentiariusok által megjelennyenek, mivel N. Nógrád Vármegye (az mint az el múlt N. Vármegye gyűlésében hallhatta is Kgltek) Kglmes Urunktól eö Föltségétül hozott Parancsolatot az Budai Commissiora, hogy eö Kglmek közt és mi közöttünk röndölést, proportiot szabjon, az mint minden tehetségekkel azon meg írt N. Vármegye bennünket igen meg akar terhelni, hacsak az Méltóságos Földes Urak bele nem tekintenek és velünk együtt föl nem kelnek s pártyát nem fogják ily súllyos állapottyában az egész N. Vármegyének.“²⁾

A budai administratioval is fentartotta Keeskemét kedvező viszonyát: teljesítette a rendeleteket, befizette az adót, beszolgáltatta a kirovott élelmezést, és — mint épen ekkor Schweidler Jakab Antal administrator urat egy pár szép lóval megajándékozván — felülről és oldalról magát biztosította, alulról aztán mitől sem tarthatott.

¹⁾ Jegyzőkönyv 1702—1708. 139. lap.

²⁾ Jegyzőkönyv 1702—1708. 142. lap.

Ezen 1703-ik év tavaszán tűzte ki II. Rákóczi Ferenc fejedelem a fölkelés zászlóját, ekkor kezdődött ama nyolc évig tartott szabadságharc, mely a nép ajkán és történelem lapjain „Kuruc Világ“ nevezete alatt maig is élten él.

Örömet mellőzném Kecskemét város története megírásában a kitéréseket; de különösen itt nem teljesíthetem. Kecskemét irányában e korszak alatt Buda, Szeged és Szolnok, e szomszédos várháromszög, nevezetes hatást gyakorol: a negyedik, Eger, viszontagságait a szabadságháború eddig fölfedezett történelmi adataiból ismerjük; de többiét nem. Meg kell tehát lesnünk ama nagy horderejű szabadságháború kezdetét, első csirájától addig, míg vidékünkre jutott, és a várháromszög mozzanataira figyelünk kell, hogy Kecskemét ekkori viszontagságait láncolatos renddel taglalhassuk. Egyébiránt azon őszinte nyilatkozataimhoz képest: mikép szülő városom története kapcsában Hazám köztörténelmi adatait ohajtom gyarapítani, — kitéréseimért továbbra is elnézést kérek.

II.

Annyira hágott már a nyomor egész országban, hogy az elviselhetetlenné vált. A tiszavidék népe 1703-dik év elején gyülekezeteket tartott, hogy türeltlen sorsán segíthessen, s Bige Lászlót és Pap Mihály orosz papot Lengyelországba küldötte, hogy Rákócit és Bercsényit felkeresvén, őket az ország megszabadítására behívják. Ezek a meghívást sem vakon követni, sem elutasítani nem akarrván, a köve-

teket Bercsényi lovászával küldötték vissza, ki két hónap múlva azon kedvező hírrel tért meg, hogy a nép már a hegyek közt gyülekezik, csak zászlókat kíván, melyek alatt felkelhessen, s a nemesség is fegyvert fog ragadni, mihelyt a fejedelem élére álland. Beküldött tehát Rákóci néhány zászlót és egy nyílt levelet, melyben ígérte, hogy maga is rövid időn megjelenni fog, intván a népet, hogy minden erőszakoskodástól tartózkodjék, legfőlebb valamely várat igyekezzék elfoglalni. Ez alatt Bercsényit a lengyelországi francia követhez küldötte pénzsegélyért, s maga közelebb jött az ország határához.

A nép nagy számmal gyűlt a Rákóci által beküldött zászlók alá, de a nyíltlevél ellenére Máramaros, Ugocsa és Szathmár megyékben rabolni s fosztogatni kezdett. Nigrelli kassai tábornok és a szathmári német kapitány a megyék nemességétől azt kívánták, hogy felkelvén, ama rablókat szétverjék; de báró Károlyi Sándor, az ifjú szathmári főispán, ez eljárást magához illetlennek tartván, csak akkor hajlott arra, midőn a németek már öt magát és megyéjét is lázadónak nevezgették; megesküdött azért Nigrelli előtt, hogy e rágalmat megcáfolja s a rablókat szétugrasztja. Midőn tehát Szathmár és a szomszéd megyék nemessége felkelt, valamely gyalog és lovas némettel erősítve, a lázadók ellen indult s azoknak Máramaros megyében Dolha mellett táborozó mintegy kétezernyi hadát jun. 7-kén megtámadván, szétverte, 5 zászlójukat elvett és 150-net levágott.

Rákóci egy hét múlva értesült e vereségről, midőn épen az országba indult, — s ámbár még sem a lengyel uraktól ígért segély, sem a Bercsényi külde-

tésétől várt segedelem meg nem érkezett, nehogy a már feje vesztett nép végkép széteszoljék, élére állt annak, rendezni kezdte s tábora mihamar 3000 gyalogra és 500 lovasra szaporodott. Munkács alá ment, de június végén a Montecucoli ezred által ismét a lengyel határra szoríttatott. Azonban Beresényi megérkezett, a francia követtől pénzt, némely lengyel uraktól jól felszerelt hadat, mintegy 600 embert hozott. Így erősödve leszállott a hegyekről s július közepe táján Tiszabecsnél a folyamon átkelést fegyverrel kieroszakolván, hadát Náményba szállította, honnan július 18-kán kelt nyiltlevelével a szabolcs-megyei nemességet szólította fegyverre. Diószegnél 3—4 ezer lovas csatlakozott hozzá, s miután a hajdúvárosokat gátló Nagy-Kállót bevette, Beresényi pedig a váradoszói rácokat kardra hártya, Illosvay Imre Huszt várát csellel, Szűcs János Somlyót hadával elfoglalta, Nagy-Károlyt maga Rákóci feladásra bírta, — Szathmár körül táborát ütött, hol egy hónapnál tovább vesztegelt. Már ekkor a szabolcsi, ugoesai és szathmári nemesség hozzá csatlakozott, alvezéreit a vidék behódoltatására küldötte, maga pedig Szathmárt vette ostrom alá, — amazok a felvidéken a Vágig s alföldön Szegedig és Kecskemétig lobogtatták a szabadság zászlóit. Septemb. 26-kán Szathmár előtti táborából Rákóci már azt írta XIV. Lajos francia királynak, hogy az országot egész a Dunáig érdekeihez fűzte, három ízben megverte a rácokat, egy ízben az erdélyieket, elfoglalta Kállót, Károlyt, Husztot, Somlyót, Nagybányát, körül táborlotta Szathmárt, Munkácsot, Ungvárt, Nagyváradot és Tokajt.

Ennek előbocsátásával térjünk vidékünkre.

Báró Károlyi Sándor az általa elfoglalt zászlókkal Bécsbe sietett; de mintegy kigúnyoltatva fogadtatván, személyesen vitt s okadatolt jelentésének hitel nem adatott, az általa kért engedmények megtagadtattak.

Bécsben és Budán a felsőtiszai lázadásról jó idején voltak értesülve. Láttuk fentebb, hogy a dolhai csata Junius 7-kén történt, a kecskeméti tanács Junius 9-kén már jelentést küld a budai adminisztratorhoz a lázongás eseményeiről, mit Schweidler úr Junius 11-kén kelt válaszában szépen megköszön, s mindamellett is hogy arról már más úton bővebben tudósíttatott, igéri, hogy azt mint ő felsége iránti hűségnek jelvényét felsőbb helyen feldicsérni fogja, egyszersmind kéri, hogy a városiak továbbra is mindenről tudósítsák. ¹⁾ Ez az első adat Kecskeméten, mely a fölkelt nép mozgalmáról itt fönmaradt. De valamint Bécsben Károlyi Sándornak nem hittek, úgy Pesten s Budán sem akarták hinni eredményét a mozgalomnak; mégis készültek, csak mutatni nem akarták. Huszár János szolgabíró Junius 17-kéről kelt körlevelét azzal rekeszti be: hogy „Az Portio pénzt is kiki ezen N. Vármegye gyűlésére beszolgáltassa (Jun. 25-re) mentül többet lehet, hogy Executiot ne szenvedgyen.“ ²⁾ Ugyanez napon (Jun. 17.) a kecskeméti tanács ekép határoz: „Akkor — az Budai Dicasterialis Urak cő Ngok Parancsolattyára nézve, közönséges tetezésből elvégezték, hogy az Városnak külső árkat — (az sok orzások, lopások,

¹⁾ Oklevéltár IV. köt. 1 sz. a.

²⁾ Jegyzőkönyv 1702—1708. 139. lap.

s más gonoszságoknak eltávoztatására, sőt az sok rossz hírekre nézve magunk oltalmára) kiki maga Tizedgyére rendelt részt megtisztítsa s ássa.“ ¹⁾ — Junius 20-ról Imre János pestmegyei pénztárnok és helyettes szolgabíró rendeletével találkozunk: „Kglmes Urunk eő Fölséghe erős parancsolattyát az Tekintetes N. Vármegye engedelmes és alázaos kötelességgel vévén, kinck is ereje által Kglmes Urunk eő Fölséghe Kglmessen és sietve parancsolni méltóztatik Szolnok várának újonnan való fortificatioját végben vinni, az hová is ennyihány T. N. közelebbi Vármegyékbül való számos embörök röndöltettek, az kik közül is ezen T. N. Vármegyére 200 embör obveniált.“ ²⁾ Ezek közül Kecskemétre 35, Nagy-Körösre 17, Czeeglédre 8, Izsákra 5 sat. rovatott ki, a kik három egész hétig való éléssel ellátva Jun. 26-kán Czeegléden legyenek, hogy onnan a kirendelt megyei biztos vezetése alatt Szolnokba mehessenek. E rendelet megint e szavakkal végződik: „úgy szintén az Portio pénzt is pro proxime affutura Generali Congregatione, si militarem evitare voluerint Executionem, administrállyá.“

Ez előintézkedések azon valószínűséget feltételeztetik: hogy Bécsben szintűgy mint Budapesten készültek a fölkelés ellen, s mind az a mit annak kicsinyítésére, vagy fitymálására elmondogattak, a távolabbiak hangulatának fékentartására volt irányozva. Innen magyarázható a derék Károlyi Sándor irányában elkövetett bécsi eljárás is, ki fölött ekép nem csodálkozhatunk, hogy hazafias érzületében

¹⁾ Ugyanott 137. lap.

²⁾ U. o. 139. 140. ll.

Kecskemét r. tört. IV. köt.

gyökerezett hiúsége annyira megbántva lett, hogy visszajötte után határozottan Rákóczihoz állott.

Tettetés volt tehát, nem hitetlenség a kormányi közegek magukviselete: mert a fölmerült eseményekből eléggé okulhattak. Az a fölkelés, melyet ők nyilvánosan annyira fitymáltak, szélszárnyakon röpiült át nemcsak egész Magyarországon, hanem az egész császári birodalom minden tartományain. Már Junius közepén gróf Forgács Simon dunántúli főkapitány és győri altábornok magyar lovas ezredének a francia ellen vezetett egy osztálya a birodalom benső tartományaiból megszökött s haza indult a felkelőkhez csatlakozandó, — kiket nevezett tábornok 1703. Jun. 24. Galgócon kelt nyiltlevelével visszarendel, parancsolván, hogy Julius végeig zászlójukhoz visszatérjenek halál büntetés terhe alatt ¹⁾, — ugyanekkor már a felső vidék erődítéséről is komolyan gondoskodtak: Junius 27-dikén ugyanis Huszár János szolgabíró körlevelet bocsát ki, mely szerint Pestmegye nagyszámú szekereket tartozik kiállítani, Budáról Kassára szállítandó lőpor alá, s Kecskemétről 11, Nagy-Körösről 6, Czeglédről 3 szekeret 6-6 ökörrrel, ponyvával vagy gyékénnyel felszerelt jó erős szekereket rendel. ²⁾ Ugyanazon szolgabíró, ugyanazon napról kelt másik körlevelével meghagyja a községeknek ő Felségétől érkezett parancsolatnál fogva: „hogy kiki az szökött katonákra és hajdúkra szorgalmazatosan gondot viseljen, úgy az Passus nélkül járókra, sőt ha Passusok vagyon is, akárki légyen, ha hatalmaskodik, bízást

¹⁾ Oklvt. IV. köt. 2. sz. a.

²⁾ Jegyzőkönyv 1702—1708. 111. lap.

meg fogja s N. Magistratus kezében béküldgye. Tolvajoknak, Kóborlóknak, or Gazdáknak megfogásokra és kikeresésekre szorgalmatos gondgya legyen Kkk. Azt is kglmessen parancsollya eő Főlsége, hogy az melly Helységekből az előtt Salitrumot csináltanak, ismét hozzá kezdvén csinállyák, és Budára hozván, illendő árát eő Felsége meg adattya, — az portio pénzt is kiki tizenötöd nap alatt behozza, ha militaris executiot szenvedni nem akar.“ ¹⁾ Julius 3-ról pedig megint azt írja: „Az Istenért, az Kóborlókra, Tolvajokra, szökött katonákra, Hajdúkra, Passus nélkül való járókra és Orgazdákra legyen szorgalmatos gondgya Kkk, jól kikeresse, fogja, üldözzé és N. Magistratus kezében hozza, az Portio-pénzt megszorozza és mentül hamarább Perceptor úr kezében beküldgye, ha executiot szenvedni nem akar.“ ²⁾ — Julius 4-ről Petrovai László pestmegyei alispán körlevelével találkozunk, mely szerint ő felségének sok rendbeli parancsolati érkeztek a megyéhez, hogy a tolvajokra, orgazdákra és csavargókra szorgalmasan vigyáztasson, — „úgy most is eő Főlséghe kemény és nagy büntetés alatt parancsollya, mivel onnan fellyül most is feles katonaság Cseh országon által leszökvén, Meltóságos Gróf Pálffi úr eő Nagysága Regementiből való.“ Az utóirat ekép szól: „Az portio pénzt is az melly helység még be nem adta, személy válogatás nélkül egészen harmadnap alatt behozza, ha csak Németh Executiot nem akar szenvedni, vagy Biráját beküldgye, hogy azzal az Nemes

¹⁾ Jk. 1702—1708. 141. lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 142. lap.

Vármegye Tisztyei számot adhassanak az Excelsa Budai Commissio előtt, mert már az szófogatlan-ságnak éppen nincsen helye, mivel utánnunk sem várakoznak tovább.“ ¹⁾

E közben történt a dolhai vereség s Rákócinak Munkács alól a németek általi kiszoríttatása. Midőn a fejedelem a lengyel határszéli hegyek közé visszamenekült, a népmozgalmat legtöbbben elfojtottnak tartották s Rákóci nevetség tárgyává tették. Mutatja ezt Orosz György beregi alispán levele Julius 3-ról ²⁾, és Rákóci Erzsébet, özvegy gróf Erdődi Györgyné, a fejedelem unokanagynénje, jószágkormányzójának Malonyai Ferencnek 1703. Jul. 5-ről a felső Tiszamellékről a kecskeméti tanácshoz intézett levele: „Ajánlom Kglteknek kész szolgálatomat. Isten szerencsésen éltesse Kglteket kívánom. Minapi irásom szerint én Kgltek Embereit pro ultima Junii vártam; de elhiszem kétség kívül, hogy az gonosz hírek gátolták meg Kgltek Embereit az feljöveteltől; kitől már Kgltek nem tarthat, mert az constál, hogy azon mostan támadott Tolvajok eő Felsége hadátúl meg verettettek és dissipáltattak; kihez képest Kgltek maga Embereinek felküldését ne halassza — sat. Datum Lúcz die 5 Julii A. 1703. Kglmetek kész szolgálja Jóakárója Malonyay Ferencz mpr.“ ³⁾ — Egy időre megszűnt tehát vidékünkön is az izgatottság, s a városi tanács Jul. 22-kén elhatározta: hogy a budai administrator Schweidler úr ő méltósága részére küldendő két egy

¹⁾ Okl. IV. köf. 3. sz. a.

²⁾ Szalay VI. 88. 1) jegyzet.

³⁾ Eredeti a város levéltárában. — Hogy Malonyai Rákóci Erzsébet Erdődiné Bonorum Directora volt, lásd számvit. k. 170^{3/4}, 50. lap.

szőrű szép csikó lovak kiválasztásáról, s e végett a méneseknek három közelebb való helyre hajtatásáról a főbíró gondoskodjék; Meskó Ádám úrnak, a Német Rend jászkúnsági birtokai directorának, ígért 12 Tehén kiválasztására pedig Bodó András esküdt ember kiküldetett s annak elhajtására Győr felé négy lovas legény rendeltetett. ¹⁾

Miután azonban a fejedelem a hegységből ismét kiszállt, Tiszabecsnél győzött és a folyón átkelt, — Budán megint eszmélkedtek. Julius 20-ika után „Méltóságos Budai Dicasteriumnak érkezvén az Nemes Vármegyére kemény és súllyos parancsolattya“ — mint Huszár János szolgabíró körlevelében mondja — meghagyatott a megyének, hogy bizonyos számú jó paripás fegyveres embereket állíttasson a községekből, kik négy nap alatt Czegléden, illetőleg Alsó-Némedin együtt legyenek, lóval, fegyverrel, lőszer és szerszámmal s élelemmel kellően ellátva. Pestmegye Jul. 26-án tartott kis gyűléséből Kecskemétre 61, Nagy-Körösre 35, Czeglédre 20, Izsákra 10, Alsó-Némedire 10, Ócsára 5, összesen a hat községre 145 lovast rovott ki. ²⁾ De a fegyveres nép iránt nem volt bizalom, s a kiállításra kitűzött napon, Jul. 29-kén, már ugyancsak „az Méltóságos Budai Commissio Parancsolattyából“ a szolgabíró ezt írja: „mindazonáltal más parancsolattya érkezvén, általam ismét azt parancsoltattya, hogy azon lovasok mindenképpen készen lévén, mindaddig kiki maga helységében készen várakozzék, míglen az N. Vármegyének utolsó parancsolattyát s informatioját nem

¹⁾ Jk. 1702—1708. 144. lap.

²⁾ Oklvt. IV. köt. 4. sz. a.

veszi. — Az portio pénzt pedig kiki sub poena militaris executionis ad cassam be külgye.“ ¹⁾ — Már ekkor Bácsben is nagyobb érdekléssel viseltettek a tiszai mozgalom iránt; gróf Koháry István tábornok Aug. 1-ről a kecskeméti tanácshoz intézett levelét e szavakkal végzi: „Azonban az Tisza melléki támadásbeli hírekről hogy bizonyossat tudhassatok, abban serényen mesterkedgyetek, mellyről postai alkalmatossághal tudósítani ell ne mulassatok. Ezzel Isten velünk. Vienne 1. Aug. 1703. Földes Uratok Koháry István.“ ²⁾ Pestmegye ellenben egész közönyösséggel, a nádor, mint főispán parancsából, ugyanez Aug. 21-re közgyűlést s tisztújítást hirdetett ³⁾; de a közönyösségből csakhamar felverte a budai Commissionak egy 17,000 forintos kirovása, melyből 4,271 forintot Nehem tábornok ezredének rögtön kifizetni kellett volna, s mivel ezt tenni nem lehetett, Petrovai László alispánt megyeházi szállásán a katonai executio meglepte, ki úgy segített magán, hogy az executiot Oberagner Ferenc megyei vice commissarius vezetésc alatt a községek ellen indította. ⁴⁾

De nemcsak Buda felől fenyegettetett már Kecskemét s vidéke, hanem Szegedről is, annak örökös kapitánya báró Globic ezredes által önkényes kirovással terheltetvén. Már ekkor ugyanis Rákóczi Ferenc fejedelem hadai — mint említve volt — Szathmár, Szabolcs és Bihar megyéket hatalmukba kerítvén, ellepték Békés megyét is. Ez utóbbi a Tisza és Maros közt szomszédja Csongrád megye tiszántúli

¹⁾ Oklvt. IV. köt. 5. sz. a.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

³⁾ Jk. 1702—1703. 147. lap.

⁴⁾ Oklvt. IV. köt. 6. sz. a.

részének, a szegedi várórség tehát innen elváगतott, élelmezésre számot nem tarthatott, mert az ország Maros és Tisza közti alsóbb része Temesvárral együtt török kézben volt. Egyelőre csak annyit tudunk, hogy a nevezett szegedi kapitány Pestmegyéből Kecskemét, Nagykörös, Czepléd városok és Izsák helység — most már szinte mezőváros — községeire nagy mennyiségű búzát, zabot és árpát rovott ki, nem is egészen önkényesen, hanem Schlick tábornagy utasításából; minthogy azonban e helyek Budavár örsége élelmezésére voltak rendelve s kötelezve, Kecskemét rögtön Pestmegyéhez tett jelentést, mire Aug. 6-ról Petrovai László alispán ekép válaszolt a városnak: „Vettem az Kgltek levelét, Szegedi Commendans Uram kivánságát értettem; közölvén Méltóságos Budai Dicasteriummal az dolgot, ki is oly resolutiont adott, hogy edgyáltalán végett Kglmes Urunk eő Fölséghe parancsolattya, úgy az Méltóságos Dicasterium híre nélkül senki semmit se adgyon, melyről magának is írt az Szegedi Commendantnak Méltóságos Budai Commissio; azért Kgltek ehez tartsa magát, hogyha pedig valamit praestált eddig Kgltek, maga kárának tulajdonítsa, mert sehult sem fog acceptáltatni. Az hírek felől pedig ha valamit hall Kgltek, tudósítson; ezen parancsolatot pedig sietséggel kültés külgye Szegedre Kgltek.“ ¹⁾ Megtörtént; de esakhamar változtak a dolgok. Még e rendelet Kecskemétre sem érkezett, már a kuruc hadak a kecskeméti tiszaparra dűlő birtoka átellenében, a túlparton helyzett Tizsaküirt hevesmegyei

¹⁾ Jk. 1702—1708. 149 l.

helységig jutottak s ez által az egyszerű nép felizgattatván, a gyűlölt uradalmi tiszteket agyonverte. Az a bizonyos Bajtai István, kit gróf Kohári István földesúr néhány hónap előtt ügynökeül Kecskemétre küldött, magát oly hegykén viselte, hogy a különben rendszerető kecskeméti előjáróság a tiszakürtihez hasonló szerencsétlenségtől tartott, ugyanazért 1703. Aug. 6-kán az akkori jegyző a tanács határozatát ekép jegyezte be: „Közönségesen unanimi voto et consensu elvégezték eő Kglmek, hogy Nemzetes Vitézlő Bajtai István uram admoneáltassék az aránt, hogy eő Kglme az mostani orosz hirekre nézve magára gondot viselleyen, az becsületes Város fel nem vállalván semmi következendő kárát, kitül Isten őllyon, ha mi lenne, és az becsületes Város ez aránt ne okoztassék, levén előttünk az szomszéd-ságban történt szerencsétlen Kürti eset, mely dologról M. G. Kohári István Kglmes Urunkat s úgy N. és V. Dúl Mihály Urunkat (Kohári Inspektorát) is scripto tenus requirállyuk.“¹⁾ — Augustus 18-ról kelt levelében Huszár János szolgabíró már nem titkolja a forradalom terjedését, midön a megye részéről ezt írja a két városnak: „Ez irásom által kölleték Kkk tudtára adnom, hogy vévén ezen leveletem, mindgyárt válasszon Kglmetek két jó s szava hihető és utat tudó okos emböröket, úgymint Kecskemétről egyet és Körösről másodikat, és külgye föl ide Pestre az N. Vármögye házához, kiket is hogy bizonyos hireknek hozására elküldhessen az N. Vármegye Várod felé, vagy az holott Rákóczinak és

¹⁾ Jk. 1702—1703. 148 lap.

Bercsényinek híreket hallhatták. Melyben különben se cselekedgyék Kglmetek.“ ¹⁾ Azonban alig indította el ama tüzetesen csak a két városhoz a megye nevében intézett parancsot, még ugyanazon napról az egész megyének minden községeihez intézett körlevélben, a kormány rendeletét közli, mely szerint „Kglmes Urunk eö Fölsége Parancsolattya szerint kölleték Kglteknek tudtára adnom, hogy kiki jószágha s feje vesztése alatt, ha valamelly Passus nélkül való járókat és kóborlókat és kémöket Rákóczy vagy is Bercsényi Pátensével való járókat valahol hallana, látna, vagy találna, azokat megfogja, fogassa és fölkerestesse, megfogván Pátensekkel együtt az N. Vármegye Magistratussa kezében béküldgye, erős és kemény vigyázás alatt; ha valamely biztató Pátensét is hallaná vagy hallotta volna, azoknak senki hitelt ne adgyon, annak inkább fejet ne hajtson, mivel eö Fölsége jó gondviseléssel kívánván lönni, már is azoknak lecsillapításukra és kigyökerezésekre segítséget küld. Azonban az minapi N. Vármegye repartitioja szerint az Fegyverös katonák, söt azokon kívül is mönnél többen löhetnek, készen lögyenek, hogy mikoron nekiek parancsoltatik, az N. Vármegyétül eleikben röndölendő Tiszt Uraiméktül, oda az hova kívántatik, el mehessenek.“ Ennek zárszavai is a portiobeli restantiáknak súlyos executio terhe alatti beszolgáltatását sürgetik. ²⁾ Ezután har-
madnapon Aug. 21. ugyanazon szolgabiró hirdeté: hogy Sept. 3-kán Pestmegye gyűlést tartand, melyre a községek képviselőiket beküldjék, különösen azok,

¹⁾ Oklevéltár IV. köt. 7. sz. a.

²⁾ Oklevéltár IV. köt. 8. sz. a.

kiknek Arad alatt marhájok elveszett és másféle károkat is vallottak. ¹⁾ Az portiobeli restantiát kiki behozza, ha militaris executiot szenvedni nem akar“ — így végzi ezen levelét is a jámbor szolgabíró. ²⁾ Augustus végnapjaiban a pesti vásárt őriztetni kellett mind a megyebeli községek úgynevezett parasztvármegyéje, mind a nemes megye katonái által; ezen intézkedést azonban a vidéki nép oda magyarázta, mintha a paraszt vármegye „az kuruczok kergetésére állíttatott volna ki.“ ³⁾ Úgy látszik azonban, hogy ámbár a Kuruczok nevét ekkor a rablók, tolvajok, gyilkosok, útonállók, kóborlók, szökött katonák, csavargók és orgazdákkal ugyanazonítani törekedtek a kormánypártiak, mégis szívesen várta már őket a nép; ellenben a kormány emberei előtt félelmissé lett a rémségesen terjedő forradalom. Aug. 30-ról a budai kormánytanács (Subdelegata Commissio) egy rendeletét meg nem állhatom, hogy a menynyire bírom, hű magyar fordításban le ne írjam: „Ő császári királyi felsége legkegyelmesebb Urunk budai kormánytanácsa nevében Kecskemét város birájának és tanácsának karóba vonatás büntetése alatt szoros kötelességevé tétetik: mivel igen szükséges, hogy a Tiszán innen és túl keletkezett mozgalmakról folytonosan bizonyos jelentések és csalhatatlan tudósítások tétessenek; annál fogva említett bíró és tanács, hacsak a föntebbi fenyegetésben foglalt büntetésbe esni nem akarnak, rögtön oly kémkedést szervezzenek, hogy minden héten, ha nem

¹⁾ Lásd III. köt. 186. lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 154. lap.

³⁾ Oklvt. IV. köt. 9. sz. a.

kétszer, legalább egyszer, ezen kormánytanácshoz ama mozgalmak minden eseményeiről pontos és hű jelentést írásban tehessenek, mit elmulasztani ne is merészkedjenek.“ ¹⁾ Ismét harmadnapon Szept. 1-jén Budavár másodparancsnoka báró Stom vezérőrnagy szomszédi barátság hízelgő szavaival ír a Kecskemétieknek, biztatván őket, minthogy közlír szerint nemesak a városiak, hanem az egész vidék rettegettségben van a hiteszegett lázadók rabló kalandozásaik miatt, de mivel a város elég népes és elegendő fegyverrel bír, ugyanazért ama kóborlóknak ellentállni képes, tehát szomszédi szíves részvétellel inti őket, hogy minden további tartózkodás nélkül, erejükhez képest és tartozó hűségüknél fogva, mint eddig dicséretes buzgósággal cselekedtek, ama esavargóknak haladéktalanul ellentállni, és minthogy jól tudja, hogy a városiak közül némelyek a lázadás színhelyén tartózkodnak, legalább kétszer hetenkint azok minden mozgalmairól neki bizonyos jelentést tenni készkedjenek, máskülönben kötelességének tartandja, hogy valamely előkelőket a városból magához túszerzőül rendeljen, de azt nem teszi, hanem bízik tapasztalt hűségükben és bízik felhívásának kötelességszerű teljesítésében. ²⁾ Negyednapra ezután Kvaters szolnoki parancsnok bizalmasan újságot a kecskemétieknek, Szept. 4-ről ekép írván azokhoz: Ama hét zászlóaljából álló esekély lovas és gyalog hadacska, mely a Tisza túl partján Tordai és Seréndy alatt kóborolt, most bizonyos Picsi János által vezényeltetik s két felé oszolván, a lovasság Jenőt, a

¹⁾ Oklvtr. IV. köt. 10. sz. a.

²⁾ Oklvtr. IV. köt. 11. sz. a.

gyalogság pedig Gyulát szállotta meg. Rákóci maga seregével Szathmárnál van, de Glöckelsberg tábornok úrnak mégis alkalma volt Szathmárnémeti felgyújtása mellett 600 karabélyossal Szathmárba bevonulnia. Borbély Balázs, ki Lúcz vidékén Tokaj mellett 700 kuruc élén állt, azok közül három százat Ónod mellett a Tisza innenső partjára átküldött, kik Eger és Ónod környékén a népnek igen nagy károkat tettek. Én kiküldöttem negyven Huszárt ¹⁾, kik őket megtámadván, közülök hat foglyot, ezeken kívül negyven lovat s más egyebet tőlük elvettek. A tiszai tulsó partján egész Gyuláig csendes minden. Segélyhadaink naponta várattatnak, melyek ha megérkeznek, a kurucoknak nem sok előhaladást engednek, kiknek legnagyobb része, kivált a gyalogság, életében soha fegyvert nem viselt, még most sincs fegyvere, hanem lándzsával és fütykössel vannak ellátva, ezek ellen pedig a löpornak oly ereje van, hogy ha megszagolják azt, elájulnak tőle. Reménylem, hogy legközelebbi alkalommal jobb és öröndetesebb híreket küldhetek. ²⁾

Ily hegykén beszéltek ők; de az általok annyira kicsinyített kurucok lelkesedése s már ekkor Rákóci zászlói alá gyűlt nagy tömege a hegyke szavakat s hiú biztatásokat tettelegesen eredménnyel hazudtolta meg. Pestmegye még Aug. 22-ről Huszár János szolgabíró által a községekhez menesztett körlevél által Novemb. 6-ra törvényszéket hirdet ³⁾; de Szept.

¹⁾ Itt természetesen nem magyar, hanem horvát huszárokat kell érteni, kik Budán és Szolnokban ekkor a várórség könnyű lovasságát képezték; a magyar huszárság a francia ellen küzdött.

²⁾ Oklvt. IV. köt. 12. sz. a.

³⁾ Jk. 1702—1708. 154. lap.

3-ról ugyanazon szolgabíró kiadvást közöl, mely szerint Szolnok erődítéséhez a turai erdőből szállítandó palánk karók vitelére saját járásából 100 szekert rendel, t. i. Kecskemétről 38, Körösről 18, Ceglédre 8 sat. ¹⁾), mely intézkedés a közügyvitel színlett rendes folyama közben elárulta a fenyegető roham elleni gondoskodás szükségességét. Kecskeméten a városi tanácsnak sikerült a belesendet fenntartania, megszokott gépies egyhangúságban folytatott minden törvénykezési s közigazgatási eljárás. Szept. 9-kén a városi tanács a fagyú árát 7, a szappanét pedig 14 pénzre szabja „azt is igaz és nem hamis fonttal mérjék“, mely határozat a céhmesterrel együtt személyesen berendelt 22 szappanos mesternek kihirdettetett. ²⁾ Egy hét múlva már azonban ugyanazon városi tanács kényszerülve látja magát szigorú közbiztonsági rendelkezés terére lépnie, Szept. 16-kán elhatározván: hogy a városnak mind külső, mind középső árcai megerősíttessenek; hogy a toronyban éjjel nappal két ember folyvást vigyázzon; hogy minden tízedből négy-négy ember (összesen 80) hét számra a kapuk őrzésére éjjel nappal jelen legyen; hogy a kapusok állandó fizetéssel láttassanak el, oly utasítás mellett, hogy senkit a kapun, akár lovas, akár gyalog, akárminemű, kiváltképen idegen embert, be ne bocsássanak, míg a városházához hírt nem tesznek. ³⁾ És ez nem jelenthet annál kevesebbet, hogy a mozgalom ekkor már Kecskemét kapuihoz eljutott.

¹⁾ Jk. 1702—1708. 159. lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 160. lap.

³⁾ Jk. 1702—1708. 163. lap.

III.

Bekövetkezett most őseinknél a helyzet azon kiállhatatlan bizonytalansága, mely a kicsinyhitűeket kétségbe ejti, az elhatározott jellemet önvédelemre, a hazafi érzületet áldozatra serkenti. — Szept. 8-kán már a lengyel király, gróf Strattman, Bécsből küldött rendkívüli követ előterjesztménye folytán, egy alább érintendő rendeletével, nyilvánosan betiltja, hogy a magyarországi mozgalombani részvételtől minden alattvalója visszavonúljon, s a hazaárulónak nyilvánított Rákóci fejedelmet bűnös merényletében se katonával, se pénzzel, se hadiszerral segíni ne merészelje. ¹⁾ Azonban ennél sokkal nevezetesebb nap Szept. 13-ka, melyen Pestmegyének szolgálalkú tisztviselői kis gyűlést tartván, egészen ellenkezőleg egy hónap előtt tett intézkedésükkel, megküldik a városoknak a szegedi parancsnokhoz ugyane napról intézett levelüket, s utasítják a városiakat, hogy azt „hiteles és érdemes emberek által külgyék el, úgy hogy mind írásban, mind szóval, minden halogatás nélkül bizonyos választot hozzanak, és ha eő Fölsege szolgálattya olly urgenter kívánnya azon kívánt búzának és abraknak praestatioját, abban azon Szegedi dispositio szerint eljárjanak és semmit különben ne cselekedgyenek“; báró Globic szegedi parancsnoknak pedig egész meghunyászkodással írják: hogy értesülvén a kecskeméti, körösi, ceglédi és izsákiakra kivetett terményekről, ámbár az iránt sem

¹⁾ Oklvt. IV. köt. 13. sz. a.

ő felségétől, sem közvetlen felsőbbségüktől utasításuk nincsen, minthogy azonban a mostani lázadás háborúsága idején annak szükségességét beismerik, nehogy az egész teher a fentebb megemlített négy községre háromolják, úgy intézkedtek, hogy a szegedi várba szállíttatni rendelt terményeket az egész megye minden községeire kirótták, meghagyván azoknak, hogy azokat minden késedelem nélkül beszállítsák; egyébiránt azon esetben, ha oly sürgős azon kirovott termények beszállítása, hogy semmi késedelmet nem szenvedhet, a kijelölt négy község tartozzék azokat teljesíteni, de a megye vagy természetben, vagy pénzértékben nekik megtérítendi; ha pedig lehetséges, kéri a várparancsnokot, hogy a megye kirovását fogadja el, és jövőre úgy intézkedjék, hogy ha illetén szolgálatra szüksége lesz, a végett ne egyenesen a szegény adózó népet rója meg, hanem forduljon a megyéhez, s ők minden igyekezettel azon lesznek, hogy ő felsége szolgálatát híven teljesítsék.“¹⁾ És ezzel a szegény négy község oda lett dobva báró Globic önkényű rendelkezése alá. — Más részen ugyane napról Rákóci fejedelem domahidi táborából Pestmegye minden rendű lakosaihoz nyíltlevelet intéz, melyben azokat különbség nélkül fegyverre szólítja a közös nemzeti szabadság érdekében: „Hogy Isten eő sz. Fölséghe ezen édös Magyar hazánk régi Dicsősségghős Szabadsághának Törvényes igassághának felszabadítására, és az elviselhetetlen s Törvénytelenül keserves bujdosásra üzetetett sorsunk után, most nemcsak Édös Magyar

¹⁾ Oklvt. 14. 15. sz. sz.

Országunknak határára, de már Nemös Beregh, Szabolcs, Bihar, Közép Szolnok, Szathmár, Kraszna, Ugocsa ect. Vármegyékben is szerencsésen behozván, akaránk ezen Fegyverviselésünknek okát minden röndüeknek ezen Nemös Uniált Vármögyékben is nyitott Levelünk által tudósítanunk és bizonyossá tönniünk, hogy egyedül hazafiúságunktól viseltetvén, megnyomorodott hazánknak keserves Törvénytelen szenvedését, és az idegen Nemzettül Törvényeink, Diplomáink igasságának ellene való sanyargatásit szánakodó Szívvel érzvén, minden privatumok ambitioja nélkül vöttük most kezünkre ügyét Nemzetünknek, a mikor a kiszabadulásnak oly bizonyos alkalmatosságát láttuk, hogy ha most nem, soha többször hazánk Szabadulását nem remélhetni; kihezképöst minden Egyházi, Világi, Űri, Nemösi és Fegyverviselő; egy szóval Nömös Pest Pilis és Solth Uniált Vármögyéknek minden röndü lakosit ezen Pátensünk által intyük, sőt hazafiúságokra s Nemösi Szabadságoknak szeretetére kényszeríttjük is, hogy valaki Nömösi Szabadságunk ily Törvénytelen és számlálhatatlan sértődését az idegen Némöt nemzetnek zaklatásit s kegyetlen rongálásit (ki minnyájunknál nyilván s köz) Magyar igaz véréből érzi, Szabadságát szereti, Szabadulását ohajtja, harmadnapok alatt ezen Pátensünknek Publicáltatásátul Táborunkban maghát bejelentse s mutassa“ stb. ¹⁾ Nem tudjuk, kelte után mikor érkezett e nyiltlevél őseinkhez; annyi igaz: hogy ekkor még nyilvánosan mit sem tehettek; Nemcsak Buda, Szeged és Szolnok

¹⁾ Oklvtr. 16. sz. a.

felől voltak ellenőrizve, hanem a szegedi őrség egy erős osztállyal őrizte közepütt Csongrádnál a Tiszát a kurucok ellen, honnan a vezénylő tiszt Szept. 18-kán tíz horvát huszárt küld Körös és Kecskemét városokhoz, kenyeret, vágó-marhát, abrakot és szénát kérvén ezek által, késedelem nélkül oda küldetni, mivel serege az élelemből végkép kifogyott. ¹⁾ Szept. 20-án Huszár János szolgabíró Pestre élelmezést rendel a községekből „bizonyos Kglmes Urunk elő Főlséghe lovas Regementit várván, számokra Provisiot kölletvén tőnnünk, azért Kglmetek is szénát és abrakot küldgyön be, Kecskemét 15 szekér szénát, ugyanannyi mérő abrakot, Körös 10 szekér szénát, ugyanannyi abrakot, Cegléd 5 szekér szénát, 8 mérő abrakot, Abony 3 szekér szénát, 6 mérő abrakot“, és egyszersmind mint mindig, ekkor is a portzio-pénz beküldését szorgalmazza. ²⁾ Szept. 24-én kelt körlevelével megint a portziobeli restantiákat sürgeti beküldetni, „mert ha bé nem hozza Kgltek, az minemű kára azon szófogadatlanságért következik Kkk, nem másnak, hanem magának tulajdonítsa, kérem is és intem én magam is Kglteket, süketségre az dolgot ne vegye, engemet is ne szorongattasson, mivel csak mind engemet okoznak, hogy meg nem írom Kglteknek, holott én rajtam el nem múlik. Azért az minek meg kell lenni, jobb szép szóval, hogysen nagyobb kárral meg adni.“ ³⁾

Ez azonban későn jött, mert ekkor már Szűcs János, Deák Ferenc, Borbély Balázs, Váradi János,

¹⁾ Oklvt. 17. sz. a.

²⁾ Jk. 1702—1708. 165. lap.

³⁾ Jk. 1702—1708. 166. lap.

Kecskemét v. tört. II. köt.

Deák és Moesi János kuruc kapitányok a Tiszán áttörvén, Szolnokot vívták: ugyane napról, Szept. 24-ről, Moesi János a fejedelem ónodi kapitánya Kecskemétről Szolnokhoz 40 szekér szénát, 1000 kenyert, 8 vágó-marhát és 100 köböl abrakot rendel sürgetőleg küldetni, „a minthogy Kegyelmes Urunk fő Nagysága hadai felesődnek s sokasodnak“ — ezen kívül még „Az Ezer író deákjának az nadrága meg kopott, Biró uram küldgyön egy nadrágnak való Fajlongyis posztót.“ ¹⁾ Sőt valószínűleg már e napon Szolnokot be is vették, mert a fejedelem szathmári táborából Szept. 29-kéről írja nevezett kapitányokhoz: „Kegyelmetek levelét vettük, melyből Szolnok várának kezünkhez esését értjük.“ ²⁾

Mindamellett is tehát, hogy báró Kyba János Ferenc a szávamelléki végvárak parancsnoka még Szept. 15-kén a tiszai vonalt áttörni szándékozó kurucokat megverte, saját rác hadából 90 halott veszteséggel, s 50 sebesültnek harcértelenné tételével, a bécsi újság híradása szerint 600 kurucot vágott le ³⁾, — Szolnok eleste Budapesten oly rémülést okozott, hogy Szept. 27-kén a megyebeli nemeseknek általános felkelés, a földesuraknak és községeknek pedig a rájuk kirovott lovas és gyalog fegyveresek kiállítására fej- és jószágvesztés alatt meghagyatott, még pedig oly sürgetőleg, hogy amazok Szept. 30-ra okvetetlenül Pesten legyenek, emezek illetménye pedig Október 7-re ugyanoda beállítás-sék. ⁴⁾ Báró Kyba ugyancsak Szeptem. 29-ről sze-

¹⁾ Oklvt. 18. sz. a.

²⁾ Szalay VI. 101. lap. 2) jegyzet.

³⁾ Szalay VI. 98. l.

⁴⁾ Oklvt. 19. 20. sz. a.

gedi táborából nyiltlevelet boesátott dunatiszaközére, Rákócit és Bercsényit mint beestelen, csaló, hite-szegett pártütőket az Isten, világ és haza ellenségeit, a közbéke felháborítóit, valamint a velök tartókat is végső veszéllyel fenyegetvén, a császári királyi felség iránti hűségben megmaradottakat minden kegyelem- s jutalomról biztosította, utasítván a községek, hogy mindenik néhány hiteles személyt s szekereken tábora számára élést küldjenek, a kurucok mozgalmairól értesítsék, s ezen nyilt levelét maguk és övéik végveszedelmének terhe alatt meghirdessék s abban foglaltakat teljesítsék. ¹⁾ De nem soká fénylett a rác vezér csillaga: meghallván ugyanis Szolnok ostromoltatását, sőt talán már el-estét, annak visszavételére sietett hadával, Deák Ferenc azonban elibe indúlt a szolnoki hadakkal, — Halasnál találkozott a két ellenséges vezér, hol véres csatára kelvén, a kurucok 234 ember veszteséggel a németrác hadat megverték, ugyanott annak vezére Kyba is elesett. Halason a város keleti oldalán levő egyik halom, mely alá az ekkor itt elesett kurucok temettettek, maig is Kuruchalomnak nevezetik ²⁾; Deák Ferenc pedig győzelmes hadát Kecskemétre hozta, s néhány napig itt pihentette, Okt. 8-kán egy fakó paripa csikóját kitanítás végett a városhál hagyván, arról kiadott pecsétes levelében írja: „senki is Kglmes Urunk eö Nga vitézei közzül azon lovat elvinni semmiképpen ne merészelje, egyébiránt ha valaki azon lovat elvinné — elhitesse

¹⁾ Oklvt. 21. sz. a.

²⁾ Horváth Péter: de initiis ac maioribus Jazygum et Cumanorum 237. lap.

magával, hogy számot fog rólla adni. — Datum Kecskemét die 8-a. 8-bris A-o 1703. Méltóságos Fejedelem F. V. Rákóczi Ferencz Kglmes Urunk Eö Nga edgyik Lovas Ezerének Fő Kapitánnya és bizonyos Hadainak Első Directora Deák Ferencz mp.“ pecsét. ¹⁾

Deák Ferencnek Halas melletti győzelmét a kurucok fentebb említett vereségével, némely történetíróink összezavarják. Vagner ²⁾ azt írja: hogy a ráchad egyik vezére, Csongrádról Pest felé menő 3000 kurucot Halasnál beért s azokat álom és mámor közben megrohanván, közülök 700-at levágott. Kollinovic ³⁾ pedig azt mondja: hogy Kiba cseh ezredes 2000 ráccal megtámadta Halasnál azon 3000 kurucot, kik Csongrádról Pest felé vonultak, s ám-bár közülök 300-at levágván, azokat szétverte, de ugyanott maga is néhány tiszttel együtt elesett. Maga Rákóczi fejedelem saját emlékiratában ⁴⁾ írja: „hirül hozák, hogy Diák Ferencz ezredes — rohammal bevette Szolnok várát, — és hogy a ráczok híres Riba (Kiba) nevű vezérét 3000-nyi seregével, kikkel Szolnok felmentésére sietett, — megverte.“ Vagy talán Katona ⁵⁾ ugyanezt helyesebben fordította, mint Ráth Károly: — és a Rácoknak Kiba nevű híres vezérét, ki három ezernyi haddal Szolnok védelmére sietett, meg ölte. Horváth Péter ⁶⁾ a Halas város

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Hist. Leop. p. II. pag. 744. Katonánál XXXVI. pag. 324.

³⁾ Katonánál XXXVI. pag. 375.

⁴⁾ II. Rákóczy Ferencz emlékirata a magyar hadjáratról 1703—1711. Közli Ráth Károly. Győr. 1861. 38 lap.

⁵⁾ Hist. Crit. XXXVI. pag. 343.

⁶⁾ Commentatio de initiis ac majoribus Jazygum et Cumanorum. pag. 237.

melletti egyik halomról azt mondja: Kuruchalomnak neveztetik a kurucokról, kiket Kiba ezredes 1703-ik évben azon helyen szétvert, és a közülök elhullott 234-et, mint a város jegyzőkönyvében írva van, ott eltemettette. — Holott ha az ekkori bécsi német ujság adatait ¹⁾ tekintjük, Kiba győzelmének Szeptember 14. vagy 15-kén kellett történnie, melyben a bécsi hirlap szegedi tudósítója szerint 600, Vagner szerint 700, Kollinovies szerint 300 kuruc hullott el, s ez nem Halasnál, hanem a Csongrád melletti átkelést megkísérlett kuruc had irányában történt; innen vitte seregét Kiba Szegedre, honnan Szeptember 29-kén adja ki fentebbi nyiltlevelét; a Deák Ferenc általi megveretése s halála tehát Szolnoknak a kurucok általi elfoglaltatása utánra s mintegy Október első tizedére esik, és csak is ez lehet a Halas melletti csata, melyben elhullott kurucok számára nézve megint a halasi jegyzőkönyv szolgál hiteles adattal.

Kecskemét e közben mindaddig, míg a kuruc hadak által tényleges beszállással el nem foglaltatott, Budapest és Szeged irányában mindennemű ki-rovást hűségesen teljesített. Huszár János szolgabíró Október 1-ső napján kelt körlevele szerint „Kglmes Császár és Koronás Király Urunk ö Főlsége kegyes parancsolattya érkezvén az T. N. Vármegyére“ gróf Kohári István tábornok Budapesten levő lovas ezrede számára, majd a jövő évi adóba leendő beszámítás rovására Kecskemétről 20 szekér szénát, 30 mérő abrakot, 6 vágómarhát; Nagyörösről 15 szekér szénát, 19 mérő abrakot, 3 vágómarhát; Ceglédről 10

¹⁾ Wienerisches Diarium 1703. XIII. és XIX. szám. Szalaynál VI. 98 lap

²⁾ jegyzet, és ugyanott 101 lap 2) jegyzet.

szekér szénát, 12 mérő abrakot és 2 vágómarhát rendel beszállíttatni ¹⁾); alig bocsátotta el azonban e meghagyást, még ugyanazon napról írja: „Jóllehet ez mai Currensemben megírtam vala Kglteknek, hogy az itt való Méltóságos Gróf Generális Kohári István uram eö Nga katonái számára bizonyos számú szekér szénákat, abrakot és vágókat ide Pestre adminisztrállyon Kgltek; de ismét érkezvén postán Méltóságos Generális Feffershoffen uram eö Excellentiája, parancsolta, hogy mindazon felvetés szerint való szekér szénákat, mérő abrakokat s vágókat duplicállyuk, mivel bizonyos eö Fölsége lovas Regementi is már útban lévén, minden órában minden bizonynal el fognak érkezni ide Pestre és Budára. Azért Kgltek ha életét, jószágát s igaz hűségét megtartani kívánnya, azon felvetés szerint szénát, abrakot és vágókat dupplán adminisztrállyá, mennél hamarébb éjjel és nappal gyűvén, másként se cselekedgyék Kgltek, abban bizonyos lévén, hogy valamelly Regementeket kiküldvén említett Generalis uram eö Excellentiája, Kgltek közül az Birákat behozatván, feje s jószága vesztetté teszi. ²⁾ Maga Budavár parancsnoka báró Pfeffershoven tábornok ugyanazon napról tüzetesen Kecskemét város birájához, tanácsához s egész községéhez igen hízeltgő levelet küld, melyben írja: hogy elébbi napon Bécsből Budára visszaérkezvén, nagy örömmel értesült mind az alispán, mind a helyettes parancsnok által, mikép a város hűségét s buzgóságát kitüntette a lázadók mozgalmáróli hírek s jelentések pontos beküldésével. A császár iránti hűségé-

¹⁾ Jegyzőkönyv 1702—1708. 173 lap.

²⁾ Jegyzőkönyv 1702—1708. 174 lap.

ről előtte régóta ismert várost annak szorgalmas folytatására inti s biztosítja, hogy ő felsége hű szolgáit és alattvalóit különös figyelemben megtartani fogja, s legközelebbi napokban mind szárazon mind vizen megérkezendő segéd hadai által azokról kegyelmesen gondoskodni fog. ¹⁾

Minthogy azonban a Szolnok megvételekor megrendelt nemesi felkelésre senki sem mozdult, sem a községek a rájuk vetett fegyveresek kiállításában nem mozogtak, ennek okát Budapesten a népnek kuruc hadak általi megfélemlítésében keresték, ugyanazért azon intézkedést arra változtatták, hogy se a nemesség személyesen ki ne álljon, se a községek a kirovott fegyvereseket ki ne állítsák, hanem fizessenek minden főre havonként hat forintot s azon pénzen majd helyettek katonát fogadnak. Jellemző e tárgyban Petrovai László alispánnak Október 1-ről a három városhoz intézett levele: „Nem tudom mi lehet az oka, hogy oly nagy keménységnek veti Kgltek magát, mind magam parancsolatival s mind pedig Szolgabíró uraméval semmit sem gondol, egészen siketségre veszi Kgltek az egész parancsolatokat, sem az katonák fogadások iránt emberét föl nem küldötte, sem pedig az abrak, széna és több dolgok praestatioja iránt választ sem ad, nemhogy effectussal Tisztei és eő Főlsége parancsolatinak engedelmeskedne. Ez az utolsó parancsolat, lássa Kgltek, ha magának kárt akar tenni, holnapi napon minden bizonnyal beérkezik Pestre Bottyán uram Regementye, könnyű lesz azok által az Renitenseket megka-

¹⁾ Oklevéltár 22. sz. a.

patni s béhozatni, mely külömben sem lészen, avagy történik. Való dolog, nehéz Kglteknek is ez az állapot, de ugyanazért kellett volna eum sufficienti instructione embereit beküldeni, hogy valamely modalitást találhattunk volna Kgltek könnyebbségére; és azért tum caules tum caprae salventur, oly modalitást gondoltunk, hogy nem kívánnjuk továbbá in persona hogy Kgltek praestállyá az személyeket, hanem az mint fogadhatni, úgymint 6 forintot adván nekik egy hóra, mi fogadunk az Kgltek részére, — azért mihelyest veszi ezen parancsolatomat, azonnal mind az helység részéről s mind pedig az Nemesség részéről bizonyos deputált embereit külgye be hozzám, az ki ez iránt nemcsak capitulálhasson velem s több Tiszt és Commendáns Uramékkal, hanem két angariára való pénzt is, mindazok részére, az kik fel vannak vetve az Helység részéről s mind pedig azok részére, az kik nemes Uraimékért fogadtatnak, hozzanak magokkal fel minden okvetetlen, Nemes Uraimék pedig úgy tudgyák s úgy gondollyák meg, hogy kinek kinek magánossan egy fegyveres ember esik részére, ha maga fel nem akar jönni.“ ¹⁾ Másnap pedig Oktober 6-kán báró Pfeffershoven Budavár és a hozzátartozó kerület parancsnoka, minden város és helységhez szóló nyílt rendeletet bocsát ki, melyben a bírának és esküdteknek karóba vonatás terhe alatt meghagyja: hogy mihelyt rendeletét s ahoz mellékelt kirovást veszik, azonnal a rájuk kivetett gyalog munkásokat, 14 naponként felváltva, Budavár erősítéséhez kiállítsák, — a kecskeméti

¹⁾ Jegyzőkönyv 1702—1708. 174. 175 lap.

járásra 155 ember levén kiróva ¹⁾). Huszár János szolgabíró még ugyanaz napról kelt körlevele kapcsában közli a fenebbi nyílt rendeletet a részletes kiróással, mely szerint Kecskemétre 44, Nagyköröstre 22, Ceglédre 16 stb. gyalog munkás vettetett ki ²⁾), rendszerint azzal végezvén itt is körlevelét, hogy „az portiobeli restantiákat kiki behozza sub pocna notae infidelitatis.“ Négy nap múlva Október 10-én ugyanazon szolgabíró a munkások beküldését a biráktól fej és jószág vesztés büntetése alatt szorgalmazza, fenyegetvén a községeket, hogy ellenkező esetben a budai parancsnok egynéhány ezer rácot küld ki, s az engedetleneket felraboltatja. ³⁾

De már a fenyegetés sem használt, mert Szolnok bevétele után a három város többé a budapesti rendeletek teljesítésére képes nem volt. Deák Ferenc kuruc ezredes és dandárvezér Október elején, a halasi csata után Kecskeméten táborozott, s e hónap 9-kén a kecskeméti mezőn levő táborából rendeli meg Szolnok erődítéséhez a Csiszár István szolnoki kapitány által kívánt szekeres és gyalog munkásokat ⁴⁾); a fejedelem pedig Ecsed melletti táborából ugyane napról intéz rendeletet a kecskeméti tanács-hoz, mellyel hadai számára 600 köpönyeget kíván haladéktalanul készíttetni ⁵⁾). Ily szorongató körülményekben, ámbár Petrovai László alispán elismerte a városok súlyos helyzetét, de a budai és szegedi parancsnokok szükségesnek látták azok megfélemlí-

¹⁾ Jk. 1702—1708. 177 lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 176 lap.

³⁾ Jk. 1702—1708. 169 lap.

⁴⁾ Jk. 1702—1708. 178. lap. „Datum in campo ad Kecskeméth.“

⁵⁾ Oklvt. 23. sz. a.

tését, s erre épen Kecskemétet tüzték ki. Még alig volt híre a rácok felültetésének, midőn egy szép oktoberi napon reggeli nyole órakor a község esikósa benyargal a városházához Kecskemétre azon hírrel, hogy a várostól alig három mértföldnyi távol eső alpári pusztáról, hajnalban két falka ménest a rác elhajtott; — 10 óra tájban befuttat a gulyás, hírül hozván, hogy egy harmadik ménes is elraboltatott; — kevés vártatva még egy hírnök érkezik azon szomorú tudósítással, hogy éjfél tájban egy falka marhát is elhajtottak a rácok; — negyedik sebes futárt a ceglédi bíró küldi, következő éjen éjfél tájban, értesítvén a kecskemétieket, hogy Locsod nevű pusztán, Pécel és Issaszeg közt, 400 fegyveres rác táborozott egész munitzioval, mint egy súlyi ember által megkémleltette, merre szándékozik, nem tudni, de a rosز hírek minden istenadta nap óránként megújulnak. — Kecskemét Október 11-kén Nagy-Köröst költsönös védelemre kéri, mely készséggel ajánlkozik ¹⁾, a fejedelemhez pedig folyamodványt intéz: „Méltóságos Fejedelem, nekünk Kegyelmes Urunk!“ — így kezdi a folyamodvány — „Nem akaránk elmulatni, hogy Nagyságod színe eleiben ne terjesztettük volna ezen mostani keserves kárvallásinkat“, — végül pedig — „a Nagy Istenért kérjük Nagyságodat, mint nekünk Kegyelmes Urunkat, vegye méltó respectusban szegény Városunk megmaradását, mi is Nagyságod Úri grátiáját éltünk fottáig —“ sat. ²⁾

A fejedelmet meghatotta ezen lóhalálában hozzá juttatott keserves panasz, s a Szolnok magyar vidé-

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Egykorú fogalmazvány a város levéltárában.

kének megtartására rögtön megtette intézkedéseit. Épen ekkor (Oktober 15.) állott hozzá az elbúsult báró Károlyi Sándor szathmári főispán, ezt tehát tábornokká kinevezvén, jászkún hadak parancsnokává tette s a rácok megfékezése végett Kecske-métre küldötte; mielőtt azonban útra kelhetett volna, két napi szabadságot nyert, hogy azalatt házi ügyeit rendbehozhassa, ekkor meg a fejedelem Tokajba hívatta magához, s Genesi Zsigmond századost melléje adván, azzal Szolnokba sietett, onnan pedig egy csapattal Kecske-métre csak Oktober végén érkezett, hol a nagy rendetlenségben talált kuruc hadat szervezni ügyekezett, hogy azzal a szegedi rácok ellen kicsapást intézhessen. ¹⁾ De célját nem érthette; mert a császáriak Oeskaí hadát megvervén, Lévát elfoglalták, és a bányavárosokat fenyegették, a fejedelem tehát November 5-kén Károlyinak meghagyta, hogy Deák Ferenc, Váradi János deák, Szűcs János és Borbély Balázs ezredeit magához vevén, siessen Beresényi után, a ki Egerből a bányavárosok oltalmára indúlt. Károlyi Nov. 8. Kókánál táborozott s négy nappal később Losoncánál Beresényivel egyesült. ²⁾ Kecske-mét ekkor már annyira fenyegetve volt a rácok által, hogy azt védserég nélkül hagyni nem lehetett: Deák Ferenc és Andrási István ezredeiket tehát Károlyi Sándor itt hagyta, kik közül emez a városban, amaz pedig a városon kívül a talfái erdőben telepedett meg fegyvereseivel. ³⁾

Valóban különös és nehéz helyzete volt ekkor Kecske-mének. A kurucok elfoglalva tartották a

¹⁾ Katona XXXVI. 304. lap. — Horváth Mihály IV. 292. lap.

²⁾ Szalay VI. 107. lap.

³⁾ Számvitelikönyv 170 ³/₄, 28. lap.

várost, s Buda és Szeged irányában tétlenségre szorították a népet; és minthogy e nép mindkét helyről rá küldözött rendeleteket s kiszolgáltatásokat teljesíteni képes nem volt, fölülről, oldalról és alulról a rác hadak általi megtámadtatással lett fenyegetve. Míg a kuruc had a városba be nem ült, addig minden parancsot teljesíteni, minden követelést kielégíteni ügykezett, mert a fegyveres hatalomnak ellent nem állhatott; a kurucok utóbb eltiltották végkép a budai és szegedi közlekedéstől, de nem voltak képesek megvédeni az onnan fenyegető veszedelemtől.

A bécsi udvarnak minden pénz és haderejét a francia háború vevén igénybe, az 5 első hónap alatt közvetlenül a forradalom elnyomására semmi haderőt sem fordíthatott. Aug. 13-kán egy királyi leirat által a megyék hűségre intettek; Szeptemberben a lázadók ellen általános fölkelés rendeltetett; Október 9-kén az adó egy negyede elengedtetvén, háromnegyedrésze szállíttatott ¹⁾; Október 18-kán egy királyi nyiltlevél minden megtérőnek bocsánatot hirdet, ha hat hét alatt a lázadókat elhagyja; November 26-kán egy királyi leirat közli a megyékkel a lengyel király Szept. 8-ról kelt s fentebb már említett nyiltlevelét, inti a rendeket, hogy hűségben maradjanak s az elcsábítottakat megtéríteni igyekezzenek; December 17-kén újabb leirat a dunántúli megyéknek a nádor vezénylete alatt felkelést rendel, tüzetesen a dunai átkelések oltalmára, nyilván kimondván, hogy eddig a nemesi felkelés az adóval váltatott meg, most a felkeléssel mindennemű adóbeli tartozások s új kiro-

¹⁾ Szalay VI. 106. — Horváth Mihály IV. 296 lap.

vások megszüntetnek; 1704. Január 1-én a nádor szólította fel a megyéket, hogy mellé gyülekezzenek, s kik a lázadók által fegyverfogásra kényszerítettek, három hét alatt a fegyvert letegyék. Jan. 7-kén a budai kormánytanácshoz küldött királyi leirat az adó elengedést nemcsak a dunántúli, hanem az ország többi megyéire is kiterjeszti s ezen leiratot a nép közt is meghirdettetni rendeli ¹⁾. Pusztá szóval s beváltatlan ígérekkel biztatták az országot, melyeknek már senki sem adott hitelt; sőt az Október 18-ki királyi nyiltelel szövegén elbámul az ember, midőn a koronás király szájába oly szavakat adnak tanácsosai, melyek nemcsak a korona fénysugarait elhomályosítják, hanem egy közönséges pártfőnök vagy csapatvezérnek is szégyenére szolgálnának, — „Mint-hogy a külföldről szított belmozgalom és hitszegő párttűtés — így beszéltetik a királyt — már csak azért is, mivel a római szent birodalom és saját ellenségeink ellen német hadainkat az országból majd egészen kiköltöztettük, annyira elterjedt, hogy nemcsak a közbéke és nyugalom megláborított, hanem az eszeveszett párttűtés ragálya már Magyarországunk felső és tiszántúli megyéiben is úgy eláradt, hogy e becstelen honárulás koholói nyílt ellenségeskedéssel saját hazájokat megtámadni, polgártársaik ellen dühösködni, embereket és barmokat elrabolni, némely várainkat részint árulás, részint gonosz megtámadás útján elfoglalni, a szegény népet a szabadság visszaszerzésének címe s adómentesség ígéréteinek hiú reménye alatt elbolondítani, a könnyenhivőket és

¹⁾ Oklvttr. IV. köt. 24. 32. 37. 41. 42. sz. sz. a.

ingadozókat részint megfélemlítéssel, részint hitegetéssel elcsábítani, másokat erőszakkal Rákóci pártjára vonni, hatalmukat így terjeszteni, tartozó hűségben megmaradt hű alattvalóink birtokait feldúlni, jószágukat s javaikat kirabolni, az Isten, Haza és Nemzetek törvénye ellen mindennemű gonoszságot elkövetni, Rákóczinak és pártosainak nyíltleveleiket a megyékben terjeszteni, s azok által liveinket a lázadás bűnébe különféle fenyegetésekkel bevonni meg nem szűnnek. Mi tehát az ország e nyomorúságos állapotának eltávolítása s hű alattvalóink biztonságának visszaszerzése tekintetéből tábornokainknak szigorúan meghagytuk, hogy ama gonosz pártütöket minden igyekezettel üldözzék, s az elfogottakat a felségárulás érdemlett büntetésével, mások rettentő példájára, elengedhetetlenül kivégeztessék; és hogy e veszélyes pártütők minél gyorsabban kiirtathassanak, egyenkint és együttesen mindenkit biztosítunk, hogy a kik egyet vagy többet a lázadók közül, vagy pedig maguk a mi császári királyi hűségünkre visszatérni kívánó lázadók egyet vagy többet saját pártütő társaik közül legyilkolnának, vagy élve a mi tábornokainknak átadnának, az illetén általok legyilkoltak vagy átadottak birtokaikat és javaikat, ha nem egészben, legalább fele részben, a személyek, birtokok és egyéb körülményekhez képest, rögtön és minden további peres eljárás nélkül, nekik megítélni és átadni fogjuk. Minthogy pedig arról vagyunk meggyőződve, mikép igen sokan a pártütőkkel tartanak olyanok is, kik ezt nem önkint és nem gonosz szándékból teszik, hanem arra erőszakkal és fenyegetéssel azért kényszerültek, mivel a mi német

hadaink segélyétől magukat elhagyatva lenni látták; ezért a velünk született kegyelmesség által viseltetve, a szigorú igazságot a könyörület gyengédségével mérsékelni s a keresztyén vér kiontatását eltávoztatni kívánjuk, kegyelmesen rendelvén, hogy a kik ezen Nyiltlevelünk kihirdetésétől elteltendő hat hét alatt a pártütést elhagyják, magukat tábornokainknál bejelentik, letevén a hűségesküit, haza térnek s ott békén maradnak, tekintetes és nagyságos Schlick Leopold gróf altábornagyunkat megbíztuk és meghatalmaztuk, hogy az ilyeknek általános bocsánatot adjon, és mi királyi szavunkra fogadjuk, hogy nekik mindazt, mit a pártütés alkalmával ellenünk elkövettek, ezen közbocsánatot hirdető levelünk által elengedjük és eltöröljük s minden birtokaikat és javaikat visszaadjuk.“¹⁾ Ime a koronás király fellázadt alattvalóit megtérésre, de a megtérőket orgyilkosságra készíti; az orgyilkosoknak jutalmat, a megtérőknek közbocsánatot hirdet, de mindezeket ismét törvénytelenül, külföldiekre, idegenekre bízza. Ily eljárásnak ohajtott sikere nem lehetett.

Az egész haderő, mit a bécsi udvar az oly igen előhaladt forradalom fékezésére fordíthatott, annyiból állott, hogy Oktober 25-kén gróf Schlick két lovas ezreddel és 300 gyaloggal Pozsonyból megindult, 27-kén Szerednél átkelt a Vágon s 29-kén gróf Forgács Simon és Kohári István tábornokok magyar hadával egyesülvén, másnap Szentbenedeknél táborozott²⁾: e volt ama haderő, mely Lévát s a bányavárosokat megtámadta, mely ellen Egerből Beresényi

¹⁾ Oklvttr. IV. köf. 24. sz. a.

²⁾ Szalay: VI. 106 lap.

s Keeskemétről Károlyi Sándor a felvidékre küldett; ekkor mindazáltal három felől támadtattak meg a felkelők: Schlick által a felvidéken, Rabutin hada által Erdélyben, — az alduna felől Keeskemét ellen a rácok indítottak.

Azon 40 ezer családból álló szerb nép, mely a töröktől félelmében Csernovics Arzén ipeki patriárka érsek vezénylete alatt 1690-dik évben kiköltözvén, I. Leopold által a török alatt elnéptelenedett bánátban és bácskaságban telepített meg, sok szolgálót tett a még tíz évig folytatott török háború alatt. Folytonosan fegyverben állott, egy része rendes katonai szolgálatot viselt, más része katonának született és azzá neveltetett, a magyarelles érdek pedig úgy hozta magával, hogy e hazánkba telepített nép öseinkkel egykönnyen meg ne barátkozhassék, most tehát ellenük indítottak.

Azon rác hadak, melyekkel eddig a fölkelők mérköztek, úgy látszik, rendes katonai szolgálatbeliek voltak; ilyenek a kurucok diószegi táborát felferő váradoszások, kiket aztán Beresényi még Aug. elején kardra hányt; a Löffelholtz aradi várparancsnok által Stoltz német kapitány alatt kiküldött három ezernyi rác had, melyet a fekete Körözs mellett a kurucok szétverték, valamint a Kiba ezredes hadában Csongrádnál és Halasnál vívott csatákon vitézkedők is. Ezekről mondja csongrádi csatájok után a bécsi német hírlap, hogy a kurucok ellen oly elkeseredéssel vívtak, mikép azok közül senkinek sem kegyelmeztek s a németekért vagyonukat s vérüket áldozni készeknek nyilatkoztak ¹⁾; ugyanezekről írja Vagner

¹⁾ Szalay: VI. 98 lap. 1) jegyzet.

némi nagytáással, hogy a fekete Körözs melletti csata elvesztése miatt közülök némelyek fenyték alá vonatztatván, itt oly kegyetlenül harcoltak, hogy a kegyelemért esdeklő kurucokat még a német katonák karsjai közt is legyilkolták, s ezekről mondta Löffelholtz tábornok, mikép annyira fegyelmetlenek, hogy a halálra ítélt ember eléggé büntetve volna, ha vezérökül alkalmaztatnék ¹⁾. A felültetett rác nép sem viselte magát különben.

Rákóci már a diószegi merénylet után igyekezett a rácokat magához s ügyéhez hajlítani, azért Aug. 9-ről székellyhídi táborából ekép írt azokra: „Tudván azt, hogy ezen mindenkor fegyverhez szokott rácz nemzet is országunk nem kevés búját, boszúját szenvedte: azért hogy ő is országunk régi dicsőséges szabadságában részesülhessen, akaránk ezen leve-lünk által tudtára adnunk, hogy minden idő, nap és halogatás nélkül fogjon fegyvert, kötelezze édes hazánk szolgálatjára magát; kit ha elkövet, megigérjük igaz magyarságunkra, hogy fiúról fiúra, maradékról maradékra oly szabadságban lésznek, hogy sehol senkinek semmi adót nem adnak; minden rácz városok, a melyek most hazánk szabadsága mellett fegyvert fognak, valamint más hajdú városok oly szabadsággal fognak élni és egyedül csak fegyverökkel fogják hazájokat szolgálni. Ellenben pedig, ha édes magyar hazánk, egyszersmind maga szabadsága mellett is fel nem ül, sőt inkább ellenünk fegyvert fog, a mint már is némely Váradra gyűlt ráczok elkezdeték vala, minden könnyörületesség nélkül öletjük,

¹⁾ Katonánál XXXVI. pag. 324.

Kecskemét c. tört. IV. köt.

vágatjuk, sőt a gyermekét is kardra hányatjuk, és Isten boldogítván fegyverünket, egészen kigyökerez-
 zük a magyar hazából.“ ¹⁾ — „Károlyi elejétől fogva
 úgy vélekedett, hogy a ráczokkal csínján kell bánni.
 Hasonló nézetben volt Bercsényi is. „„Oly vélemény-
 ben vagyok — írta még a hadviselés elején, midőn
 Szikszóőrül a bányavárosok felé indúlt, Károlyinak,
 kit akkor Kecskemét környékéről magához hívott,
 — hogy Kohári Esztergomból a szentendrei ráczokat
 fogja ellenünk sürgetni. Jó volna valakit közülök a
 deszpotasággal felbízgatni, mit kecskeméti rácz lako-
 sok vihetnének véghez.““ ²⁾ De a fejedelem felhívása
 elhangzott, Oktober közepén már a rácok fel voltak
 ültetve, mint láttuk, Kecskemét alpári pusztáját meg
 is rabolták, Oktober második felében báró Huyn a
 Duna felől, Kreutz és Monaszterli alulról, rendsze-
 ren fegyverzett rác haddal közeledett, a fegyelmetlen
 dúló, fosztó, rabló rác csapatok pedig a várost és
 vidékét körös-körül ellepték.

IV.

Nem volt ugyan Kecskemét kuruc katonaság nél-
 kül, sőt ekkor már a városiak közül is számosan
 csatlakoztak a felkelőkhez; de éppen a lett egyik baja,
 hogy e gyakorlatlan s mindamellett fegyelmetlen ha-
 dacska nem volt elég erős a városnak megtámadtatás
 esetébeni védelmezésére, mindamellett a budapesti
 és szegedi hatóságokat felingerelte a város ellen,
 mert annak tudtával s úgy szólva szeme láttára többé

¹⁾ Szalay: VI. 95 lap.

²⁾ Szalay: VI. 125 lap.

se Budapestre, se Szegedre a megrendelt szállítmányokat beszolgáltatni s a rendeleteket teljesíteni nem lehetett, minek aztán eredménye lett az alpári ménések és gulyák elraboltatása. Ezt a városi tanács körültekinőleg fontolóra vevén, a fejedelemhez küldött folyamodvány sikerére kizárólag nem támaszkodott, hanem a várost és a lakosok külső vagyonát minden irányban megvédeni igyekezett; az 170³/₄-dik évről fenmaradt számviteli könyvben olvassuk, hogy midőn Oktober 20-kán Bay László ezredes kapitány Nagy-Körösön kelt körlevelével a községek biráit magához rendeli, „Mivel — úgymond — Méltóságos Generalis Székesi Gróff Beresényi Miklós Úr elő Nga feles lovas és gyalog hadakkal erre az földre minden órában elérközik, azért mitévők legyenek és mit köllessék cselekdőntők, adhassam tudtotokra, melyben különben se cselekedgyetek, ha tapasztalható kárát vallani nem akarjátok“ ¹⁾, a város Beresényi úrnak 100 aranyat küld ajándékkul ²⁾; Oktober végén a városba megérkezett Károlyi Sándort, mint egyik földesurát, 200 tallér ajándékkal tiszteli meg; a fejedelemnek magának pedig négy lovat küld ajándékba, melyeket 150 talléron vásároltat ³⁾; a kuruc tisztek közül egyetlenegy sem marad valamely rangjához mért ajándék, vagy helyzetéhez alkalmazott kedveskedés nélkül, az átkelő vagy benn állomásozó, valamint a szolnoki őrhadat is a város éllelmezi. — Ellenben, mivel Budára még Oktober 23-kán is katonai executioval sürgetik az éllelmezést ⁴⁾, Novemb. 8-kán

¹⁾ Jk. 1702—1708. 183 lap.

²⁾ Számvitelikönyv 170³/₄. 115 lap.

³⁾ Szvitk. 170³/₄. 79 lap.

⁴⁾ Jk. 1702—1703. 184 lap.

pedig újabb kirovással, Kecskemétről 230 véka abrak, 200 szekér széna, 45 vágómarha, 70 akó bor s aránylag a többi helyekről is, ugyanazon élelmezési cikkek követeltetnek a birák „feje s jószága vesztese alatt, sőt ha nem küldi bé Kgltek — írja Huszár János szolgabíró — eő Excellentiája minden irgalom nélkül az szófogadatlanokra ennyihány ezer Ráczokat fog küldeni Executiora“ ¹⁾ — ennek eltávoztatása végett, minthogy természetben kiszolgáltatni már mindent csakugyan nem lehetett, Oktob. 27-én adóba fizetett a város Pesten a megyénél 759 frtot, ugyanakkor a kivetett zsoldosok havi díjába 378 frtot, utóbb 230 véka abrak értékébe és a felfogadott katonák zsoldjába 380 fr. 50 dénárt. November 15-kén felhajtatta a kirovott 45 darab vágómarhát, melynek 25-ét a székbírók állították ki, 20-át pedig a város marháiból, és Szegedre küldött 500 frtot ²⁾. A budai és szegedi várparancsnokoknak több ízben gyümölcsöt, almát és körtét küld a város kedveskedésül ³⁾. A pestmegyei tisztviselőknek két, a budai tiszteknek pedig három hordó bort vitet ajándékba ⁴⁾, a szolnoki kapitány és tisztei öltözet és mindennemű élelmezéssel elláttatnak, sőt „Rácz Generálisnak Monaszterlinak“ egy szép paripával és öt akó borral kedveskedik a város ⁵⁾. Ezeken kívül még a felvidéki táborozás is terhelte Kecskemétet, mert a császári had egyik vezére, a városnak pedig földesura gróf Kohári István tábornok parancsot küldött reá, hogy az ő

¹⁾ Jk. 1702—1708. 192 lap.

²⁾ Szvitk. 170³/₄. 37. 38 lap; — és Jk. 1702—1708. 193 lap.

³⁾ Adó- és Szvit. könyvek.

⁴⁾ Szvitk. 28 lap.

⁵⁾ Adókönyv 56 és 236 lap.

személyes fölszereléséhez egy társzekeret, benne mindennemű élelemmel és előtte nyolc erős lóval, kiállítson; hazúl küldeni nem lehetett, de a hatalmas földesúr parancsát teljesíteni kellett: kiküldi tehát a város Szeles György és Kucsora János polgárokat oly utasítással, hogy a hadviselés színhelyén a grófot keressék fel, kik megbízatásukhoz képest Léván az urat feltalálták s annak megbízottja, Kecskeméten már jól ismert Bajtai István uram közbejöttével, a megrendelt nyolcas fogatú társzekeret kiállították, de pénzük nem lett elég s Novemb. 4-kén Léván kelt kötelezvény mellett, Labanc Mihály, Nyikos Gergely és Hegedűs András szécsényi lakosoktól 340 rénes forintot költsön vesznek a magukkal vitt pénz pótlására. ¹⁾

Ennyi áldozatnak, sőt terheletésnek volt ugyan annyi sikere, hogy a mennyire fegyelmetlen katonaságtól várni lehet, a kurucok ekkor már nem igen garázdálkodtak, s Pfeffershoven budai parancsnok még Oktober 19-kén védlevéllel látta el a várost, melyben a német, magyar és rác katonaságot inti, hogy Kecskemétet s lakosait minden háborgatástól, barmaik elhajtásától, házaik kifosztásától kíméljék ²⁾; Oktober 26-ról a Duna mellett Pakson táborozó gróf Huyn János József es. kir. altábornagy beküldött nyiltlevelével inti a községeket: „hogy éjjel és nappal minden nap ide én nékem hírt hozzatok, emberitöket külgyétek, valamit tőlök (a kurucoktól) halloatok, láttok, igazán megmondgyátok, kit ha nem cselekednétek, bizony szófogatatlanságtokért tőlem

¹⁾ Visszaváltott eredeti kötelezvény a város levéltárában.

²⁾ Oklvtr. 25. sz. a.

érdemötök szerint megbüntették. ¹⁾ Valószínűleg őseink ennek jó akaratahoz is kulcsot találtak, mert Novemb. 13-kán Paksról már védlevelet ad a városnak, melyben „Adjuk tudtára mindeneknek — úgymond — az kiknek illik, legh főképpen az Ráczságnak Tisztünk s hivatalunk által parancsollyuk — hogy Kecskeméti Lakosoknak semminemű Jószágoiban s marhájokban legh kisebbé kárt ne merészellyenek tenni, és marhájokat hajtani életek elvesztése alatt, és ha valaki ezen Parancsolatunkat által hágja, leg kisebbé kárt téssen Kecskeméti Lakosoknak, abban bizonyos lehet, halállal fűzet.“ ²⁾ Még a rác hadak híres tábornoka Monaszterli János is Bajáról Decemb. 5-ről körlevelet intéz vidékünk községeihez, melyben azokat utasítja, hogy a ragadozókat, ország s szegénység pusztítóit, valahol találtatnak, megfogják, és Budára vagy ő hozzá vigyék. „Azonban egynehány szarvas marhát az tolvajoktól visszavettem, mellyet is hajdúmmal őrzetek; ha kinek elveszett a marhája, jöjön én hozzám, és ha megösméri s magáénak lenni bizonyíthattya, kezébe adom, mivel senki jószágát bitangúl nem kívánom.“ ³⁾ — A vitéz tábornok úr csak egynehány marhát említ; holott e napig már vidékünkrol 8000 darabot, s csak a kecskemétiektől mintegy 4000-et rablottak el ráccai. ⁴⁾

E közben Huszár János szolgabíró Oktob. 29-én kibocsátott körlevele mellett megküldi az Oktober 18-kán kelt s már fentebb közlött „kegyes és irgal-

¹⁾ Oklvtr. 26. sz. a.

²⁾ Oklvtr. 29. sz. a.

³⁾ Oklvtr. 33. sz. a.

⁴⁾ Oklvtr. 34. sz. a.

mas“ — mint ő írja — királyi nyíltlevelet s rendeli, hogy minden községben kihirdetessék ¹⁾; Petrovai László alispán pedig Nov. 3-kán tudósítja a községeket Schlick, Kohári és Forgács Simon tábornokok lévai győzelméről, biztatván azokat a császári hadak közeledtével: „Igy értvén Kgltek a dolgot, elhitetheti immár magával nyilvánosságossan, hogy vagy gonja reánk és szabadulásunkra Kglmes Urunknak eő Fölségének.“ Inti egyszersmind s az Istenért kéri a birákat, hogy a híreket pontosan közöljék s a kirovott élelmezést beszolgáltassák. ²⁾ — Két hét múlva Nov. 17-kén Zólyom melletti táborából intéz levelet Károlyi Sándor Kecskeméthez: „Mi itten, áldassék Istennek szent neve, ellenségünkön szerencsésen által estünk, Slik Generális mintegy három század magával elszaladott, az többi Zólyomnál megszorulván, kiket Isten kevés kárunkal, az ellenségnek pedig nagy veszedelmével megszégyenített, az elszaladtakat is Isten rövid nap kezünkben adgya; ha mi ellenség ott magát kimutatná, vagy tovább is az Ráczság magát ellenséggé tenné, éjjel nappal bizonyos postátok által tudósítsatok, hogy visszamenetelig is tehessek dispositiot, nem sokára Mélt. Generális Bercsényi Urammal ezen egész Armádát az Ráczokra fordíttjuk, hogy azok is szántszándékkal keresett veszedelmeket megtalálhassák, noha már nem lévén sehol bizodalnok, reménlem Kglmes Urunknak s az Hazának fejet hajtanak.“ ³⁾

Mennyire hiú volt mind e remény, mind a csá-

¹⁾ Oklvttr. 27. sz. a.

²⁾ Oklvttr. 28. sz. a.

³⁾ Oklvttr. 30. sz. a.

szári tábornokok által kiadott megannyi védlevél, — nyomorú öseink keservesen tapasztalták. Említve volt már, mikép atyáink az önfentartás kényszerűségében, vagy mint ők kifejezték „szegény városunk megmaradására“ minden kitelhetőt elkövettek, dacolni tehetetlenek lévén, szolgáltak egyiránt magyarnak, németnek, rácnak; de nem volt benne köszönet: mert az egyszer felizgatott rác nép, mint a partot szakított vízár, fékezhető már nem volt. — Alig futott híre a felföldi hadjáratnak s Kecske-métről a kuruchad zöme kiköltöztetésének, ismét becsapott a rác, a dunamelléki pestmegyei s kiskúnsági községeket fosztogatta, Kecskemétnek a kúnpusztákon tartott méneseit, gulyáit rablotta, s midőn Magó Mihály kecskeméti bíró November 14-kén harmadmagával két kocsin épen Szegedre báró Glóbitz tábornokhoz a rácok megfékeztetése végett indulna, Félegyházán, mely akkor még pusztá volt s Kecskemét birta haszonbérbe a német rendtől, csak három mértföldnyire a várostúl megrohanta egy rác csapat, kocsikat lovakat elrabolt, s a bírót és társait kifosztotta ¹⁾; másnap Deák Ferenc ezredes hadával s egy csapat városi fegyveressel a szomszéd Ágasegyházi pusztára kiszállott ²⁾ s többszer csatázott a rác rablókkal. Ágasegyháza, Köncseg és Orgovány egy halomnál szögellenek össze, melynek tetején e puszták hármasságára egymás mellett van felhányva s a három határkoronával ékeskedő halom ma is „Nyakvágó“ nevezetet visel, népmonda szerint ugyanis az elkeseredett kecskeméti had itt metszette nyakát egy

¹⁾ Szvitk. 117. lap; és Adókönyv 5. 57. 77. 242. 245. lap.

²⁾ Szvitk. 28. lap.

általa kiszorított s szétvert rác csapat elfogott vezetőjének. A védtelen magyar községeket zaklató ilyen rabló csapattal a kecskeméti polgárhad más irányban is találkozott: jegyzőkönyvünkben írva van, mikép „Anno 1703. Az kóborló Rácok után kimölvén az Vármögye, Baracson az Rácokkal megütköztvén, az vagdalkozásban Városunk Hadnagya Balog János Bátori Andrást Rác gyanánt történetből meg vágván“ sat. ¹⁾ Ez összecsapások alkalmával több kecskeméti polgár elhullott; a részletek ugyan jegyzőkönyveinkben feljegyezve nincsenek, de az ezen évi adókönyvben Duksa Mihály, Csáki Dávid, Varga Pál és Gulyás István neve után beírva van, hogy „levágták“ vagy „az harcban elesett“ — s ezekről az áldozatokra következtetést vonhatunk. ²⁾ — A felbujtott rác nép a török ellen évtizedeken át folytatott kicsapások zsákmányának neki szokva, most már elannyira fékezhetlenné lett, hogy a Bácskával szomszédos pestmegyei s kiskúnsági magyar községek tarthatlanok lévén, úgy intézkedett a fejedelem, hogy a felvidéki hadjárat befejeztéig minden kiskúnsági községek Kecskemétre költözzének, itt magokat közös erővel besáncolják s az oltalmukra rendelendő haderő megérkeztéig a végső kiirtás veszélyétől megmentessenek. ³⁾

Kecskemét a város oltalmáról akép gondoskodott: hogy a kapuk őrzésére kirendelt polgárőrség elibe minden kapuhoz két-két hadnagy állíttassék, névszerint a halasi kapura Bene András és Szántó

¹⁾ Jk. 1702—1708. 232. lap.

²⁾ Adókönyv 75. 175. 185. 220. lapok.

³⁾ Oklvttr. 36. sz. a.

István, a csongrádi kapura Biró János és Szepesi Márton, a körösi kapura Csuka István és Szentmártoni István, a budai kapura Zana Gergely és Herceg István jelöltetett ki; a kapuk őrsegeül pedig, nevezetesen a halasi és csongrádi kapura öt-öt tized, a körösi és budai kapura négy-négy tized s mindenik tizedből tíz-tíz ember, egyik vasárnaptól a másikig rendeltetett ki ¹⁾; utóbb a városi tanács az egész város népét általában fegyverbe állította, elrendelvén „hogy minden tizedben egy-egy vigyázó s alkalmas Hadnagyok választassanak, kik is az tized népét számban vevén, mennyi lovas és gyalog állhat ki, minden tíz embőr között egy-egy jó Tizedest állítsanak, az kik mindenkor az tized népét készen rőndben tartván, az mikor kívántatik, kiki az ő tizedgyét felkészítvén, az város házához, az mint az alkalmosság kívánja, be állítsák.“ ²⁾

Mind e közbiztonsági gondos intézkedés mellett volt még egy reménye a városnak megmaradásához s Nagykörössel egyetérve azt is megkísérlette, mihez képest a két város elhatározta, hogy Bécsbe küldendő megbizottai által a fő haditanácsnál szorgalmazza a rációk megfékeztetését. Mindkét helyről a jegyzők bizattak meg kiküldöttekül s Kovács István kecskeméti és Hegedűs János nagykörösi jegyzők oda el is indítottak. 1703-ik évi December 5-ről Kovács István ekép ír Bécsből a kecskeméti tanácshoz: „Böcsülletes Birák és Eskütt Uraiméknak Kglmeteknek. Alázatos szolgálatom ajánlása után Istentől szerencsés sok jókat kívánok. Istenem jó gondviseléséből,

¹⁾ Jk. 1702—1708. 178. 179. lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 193. lap.

az Kgltek tetszése szerint Bécsben szerencsésen felérkeztem, noha veszedelmes állapotban forogván minden dolgok, és nagy félelem által kelletett mindenütt járnunk; mindazonáltal az hazai szolgálat és kötelesség mindenekben híven megmutatja szeretetét. Első instántiánk lévén Méltóságos Eugenius Herczeg Urunknál, az ki jóllehet prima fronte nem kicsin examenre adtrahált bennünket, állítván eő Herczegsége azt, miért úgymond eddig meg nem tudtuk keresni? amplificalván tovább is velünk beszédit; hogy pedig hathatóképpen való keserves panaszinkat megértvén, az RácZ Nemzettől mellyeket szenvednénk, eő Herczegsége magunkat vetett okúl, miért engedgyük meg és miért nem defendállyuk jószáginkat, holott azon hatalmasság az RácZoknak semmiképpen meg nem engedtetett, és immár eő Fölsége erős parancsolatokat is küldött volna ki, hogy afféle kóborló, prédáló és marha hajtó RácZ Nemzetet szabadon persequálhassa akármely helység; erre nem kevéssé excusáltuk mi magunkat, hogy erőtlenek és elégtelenek levén, magunkat semmiképpen nem opponálhattyuk s nem akarjuk, hanem az Fölséges Hadakozó Tanács talállyon módot és remediumot eltávoztatására; kihez képest eő Herczegsége ajánlotta mindenekben javunkra s megmaradásunkra való kglmes jó akaratyát és bennünket kedvesen látott. Innen másod napon Méltóságos Nitrai Püspök Magyar Országi Cancellárius Urunk eő Ngának referálván állapotunkat, igen megböcsült eő Nga bennünket és tellyes információt vevén relationkbúl, az Fölséges Udvarnál fogja detegálni: jóllehet ez előtt is ad requisita kemény parancsolatokat extrahált eő Nga mind az RácZ Patri-

archára s mind peniglen Generál Monastellire, mindazonáltal bővebben is fog adlaborálni dolgunkban, csak az Úr Isten feljövételünk napjáig oltalmazta volna meg kglmeteket és jószáginkat, ezután jó reménségünk lévén, az Ráczságtúl nem kell félni, sem jószáginkat féltetni, mert minden Urak szánakodván rajtunk, jó pátronusaink, reméllem rövid idő alatt való alámenetelünket, és az Felséges Magyar Cancellaria is pártunkat fogván, rendessen folytattya instántiáit az Bellicumra irántunk. Isten bennünket alá vivén, többet is szólhatok kglmetekkel, itten oda alá való minden dolgoknak folyási nyilván vannak. Ezek után Isten szerencsésen éltesse s tartsa kglteket, kívánom. Kglteknek köteles szolgálja Kovács István mp. Raptim Viennae. Die 5. X-bris 1703.“¹⁾ Savojeni Eugen herceg a haditanács elnöke s Mattyasovszki László nyitrai püspök magyar cancellár szavukat tartották, és ugyane napról a rác vezérhez, kinek neve ki nem tétetik ugyan, de bizonyosan a már említett Monaszterli János volt, a magyar királyi udvari Cancellaria latin nyelven következő rendeletet bocsátott: „Tisztelt Vitézlő Úr! Ismételve és szüntelenül nehéz panaszok érkeznek Pest Pilis és Solt s Bácsmegyék és a szomszéd helyek lakosától császár és király ő felsége legkegyelmesebb urunkhoz, az uraságod kormányja és vezénylete alatt levő rác nép s katonaság ellen; mikép akár meghagyásából, akár engedelmeiből, majd számosabban, majd kevesebben azok a városokra és falvakra rohanni, iszonyú zsákmánylást, gyilkolást, barmok

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

falkástóli elhajtását s tetszés szerint az erőszak minden nemét szabadon elkövetni merészlik és szokják, s már az ő felsége iránti hűségben eddig is megmaradt szegény néptől nyolc ezer darab marhánál többet, legközelebb pedig magából Kecskemét városból mintegy négy ezer (!) darabot elraboltak légyen, siralmasan panaszták; és mivel az említett rác katonaság nem a haza veszedelmére, elpusztítására s a császári királyi hű alattvalók kifosztogatása végett bizatott uraságod vezényletére; a főlebbvalókat és tiszteket pedig, kiknek kötelességükben áll minden kihágást és erőszakot meggátolni, a kik ön kormányja alatt állanak, megzaboláznia, az ily gonosz tettektől elriasztania és elvonnia kellenék; de hasonló esetekben az elnézők vagy alattvalók iránt engedelkenyek, könnyen megegyezéssel, ha nem nyilvános meghagyással vádoltathatnak s következőleg amazokért felelősséggel tartoznak. Ugyanazért vitézlő uraságodat ezenel hivatalosan és komolyan intjük és serkentjük, hogy a reá bizott katonaságot az olyatén embertelen kihágásoktól szigorúan eltiltani s jövőben féken tartani, a károsoknak elégtételt szolgáltatni, azoktól jogtalanul s erőszakkal elvett javakat nekik visszaadni, a bűnösöket pedig példásan megfenyíttetni el ne mulassza, így önmagáról és övéiről gondoskodni fog, hogy jövőben azok helyett felelősségre ne vonattassék.“¹⁾

Ugyanekkor a fejedelem Vay Ádám udvari kapitánya által, 1703. Dec. 3-kán Tokaj alatti táborába

¹⁾ Oklvttr. 34. sz.

rendeli a város biráját harmadmagával ¹⁾; December 9-kén jutott a levél Kecskemétre s a kiküldött Bán István második bíró, Szentkirályi Pál és Kerekes István tanácsbeli esküdtek ugyanazon hónap 19-ről értesítik a városi tanácsot: „Mi nagy bajjal az rosz utakon czélunkat Isten jóvoltából elérvén, harmadnapra, Szombaton audientiát nyertünk a Méltóságos Fejedelem előtt, ki min nekünk köszöntésünket noha meghallgatván megköszönte; tamen semmi okát hivattatásunknak meg nem mondta, hanem másoktól tanultuk ki, hogy vasra akartak verni, mellyért megmondhatyák szabadúlt embereink, minemű szoros árestomok volt némelly Kecskemét ellen való vádak miatt és más jelekből való hibás conclusiók miatt; mellyeket Isten jóvoltából haza vivén bennünket, meg fogunk világosítani.“ ²⁾ A fejedelem büntetni akart, de a kecskemétiakkal egyelőre csak boszúságát éreztette; másnap Dec. 20-kán Darvas Ferenc hadi fő commissárius bocsát körlevelet a fejedelem parancsából, melyben meghagyja: „hogy minden haladék nélkül, minden Város és Falu Nemes Pest Vármögyéből két-két embört külgyön ide Tokajhoz az Táborra; valaki ezen Kglmes Parancsolattyának nem engedelmeskodik, minden bizonyly büntetést és neheztelést várhat magára.“ ³⁾ Ekkor berendeltetett a kecskeméti és nagykőrösi jegyző is, kik mindketten vasra veretvén, másfél hónapi rabsággal bünhődtek azért, hogy a rácok elleni rendelet kieszközlése végett Bécsben jártak. Szentmiklósi János jász

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Eredeti a város levéltárában. Datum in misero Tugurio Castrorum. Tokaj. Die 19. X-bris.

³⁾ Jk. 1702—1708. 210. lap.

kapitány Berényből Jan. 4-ről kelt levelével értesíti a városokat: „Igaz régi kötelességemtől viseltetvén, azt fentartani akarván, nem mulathattam el, hogy Kglteket ne tudósítanám; bizonyos póstám érkezett a Méltóságos fejedelemtől, kik is referálták bizonyosan, hogy az Kgltek követtyeit Kglmes Urunk megarestáltatta, mi okra nézve nem tudom, Kgltek jobban tudhattya; hanem esedeztek ezen póstának, hogy én tegyem hírivé Kglteknek az megarestált követeknek dolgárul.“ ¹⁾ 1704. Febr. 15-kén Miskolcon volt a fejedelmi udvar, midőn sikerült a két városnak sok kérelem és utánjárással jegyzőiket kiszabadítaniok. Legtöbbet tett érettök Vay Ádám udvari kapitány, kit előbb Kecskemét 30 arany ajándékkal tisztelt meg, utóbb a jegyzők megszabadulásakor a két város közösen adott még 50 aranyat. Egy hadélelmezési szabályt s a Kecskeméten és környékén parancsnokló főtisztekhez a város érdekében leveleket eszközölvén ki ugyanekkor Szívos János és Bán István városi kiküldöttek, irodai díjak és kedveskedés fejében következő fizetések is tettek: a fejedelem hpmesterének Gyulai János úrnak 12 aranyat; fő secretárius Pápai János úrnak egy paripa ígértetett, melynek ára 50 tallérra tétetvén, adtak helyette a kiküldöttek 10 tallért és 15 aranyat; vice secretárius Csatári úrnak 2 aranyat; Nehéz Bálint concipista úrnak 2 aranyat; az insurrectio iránt való conscriptoroknak 5 aranyat; a csavargók ellen való protectioért 1 aranyat; a hadélelmezési szabályért, ahhoz tartozó parancsolattal együtt 2 tallért, 4 garast

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

és 20 dénárt; Andrási István tábornok úrnak szálló levélért 3 garast 12 dénárt; Darvas Ferenc hadi biztos úrnak szálló levélért ugyanannyit; vice secretarius Ászalai úrnak 1 tallért 1 garast 28 dénárt; Vay Ádám úr komornyikjának ugyanannyit; hadi bíró úr deákjának 2 garast 8 dénárt; az Úr Bolondgyának 1 garast 4 dénárt; Miskolcon a szállásért fizettek 1 tallért 2 garast; úti költségük volt 14 tallér 4 garas 20 dénár. ¹⁾ A fejedelemnek Tokajnál kimutatott neheztelése s utóbb a jegyzők megbüntetése tanúlságot szolgáltatott arra, hogy a fejedelem a nemzeti ügy iránt tétova nélküli feltétlen hódolatot kíván.

A fölkelés ezen első évében, 1703-dik év végeig a kuruc hadak a tiszai oldalon, bár szívesen láttattak volna, nem hatottak Kecskemétnél leebb, s hol azok nem mutatkoztak, a rácok sem garázdálkodtak; igazolja ezt a csongrádi tanácsnak 1703. Dec. 8-ról a kecskeméti bíróhoz intézett levele, mely szerint „Szükségesképen kényszerítettünk Kglmedet mint Bizodalmas Jóakaró Urunkat ezen Levelünk által megtalálni; kihez képest szeretettel tovább való hivséges szolgálatunkért kérjük Kglmedet, hogy a felső Hadaknak állapottyáról Bennünket tudósítani ne terheljessék, hogy tudnia illik szándékoznak é felénk, avagy nem, örömet ha valamely Generális erre felé szándékoznék, udvarlására ügyekezni; mink kötelezzük magunkat, hogy ha az alsó Rác Tábornak ártalmas szándékokot megérthettyük, minden késelem nélkül Kglmednek tuttára adgyuk.“ ²⁾ Ellenben

¹⁾ Szvitk. 88. és 115. lap.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

a dunára eső részeken, melyeket a kurucok Kecskemétről meglátogattak, folyvást kalandozott a rác; Dec. 18-kán az izsáki bíró és tanács eképen válaszol a kecskemétiak tudakozására: „Böcsülletes Uraink, azon Ráczok iránt egyebet nem tudunk, hanem pénteken az alsó telekeken 6 emberünket megfogtak volt, az kiket erőssen megkinzottak s vallatták az Kuruczok felől és jószágok iránt s meg is fosztogatták, úgy hogy csak egy imegben bocsátották haza szombaton, azonban pénteken este közzülök 44 Ráczbéjűtt, zaklattak bennünket az Kurucz jószágáért, az kit találtak elvitték, de egyebet nem bántottak, hanem mi tőlünk kimenvén, egy része Halasra alá ment az mint referálták az Halasi emberek, egy része ismét Fülöpszállására és Szabadszállására mentek, ott mit csináltak s onnan hova mentek, nem tudjuk.“ ¹⁾ A kecskemétiak által azonban e részen nehányszor megriasztatván, Izsáknál főlebb az év végeig nem merészkedtek.

Pestmegye tisztviselői ekkor már tarthatlannak látták állomásukat, ugyanazért elhatározták, hogy a megyebeli községek által eddig Pestre, Szolnokba és Szegedre beszolgáltatott gabona, széna, abrak, vágómarha és bor mennyiségét, úgy szinte mindenik helység „mennyi kárt kitől és miben vallott és hány gyalog munkást adott“, a haditanácshoz fölterjesztik; Huszár János szolgabíró e tárgyban Decemb. 22-ről kelt körlevelét eképen végzi: „hogy a Ns Vármegye Posomban emberét expediálni akarván Eugenius Herczeghez, tudhassa nagy nyomorúságát és kimondha-

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

tatlan terhét repraesentálni, azért ezt el ne mulassa
 Kgltek és valami egynehány Tűzokot, Fajdokat, Fo-
 golymadarakat, Őzeket s Vadakat szerezni el ne
 mulassa, a N. Vármegye az árát megadgya.“ ¹⁾ Dec.
 28-án ugyanazon szolgabíró másik körlevelet bocsát
 a községekhez, melyben írja, hogy „Kglmes Urunk
 eő Fölséghének feles Parancsolati érköztenek, me-
 lyeknek continentiait szükségesképpen kölletik com-
 municálni Kgltekkel“, tehát a megyének jövő Január
 első napjaiban Budán tartandó közgyűlésén a közsé-
 gek kiküldötteik által, a nemesek pedig személyesen
 Zsigmond király VI: 7. törvényében kiszabott bünte-
 tés terhe alatt megjelenjenek: „azonban kiki az Re-
 stantiákat és az katonáknak fizetését behozza vagy
 külgye, s több parancsolatot s kérést ne várjon, ha
 nagyobb kárát vallani nem akarja, és az mint meg
 irtam, mennél több vadat szerezhet Kgltek akkorra
 be külgye, hogy az Kgltek megmaradására nézve
 méltó panaszát az Ns Vármegye ott az hol illik bé-
 nyujtlassa s méltó ajándékot is mutathasson bé.“ ²⁾

Az év végén Dec. 27-kén kelt levelével Ónodi
 Csiszár István szolnoki kuruc kapitány is megkereste
 őseinket, mely szerint „Újjonnan vevén Méltóságos
 Fejedelem Kegyelmes Urunk eő Nga Parancsolattyát,
 hogy feles hadai minden órában érkezni fognak, —
 melyhez képest — intimálom s intem Kglteket, hogy
 az utolsó ünnepre kenyeret, vágót, szénát, abrakot be-
 küldeni el ne mulassa, hogy Kgltek miatt az hadak-
 nak valami fogyatkozások esvén, kárt ne vallyunk.“ ³⁾

¹⁾ Jk. 1702—1708. 208. lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 212. lap.

³⁾ Jk. 1702—1708. 210. lap.

Mire Kecskemét a kapitánynak újévi ajándokul 3 akó bort küld¹⁾; az pedig válaszában írja: „Isten hasonlóképpen tegye szerencsésé Kglteket ez új esztendőben, Kgltek hozzám mutatott jó akarattját szívessen vettem, mellyet Tiszteimmal edgyütt Kgltek egészségeért el is költök“, — s az utóiratban „még egy rúd spanyor viaszkot“ kér küldetni.²⁾

V.

Az eleinte kigúnyolt és megvetett fölkelés fél év alatt óriássá növekedett, ugyannyira eláradván, hogy ekkor már a bécsi kormány nem legyőzéséről, a mire tehetetlen volt, hanem kiegyenlítéséről kezdett gondoskodni. E fölkelést a végsőig nyomorgatott nép kezdte, a fejedelem intézte, szervezte; a nép tartotta fön azt katonával, élelemmel, fuvarral; sőt a rendes ezredek löfegyverein s lőszeren kívül a fölszerelést is a nép adta. Hogy tehát e valódi néphad alakulásával és a fölkelés első szervezetével megismerkedhessünk, nézzük át erre vonatkozó helyi adatainkat.

A nemzeti hadsereg utóbb is, mint az egykori adatok mutatják, kétféle katonaságból állott, úgy mint az úgynevezett Mezei hadakból, és Reguláris hadakból; a Mezei had az önként személyesen vállalkozott, vagy kirovás útján a megyék illetőleg egyes községek által állított katonaságot foglalta magában, mely saját lován, saját fegyverével és saját öltözetében szolgált, vagy saját me-

¹⁾ Számvitelikönyv 28 lap.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

gyéje s községe által szereltetett föl, és ezért utóbb is a fejedelem által kiadott Regulamentum szavai szerint „Mezei Hadak, úgymint magok szabadulására fegyverét fogott személyek“ nevezetét viselte; a Regulárisok hada pedig állott az idegen zsoldosokból, t. i. az időnként átpártolt német katonaságból, s itthon zsoldra felfogadott rendes ezredekéből. Tudnivalóképen eleinte az egész nemzeti hadsereg nagyobbára Mezei had volt, mely a Tököli kuruc hadában s a négy év előtt befejezett török háborúban szolgált katonaembereket mind felölelte s az elsanyart nép minden rétegét magába olvasztotta; amazok közül került ki néhány tevékeny és harcedzett százados és ezredes, emezekről mondja maga a fejedelem: „A parasztnak ily rögtöni felkelése gyanakodóvá tette a nemességet, mely azért a várakba és erődített lakhelyekre vonúlt. Amazok a bennök uraik ellen lappangott ellenszenvtől ösztönöztetve, a nemesek barmait és gulyáit elhajták, azt adván okúl, hogy azért vonultak vissza, hogy a németnek kedvét keressék. Azonban valóban úgy állott a dolog, hogy a megyei nemesség nem tudhatá hamarjában, mely párthoz álljon; — egyformán félvén a néptől és németektől. — A táboromba sereglő nép már megválasztott vezérei alatt jött, kik nagyrészt holmi vargák, timárok, szabók, borbélyok stb voltak, a mint kit vitéznek gondoltak. Így jöttek csapatonként és tömegesen. Veszélyes lett volna az ily tiszteteket letenni, de lehetlen is volt, mert különbeket nem találhattam.“ És alább: „az a mit úgy szólván a sereg alapjának mondhatunk, t. i. alkalmas altiszti testület egészen

hiányzott. Az, kit káplárnak, őrmesternek neveztek, pajtása volt a közembernek s oly paraszt levén mint ez, nem birt előtte tekintélyre vergődni, ugyanazon falubeliek voltak, együtt jöttek s együtt hagyák el a seregeket, hogy földeiket művelhessék.“ ¹⁾

A ránk jutott helyi adatok szerint, a kecskemétiiek folyvást jól értesülve voltak a fölkelés mozzanatairól. Említve volt már: hogy Bajtai István uram Aug. 6-án figyelmeztetve lőn „az aránt, hogy eő kegyelme az mostani rossz hírekre nézve magára gondot viseljen“; Aug. 18-án Pestmegye a két városbúl ugyanannyi „jó s szavahihető és utat tudó okos emböröket“ rendel Pestre, hogy azokat elküldhesse „Várad felé, vagy az holott Rákóczinak és Bercsényinek híreket hallhattyák“; Aug. 30-án a budai kormánytanács, Szept. 1-én pedig báró Stom budavári helyettes parancsnok rendeli, hogy Kecskemét a fölkelők irányában valóságos kémkedést szervezzon s hetenkint azok mozgalmairól Budára jelentést adjon; Szept. 16-án a város árcai erősítetnek, a toronyba vigyázók és a kapukra erős őrség állíttatik; midőn tehát Szept. 24-én Mocsi János kuruc kapitány Szolnokba élést rendel az ostromló kuruc had számára s 27-én kelt körlevelével a szolgabíró felkelést parancsol, — mozgásba jött az egész város; de nem a Budán elrendelt s a kurucok ellen fordítandó fölkelés, hanem a nemzeti néphadsereg növelésére: Szept. 27-én Turzó János „szöllőjének felét és az hozzá tartozó gyöpnök is felét“ eladta örökösen Kincses Jánosnak egy paripa

¹⁾ II. Rákóczy Ferencz emlékirata. Közli Ráth Károly. Győr. 1861. 28. 69. lap.

lőért, hogy magát fölszerelhesse; Szept. 28-án Nagy György mezei kertjét adta el örökösen Sárközi Istvámnak „egy paripáért s katonához illendő egész fegyverért“ hogy a fölkelőkhez csatlakozhassék; Varga Márton és Tamási Pál kiveszik kezességén a tömlőcből Nagy András lopással vádlott egyént s megajánlják hogy helyette kárt térítenek, csak mehessen a táborba katonának; az ekkori jegyzőkönyv tele van bejegyzésével a szolgalegények gazdájukkal számoskodásának, kik bérükből felvett illetményüket, vagy eladott marhájuk árát beiratják, nehogy az iránt valaha rokonaik az illetők ellen követelést intézhessenek, mit ők fölszerelésre fordítván „katonaságra mentek“ ¹⁾; a város cselédei közül a kanász és Seres Gergely gulyás szintén „kurucságra menvén“ szolgálatukat elhagyták és bérüket kivették. ²⁾ E följegyezve maradt esetek vázlatát engedik képzelgetni a lelkesedésnek, melylyel itt a nép a fölkelést fogadta

Képzelní lehet azonban, hogy a „kurucságra ment“ nép legnagyobb része saját emberségéből magát fölszerelni képes nem volt, mindenike azon ügyekvék tehát, hogy fegyvert, lovat s egyéb fölszerelvényt maga számára keríthessen: adott is a kinek nélkülözhetője volt; de kivált a rácok által fenyegetett kecskemétiék közül sokan saját védelmükre megtartani, vagy övéik fölszerelésére kívánták a meglevőt fordítani, — lássuk már, mikép gazdálkodott itt a halasi csata után beszállott kuruc had.

¹⁾ Jk. 1702—1708. 164. 167. 168. 169. 171. 184. 190. 201. 219. 223. 235. 242 stb. lapokon.

²⁾ Adókönyv 230. 234 lap.

Szücs János, — kit a fejedelem vén, régi, nagyon híres magyar ezredesnek dícsér ¹⁾, — saját ezredével Kecskemétre beszállván, különösen Kecskeméti István nevű kapitány százada ellen számos panasz érkezett a fejedelemhez. Muraközi Márton a fejedelem tokaji táborában állomásozó fő „Hadi Biró“ ²⁾ levelet intéz a kecskeméti tanácshoz, hogy e tárgyban tegyen vizsgálatot, melynek eredményét a város jegyzőkönyve föntartotta. ³⁾ A tényállás következő: „Vallya az Tanú hiti után jó lelki ismeret szerint, bejűvén Kecskeméti Várossában Die — 8-bris Nemzetes és vitézlő Szücs János úgymint Főkapitány Vice Kapitányával Kecskeméti István Uram cő Kglmek commendojuk alatt levő Ezerükkel, ugyan Kecskeméti István Vice K. uram cő Kglme maga személyében és commendoja alatt levő Tisztek és közkatonák minemű excessusokat, károkat és prédálásokat töttek Kecskeméti szegény lakosoknak külső és belső jószágaikban“? — Most következik a tanúzás. 1-ső tanú Csértő János, 65 éves, városi tanácsnok, azon hivatalos eskü alatt, melynél fogva tisztihez kötelezve van, vallya: hogy Kecskeméti István vicekapitány ellen semmit sem tud; de Kis György hadnagy zászlótartója elvitt erővel egy jó lovát s olyat adott helyette, milyenért amazt négyért sem adta volna. 2-ik tanú Szabó Bálint 70 éves, városi tanácsnok, ugyanazon eskü alatt, Kecskeméti István ellen semmit sem tud,

¹⁾ Emlékirata 31. lap.

²⁾ Datum in Castris ad Tokaj positis 13. Dec 1703. Kgltek Jóakarója szolgája Muraközi Márton Hadi Biró. — Eredeti a város levéltárában.

³⁾ Ex gratioso mandato Perillustris ac Generosi Domini Martini Muraközi, qua Auditoris totius Armadae Serenissimi Principis etc.

hanem Varga János hadnagy egy jó paripáját elvitte, két semmirevaló lovat hagyván helyette, milyen négyért sem adta volna magáét; ugyanazon hadnagy elvitte erővel egy lóra való jó szerszámát és semmit sem adott érte; egy katona pedig Kecskeméti István századából bevágván tanú istállóját, egy igen jó paripáját elvitte. 3-ik tanú Csorba István tanácsbeli, 55 éves életkorú, hasonlókép tiszti esküje alatt vallja: mikép Kecskeméti István ellen nem tud semmit, hanem annak commendója alatt levő Szabó István nevű tizedes erővel elvitt egy jó lovát s helyette oly rossz gebét hagyott, hogy hét olyanért sem adta volna magáét, ha vele kénytelen nem lett volna. 4-ik tanú Csordás István 35 éves gazdaember hit alatt vallja: hogy Kecskeméti István ellen nem tud semmit, hanem annak Kis György nevű hadnagya békóból kivágván a tanúnak egy jó lovát, elvitte s egy bitang semmirevaló lovat hagyott érte, milyenért háromért sem adta volna magáét. 5-ik tanú Markó András, 54 éves, tanácsbeli, tiszti esküje alatt, Kecskeméti István ellen semmi bizonyos excessust sem tud, hanem az ő commendója alatt levő hadnagy Deák István és zászlótartója Kis János erővel elvittek két jó lovát, olyat a melyet csak egyet is nyolc darab marháért adott el lovai közül, s ott hagytak érte két rossz lovat; ezen kívül még egy kardját is elvitték. 6-ik tanú Dékány István 35 éves gazdaember hit alatt vallja: hogy Kecskeméti István ellen semmit sem tud; hanem ugyancsak Szücs János úr ezeréből való Szabó Pál elvitt egy jó lovát, melyért oly rosztat hagyott, hogy hiti után mondja, magáét olyan hatért nem adta volna.

7-ik tanú nemes Szentkirályi János, 43 éves, tanácsbeli, tiszti esküje alatt vallja: mikép Keeskeméti István ellen nem tud semmi bizonyosat; hanem az ő commendója alatt volt hadnagy katonáival e tanút körül vevén kínozni akarta s lovai hollétét vele megvallatta, azután a pincében elrejtett lovait onnan kivonta, a kívül levő lovairól pedig a békót levagdalta s két legjobb lovát kiválasztván elvitte, melyekért oly rossz más két semmirevaló lovat hagyott, hogy ő azokhoz nem is nyúlt; ugyanakkor elvittek azok még három nyergét, minden nyeregszerszámát, hámjait, gyeplőit, kantárait, puskáit, pallosát és egy hegyes törét; sőt ládáját is felnyitották, mindent valamit szerettek belőle elprédáltak; padlását meghágván, legalább 20 sajtját elvittek, szalonnáját ledarabolták, hajait és nyers bőreit elvitték. ¹⁾ Eddig a tanúzás; az eredményt tudni nem lehet, mert a 8-ik tanú vallomása félbeszakított a jegyzőkönyv lapja közepén, melynek alsó része maig is üresen áll.

A fejedelem, ki mindig mélyen fájlalta a tudomására jutott fegyelmetlenséget s ki rendszerető, munkás, értelmes ember léte, hada szervezését főfeladatának tekintette, idejekorán gondoskodott fegyelmi szabályokról. 1704-ik évi Február 15-én midőn udvarával Miskoleon tartózkodott, a kecskemétiak már kinyerték a fejedelmi irodából a hadélelmezési szabályt, mely tábornoktól kezdve a közemberig minden gyalog és lovas renden levők illetményét megszabja s ekkor már fegyelmi rendeletet

¹⁾ Jk. 1702—1708. 203. s köv. lap.

(Edictum) is bocsátott ki a fejedelem. A hadélelmelési szabályban (intertentionalis methodus) ekkor már nemcsak a szoros értelmű katonai állomások, hanem a zászlótartók, hadi bíró, káplán, siposok, trombitások, dobosok sat. szervezve s illetményük meghatározva van. ¹⁾

A mezei hadak tiszteiket századonként maguk választották. Jegyzőkönyvünk egy érdekes helyet tartott fön, mely azt tüzetesen kimutatja. Midőn 1704-ik évi nyáron a fejedelem hadjáratot intézett a bácskai rácok ellen, magával vitte a kecskeméti néphad egy részét is, midőn pedig dunatiszaközét a rácoktól megtisztítván Szeged alá szállott, e vár ostromának feloldása után Kovács János kecskeméti zászlótartó ellen vizsgálatot rendel s annak végrehajtására 1704. Szept. 18-án Vadkert melletti táborából küldött rendeletével a városi tanácsot utasítja, mely aztán Szűcs János ezredes mint helyparancsnok jelenlétében 14 tanút eskü alatt hallgat ki; úgy-mint Csorba Mihály 44 éves életkorú főhadnagyot, Dékány István 28 éves alhadnagyot, Csizmadia János 36 éves őrmestert, Bán András 31 éves tizedest, és tiz közvitézt, mindannyi helybeli polgárokat; a második kérdőpont tárgya volt: vajjon a vádlott Kovács János „rendszerént való hites zászló-tartó volt é, vagy csak négy vagy öt napra adták volna kezébe a zászlót, hogy azt hordozza“? e pontra a fő és alhadnagy egyezőleg azt vallja: „mivel az Kecskeméti Harczkor azon seregnek vice had-nagyát az Rác ellenség levágta, akkor zászló-tartó

¹⁾ Lásd az Oklevéltárban.

levén (t. i. az alhadnagy) a sereg közönséges akaratból, úgy hogy a még edgyütt kellett hadakozni, legyen azon tisztben, felemelte vicehadnagyságra a fatenst, hasonlóképen Kovács Jánost is az zászló-tartóságra, és azt jó szívvel acceptálta, mert áldomást a seregnek két máriás garas áru bort is hozatott, de hites nem volt, hanem annakutánna három léttel zúgolódott Bajánál, a zászlót leakarván tenni, mely zúgolódására a főhadnagy azt felelte, ha a sereg úgymond zászlótartóvá tett, én el nem vehetem rólad, hanem csak viseljed.“¹⁾

A fegyelmet illetőleg, a kóborlók, élösködők és zaklatók ellen kiadott több rendeletein kívül, 1704-ik évi Julius 24-ről Szeged alatti táborából a fejedelem illetén parancsot intéz a kecskeméti bíróhoz: „Kik szöktenek el a kecskeméti seregből a kótyavetye előtt a nyereséggel táborunkból, im azoknak specificatioját Hűségének megküldöttük: minthogy penig az ily dolog mind Edictumunk s mind az Hadi Regula ellen vagyon, Hűségének serio parancsoltuk, hogy ha azoknak büntetéseket magán tapasztalni nem akarja, mindazokat a velek elvitt vagy elhajtott nyereséggel edgyütt szorgalmatossan kikerestetvén, adgya Nemzetes és Vitézlő Ölvesi János Hadnagy Hivünk kezéhez: ebben penig úgy industriuskodgyék, hogy ez iránt elszánt büntetésünket elkerülhessc.“²⁾ — Még egy helyi eseményt kívánok említeni: 1705. Febr. 5. Hellebront János ezredes ezredéből a paksi seregből való Zádori János

¹⁾ Jk. 1702—1708. 324. 325. lap.

²⁾ Datum ex Castris ad Szeged positis Die 24. Julii A. 1704. — Lásd Oklevéltár.

nevű közvitéz véletlenül meglövi Rigó István kecskeméti lakost. Szűcs János ezredes elővezetteti Zádorit, a ki azzal menti magát, hogy Rigó István és ő mindketten fegyverüket az udvaron kilőni akarván, együtt mentek a szobából kifelé, Rigó ment elől, a vádlott utánna s ennek fegyvere véletlenül elsült, úgy lőtte meg Rigót. Két városi esküdtet kiküldenek a sebzetthez, ki azonképen megvallotta, hogy sem ő sem a katona nem oka, mert a lövés szerencsétlenségből történt. Rigó István sebében elhal. — Február 7-én vegyes törvényszék tartatik (mixtum forum, mint a jegyzőkönyv írja) melyben képviselve van a hadi rend, megye és város, jelen levén Nemzetes és Vitézlő Pálffy Mihály pestmegye másodalispána, Kalocsa István, Tóth András és Deák István szolgabírák; Nemzetes és Vitézlő Hellebront János Ezredes Kapitány, Nemzetes Séllyei György Vicekapitány és Nemzetes Kerekes István főhadnagy; a városi hatóság részéről Csertő János főbíró, Varga István, Péter János és Kovács György tanácsbeliek, — kik akép ítélték: hogy miután Rigó István még életében megvallotta, mikép őt Zádori nem szándékosan lőtte meg, az elhaltnak neje és atyafiai pedig¹⁾ kinyilatkoztatták, hogy ők Zádorinak sem halálért halált fejére nem kívánnak, sem vérdíját nem követelik, — a törvényszék sem bünteti őt sem halállal, sem vérdíjjal, „hanem rajta 40-et csapjanak, mely mindgyárt effectuáltatott.“¹⁾

A katonai eskü e korban ilyen volt: „Én N. N. esküszöm az élő Istenre, ki az Atya, Fiú és Sz.

¹⁾ Jk. 1702—1708. 370—372. lap.

Lélek, Tellyes Sz. Háromság egy bizony örök Isten, hogy én az Méltóssághos Fejedelem Fölső Vadászi Rákóczi Ferencz Kglmes Urunk eö Nga, és az Magyar Haza Hűségében vérem kiomlásáig megmaradok, semmit ez ellen, se titkon, se nyilván nem praktikálok, ellenségének ellensége, baráttának baráttya lészek, előttem való Fő és Vice Tiszteimnek, édes Nemzetünk javára tartozó dolgokban, tehetségem szerint híven s kötelességem szerint kész engedelmisséggel szavokat fogadni igyeközöm. Isten engem úgy segéllyen.“¹⁾

A nemzeti hadsereg állományát e szakasz elején azért irtam kétfélének, mivel a fejedelem Reglamentuma is azt így különbözteti meg; a karabélyosok, dragonyosok, gránátosok, patantyúsok stb. a Regulárisok jól szerelt főosztályához tartoztak, a palotások a fejedelem testőrei voltak, a többi részletes elnevezések is ama két főosztály valamelyikére vonatkoztak. Egyébiránt nem lehet elhallgatnom még egy hadsapatot, a méltán különösnek nevezhető Páter Andrássi Miklós ferenci szerzetesből lett kuruc ezredesnek hétéféle vegyitékű hadát. A krasznahorkai grófoknak e harcias szellemű ivadéka már nem volt fiatal ember, midőn az olvasót karddal cserélte föl: mert 1694-ben az egri, 1695-ben a szendrői, 1698-ban a füleki klastrom gárgyána volt.²⁾ Midőn 1703-dik évi ősön

¹⁾ Egykorú példány a város levéltárában, hátlapján a városi tanács-
tagok névsorával, e cím alatt: „Nomina Dominorum Jurassorum
Anno 1705.“ De mivel itt Rákóci nem mondatik erdélyi fejedelem-
nek, valószínű hogy az esküforma előbbi évről való.

²⁾ Historia Provinciae Hung. Ord. Min. S. P. Francisci SS. Salv. opera
et studio R. P. F. Urbani Fridrich. Cassoviae 1759. 101. 144. 166. l.

esaládja ősi várában négy fivére látogatásán lett volna, első hírére annak, hogy Károlyi Sándor a fejedelem pártjára kelt, ő is elhagyta klastromát, s a szabadság zászlóihoz csatlakozott. Volt a fejedelem szolgálatában egy tatár-kozák-lengyel csapat, melynek parancsnokává a vitéz szerzetes lön. „A szabadságszeretet hozta őt klastromából a táborba, — írja Horváth Mihály — ¹⁾, hol magát több ízben kitüntette bátorsága által; csuháját azonban mint katoná is megtartá. Látván, hogy a nagy részben protestánsokból álló hadi nép előtt nincs tekintélye, önként ajánlkozék e tatár-csapat vezéréül, mely őt aztán dervis ezredesnek nevezé s nagy tiszteletben tartá.“ Szirmai szerint ²⁾ katonái Adrási Basának nevezték s utóbb a császáriak által elfogtatván, a klastrom falai közé visszarekesztetett; Kollinovics ³⁾ hasonlót ír, azon toldással, hogy utóbb, mivel fölszentelt pap létére kezeit vérontással undokítani nem áttallotta, az egyházból kitiltatott. — E vitéz barátnak három eredeti levele maradt fön a kecskeméti levéltárban, mindenike saját kézírásával s ép gyűrűpecséttel, melyen nem családi cimere, hanem szent Miklós püspök képe, álló helyzetben, díszöltöny és pásztorbottal, oldalán két felöl egy-egy betűvel S. N. (Sanctus Nicolaus). — A vezénylete alatti had jellemzésére vonatkozó egyik levele a kecskeméti tanácshoz így szól: „Jóakaró Birák Uraiméknak szolgálók Kegyelmeteknek. Kegyelmes Urunk Felső Vadászi Rákóczy Ferencz ő Nga Paran-

¹⁾ Magyarország történelme IV. 340. l.

²⁾ *Hotitia hist. Com. Zemplin.* pag. 292.

³⁾ *Katonánál XXXVI.* 393. l.

csolattyából, megyek bizonyos számú hadakkal Kecskemétre. Azért Kegyelmeteket idején requirálom, hogy úgy rendellye az szállásokat, hogy külön szállítsa az Németet, külön az Svékust, külön az Szakszot, külön az Kozákokat, Lengyeleket és Tatárokat, és külön magamat az Magyar Katonáimmal, ott való Notárius Uram tudom magam sem fogja sajnálni fáradságát az én számomra való szállásszerzésben, és mivel külön vagyon az én hadam Andrásy István kedves Bátyám Uram hadán, azért külön kell szállítani az én hadamat, külön az ő Kegyelméit. Már Kegyelmetek az mint legjobban tudgya úgy cselekedgyen. Mindazonáltal azt is adom tudtára Kegyelmeteknek, hogy az én Hadamnak számára készen tartson hat vagy hét szekeret, kiben semmi fogyatkozás ne légyen. Ezzel maradok Körösön 7. April 1704. Kegyelmeteknek igaz Jó Akarója P. Andrásy Miklós mp.“¹⁾ Általában és egyszerűen mindig Páter Andrásy Miklósnak írja magát, így nevezik őt a fejedelem rendeletei s így cimezik egykorú társai is. Vegyes hadával a következő évek alatt többszer megfordúl Kecskeméten és harcol a rácok ellen, mint látni fogjuk.

A Regularis Hadak zsoldját s egész fölszerelését maga fedezte a fejedelem az országos jövedelmekből; de ezeknek kitartását, s a Mezei Hadak minden kellékeinek kiállítását és a táborozás szükségait a nép viselte. — Nagy nyereség lenne a kuruc-világ történelméhez, ha e korból egy rendszeres községi számadást birnánk felmutatni; de mivel

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

minden körülmény oda mutat: hogy a gabonát, kenyeret, bort, szénát, abrakot, fuvar- és vágómarhát őseink egy külön számadás mellett kezeltették, mely valószínűleg utóbb a kiszolgáltatások igazolása végett felterjesztetett s örökre odaveszett, — Kecske-métről ilyet felmutatni képesek nem vagyunk; a kéznél levő számviteli és adókönyvek csak a készpénzbeni kiadásokat, vagy készpénzen beszerzett kiszolgáltatásokat engedik beismertetni, azokban is kipótolhatatlan hiány az, hogy néhány hely kivételével, általában keletidő kitétel nélkül levén szerkesztve, bennök eligazodni szerfölött nehéz, és bizonyosan csakis ott lehet, a hol egyéb oklevelekre támaszkodhatunk. A természetben kiszolgáltatott élelmezés roppant mennyiségét hagyjuk tehát az alább elsorlandó megrendelésekre, a többit lássuk az említett számadások tételeiből; — ezekre nézve is megjegyezzén: hogy minden tétel, mely kétséges, vagy nem a kuruc hadakra, tisztekre és vezérekre vonatkozik, általában kihagyatott, és hogy az említett számadásokban előforduló pénznem híven megtartatott legyen, végre hogy e kiszolgáltatások 1703. Október közepétől 1704. Május közepéig, hét havi időközre terjednek.

I. Ajándékok s kedveskedések.

	Tall.	Gar.	Dén.
Mélt. Generális Károlyi Sándor úr számára Tomó			
Jánostúl egy csikót vettem	20	—	4
Mélt. Fejedelem Kglmes Urunk elő Nga számára			
Bőde Jánostúl két csikót vettem	50	—	—
Andrásy István Uram elő Ngának két ízben discre-			
tióban adtunk fl. Rhen. 200	133	2	—
Ebeczky Imre kapitány Uramnak discretioban . .	66	4	—

	Tall.	Gar.	Dén.
T. Vay Ádám Uram marháit fölhajtó embereknek kölségére	2	2	—
Borsot és czukrot urak számára vettem	6	4	—
Borbély Balázs Uramnak igérvén egy mentét fizet- tem érette	20	—	2
Török András kapitány Uramnak in discretionem	55	3	10
Illósvay Uram forgója eltörvén, annak reparatio- jára az ötvösnek adtam 2 fr.	1	2	—
Egy ezüst órát Andrásy István uram elő Nga szá- mára ajándékban vettem	9	—	—
Deák Ferencz uram számára egy pinczetokot vettem	3	—	—
Szücs János kapitány és Kecskeméti István Uramék- nak in discretionem adtam	100	—	—
Secretarius Pápay János uramnak 1 paripát igér- vén, annak árába ex reposito adtam 15 aranyat és aboz	10	—	—
Szikszai János Deák uram fainak két köpönyeget vettem	5	2	—
M. Károlyi Sándor uram elő Nga számára egy pari- pát vettem	35	—	—
Bay László uramnak in discretionem adtam	30	—	6
Pap János hadnagynak adtam	2	—	—
Pap István uram vicehadnagyának adtam	2	5	26
Pap István uramnak magának discretioban adtam	30	—	6
Bay László uram 9 strázsamestereinek ajándék	6	4	24
Vay Ádám uram számára 1 pár cselebi eszizmát vettem	2	4	—
Illósvay uram farkas bőrje gombjához az ötvösnek adtam	3	2	—
Csiszár István uram számára egy szalonnát vettem	1	3	2
Borbély Balázs és Szikszai János Deák kapitány uraknak ajándék	93	2	—
Szikszai János Deák uram hadnagyának	2	4	—
Mélt. Károlyi Sándor Grális úr elő Ngának ajándék	200	—	—
Mélt. Fejedelem elő Nga számára 4 lovat vettünk	150	—	—
M. Grális úr konyhájára káposztát salátának	—	2	8
Ugyan elő Nga számára egy vasas szekeret	22	1	10

	Tall.	Gar.	Dén.
Bay László úr strázsamesterének ajándék . . .	5	3	10
M. Gen. Károlyi Sándor úrnak 1 pár csizma . .	2	4	—
Hajdúk hadnagyának	1	—	—
Pikó Döme hadnagynak egy mentét vettem . . .	11	2	—
Szolnoki kapitány Csiszár István uramnak 1 mentére	10	2	—
Illósvay és Bay urak számára 19 sing gyolesot .	2	2	20
Andrásy István uram elő Nga számára egy hamu- szinű selyem övet	12	—	—
Halat az Mélt. Fejedelem számára vettem . . .	4	1	18
Andrásy István úr szakácsának két izben . . .	2	4	—
Deák Ferencz úr számára egy paripát vettem . .	50	—	—
Szegedi hajdúk hadnagyának ajándék	2	—	4
Andrásy István úr szakácsának harmad izben . .	1	3	2
Andrásy István uram elő Ngának egy selyem keszkenőt	—	3	12
Pap István számára egy vég fejtőt	2	4	—
Andrásy István uram elő Nga számára 1 farkasbört s nyestet csáváltattam	—	2	8
Pápay János secretárius uram kulcsárjának csiz- mára adtam	1	2	—
Ugyan secretarius úr lovászának	—	2	8
Hajdúk hadnagyának ajándékban	4	—	8
Bakó István kapitány úr számára 8 sing gyolesot vettem	2	2	—
Károlyi Sándor úr elő Nga konyhájára egy pozsár halat	—	2	8
Ugyanoda mézet vettem	—	1	4
Elő Nga asztalára egy fehér kenyeret	—	—	14
Jánosi János uramnak ajándékban	20	—	2
Sellyei kapitány uramnak is ajándékban	20	—	2
Károlyi Sándor úr elő Nga asztalára két kenyeret .	—	—	28
Lengyelek Commissariusának	2	4	—
Hajdúk tiszteinek	4	—	—
Mélt. Fejedelem számára pozsár halakat	6	—	8
Mélt. Gen. Károlyi Sándor úr számára 1 paripát .	20	—	4

	Tall.	Gar.	Dén
Gencsy Zsigmond úr számára 1 csikót	20	—	4
M. Gen. Károlyi Sándor úr számára 1 hordó bort	13	1	10
Pap János hadnagynak nyeregbe szerszámostúl	2	—	—
Pikó Döme számára egy paripát	40	—	—
Károlyi Sándor úr elő Ngának egy nyereg párnát	—	4	16
Bay László úr czafrangja csinálásáért fizettem	3	5	20
Cseh Gergely úrnak egy czafrangot csináltattam	1	2	—
Szentmiklósi János úrnak egy nadrágot varattam	—	1	4
Kökényesi úrnak egy mente csináltatásért	—	3	12
Kurucz tisztek számára 8 köpönyeg csináltatás	3	—	4
Károlyi Sándor úr elő Nga számára hetedfél akó bor	13	2	26
Csiszár István uram Deákjának 1 pár csizma	1	2	—
Török András úr szolgájának is 1 pár	1	2	—
Mélt. Fejedelem Kglmes Urunk számára egy szőnyeget	12	—	—
Ugyan elő Nga számára egy pár cselebi csizmát	2	4	—
Tizenhárom pár úri csizmát vettem	36	5	—
Fejedelem elő Nga számára 10 fehér kenyeret	—	4	20
Károlyi Sándor elő Nga számára 1 szalonnát	6	—	—
Palugyai úrnak 12 kovát vöttem	—	3	12
Török András uramnak egy nyétra selymet vöttem	5	—	—
Urak számára halat vettem	2	4	—
26 fogolymadarat vettem	2	2	22
2 nyulat vettem	—	1	4
3 rókabőrt vettem	2	5	—
Pap István kapitánynak lábravalónak török vásznat	1	1	18
1 kötés vörös karmazsin bőrt vettem	15	4	—
3 sebesi pokróczot	4	—	—
2 vég abát	5	2	22
Károlyi Sándor elő Nga számára 2 hámot far- hámostúl	3	—	4
Ugyanannak 2 farmatringot	—	2	8
Korponai uram számára 1 csikót	24	—	—
Egy kalendáriumot Monasztérii úrnak	—	3	12
Dombai János hadnagy számára 1 lóra való szer- számot	3	4	20

	Tall.	Gar.	Dén.
Károlyi Sándor úr eő Nga számára 1 lóra való szerszámot	3	4	20
Ugyan eő Nga számára 2 pár puskatokot . . .	2	4	—
Andrásy István uram eő Ngának 3 selyem kendőt	1	4	6
Ugyan eő Nga számára egy sebesi pokróczot . .	1	3	2
Török András uram számára 1 paplant	4	4	—
Ugyan Török András uram számára 2 sebesi pokróczot	3	—	4
Cseh Gergely uramnak egy pokróczot	1	3	2
Károlyi Sándor eő Nga számára 3 szödjörjes keszkenőt	1	4	6
Kapy Gábor uramnak egy vég abát vöttem . . .	2	4	—
Andrásy István úr eő Ngának sátonnak való vásznat	4	—	—
Nyúzó kurucz hadnagynak egy zubbont vettem .	1	3	2
Két selyem keszkenőt is vettem	1	—	24
Török András uram parancsolattyára 2 vég s 2 sing vörös fejtöt vettem	5	2	—
Borbély Balázs úrnak egy lovat ajándékba . . .	22	—	—
Szabó Máté kapitány uramnak egy kalpagot vettem	2	4	—
Mélt. Gen. Károlyi Sándor úr eő Nga lovainak 8 szőrtarisznyát vettem	1	4	—
Ugyan eő parancsolattyára egy öreg kötelet vettem	—	3	12
Ismét eő Nga számára egy pár karmazsin eszímát vettem	2	5	—
Tolvaj Ferencz uram számára egy csákánt vettem	—	4	—
Deák Ferencz uram számára egy csujtárt vettem .	6	4	—
Deák Ferencz uram számára 1 lóra való szerszámot vettem	4	—	—
M. Gen. Károlyi Sándor úr szekere 2 gyéként vettem	1	5	10
Deák Ferencz úrnak Szolnokhoz diseretioba 50 r. fr.	33	2	—
Az beesületes Város fegyveres népének visszaváltásiért fizettem 3021 magy. fr. mely téssen ¹⁾ .	1678	2	—
Tálakat vettem az Andrásy úr konyhájára . . .	—	4	16

¹⁾ Lásd a fejedelem e tárgybani feltételes engedélyét 1704. Máj. 9. az Oklevéltárban, 58. sz. a.

	Tall.	Gar.	Dén.
Andrásy István uram elő Ngának az hadak számára			
10 kőst	10	5	28
Károlyi Sándor úr elő Nga asztalára kenyeret . .	—	1	14
Pr. Andrásy Miklós számára 5 akó bort	7	3	10
Halakat az urak konyhájára	1	4	6
Halakat vettem Andrásy úr konyhájára	2	1	18
Vida Mihálynak 4 akó borért, melyet az urak szá-			
mára elvittének	3	4	20
Károlyi Sándor úrnak 6 1/2 akó bort hordóstul . .	5	4	—
Vay úr szakácsának kalanakért	—	1	4
Mélt. Fejedelem számára 2,000 magyar forint,			
melyekből jött vissza 74 fr.	1070	—	—
Mélt. Fejedelem számára pro redemptione militiae			
250 m. fr.	138	5	10
Mélt. Fejedelem elő Nga számára, az mely sőt adott			
elő Nga, annak az árába adtam ¹⁾ 1000 kur-			
ta forintokat, tészen	555	3	10
Mélt. Fejedelem Adjutánsának in discretionem . .	2	4	—
N. Tolvaj Ferencz Commissarius uramnak in disere-			
tionem, hogy a szekerek iránt szolgált, adtam	20	—	4
Két hordót vettem az urak számára	1	5	10
Illósvay, Deák Ferencz és Andrásy István uramék-			
nak forgó, gomb, pecsét, csatok és boglárok			
csinálásáért	7	2	28
Mélt. Fejedelem Contractusára Korponay uramnak	500	—	—
Ugyanoda 1000 kurta forint	555	3	10
Mélt. Fejedelem Contractusára Korponay uramnak			
800 magyar forintokat, facientes	444	2	20
Egy tarisznyát Andrásy uram számára	—	—	27
Szolnoki kapitánynak 7 akó bort	12	7	20
M. Fejedelem Contractusára az solti sánczhoz adtam			
418 kurta forintot, azaz	232	1	10
Berthóty István uramnak adtam az munkásoknak			
100 fr.	55	3	10

¹⁾ Lásd erre vonatkozólag a fejedelem kibocsátmányát 1704. Sept. 6. az Oklevéltárban.

	Tall.	Gar.	Dén.
M. Fejedelem Contractusára Korponay János uram- nak 819 fr. azaz	455	—	—
Sándor János hadnagynak 1 mentét bëllettem . .	1	1	—
Berényi Imre Deáknak 1 kalpagot vettem . . .	3	4	20
Szijártó Mihály adott Pr. Andrásynak 3 akó bort .	3	—	4
Szabó Bálint adott egy szekeret Pr. Andrásynak .	8	—	—
Borbás Szücs Mátvás adott Illósvay kapitánnak 1 küdmént	4	—	—
Bekes János adott Károlyi úr számára 1 párna hajat	—	3	—
Kerekes János adott 10 akó bort hordóstúl . . .	8	—	20
Pócs Panna adott egy abroszt	—	4	10
Kamarás János adott Füleki Szücs uram fiának 1 pár puskát tokostúl, kuruczok számára 1 inget s lábravalót	16	5	2
Kóczán Gergely adott 5 akó bort hordóstúl Andrásy Miklós számára	5	1	25
Károlyi úr számára vettem 10 kőst	3	—	—

*A számvitelikönyv 115 lapján külön számadás 300
darab letett aranyról.*

M. Grlis Bercsényi Miklós Urunknak eő Ngának in discretionem adtunk	100	aranyat
Tekintetes Vay Ádám Urunknak is in discretionem	30	„
M. Fejedelöm Kglmes Urunk eő Nga Hopmesteré- nek nemzetes Gyulay János Uramnak is adtunk	2	„
Bán István uram Döbrücönben 2 kötés karma- zsint vött	12	„
Ugyan eő kglme töltést vött	2	„
M. Fejedelöm Urunk eő Nga secretáriusának Szívos János uram Miskolczon adott	1	„
T. Vay Ádám Urnak Körösi Uraimékkal Rab Notáriusink szabadulásokért igérvén 50 aranyat, az 25-ét mi megfizettük	25	„
Andrásy István úr párduezbőre láncza aranyozá- sára adtam	2	„

István Deák megszabadulván Hopmester úrnak igérvén 1 Aranyat, megadtuk	1 aranyat.
Az Insurrectio iránt való Conscriptoroknak adtam	5 „
Nehéz Bálint concejista úrnak adtam	2 „
Vice secretarius Csatáry úrnak is adtam	2 „
Fő Secretarius Pápay János úrnak az ígért paripá- ért, tíz tallért hozzá adván, 50 tallerra téve, fizettem	15 „
M. Fejedelmő kglmes Urunktúl az csavargók ellen való procectioért adtam	1 „
sat.	

II. Fölszerelés s egyéb.

	Tall.	Gar.	Dén.
Köponyegeknek 3 bál abát vettem	133	4	—
Ismét 11 bál abát vettem	533	1	6
Ugyan 10 vörös és 9 fekete kordován bőrt vettem	26	4	—
Egy vég vörös fejtőt zászlóknak Bay úr paran- csolattýára	2	4	—
Két bál abát vöttem	125	—	8
Szolnokba az ágyúk mellé kívántató sánczkasokat csináltattam, fizettem érettők	8	—	—
K. (kurucz) katonák ruhájához zsinort vettem	1	3	2
Tizenegy Rókabőröket kurucz tisztek ruhájokra vettem	20	2	—
Egy bál abát vettem	40	4	24
95 pár csizmát vettem	107	3	28
2 tarisznya cselebi dohánt vettem	8	5	20
Egy pallost Illésy János olnodi seregbeli hadnagy- nak vettem	2	3	—
12 tajték pipákat vettem	2	3	—
Nemzetes Csizsár István szolnoki kapitány úr szá- mára 2 vég török gyolesot vettem	2	4	—
Ugyan Szolnokban zászlóknak vörös fejtőt vettem	1	2	—
Item sodrott selymöt vettem	2	4	—
Szolnokból kísérő katonáknak fáradságokra adtam	5	5	—
Gyöngyösi nevű zászlótartónak gombokat vettem	—	5	20
Zsíros Gergely vice hadnagynak kalpagra adtam	2	1	28

	Tall.	Gar.	Dén.
Ugyan Zsíros Gergely vice hadnagynak nadrágra adtam	1	4	6
Szüics János zászlótartójának adtam	3	—	4
Szolnoki militia számára 200 köből árpát kapitány Csiszár István uram elő kglme parancsolattyára ugyan Szolnokban vettem	46	4	—
Egy bál diószögi dohánt vettem	12	2	18
Kuruczok számára inget és gatyát vettem	2	—	—
Egy bál abát vettem	50	3	10
3 vég selyem zsinort vettem	1	—	—
Selyem gombokat s 12 sing selyem zsinort	1	—	—
Kurucz tisztek számára 34 rőf posztót	35	3	19
Hetedfél rőf posztót s 18 rőf rását	22	4	24
Egy levél szalamia gombot	—	1	4
24 sing fehér gyöcsöt zászlóknak	3	1	6
Egy levél szalamia gombot	—	1	10
Egy szekér palánk karót Szolnakba	1	3	2
8 vég selyem zsinort	2	2	—
Zászlóknak való fejtőt vettem	4	—	—
3 rókabőr kurucz tisztek mentéje prémezésére	4	—	—
Két bál abát vettem	100	—	—
Csonka Borbélynak írre adtam	2	—	19
Egy kalpagot csonka Borbélynak	3	—	4
Zászlóknak fejtőt vettem	2	4	—
Borbély Gergely boltjában áruló töröktől kuruczok- nak számára holmi apró portékát vettem	6	3	20
6 pár karmazsin eszímát vettem	6	4	24
Kuruczoknak vasfazekakat vettem	2	1	18
150 fekete süveget az szolnoki hajdúknak	56	—	—
4 pár karmazsin eszímát	8	1	16
Egy bál abát vettem	60	—	—
Szolnoki hajdúk dolmányuk béllésének vásznat	18	—	—
134 sing vásznat	7	2	20
3 sing vásznat zászlóknak	—	2	—
Egy hajdúnak köpönyeget Károlyi Sándor elő Nga parancsolattyából	2	5	—

	Tall.	Gar.	Dén.
A város pinczéjén vigyázó salagvárdának	2	4	—
Az pinczén vigyázó 2-ik salagvárdának	2	4	—
Harmad ízben való salagvárdának	1	2	—
Vörös ezérnára palotások dolmányát varni . .	1	3	2
Mélt. Fejedelem Adjutánsa lovászának nadrágot .	—	5	20
Négy vég szőr zsinor az hajdúk dolmányához . .	1	2	—
22 pár csizma és 10 pár kapeza csinálásért . .	10	1	—
52 pár csizma varratásért	24	4	24
2 pár sárga csizmát vettem	4	—	—
Hajdúk ruhájához vas kapesokat	1	2	18
Egy vég fekete szőr zsinort vettem	—	2	—
40 Kovát vettem	2	4	—
Két lódingot vettem	1	4	6
Öt pár csizmát ajándékba vettem	9	2	20
Száz egy sing vásznat vettem	13	2	—
Czéznát vettem köpönyegek varrására	—	4	16
Húsz sing vásznat vettem	1	2	—
10 kovát urak számára vettem	—	3	—
Köpönyegekhez czéznát vettem	—	1	24
Egy sing vörös posztót réz dobok takarójának vettem	1	—	24
Egy pár puskatokot vettem	1	2	—
Két pár csizma és 10 pár kapeza csinálásért fizettem	2	5	20
36 sing vásznat dolmányokhoz vettem	2	1	24
Harminez rúd kapesot vettem	1	—	—
Öt sing karazsia posztót kurnez tiszteknek . . .	10	—	—
2 vég fejtöt vettem zászlóknak	5	2	—
5 pár karmazsin csizmát vettem	10	2	10
12 rókabőrt vettem	11	2	—
Illósvay uram számára egy ködment vettem . .	5	—	—
Zászlóknak való fejtöt vettem	2	4	—
Zászlóknak bagaziát vettem	1	4	6
Három bál abát Döbröczöni Görögtől vettem . .	150	—	—
10 szőrtarisznyát vettem	1	4	—
Palotások dolmányuk varrásához czéznát vettem	—	3	12
Egy öreg lánczot hídkötni vettem	5	—	—
25 rúd vas kapesot vettem	—	1	12

	Tall.	Gar.	Dén.
3 sing vásznat vettem	—	5	6
40 sing szőr zsinort vettem	—	5	4
25 rúd vas képesot vettem	—	5	—
5 vég selyem zsinort vettem	1	4	—
60 sing vásznat vettem dolmány alá az hajdúknak	4	—	—
Hajdúk dolmánya varni ezéznát vettem	1	5	20
Zászlónak való török bagaziát vettem	1	2	—
Vásznat vettem	—	5	24
Czéznát vettem	—	3	18
Zászlóknak két vég vörös fejtőt	5	2	—
Egy vég selyem zsinort vettem	—	1	24
Egy sebesi pokróczot	1	2	—
Sodrott selymet vettem	—	3	18
Két kordovánt vettem	3	2	—
Hacsi Gyurkától egy pár eszímát vettem . . .	1	3	2
3 sebesi pokróczot vettem	4	3	6
3 harát lovakra vettem	1	4	—
1 róka bőrt vettem	—	5	20
Egy vég abát vettem	2	1	18
Egy nyestet vettem	1	—	24
Lévai Dömötörtől 3 pár karmazsin eszímát vettem	6	4	24
Egy nyerget vettem	—	3	12
Egy sebesi pokróczot vettem	1	3	2
2 sebesi pokróczot vettem	3	—	4
29 sing vásznat vettem	1	4	2
1 fekete süveget vettem	—	2	8
Pamukot vettem	—	—	24
1 sing fejtőt vettem	—	1	18
Még is 1 sing fejtőt vettem	—	1	18
Egy kisdéd vég fejtőt vettem	1	1	28
4 sing fejtőt vettem	1	—	12
Ismét 8 sing fejtőt vettem	2	—	24
1 pokróczot vettem	1	3	2
Az vendégfogadóból Görög Mihálynak egy szőnye-			
ge elveszvé, fizettem érte	2	2	5
Szegedről 24 pár eszímát hozattam	30	4	22

	Tall.	Gar.	Dén.
10 sebesi pokróczot vettem	10	1	20
2 kötés tarisznyát vettem	1	4	6
Cselebi dolhánt vettem	3	2	12
3 pipát és egy pipaszárat vettem	1	1	8
2 sebesi pokróczot	2	2	22
Görög Dömötörtől 8 karmazsin bőrt vettem . .	24	1	16
Lengi Mártonnak 1 pár vörös, 1 pár fekete és 1 pár sárga kerdován esizma varrásáért fizettem	5	—	—
Ugyanannak hét pár csizma megvarrásáért . . .	4	—	—
Ugyanannak 3 pár bőr kapeza csinálásaért . . .	—	1	12
Hidhoz való kötelet vettem	—	4	—
Hidhoz ismét egy öreg kötelet vettem	—	3	12
Csasz Mihálynak kurucz katonák számára 3 pár csizma varrásért város talpbőrire, fizettem . .	1	—	—
Ugyanaz 2 párt maga talpbőrire csinált	1	—	24
4 pár kapezát is csinált	—	1	18
Bay László úr katonái számára csutorákat vettem .	—	3	12
Vay Ádám úr parancsolattýbúl 22 kovát vettem .	1	—	18
43 sing fejár czérna zsinort vettem	—	4	9
140 sing fejár czérna zsinort Török András úr czafrangjára	2	2	—
8 lath vörös czérnát vettem	—	1	18
Zsinort, czérnát, 6 vessző kapesot	—	3	18
3 sing selyem zsinort, kapesot s selymet vettem .	—	1	6
Fűszerszámot vettem	4	4	28
Egy font serétet vettem	—	1	4
Borsot, szökfűvet vettem	—	4	20
Hét font nádmézet vettem	5	—	—
Egy lath fahéjat vettem	—	1	4
3 vég selyem zsinort vettem	1	—	—
2 lath vörös czérnát vettem	—	1	—
38 sing vörös, zöld, kék és fejár gyolcsot vettem	8	1	14
Karaszia remek és kiszliczér posztót vettem . .	15	2	18
3 fertály Angliait Szögedi Kiss Mihálynak sala- várdinak vettem	3	2	—
4 sing zsinort, kapesot és selymet vettem . . .	2	—	18

	Tall.	Gar.	Dén.
Andrásy István úr sereg rézdolbjára 1 sing 1 fer- tály remek posztot vettem	1	2	15
Egy lábra valót sebes katonának vettem	—	2	8
Zászlónak hét sing vörös gyölesot vettem	1	2	—
Egy sebesi pokróczot	1	2	—
4 pár cserzett boeskort vettem	—	4	16
Hajdúk számára cserzett boeskorokat vettem	6	—	—
Borbély Istvánnak a sebesekhez való látásért fiztettem	2	4	—
Egy zubonyért az kuruczoknak	2	1	18
Ugyanazoknak egy pectorálét (mellényt)	—	4	16
4 kis hordókért melyek az táborra vitettek	2	1	18
Egy kard szíjat katonáknak	—	1	4
Egy katonának dolmányt csináltatván, varrásért adtam	—	5	20
Salamon Mihálynak elvévén egy lovát az Ráczok, midőn Biró uramat megfosztották, adtam érte	9	2	15
Nagy István lova ugyanakkor veszett el, adtam érte	8	—	—
Szolnokba az sáncz ásók bérre adtam	62	5	18
Ns. Vármegyétől imponáltatott 200 fr. adtam	111	—	20
Takaré Gergely lova árában, az kit Magó Mihály uramtól vontanak el	4	—	—
Polgár Jánosnak 5 akó borért, kit az urak szá- mára elvittek	3	4	—
6 $\frac{1}{3}$ akó bort vettem urak számára Kúsz Gergelytől	4	5	14
Szemes Ferencztől vettem urak számára 5 $\frac{1}{2}$ akó bort	4	—	28
Kara Jánosnak 29 pár esizma patkolásáért, egy pár sarkantyúért, ozímeres postáknak, Len- gyelek puskáinak csinálásáért	4	5	8
Markus Mihálynak 8 akó 4 pint borért	6	—	25
Baráth Györgynek szappanért adtam	8	5	6
Kiss Mihálytól vettem urak számára hordóstól bort	2	2	15
Róka Ferencztől vettem 5 akó bort urak számára	4	3	6
Balassa Istvántól urak számára 3 borjút	3	—	—
Soós Mihálytól urak számára 5 akó bort	4	5	14
Szappanos Mihálytól 1 darab szappant	3	5	10

	Tall.	Gar.	Dén.
Szappanos Páltól 1 töke szappant	4	4	—
Vastag Szappanos Györgytől szappant	3	5	24
Ismét 1 darab szappant	3	5	24
Sima Szappanos Jánostól 1 darab szappant	6	—	—
Bořbás Mojsestől urak számára 5 akó kort	4	4	10
Kulesár János adott urak számára 4 akó bort	3	3	15
Pulai Balázs adott egy kocsit és egy lovat midőn az Doctort levágták Ágasegyházán	7	2	—
Csáki Dávid elveszvéen az blts Tanács szánakod- ván rajta és özvegyének adaját elengedte	5	—	—
Herczeg Istvánné adott urak számára halat	1	3	24
Szolnakbúl kísérésért egy katonának adtam	5	4	8
Vettem egy pallost	2	—	—
Vettem halat az tábor beszállásakor	—	2	—
Kapitány Deákjának adtam	—	4	16
Sebes katonáknak adtam	—	2	8
Szegedi katonáknak, hogy az felső pártra ütöttek, az város alatt hogy békével menjenek, adtam	7	3	10
Keztyűkre rókát vettem	3	1	8
Farkas Istvánnak urak számára halakért	6	1	9
Szentmiklósi kapitány úr számára kecsége halért	—	2	8
Vettem 2 bál abát	84	—	—
7 sing veres gyolcsot vettem zászlóknak	—	5	20

A számadásban előforduló pénznemek szerint, egy máriás garasba 30 dénárt, egy forintba 4 garast, egy tallérba 6 garast és egy aranyba 4 forintot számítván, — a főnebbi kiszolgáltatások hét hónap alatt 10,226 tallér, 1 garas és 12 dénárba kerültek; ha pedig a budapesti és szegedi tisztekre alattomban vesztegetett ajándékok s a Bécsbe, Pestre, Szegedre, Tokajba, Miskolcra, Egerbe, Gyöngyösre stb. ugyanez időközben minduntalan menesztett kiküldöttek utazási költségeik hozzávételnek, jóval haladná e költség összege a 15 ezer tallért; holott a ter-

mészetben házilag kiszolgáltatót kenyér, gabona, liszt, bor, széna, vágómarha és egyéb élelmezés ezen fölül még roppant értékre rúgott. A szabadságháború egész nyolc évi tartama alatt a népre közvetlen adó nem rovatott, de annál terhesebb volt a szakadatlan hadélelmezés, fuvar és mindennemű ellátás. Első két év alatt, míg vidékünk a hadviselés egyik fő színtereül szolgált, az egész város népe csaknem folytonosan fegyverben állott, részint ország szolgálatában, részint a rácok beütése által mindig fenyegetett város védelmében. Azon család, melynek feje vagy fia az országos hadseregnél volt szolgálatban, az aránylag kirovott hadélelmezés terhe alól mentesítve nem volt; a terményben egyes községi tagoktól beszedett hadélelmezési cikkeken fölül a községektől kívánt kiszolgáltatások értéke vagy beszerzése roppant költségbe került, — a közvetlen adózás tehát csak névleg mellőztetett, mivel az országos teher nemcsak megmaradt, de sokszorta súlyosodott.

Kecskemétre 1703. Okt. 9-én Ecsed melletti táborából kelt rendeletével a fejedelem gyalog hadai számára 600 köpönyeget parancsolt kiszolgáltatni. 1704 Január 16-án Tokaj alatti táborából Kecskeméthez intézett meghagyásával, a szolnoki őrség megruházására 300 dolmányt, 300 nadrágot és 300 fekete süveget rendelt Császár István ottani kapitány kezéhez átadni, melyeket a nagykörösiek és maguk közt felosztván, a két város tartozott kiállítani. Ezekre vásároltatott ama temérdek aba-posztó, zsinor, gomb és kapocs, melyek fenebbi számadásban előfordúlnak, s ama nagy mennyiségű cérna, mely ugyanott beszereztetett, gyaníttatni engedi, hogy a

város által saját költségén kiállítottakon kívül, még a fejedelem által ide küldött szövetekből is a város itteni iparosok által tartozott öltönyöket készíttetni, nevezetesen a „palotások dolmánya varrásához több ízben vásárlott vörös cérna“ épen ezt gyaníttatja, valamint a sárga, vörös és fekete kordovány bőrök és csizmák beszerzése azt jelenti, hogy a nyalka kuruc tisztek csizmadiáink készítményét viselni szerették.

Nagy teher volt az is: midőn 1704-ik év tavaszán a fejedelem Kecskemétet arra kötelezte, hogy mezei hadába 600 lovast állítson ki, mely kötelesség alól azonban a rácok által fenyegetett várost egy évre felmentette s fegyvereseinek magok oltalmazására itthon maradását megengedte azon feltétel alatt, hogy reguláris hadai közt ugyancsak 600 lovas egy évi kinttartására 15,000 forintot fizessen és dragonyosok alá alkalmas 30 lovat adjon ¹⁾).

A fáradhatatlan szorgalmú fejedelem gondjait az országos jövedelem gyarapítására is minden irányban kiterjesztette: az elfoglalt megyékben a fölkeléshez csatlakozni vonakodó egyháziak és világiak birtokait lefoglaltatta s azok jövedelmét az országos kincstár javára beszedette, a só- és ércbányákat is e célra jövedelmezttette. 1703-dik évi Novemberben már Losonci Szíjgyártó Istvánt kellő utasításokkal ellátva Pestmegyébe rendelte, a ki mindenik községtől az általa bérlett pusztákat s földesurainak jövedelmeit hitelesen számbavegye, illetőleg lefoglalja ²⁾); a hadjárat miatt akadályozott sóeladást és szétküldését

¹⁾ Oklvtlr. 1704. Maj. 9. 58. sz. a.

²⁾ Oklvtlr. 38. sz. a.

pedig előmozdítandó, alkalmas helyeken nagyobb mennyiségben a só t lerakatta s a községeket annak széthordására utasította: így adatott át Kecskemétnek 1704-ik évi tavaszon 2667 kősót, melynek árát 4000 forintban előre kifizettette, s későbbben általános útlevéllal látta el a várost, hogy az országos kincstártól átvett só lakosai széthordván pénzzé tehesék. ¹⁾ Az elfoglalt megyékben gond volt arra is, hogy a tisztviselők a nemzeti ügy emberei közül alkalmaztassanak, s midőn 1704. tavaszán a fejedelem táborával vidékünkön a Duna mellé szállott, Pestmegyének Budavárba menekült tisztikarát, Május hónap 5-re Darvas Ferenc tábori főbiztos által Kecskemétre hirdetett tisztválasztás alkalmával teljesen megújította. ²⁾ A szervezés munkája még a cigány népre is kiterjesztetett, mely annál fogva országos fővajdát kapott a magyar úri rendből. A fejedelmi iroda személyzete szaporítottatott, és a fejedelmi pecsét megújítottatott. ³⁾ 1704-ik év tavaszán minden polgári, katonai s tábori tiszt állomások betöltve, a fölkelés szervezve s vidékünkön megszilárdulva volt.

VI.

1704-ik év 1-ső napján, Tokaj alatti táborában adta ki a fejedelem azon nyiltlevelet, mellyel „akaruk — úgymond — az eddig az Nemes Országban

¹⁾ Oklvttr. 1704. Sept. 6.

²⁾ Jk. 1702—1708. 251. lap.

³⁾ 1703. Okt. 9-ről az oklevéltárban 23. sz. a. közlött levélen a fejedelem mintegy két hüvelyknyi átmérőjű pecsége, minden cífrázat és körirat nélkül van, a hercegi korona és palást s a családi címerrel; 1704. Január 16-ról a 44. sz. a. közlött levélen pompás fejedelmi pecsét két sor körirattal szemlélhető. Erdélyi fejedelemmé választása után pecsétét ismét változtatta.

practicált jó rend és szokás szerént minden rendről kegyelmessen disponálnunk, mely végre is rendeltük és praeficiáltuk az — egész Czigány Nemzetnek Fő Vajdájává — Nemzetes Vitézleő Illósvay Ábrahám Palotás Kapitány hívünket“ ¹⁾; más részről ugyanez új év napján herceg Eszterházy Pál nádor Pozsonybúl az ország minden megyéihez intézett körlevelében, ezeket értesíti, hogy „Kegyelmes Urunk eő Fölséghe az mi alázatos kérésünkre, repraesentationkra nézve is az szögény fölzöndült s fölzavarodott és végső romlásra jutott Hazánkat az egész Contributiotúl és elébbeni Restantiák exactiojátúl, jövődő Országgh Gyütléseig Kglmessen immunitálta s eximálta“, mihezképest azokat hűségre, illetőleg a fegyver letételre atyailag inti. ²⁾ A mily nevezetes a magyarországi cigány nép történetére a fejedelem új évi nyiltlevele, épen oly jellemző az ekkori kormány eljárására nézve az ugyane napon kelt nádori körlevél. Már említve volt: mikép az Oktober 18-kán kiadott s a felkelőknek átalános bocsánatot hirdető királyi nyiltlevél téves irányánál fogva eredmény nélkül maradt; December 17-kén tehát, midőn a kurocok a bányavárosokrúl Schlick, Forgács és Kohári tábornokokat elverték, a dunáninnen (nekünk dunántúli) megyékhez a király egy nyiltlevelet bocsátott, melyben azoknak a dunavonal védelmére fölkelést rendel a nádor mint királyi helytartó vezénylete alatt s egyszersmind azoknak minden adótartozást, jövőre pedig az országgyűlés további intézkedéseig az adót

¹⁾ Oklvtlr. 40. sz. a.

²⁾ Oklvtlr. 41. sz. a.

elengedi ¹⁾; de újabb figyelmeztetésre csakhamar ezen adómentességet az egész országra kiterjeszti. Ez utóbbi rendeletre hivatkozik Pestmegye múlt évi December 23-kán a kecskeméti tanácshoz küldött válaszában, midőn írja: „Az Kgltek keserves panaszát, hogy t. i. elviselhetetlen Portziopénzt kérjen Kglteken Méltósságos Szögedi Commendáns Úr eö Ngha, az Ns. Vármegye eleiben terjesztettem, kire azt adta válaszul, hogy mai postán érközvén Kglmes Császár és Koronás Király Urunk eö Fölséghe Kglmes Parancsolattya, kiben eö Fölséghe az egész Magyar Országnak a Portziobeli Contributiot mind elengedte, sőt parancsolja, hogy senki semminemű executiot kiküldeni ne merészeljen. Azért Kgltek minden úttal móddal ehhez alkalmaztatván magát, semmit se adgyon az ő Nga parancsolattyára, ha valami erőszakot tönne, jüttest jüjjön a N. Vármögyére, ilyenössen Bécsben küldi követtyét s minden úttal remedeállya, abban bizonyos légyen.“ ²⁾ Erre vonatkozik I. Leopold királynak 1704. Január 7-ről a budai kormánytanácshoz intézett leirata, melyben azt utasítja: hogy mivel a December 17-kén kelt nyiltlevélben a dunamelléki megyéknek az adót elengedte, most már ezt az egész országra kiterjesztette, ugyanazért rendeli, hogy ezen kegyelmes intézkedése minden lehetséges úton és módon közönségesítettvén, a földműves köznépnek is meghirdetessék. ³⁾ Január 15-kén a sokszor nevezett Huszár János szolgabíró a nádor új évi leiratát s a Január 7-kén kelt

¹⁾ Oklvtlr. 37. sz. a.

²⁾ Oklvtlr. 39. sz. a.

³⁾ Oklvtlr. 42. sz. a.

királyi rendelvényt szétküldi, serkentvén a községeket: „minemű Kglmes és Irgalmas Atyai Gondviseléssel és irgalmassággal légyen megnyomorodott Hazánkhoz Kglmes Császár és Koronás Király Urunk eö Fölséghe és Méltóssághos Palatinus Urunk eö Herczegséghe, ezen includált Kglmes Parancsolatinak valóságos mássából bővebben megértheti Kgltek. Azért kiki ahoz alkalmaztatni magát igyekezzék és el ne mulassa tartozó kötelességhe szerint.“ ¹⁾ De mily tapintatlanúl s az épen kihirdetett „kegyelmes és irgalmas gondviseléssel“ mennyire ellenkezőleg jártak el ezen emberek a felbiztatott nép irányában, ugyane hirdetmény kimutatja, melynek végsorai következők: „A mint már száma nélkül irtam, az szénát, abrakot és vágókat, az mennyi lehet, mönnél hamaréb béküldgye Kgltek, Ócsa pedig széna helyett fát küldgyön be, mivel erdeje vagyon, az heti sorosokat is megváltsa Kgltek.“ Sőt még egy hónap mulva Február 4-kén is mindezen kiszolgáltatások sürgettetnek. ²⁾ Mikép várhattak volna sikert örökösen biztató rendeleteiktől, midőn azokkal mindig ellenkezőt cselekedtek? — Imént láttuk, mikép December 23-án a megye Kecskemétet eltiltja, hogy Szegedre ne adjon semmit, mert az adó országszerte elengedetett, s ennek ellenére Január 7-kén a községi előljárók fej- és jószágvesztés, a községek pedig ellenök küldendő rációk általi felraboltatás terhe alatt, vágómarha, széna, bor, abrak, tűzifa, zsoldosok bére és adótartozások beszolgáltatására szoríttatnak. ³⁾ — Báró Globitz szegedi várparancs-

¹⁾ Jk. 1702—1708. 219 lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 226 lap.

³⁾ Jk. 1702—1708. 213 lap.

nok Bécsből kért az őrség számára pénzt, Savojeni Eugén herceg császári haditanácselnök és birodalmi fő hadi biztos az általa kívánt 2000 forintot a budai pénztárra utalványozta, de itt nem fizettek, hanem Schweidler úr a budai hadi biztos Január 12-kén levelet intéz nevezett szegedi parancsnokhoz, melyben az utalványozásról értesíti, de mivel — úgymond — a mostani zavargások miatt a pénzt Szegedre küldeni nem lehet ¹⁾, ő tehát, Schweidler, utasította Kecskemétet azon összeg kifizetése végett, mit annál-fogva innen várjon; — a város nem fizet, Globitz pedig elfogat oroszva két kecskeméti előljárót s mindaddig letartóztatja, míg ki nem elégíttetik. — A magyar kormány mindezekről s általában az ilyesekről tudomással bírt, a biztatásoknak és hiú ígéreteknek tehát hitelt senki sem adott.

A Zólyom melletti táborból Novemb. 17-ről Kecskemétre küldött levelében tett azon ígétét, hogy rövid időn egész hadát a rácok ellen vezetendi, — Károlyi Sándor nem válthatta be: ő és Bercsényi December hónap alatt az egész felföldet Morva és Austria határaig elfoglalta, Károlyi diadalmas zászlóit Bécs külvárosai előtt lobogtatta; 1704. első napjaiban átkelt a Duna jegén, Január 12-kén Pápán volt, honnan a dunántúli összes népet fegyverre szólította. Annyi gyalog és lovas had tódult innen hozzá, hogy fölesketésökkel, oltalomlevelek írásával, tisztválasztással egész hét folyt le; sőt még a dráwaparti, szerémi és bácskai rácok is követséggel tisztelték meg, hűséget és ötezer fegyverest ajánlván, kiknek

¹⁾ „Bey dieszer turbulenten zeit gar geswörlich.“ Egykorú másolat a kecskeméti levéltárban.

védleveleket osztogatott s füvesztés büntetése alatt meghagyta övéinek, hogy a rácok irányában minden sérelem és kártételtől tartózkodjanak ¹⁾).

Károlyi ezen eljárásáról a fejedelemnek még nem volt tudomása, midőn December végén Szolnok vidékére, tüzetesen Kecskemét oltalmára haderőt küldött, mely Deák Ferenc és Illósvai Imre vezényletük alatt arra volt szánva, hogy a bácskai rácokat hódolatra kényszerítse, vagy rablásaikért megbüntesse. ²⁾ Kreutz császári vezérőrnagy a budai várórség egy részével és Monaszerli rác hadával a Duna partján Duna-Vecsénél táborozott, a kurucok átkelésének akadályozására: innen kalandozták be a rácok Izsák és Kiskúnság területét, innen küldözött a vezérőrnagy községeinkre parancsokat ³⁾, s ide küldött hozzá Kecskemét is követséget ⁴⁾; föntebb Budavár ágyúi védték a Dunát. A kiküldött két kuruc ezredes azzal kezdte hadműködését, hogy a két karácson közt befagyott Duna jegén átkelve, Január 4-kén a Ráckevi vagy Csepel szigetet megtámadták és abból Savojeni Eugén herceg méneseit s gulyáit egy lábíg elhajtották. Verlet úr, a herceg uradalmi tisztartója bejelentésére Pfeffershoven budavári parancsnok Január 7-kén a kecskeméti tanácshoz fordul, és arra serkenti, hogy mielőtt az elrablott ménes elharácsoltatnék, mivel különben is többnyire nyereg alá nem alkalmazható csikó lovakból áll, azt visszaszerezni

¹⁾ Szalay: VI. 125 lap.

²⁾ Rákóczy emlékirata. 59. lap.

³⁾ „Hogyha valamely helységnél volna M. Generalis Grajczér parancsoló levelei, azokat mind in originali beküldeni el ne mulassa.“ 1704. Jan. 15. szolgabírói körlevél. Jk. 1702—1708. 219. lap.

⁴⁾ Péter János, Kovács Gergely és Kari András uraimék Vecséhez Krajcz Generálhoz küldetvén, költöttek 2 tallért. Szvitk. 41. lap.

ügyekezzenek, mit a herceg kedvesen venni, Verlet úr pedig a netalán okozandó költségeket megtéríteni fogja; néhány nap múlva Petrovai László alispán is ugyane tárgyban felhívást intéz a három városhoz. ¹⁾ A csepeli merény után Budáról és Duna-Vecséről erős csapatok küldettek dunatiszaközére, melyek közül Január 13-kán Pest alatt, Üllő és Ócsa közt Pakonyon Szabó Máté kuruc kapitány „öt zászló allya ráczot öszve tört“ mint a nagykörösi birák levele a kecskemétiakat értesíti ²⁾; Deák Ferenc és Illósvai Imre pedig Kreutz és Monaszterli hadát megtámadván — Január 15—20 közt — véres csatában megverték, Kreutzot magát 200-ad magával elfogták s a fejedelemhez Miskolcra küldték ³⁾, győzelmök után pedig a bácskai rácokra törvén, helységeiket tüzzel vassal pusztították; midőn a kecskemétiak a magyar had után tudakozódnának, kiküldötteiket Fülöpszállásáról Mányai István kuruc hadnagy Január 21-kén ilyen értesítéssel bocsátja vissza: „Az Kgltek becsületes követei előttünk Fülöpszállásán Kgltek becsületes passusával megjelentenek, az kiket Kgltek küldött hadainknak állapottya felől (tudakozni), hadaink az Dunán túl ellenségeinknek földére Baja felé lementenek, ott Isten kegyelméből ellenségeinket meggyőzvén, jönnek fel Szeged felé, minket pedig edgynéhány száz marhával igazítottanak el, hogy Kgltek felé mennyünk; melyre nézve Kgltek az jószágnak, míg Kgltekhez mégyünk, elegendő takarmányt szerezzen, hogy az Kglmetek

¹⁾ Oklvtr. 43. és 45. sz. a.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

³⁾ Rákóczy emlékirata. 59. lap.

becsületes jó akarattját az Méltóságos Urak reciprocalhassák. Isten légyen Kgltekkel. Datum Fülep-szállás die 21. Januarii 1704¹⁾.

E hadműveletnek a szabadságháború egész tartamára kiható szomorú eredménye lön. A fejedelem szintazonképen, mint kiküldött ezredesei, mitsen tudván Károlynak a rácokkal tett alkujáról, a Duna mindkét partján kiméletlenül bántak a rác néppel s vagyonával, kik ezt a magyarok szószegésének tulajdonítva, ezután minden ajánlataikat hitegetésnek tartották, többé hozzájuk csatlakozni megátalkodottan vonakodtak, rendíthetlenül a császáriak mellett harcoltak és a dunatiszaközi magyarokat kiirtással fenyegették.²⁾ Pár hét múlva már rémhírek jutottak Keeskemétre, Február 28-kán pedig Deák Ferencnek a Duna-Pataj melletti sáncban hagyott hadnagyai ekép írnak öseinkhez: „Szolgálatunkat Kglteknek. Tiszteletes Uraink, vévén ezen rövid szóval írt levelünket Kgltek, ennyi sok levelünkre, holott már 9-dik rőndbeli levél, válasz csak egy sem jött, bizony nem tréfálódik az ellenség, mind szárazon vízen készül, — mi pedig itten kevesen vagyunk, erő uincsen, Kgltek úgy gondolkodgyék, hogy az népet megindítsa mentül hamaróbb, mert bizony se város, se falu az Duna mellett nem marad, annyi Rác Péterváránál összeverődött, sőt pediglen alsó Monostoron feles csolnakokon készülnek. Így lévén a dolog, ha erő nem érkezik az sánczot itten hadgyuk, lássa Kgltek mi lesz a vége, mi oka ne

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Rákóczy emlékirata. 60. lap. — Károlyi Sándor önéletírása Szalaynál VI.: 144. 145. lap.

legyünk. Valóban jó kapitány Orczy Uram Kgltek választása szerint, most is Bár és Szekcső el nem pusztítottatott volna, ha Orczy Úr le nem hajtotta volna a népet, mert mindennap portyások jártak volna. Actum in vallo Bady 28. Febr. 1704. Substitutus kapitány Körösy Sámuel. Szoboszlai János.“¹⁾ Ezután hatodnapon Izsák szomszéd helység illetén szívrendítő levelet intéz Kecskeméthez: „Isten az ilyen szomorú esettől, reméltelen és váratlan veszedelemtől, melyben mi forgunk s esett rajtunk, őrizze Kglteket. Becsületes Bírák és Eskütt jóakaró Uraink, hallhatta Kgltek szomorú váratlan esetünket, az mellyen szívünk csaknem hasad meg, úgyannyira, hogy ha Istentől engedtetnék, készek volnánk a földnek gyomrában beszállani, a mely esetet soha koporsónk beszállásáig el nem felejtünk, melyre nézve kénszerítettünk Kgltekhez folyamodni, mivel csak úgy maradtunk mint a megszedett szőlő és a nyári takarodás után a tarló, azért az egész gyámoltalanságra és árvaságra maradott helység eseng Kglteknek, hogy ha lehetséges lehetne Kgltektől, tenne annyi irgalmasságot velünk, hogy míg ujabban vérünk ki nem ontatik a pogány ellenség által, vitetne bé bennünket, mivel egy únyi jószággal nem maradtunk, aklainkból ökreinket ki eregették, melyre nézve kérjük nagy alázatossan Kglteket, hogy ha lehetséges, ötven avagy hatvan szekeret, avagy csak annyi szekerek eleiben való ökröket külgyön, mivel szekereink mind megmaradtak, mely irgalmasságot ha mostani igyünkben cselekszik Kgltek, mi is ígér-

¹⁾ Jk. 1702—1708. 236. lap.

jük arra magunkat, hogy minden tőlünk kitelhető dolgokban meg igyekezzük szolgálni. Ezek után Isten legyen Kgltekkal. Die 5. Martii (1704.) Kkk. alázatos szomorú szolgálói Izsáki Tanács az egész kösséggel edgyütt maradunk.“ ¹⁾ A szegény kirabolt és részben legyilkolt Izsák életben maradott lakosai Kecskeméten találtak menedéket; azonban Kecskemét sem kerülte ki a rácok boszúját, mert ennek marhái elraboltattak némely pusztáiról, s midőn a szegedi parancsnokot azok visszaadatása iránt kérnék, Mártz. 7-kéről kelt válaszában azt írja: eszközjék ki a kuruc tisztektől, hogy a szegediek marhái biztonságban legyenek, ő viszont a kecskemétiakat fogja biztosítani, de sült bolond volna az, a ki sajátját boszumatlanul veszni hagyná, másokét pedig ellensége hasznára megtartaná ²⁾; de több kár vagy nagyobb veszély öseinket nem érte, mivel az egész városi nép fegyverben állott, Deák Ferenc dandárának pedig dunántúl rendeltetésével, a fejedelem Illósvai Imrét és Jánosi Jánost Pestmegye mindenrendű lakosainak felültetésével bízta meg, kik e tárgybani felhívásukat Január 30-kán Kecskemétről szét is küldötték, utóbb Febr. 6-kán Miskolcon kelt nyíltlevele által e tiszteket a fejedelem magára Jánosi Jánosra ruházta, ki Febr. 11-kén Jászberényben kelt körlevelével erről a megyeieket értesíti s Kecskeméten tartandó mustrára berendeli; ugyanekkor a fejedelem Andrási Istvánt az egész dunatiszaközötti hadak parancsnokává nevezte, a ki Febr. 14-kén Nagy-körösről kibocsátott futólevéllel hívja fel a községe-

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

ket, hogy a fejedelmi rendelet szerint „minden külön kenyeres fegyvert fogjon“ s úgy készüljön, hogy mihelyt a második parancsolatot veszi, azonnal felüljön; Jánosi János Jászberényből a felkelési meghagyást Febr. 18-kán a három városhoz még egyszer megújítja; Andrási István pedig a hónap végén a Kecskeméten megmustrált és szervezett haddal Pest felé kiszállván, parancsnokul Jánosi Jánost itt hagyta, saját ezredének egy részét, a szegedi hajdúkat, Tugári István, Kökényesi és Pap Mihály hadnagyok csapatait, valamint a fegyveres városi népet rá bízta, írott utasítást adván maga alkalmazása és az ellenség mozdulataira felügyeltetés iránt; egyszersmind Verebélyi Péter karabélyos kapitányt 600 emberrel a Duna felé küldötte. ¹⁾ E 600 lovas mind kecskeméti fegyveres volt, Demeter János, Hegedűs János, Biró István, Sárközi János, Böde Albert és Csorba Mihály hadnagysága alatt, mely csapat Solt mellett a tetétleni pusztán felhányt sáncban fogott előőrsi állomást.

E közben báró Pfeffershoven budavári parancsnok Január 21-ről körlevelet bocsát Pestmegyének kecskeméti járásabeli községekhez, melyben, szíve fájdalomával értette — úgymond — az alispán és szolgabíró uraktól, hogy sem a megye gyűlésére közülök senki bejöni, sem pedig a fölvetés szerint, vágók, széna, abrak, fa s más élelembeliek beküldését teljesíteni nem akarván, csak a nagy szófogadatlanságra vetették magokat; ő tehát, mint az egész budai kerület főparancsnoka, mind szép szóval

¹⁾ Oklvt. 47. 48. 49. 50. 52. 53. 54. sz. a.

serkenti a községet, mind pedig erősen parancsolja nekik, hogy ezen körlevél mellett közlött kirovás szerinti életmet behozni el ne mulasszák. Tudjátok mindnyájan — folytatja tovább — „hogy hozzátok mindenkor kegyessen, engedelmissen s merő atyai-képpen viseltem magamat, és úgy hiszem, hogy senki közzületek reám nem panaszkodbatik; ha azért szófogadók lesztek, mindenkor ezután is hasonló jó akaratomat várhattjátok, holott pedig ha az engedetlenségnek adgyátok magatokat, Isten s világ előtt oka senki kárvallásának, halálának s végső pusztulásának nem leszek, mivel az kéntelenség fog arra vinni, hogy a mit kéréssel s szép atyai intéssel végben nem vihetek, ottan erővel és fegyverrel is kényszeríttessem az háladatlan és szófogadatlan embereket. Azonban azt is erősen parancsolom, hogy az régi mód szerint Pestre eladni való jószágot, élést, partékát, más egyéb marhát minden héten hozni el ne mulassatok, ha pedig elmulattjátok, bizonynal zsákmányosokat s még Rácz Executiot is nem sokára szenvedni fogtok.“ ¹⁾ Budapest tehát a kurucok által elfoglalt vidék visszatartott lakosságának a hetivásárokbúli kimaradása miatt mindenben szükségét látott. Február 9-kén a szolgabíró ismétli a várparancsnok rendeletét „mivel — úgymond — óránként várattatik Eugenius Urunk eö Herczegsége ide Budára feleshaddal, kinek is az élés készítettik, — szálljon magába Kgltek és tehetsége szerint szót fogadván, mutassa végig hűségét és a kívánt élést küldgye bé, megláttya és hasznát tapasztaltlya jövőndöben is Kgl-

¹⁾ Oklvt. 46. sz. a.

tek. — Azonban azt is minden helység meg írja, mi okért nem szolgáltathatta be eddig az élelmet, hogy ne legyen tellyességgel mi reánk a nehézség, Isten tudgya micsoda nyomorúságban vagyunk miatta.“ ¹⁾ Ámde hiába volt már minden kérés, szorgalmazás, fenyegetés, — Budapest és Kecskemét közt a közlekedés elvágatott.

A fejedelem még miskolci téli szállásán elhatározta, hogy a tavaszi hadjáratot saját személyében Eger ostromával nyitandja meg. Darvas Ferenc magyar fő hadibiztos 1704. Február 5-kén Losoncról a három városhoz küldött levelével serkenti öseinket: hogy a már tudomásukra juttatott kirovás szerint, a rájuk vetett vágó marhákat mielőbb Miskolcra hajtassák „mivelhogy az Hadak naponként szaporodnak.“ ²⁾ Ugyanazon hadibiztos Martz. 9-kén Gyöngyösön kelt levelében írja: „Minthogy már Eger vára alá Kglmes Fejedelmünk eö Nga alkalmas ezer emberekkel elérkezvén formaliter obsideáltattat.“ 10-kén pedig ekép ír a három városhoz: „Harmadik Levelemet írom az Impositionnak hova hamarébb való admaturatioja felől Kgltnék, mivelhogy az Hadak Eger alatt Ezerenként szaporodnak, — az Istenért is kérem — éjjel nappal admaturállyá ide való hajtatását azon marhának. — Ha valami Czitrom, Füge, Malozsa szöλλő kitellhetnék Kgltektől, igen kedves dolgot cselekeszik Kgltek.“ ³⁾ Megjegyezzük még azt is: hogy ekkor Kecskemétről 100, Nagykörösről 60, Ceglédről 40 darab vágómarha kívántatott; épen

¹⁾ Jk. 1702—1708. 231. lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 226. lap.

³⁾ Eredetiek a város levéltárában.

ekkor szolgáltatott ki Kecskemét a hadak számára 466 köpönyeget, 150 dolmányt, 150 nadrágot saját pénzén beszerzett posztóból, melyek megvarratásaért a helybeni szabócéhnek 100 tallért fizetett ¹⁾; 1704. Február 22-kén a kiküldött bizottmány összeírta házankint azokat, kik „kuruczságra mentek“ és az összeírás szerint ekkor már 702 ember volt Kecskemétről rendes hadi szolgálatban ²⁾; Andrási István a Kecskemétről Pest felé indítandó hadak ellátására 44 szekeret, 20 vágómarhát, 1000 kenyeret, 20 mérő abrakot; Nagykörösről 22 szekeret, 11 vágómarhát, 500 kenyeret, 11 mérő abrakot; Ceglédre 16 szekeret, 8 vágót, 300 kenyeret és 8 mérő abrakot kívánt ³⁾; Csíszár István szolnoki kapitány várműves gyalog munkásokat kért a fejedelem parancsából ⁴⁾; mégis Darvas Ferenc Mart. 27-kén megint Gyöngyösön kelt rendeletével Kecskemétről 80 vágót, 14 szekeret, 168 köböl zabot; Nagykörösről felényit; Ceglédre 20 vágót, 3 szekeret és 42 mérő zabot követelt, úgy hogy ha rögtön ki nem állíthatnák a marhát és zabot, annak legalább felét, de a szekeret mind és azonnal Eger alá küldjék ⁵⁾.

Mártzius két első tizedét a fejedelem Egerben a vár vívatásával töltötte; 20-ka körül átment Gyöngyösre, a bécsi udvar által kiküldött királyi békebiztos Szécsenyi Pál kalocsai érsekkeli értekezlet végett, s innen adta ki Mart. 22-kén Kecskemét részére azon nyiltrendeletét, mellyel a hadi szolgálat-

¹⁾ Jk. 1702—1708. 235. lap.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

³⁾ Jk. 1702—1708. 243. lap.

⁴⁾ Jk. 1702—1708. 242. lap.

⁵⁾ Eredeti a város levéltárában.

beli polgárok családainak hadélelmezési kötelezettségüket szabályozza ¹⁾); Mart. végnapjaiban visszatért Egerbe, honnan Károlyi Sándort Kecskemétre küldvén, annak Apr. 2-kán ekép ír: „Kegyelmed az kecskeméti taraczkokat az Dunapartra hozattatván Földvárhoz, sánczot csináltasson, hogy az kompokat megoltalmazhassa, az hadat gyűjtse, a városiakat viritim insurgáltassa, és említett Földvárnál táborba szállván, Deák Ferenczczel, Radóval és Bay Lászlóval jövődő hadakkal megegyezzek és jó karban hagyván az portusnak állapotját, legalább az hadnak felével átköltözzön. Én Isten kegyelméből csak valami hajdút várván, azonnal indulok el, vagy vak vagy hat, az Dunán általmenvén, megújítom az dolgokat.“ ²⁾ Károlyi Apr. 9-kén már Soltról bocsát hirdetményt a községekre, melyben a bírákat halálbüntetés alatt kötelezi, hogy a haza széledt katonákat táborába küldjék ³⁾); a fejedelem pedig másnap Apr. 10-kén még Egerben adja ki azon oltalomlevelet, mellyel Kecskemétet a hadak és egyes katonák zaklatása ellen védi. ⁴⁾ — A dunántúl szenvedett hátrány helyreállítását a fejedelem saját vezérlete alatt intézendő hadjáráttal kívánta eszközölni, e végett hadait Soltnál, Patajnál, Ordasnál, Apostagnál és Dömsödnél a Dunához vonta; Andrási István is visszarendeltetett Pest alól s hada számára April 7-kén Nagykőrösre, néhány nap múlva pedig Kecskemétre hadélelmezést rendel „az státio lészen az Széktónál“ — úgymond — és Kecskemétről 4000 kenyeret, 40

¹⁾ Oklvtr. 57. sz. a.

²⁾ Szalay VI. 163. 164. lap. ³⁾ jegyzet.

³⁾ Oklvtr. 58. sz. a.

⁴⁾ Oklvtr. 59. sz. a.

vágót, 220 köböl abrakot, 40 szekér szénát és 12 szekér fát; Nagykörösről felényit; Ceglédre pedig 1000 kenyeret, 10 vágót, 70 köböl abrakot, 10 szekér szénát parancsol oda szállíttatni. ¹⁾ A fejedelem Egerből April közepén indult, miről Jánosi János 19-kén Nagykörösről ekép ír a kecskeméti biróhoz: „Mint jóakaró Bátyám Uramnak Kgldek ajánlom köteles szolgálatomat. Mivel Kglmes Urunk eö Nga Biriny felé nyomakodik az Hadakkal, Méltóságos Generális Károlyi Sándor Urammal eö Ngával magam is elmegyek Biriny felé, kérem azért Kgldet — hogy az legény Istók az lovaimat az istállóból ki ne vigye, mert valami rossz letaszítja róla.“ ²⁾ E napon a fejedelem Nagy-Kátán táborozott, honnan a dunántúli megyékhez nyíltlevelet bocsátott. April 28-kán Dömsöd mellől Dabról ír Keeskemétre Károlyi Sándornak, mint a ki nélkül dunántúli táborozásában el nem lehet, őt magához rendelve ³⁾; April 30-án már az ordasi táborban volt a fejedelem, honnan titkára Pápai János e napon Vay Ádám udvari kapitányt felszólítja: „Kglmes Urunk eö Nga parancsolattya-ból írom kgldek: mivel semminemű tejes étket eö Nga asztalára nem készítenek, Kglde disponálja azon Városokat, hogy egynéhány Fejös Teheneket küldgyenek eö Nga számára. Sapienti pauca. Die 30. Apr. 1704. Kgldek köteles szolgálja fia Pápai János mp.“ Vay Ádám a következő napon Izsákról ír a kecskeméti birónak: „Mit írjon secretarius uram Kglmes Urunk parancsolattya-ból, extractualiter meg-

¹⁾ Jk. 1702—1708. 244. 246. lap.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

³⁾ Szalay: VI. 164 lap. 2) jegyzet.

küldöttem Kglđnek, kérem azért Kglđet, körösi Uraimékkal együtt allaborállyon, fogytkozás ne légyen, hanem effectuáltassék az dolog, bízván tellyességgel Kglmed dexteritására.“¹⁾ — Az Eger és Gyöngyös mellől hozott had zöme April 28 és 29 napjain Kecskeméten táborozott; de a fejedelem és tábori biztosa Darvas Ferencz már ekkor a Duna mellett intézkedett. April 26-kán Dömsödről ír neveztett biztos Kecskemét és Körös biráinak, hogy „Tábor szükségére való victuálékat, Hazájához tartozó köteles szeretetitől is indíttatván, valamint életét és böcsületét szereti, éjjel nappal Urunk tábora után hozattassa Kgltek.“²⁾ t. i. Kecskemét 100 vágót, 200 köből zabot, 4000 kenyeret, 30 fenálló szekeret; Körös 60 vágót, 150 köből zabot, 4000 kenyeret és 20 szekeret; Cegléd 40 vágót, 100 köből zabot, 2500 kenyeret és 15 szekeret. „Item konyhára mindenféle victuálét.“³⁾ Apr. 28-kán Darvas Ferenc az apostagi táborból sürgeti a fentebbi élelmezést: „jóllöhet Kgltek terheltetése Kglmes Urunk eö Nga előtt is nyilván vagyon, az közjónak folytatása mindazáltal és régen óhajtott szabadságunknak helyreállítása, Hazájához és Nemzetéhez való igaz szereteti hathatósan nógathatja Kglteket az élésnek hova hamaréb egészlen fogytkozás nélkül való administratiojára Urunk táborában.“⁴⁾ Ugyane napon megérkeztén az egri hadak is, Palugyai Mihály „Urunk eö Nga egyik Fő Adjutánnya“ Kecskemétről kirovást küld a három városra, mely szerint Kecskemét-

¹⁾ Jk. 1702—1708. 251. lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 247. lap.

³⁾ Eredeti a város levéltárában.

⁴⁾ Jk. 1702—1708. 249. lap.

tül 2000 kenyeret, 20 vágót, 110 köből abrakot, 20 szekér szénát, 6 szekér fát; Köröstül felényit; Ceglédttül 500 kenyeret, 5 vágót, 20 köből abrakot és 5 szekér szénát kíván másnap estére a kecskeméti táborba beszállíttatni. ¹⁾ Ekkor Károlyi Sándor a városban Magó Mihály főbíró házánál volt beszélésolva, vele együtt volt Vay Ádám, Andrási István, Pr. Andrási Miklós és Jánosi János; Péter Andrási Miklós zagyva hada a Talfájában, Andrási Istváné pedig a Széktó mellett telepítettet meg; Vay Ádám szinte kívül a Gát mellett (Gátér körül) táborozott, s oda vittek számára 76 pint bort és egyéb élelmet; ²⁾ innen küldi saját kezével írott és gyűrűpecsétével jelölt féltényérnyi céduláját: „Ezen beteg Németet boesássák be a Városba és legyenek nekie gazdálkodással még beteg lesz. Kecskemét mellett levő Táboron die 29 Apr. 1704. Udvari Kapitány Vay Ádám. m. p.“ (Pecsét.) ³⁾

Még Mártzius 15-én Leopold király egy nyíltlevelet boesátott ki, melyben hivatkozva Okt. 18-iki boesánatot hirdető levelére, újabban 15 napot tűz ki, mely alatt a ki az általa kiküldött Heister Szigbert tábornagynak, vagy a nádornak, horvát bánnak, Erdődy Sándor, Nádasdy Ferenc és Tamás grófoknak, avagy bármely had- és várparancsnoknak magát bejelenti, a fegyvert leteszi, hűségi esküt mond és haza szállván békén marad, vagy épen a kurucok ellen fordítja fegyverét, általános boesánatot nyerend, igéri hogy országgyűlést tart s azon min-

¹⁾ Jk. 1702—1708. 248. lap.

²⁾ Számvitelikönyv 30—35. lap.

³⁾ Eredeti a város levéltárában.

den sérelmet elintéztet. ¹⁾ Mártz. 20-án Eszterházi Pál nádor ennek értelmében szinte levelet bocsát a megyékhez, melyben azokat megtérésre kéri, s addig is míg maga közéjük jöhetne, Tolvaj Gábor ítélő mesterét küldi, hatalmat adván nekie, hogy bár kitől a hűségi esküt elfogadhatta és arról a kezére bizott nádori pecsét alatt bizonyítványt adhasson. ²⁾ Ez okmányokat a fejedelem valószínűleg idejekorán megkapta, de azokra csak April. 19-én, midőn hadait Egerből a Dunához vezetné, vidékünkön nagykatái táborából adott ki egy keserű ellennyilatkozatot, azért, mivel Heister tábornagynak a királyi nyiltelel kihirdetésénél használt kifejezései rá, a fejedelemre s a nemzeti ügyre sértők voltak. „Hogy azért Ellenségünk ily kevély elméjéből származott akarattya s tökéletes végső Nemzetséges romlásunkat nemző Sententiája tovább is maga confusioját consequálhassa, meg is tudhassa — Imé az mint előbbi Patens Levelünkéből az nemes Vármegye megh értette, — azon földnek is nagyobb bátorítására fölvett utunkat a Dunán túl való általmenetelre siettetyük, lészünk is oly nemzetséges és idegen fegyveres és feles számú haddal, mellyel — azon ellenségünknek nemcsak ellene állhassunk, hanem egészen széllal vervén, mérges, gonosz, s Nemzetünk szabadságának tellyességgel való eltörültetésére kikoholt practicáját semmissé tehessük. ³⁾

A fejedelemnek Egerből April. 2-án Károlyi Sándorhoz küldött fentebbi levelében kifejezett szán-

¹⁾ Oklevéltár 55. sz. a.

²⁾ Oklevéltár 56. sz. a.

³⁾ Oklevéltár 60. sz. a.

doka s e most idézett ünnepélyes nyilatkozata, nem hagynak kétséget a dunántúlra átkelés iránti komoly elhatározásáról; azonban Heister Komáromnál a Csallóközbe nyomult, — a fejedelem „már közel volt a Dunához midőn Beresényi biztosai segédet szorgalmaztak tőle. Megfelelendő a kívánságnak, Károlyit — négy lovas czreddel hozzábocsátja, — Forgács Május elején Imsódnál négyezer lóval a Dunán átaluszik, a fejedelem Soltnál hídat veret, melyen seregének maradványaival Forgácsot kövesse. A hídfő építése közben kinyilvánult, hogy a hadak, melyek nagyból a Duna s Tisza közötti földről valók voltak, vonakodnak a folyamon átkelni, tartván a rácságtól, mely akkor nyomban telkeikre házaikra tör. Katonáinak ezen szelleme, s mint emlékirataiban olvassuk, meggyőződése, hogy hézagosan felszerelt haddal nem tanácsos Heister elébe indulni, őt majdnem egész Májusban Ordasnál, Patajnál, Juniusban Soltnál táboroztatták, honnan a környék rácságát féken tartva, netaláni szándékukat Leopold dunántúli hadaival egyesülni akadályozhatta.“¹⁾

A fejedelemnek itt említett s a Dunán átkelni vonakodott hada közt volt a három városnak 1000 lovasa, melyek közé Keeskemét 600 Nagykőrös 250 Cegléd 150 embert állított. Ezeknek szintígy mint a többi községnek igen alapos okuk volt a rácok beütésétől tartaniok s ezt a fejedelem is belátta bizonyosan, azért fogadta el oly könnyen, de nem díj nélkül, visszamaradásukat. Az ezer lovas vissza-

¹⁾ Szalay VI. 164. lap.

bocsáttatása és a három városnak rendes hadi szolgálat alól egy évre fölmentetése, a városoknak rácbéütések elleni megoltalmazása tekintetéből megadatott, de azon engedélyért a hadseregben 1000 lovas egy évi kitartására 26,000 magyar forintot fizetni és dragonyosok alá alkalmas 50 lovat adni tartoztak, melyből Kecskemét illetménye 16,000 forint és 30 ló lett, szabadon engedtetvén azon kívül, kiknek a városiak közül tetszenék a hadseregnél szolgálatban maradniok, miről a fejedelem ünnepélyes nyiltlevelet adott a városnak 1704. Május 9. ¹⁾ Mielőtt azonban e történt volna, Május 5-én Ordas melletti táborából a dunántúli megyékhez a fejedelem körlevelet bocsátott, melyben visszamaradásáról őket felvilágosítja, hadainak átküldésével bátorítja s a szabadság ügyéhez hű ragaszkodásra serkenti. ²⁾

VII.

Szolgáltassunk igazságot ősünk emlékének. A három város hadereje s lakosainak vitézsége iránt a fejedelem valószínűleg túlzott bizalmat táplált, azért midőn Eger alkuja után innen hadait a Dunához vezette, látni kívánta fegyvereseiket. Apr. 19-én nagykátai állomásáról meghagyta Verebélyi Péter karabélyos kapitányának, ki a városiak fegyverbe állítása és begyakorlása végett volt ide általa küldve, hogy azokat neki, a fejedelemnek, mutassa be.

¹⁾ Oklvttr. 62. sz. a. és a fejedelem parancsa 1704. November 8. az oklevéltárban 95. sz. a.

²⁾ Oklvttr. 61. sz. a.

Nevezett kapitány a paranesot Keeskeméten kapta meg s Apr. 21-én így ír innen a körösi és ceglédi hadnagyoknak: „Kglmes Urunktól Stafetán sietve érkezett parancsolatom, hogy eő Ngának azon három helységbeli, hazájokat igazán szolgálni akaró vitézlő híveivel udvarollyak, kire nézve küldtem Hadnagyomat bizonyos számú katonákkal kgltekhez, hogy kglteknek adgya tudtára, hogy érkezvén a mi Fejedelmünk, a kinek méltó életünk fogytaig udvarolnunk, azért oly készüllettel légyen Kgltek, hogy mihelyt én oda megyek — készen talállyam kglteket. — Kgltek pedig Czeegléden lévő Urunk Hívei, és serényen forgódó katonáim, azt cselekedgye, hogy — vévén ezen parancsolatomat, oly szép készüllettel, zászlóstúl mennyen, hogy mind az én becsültem, mind az Kgltek hűsége Kglmes Urunk előtt tapasztalhatóképpen legyen, megmondván azt kgltek, hogy kapitánynyoktúl vagyon parancsolatotok reá, hogy ily szép rendben udvarollyatok; Hadnagy Uraim pedig Biró Mihály és Juhász György oly szép sorban vegye, hogy panasz vagy beestelenség iránta ne érjen: hat-hat legény legyen egy rendben, kgltek pedig ketten az zászló előtt; mikor közel lészen Kglmes Urunkhoz, akkor az út mellett távolról seregit széltiben két sorjában állíttassa, magok kgltek ketten az zászló előtt állván kivont fegyverrel, Kglmes Urunk jövetelét tisztességgel szemlélye, így hazájának s nekem jó barátságot téssen.“ ¹⁾ A tisztelgés napja s eredménye nincs megírva, csak azt tudjuk, hogy egy hét múlva, Apr. 28-kán a fejed-

¹⁾ Nagykőrös város jegyzőkönyvéből.

lem már a Dunánál Dömsöd mellett Dabon van és innen ír Károlynak, őt, ki nélkül Dunántúl nem hiszi hogy ellehessen, személyesen magához rendelnén. ¹⁾ A fejedlem saját emlékiratában ²⁾ említi a rácok féktelenkedését s a magyar helységek iránti kegyetlenkedéseit; de a solti táborban vele volt dunatiszaközi fegyveresek gyávaságát nem, hanem azoknak a rácok kicsapása ellenében övéiknek védtelenül hagyatása fölötti aggodalmukat említi, a nélkül ismét, hogy ennek önmaga által is elismert alapját kifejtene, — szolgáltassunk tehát igazságot öseink emlékének.

A rácok által ekkor a magyarok ellen általában elkövetett hajmeresztő vérengzéseket, kor-, nem- és állapotkülönbség nélküli kegyetlen gyilkosságokat minden történetírónál iszonyodva olvassuk. Löffelholtz aradi német várparancsnok bevallotta: mikép a halálra ítélt ember eléggé büntetve volna, e rác had vezérévé alkalmazva ³⁾; az öreg Huyn tábornok értesülvén a rácok által Pécsen elkövetett borzasztó öldöklésről „felkiáltott, hogy félszázados katonáskodásának ideje közben sokat tapasztalt, de hasonlatos iszonyatosságokat nem.“ ⁴⁾ Veszprémben „nemcsak a Bakonyba szaladt polgárok lakait, hanem a székesegyház is feldúlták, ennek századok óta őrzött kincseit elrabolták, az oltár előtt a nagy prépostot megsebesítették, másikat megölték, a legfistesebb nőket erőszakolták, s végre a várost minden oldalról felgyújtották.“ Erről írja gróf Eszterházi

¹⁾ Szalay VI. 164. lap. ²⁾ jegyzet.

³⁾ Ráth K. ford. 64. 67.

⁴⁾ Katona XXXVI. 324 lap.

⁵⁾ Szalay VI. 162. lap.

Antal császári ezredes Heister tábornagychoz: „Szingén jöttek veszprémiek, hogy a rácoknak kegyetlenségüket lehetetlen elszenvedniök; sok lelkeknek elevenen való megsütésöket látták; hogy sem most rajtok történjék, készebbek egy lábíg elveszni.“ ¹⁾ Mindezek épen 1704-ik év első hónapjaiban történtek.

A fejedelem, mint láttuk, April végén érkezett a Dunához, Károlyit 28-kán Dabon kelt levelével hívta magához, a megérkezettet négy lovas ezreddel dunántúlra Bercsényi segítségére indította, Május elején még Forgács Simont is négyezer lovassal Imsódnál a Dunán átúsztatva utána küldötte, csak ezután verette a hídat, építtette a hídfőt, melyen át őket követni szándékozott, s e közben értesült hadának dunántúlra vitetése elleni hangulatáról ²⁾; a híd építés, mint maga bevallja, szükséges anyag hiányában igen lassan haladt; ott létének első hete után mégis, Május 5-kén a dunántuli megyékhez intézett körlevelében már letesz a személyes átmenetről ³⁾, — mert alig érkezett a Dunához, Szegeden gyülekeztek a bácskai rácok, s a magyar tábort és magyar községeket zaklatni kezdték. Május első tizedében a kecskeméti határból nagy számú barmot elrabolt a rác, és az egész vidéket nyugtalanította, ezért a fejedelem Május 9-kén Ordas melletti táborában kelt levelével a három város fegyverescit haza bocsátja, különösen a kecskemétieknek adott levelében írja: „Jóllehet Kecskeméti Híveink a mostani köz így-

¹⁾ Szalay VI. 167. 170. lap.

²⁾ Emlékirata 64. lsp.

³⁾ Oklvttr. 61. sz. a.

nek elősegülésére való hadakozásunkra tartoztanak volna hatszáz Lovast előállítani, mindazonáltal a Rácz ellenséghez lehető excursióját s az által eshető veszedelmeket s károkat kegyelmes consideratióban vévén, hogy azon Rácz ellenségnek annyival is jobb móddal resistálhassanak — a megnevezett városbelieket az Insurrectiotúl, hadaink között táborunkban való lételtül — esztendeig kglmesszen eximáltuk és immunitáltuk.“¹⁾ Vattai János pestmegyei új alispány pedig Nagykörösrül Kecskemétre küldött levelével utasítja a városi tanácsot: mikép valamely legény Szentesről jövéen, hírért hozta, hogy az újfalusi feketehalom táján mintegy százigvaló juhokat látott néhány szarvasmarhával együtt „kihez képest Kgltek megjelentvén káros embereinknek, hadd találjanak módot azon maradék jószágocskának vissza hajtásában.“²⁾ A fejedelem a zaklatott vidék közbátorsága fölötti felügyeletet Vay Ádám udvari kapitányra bízta, ki Május 13-kán Szentmiklósi János járszági alkapitányt egy erős csapattal az orgoványi pusztára őrségül kirendeli, a kecskeméti tanácsnak pedig ugyane napon az ordasi táborból küldött levelében élete, feje s jószága vesztese alatt „Kglmes Urunk nevében parancsolom — úgymond — maga hasznára, megmaradására nézve, azok közül a katonák közül, melyeket innét vissza bocsátott Urunk, mindgyárt, a ki jobb fegyveres, paripás közülök, háromszázig valót rendeljen ki, úgy hogy holnap estvére az orgoványi istrázásban conjungálhassák

¹⁾ Oklvttr. 62. 95. sz. a.

²⁾ Eredeti a város levéltárában, hátlapján ezen egykorú jegyzettel:
„Vattay Úr ír a Ráczoktól elhajtattott marhák közül elmaradott marhák felől.“

magokat Kapitány Szentmiklósi Urammal, eő Kglme ezennel megindúl, minden bizonnal estve ott lé-
szén.“¹⁾ Május 15-kén a jászkapitány orgoványról ír Kecskemétre: „Én magam dolgában nem járok, hanem Kglteknek s jószágának kívánván Kglmes Urunk succurrálni, bocsáttattam hogy Kgltekkel magamat conjungálván, annyival is inkább bátorsága lehessen ezen földnek a Rácز ellenségtől; mint hogy penig circiter 400-ad magammal vagyok, Kglmes Urunk karabélyos hada is adjungáltatván mellém, küldgyön kenyeret elegendendőt, avagy penig béme-
gyek a városban, hogy ott Kgltekkel edgyet értvén, továbbra való békességes megmaradásáról minden jót végezzünk. — Kglmes Urunknak némely magyar szegedi jóakaróink megírták, hogy nyolczvanig való Rácз ki készül, azért azt valahol meg kellene ejte-
nünk.“²⁾ Ugyane napra következő éjjel a nagykörösi tanács írja Kecskemétre: „Jó éttzakával áldgya Isten Kglteket. Minthogy ezen levélben nem szintén örvendetes híriünk érkezett, azért jó vigyázásban legyen Kgltek, hogy kárt ne vallyunk; ezen levelet penig nagyobb hitelességnek okáért az táborra el-
küldgye Kgltek, hogy vigyázatlansággal ne vádol-
tathassunk.“³⁾ Május 16-kán már Nagykörös is fegy-
veres csapatot küldött az orgoványi előörs erősíté-
séhez⁴⁾; Május 18-kán pedig a kecskeméti tanács „az félelmes és veszedelmes üdöhhöz képest, Méltós-
ságos Fejedelöm Kglmes Urunk eő Nga parancsolat-
tyából, közönséges tetczésből elröndölte, hogy min-

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

³⁾ Eredeti a város levéltárában.

⁴⁾ Eredeti levele a kecskeméti levéltárban.

den tizedből maguk oltalmára, minden héten egymást váltván, 15 lovas és 30 gyalog, a minemű fegyvere s kezebeli vagyon, elő állani s vigyázásra kiállani el ne mulassa.“¹⁾ Május 20-kán már Kecskemét oltalmára külön haderő küldetett²⁾, Szentmiklósi János jászkapitány pedig Orgoványt elhagyni kénytelenítetvén, Május 21-kén a budai országút védelmére a kecskeméti kertek alatt fogott állást, s a fejedelem nevében parancsolja élete és feje vesztese alatt a körösi és ceglédi biráknak „hogy mind lovas, mind gyalog, kocsikon, mennél jobb készülettel lehet, jöjjön hajnalig az kecskeméti szőlőkhöz.“³⁾ A kecskeméti Vay Ádám udvari kapitánytól kértek újabban a város védelmére haderőt, a ki ugyancsak Május 21-ről az ordasi táborból írja: „Kgltek levelét vettem, melyből is értem az Rác híreket, de én igen csudálom, ki költ annyi hamis híreket, méltó volna az halálra a ki úgy rémíti a föld népét. Azonban miért köll annyira ijedni Kglteknek hétszáz Rácztúl, hiszem bizony csak maga Kecskemét várossa is resistálhatna, ezentúl pedig Kglteknek nagyobb securitása lehet, föllyeb fogja Solthoz Urunk eö Nga táborát szállítani, hogy mind Kglteknek, mind másoknak, a szükség úgy hozván magával, succurrálhasson eö Nga. — Kgltek kívánságára nézve Urunk eö Nga Szűcs János uramat hadaival együtt ott hagyatta.“⁴⁾ Ugyane napról maga a fejedelem is levelet intézett a kecskemétihez, melyben értesíti őket, hogy a szegedi és pesti rác ellenség beütése ellen

¹⁾ Jk. 1702—1708. 258. lap.

²⁾ Nagykőrös város jegyzőkönyvéből.

³⁾ Nagykőrös város jegyzőkönyve.

⁴⁾ Jk. 1702—1708. 262. lap.

intézkedett; mindazáltal ha valamely felől az ellenség becsapásáról értesülnek, a három város egymást közös erővel védeni ügyeljenek ¹⁾; s mindennyi elővigyázat és erőfeszítés mellett a szerencsétlenség megtörtént, melyről Vay Ádám udvari kapitánynak a városokhoz Május 23-kán az ordasi táborból küldött következő leveléből értesülünk: „Felettebb neheztelli Kglmes Urunk, az mely Lengyelországi Követek Doctorával edgyütt jöttek volna az tábor felé, Kgltek rosz gondviseletlensége és tartóztatása miatt oly szerencsétlenségben estek; az mint eddig megérthettem újjobban idegen országok királyitúl más rendbéli Követek is fognak jönni Kgltek helységén által, azokra úgy vigyázzon, úgy excipiállyá és úgy késértesse, valami veszedelmek és alkalmatlanságok ne légyen, mert bizony életével fizet érte.“ ²⁾ Az imént említett szerencsétlenség a lengyelországi követekkel és orvossal Kecskemét szomszédságában ágasegyházi pusztán Május 22-kén történt, melyről a kecskeméti jegyzőkönyv egy tanúszedési okmányt tartott fen s abban írva van: „Tudgya-é, látta-é, hallotta-é bizonyosan a Tanú, hogy ebben a mostan folyó 1704-dik Esztendőben, Püinkösd Havának 22. napján Ágasegyházánál némely Magyar katonáknak, Lengyeleknek és Németeknek az Ráczoztúl való levágattatása és elfogattatása előtt való első, másod és harmad napon“ sat.; ugyanott említetik a holt testek összeszedetése és kocsikra rakatása is ³⁾; ugyane szerencsétlen esetre vonatkozik a kecskeméti

¹⁾ Oklvtlr. 63. sz. a.

²⁾ Nagykőrös város jegyzőkönyvéből.

³⁾ Jk. 1702—1708. 289. lap.

adókönyv ezen kitétele is: „Pulyai Balázs adott egy kocsit és egy lovat, mikor az Doctort levágták Ágas-egyházán.“ ¹⁾ — Szűcs János ezredes kapitány saját ezredével s a kecskemétiakkal talpon volt, Május 24-én még a körösi- és ceglédieket is segítségül híni kénytelenítettett, eképen írván azoknak: „Kglmes Urunktól eö Ngátúl újabb parancsolatom érkezhén, a Felséges Francziai Király követei kíséréséből is vissza kellett fordulnom, kihez képest Kglmes Urunk eö Nga kglmes parancsolattya szerint Kglteknek keményen parancsolom, hogy körösi Uraimék száz kocsit hajdúkkal jó fegyveressen, czeplédi Uraimék pedig ötven szekeret hasonlóképen jó fegyveres hajdúkkal (az az gyalog fegyveresekkel), a megírt napra állítsanak, másként bizonyosok legyenek benne, hogy ha vakmerőségek vagy nem akaratosok és restségek miatt valami kár következik, életekkel játszanak.“ ²⁾ Május 28-kán a kecskemétiak felhívására ekép válaszol a nagykörösi tanács: „Vettük az Kgltek levelét becsülettél, — Isten ne adgya, hogy e nagy veszedelmes üdőben Kgltekkel edgyet ne értenénk, de akarattyát nem tudgyuk. — Azonban innen Pest felől is rossz híreink vannak, mert csak mostanában az úri marhát elhajtották az Rác zok s az mi katonáinkban arra is vannak portára, Vice Ispán Urammal ő Kglmével is mentenek el felesen.“ ³⁾ Szeged és Budapest felől egyiránt fenyegette a rác mind a városokat mind a vidéki községeket: Május 30-án írja Kecskemétről Szűcs

¹⁾ Adókönyv 170³/₄, 253. lap.

²⁾ Nagykörös város jegyzőkönyvéből.

³⁾ Eredeti a város levéltárában.

János ezredes a körösieknek és ceglédieknek: „Kglmes Urunktól eö Ngátúl ez órában érkezvén, mi csoda kemény parancsolatot adott az öszvegyülés aránt, Kgltek Kglmes Urunk eö Nga kglmes parancsolattyának általküldött valóságos párjából megértheti. Azért Kgltek ha életét fejét szereti, körösi Uraimék száz szekeret százharmincz puskás fegyveres embert, nem botost, czeplédi Uraimék 60 szekeret 100 jó fegyveres puskás embert ma estvére, ha mind északával leszen is, ide állítani semmiképen el ne mulassa, mert bizonyosok legyen Kgltek benne, hogy ha az mostani gonosz hírek miatt valamely szerencsétlenség itt tájon következik, Kgltek életével játézik.“¹⁾ Különösen Kecskemét volt a rációk becsapásaik célpontja, Szeged felől tehát a dunai tábortúl mintegy a tiszáig erős védvonal állíttatott, Orgovány, Ágasegyháza pusztákon, a szegedi és monostori utakon, a három város fegyvereseiből, kik Junius 5-én „Kecskeméti Pusztán Táborunkból, Kecskeméti, Körösi és Czeplédi Vitézljő Rend közönségesen“ kérvényt intéznek „Tekéntetes Udvari Kapitány Vay Ádám Urunkhoz Eö Kglméhez“ melyben írják: „Minthogy mi éjjeli nappali nyughatatlansággal, életünknek, fejünknek kockáztatásával szolgálunk szegény Hazánknek, Városinknak, úgy szintén Kglmes Urunk eö Nga táborára menő s onnan jövő Követ Uraknak, Főfő Rendeknek securitás szerzésiben és keresésiben éjjel nappal munkások vagyunk. Mindezekre való nézve Kglidet mint bizodalmas Urunkat nagy alá-

¹⁾ Nagykőrös város jegyzőkönyvéből.

zatossan kérjük, — méltóztassék oly parancsolatot adni, hogy valamiben sok nyughatatlanságink után — alleviáltassunk.“ ¹⁾ Junius 8-án Kecskemét a város árkait megerősítetteti, ²⁾ jó szerencsére, mert egy hét múlva áttörtek a rácok a pusztai védvonalokon s egész a város alá hatolván, ismét minden marhát elhajtottak, miről Junius 15-én a városi tanács ekép ír Nagykörösre: „Bizonyossan írhatjuk, hogy az Ráczság három felől is környül vevén bennünket, városunk alól egész az nyomásig valamennyi marhánkat kaphatta, elő vevén mai napon elhajtotta, sereg pedig az szegedi és monostori utaknál városunktól csak edgy mértföldnyire sincsenek, csak az Úr Isten tarthat meg ellenünk elvégezett gonosz szándékuktól; melyhez képest Kgltek jó vigyázásban légyen, mivel az közönséges veszedelem szintén kapunk előtt vagyon.“ ³⁾ Megint egy hét múlva Junius 23-án már azt írja Nagykörösre a kecskeméti tanács: „Ezen órában érkezett hozzánk bizonyos Halasi ember, a ki azt mondgya: Szegeden levén bizonyos emberei, kik azt hozták hírül, hogy az Ráczság igen öszve gyűlt, sok szekerei vannak, a kik ágyúkkal és gránátokkal ide a városokra készülnek, Tiszán túl és Dunán túl való Ráczokat is várják, hogy bennünket öszve rontsanak, azért Kgltek velünk edgyütt vigyázásban légyen. Újokban jött hírünk, hogy 8000. rácز készül reánk.“ ⁴⁾ És e mindennapi rémhirek mellett, részint a feje-

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Jk. 1702—1708. 267. lap.

³⁾ Nagykörös város jegyzőkönyvéből.

⁴⁾ Nagykörös város jegyzőkönyvéből.

delem csapatai, részint a városok fegyveresei szakadatlan csatázást folytattak a rácokkal: a főntebb már említett ágasegyházi szerencsétlen csatán kívül jegyökönyveink még fentartották a „félegyházi harc” emlékét városunk szomszédságában, melyben többek közt Szabó István nevű kecskeméti lakos elesett s annak hagyatéka fölötti tárgyalásnál, valamint a számvitelikönyvben is e csata megemlégtetik ¹⁾); Junius elején a kecskeméti határban is a város közelében csatát vívott a városi őrhad és fegyveres lakosság a rácokkal, melyben többek közt a városi népsereg egyik alhadnagya ellullott ²⁾).

Ily nehéz körülmények közt a fejedelem dunántúli személyes hadmenetének elmaradása nemcsak a dunatiszaközi községek fegyveresei gyávaságának, vagy kimozdulástól való vonakodásának nem tulajdoníthatatik; hanem a fejedelemnek dunai táborát innen kivonnia teljesen lehetetlen volt, a nélkül, hogy az egész vidék lakosaival s azok minden vagyonával együtt tönkre ne jusson; mert ámbár fegyverben állott minden község, s a fejedelem azokat folyvást őrhadakkal gyámolította, mégis, nemcsak a községeket megoltalmazni, de a Szolnokból a három városra át a Dunáig vezető átkelési utvonalat sem volt képes biztosítani, — és ez által lett a fejedelem arra kényszerülve, hogy Junius közepén a bácskai rácok ellen végső csapást intézzon. — Junius 22-kén Ónodi Császárnak István szolnoki kapitány eképen ír a nagykőrösieknek: „Kérem Urunk parancsolatából kelleték Kkk. írnom, hogy holnap innen megindítom Szeged

¹⁾ Jk. 1702—1708. 356. lap. és Szvitk. 170^{1/2}, 11. lap.

²⁾ Jk. 1702—178. 324—325. lap. — Lásd fentebb 74—75. lap.

felé az Ágyúkat, az mellyek alá Kgltek készítsen harmincz pár ökröt, öt szekereket kasostúl por s golyóbisok alá, azon kívül penig kétkerekű szekér is kettő legyen olyan az melly az Ágyú ágya alá való legyen, olyan készen legyen penig, hogy ottan semmit ne késedelmezzenek, mert siető a dolog.“¹⁾ Maga a fejedelem solti táborából Junius 27-én írja a három városon időző gróf Eszterházi Antal tábornokhoz: „Minthogy igyekezetünk az, hogy magunk is hadainkkal együtt Magunkat Kglmeddel conjungálván, annak alkalmatosságával valamely felé az Rácságnak hírét halljuk, annak megszegyenítését effectuáljuk, Kglmed azért ezen resolutionkat értvén, communicállya, Szűcs János ezredes kapitány s több főtsit arra alkalmas Tiszt Híveinkkel, bizonyos katonákat küldvén ki az három városokra, mentül felessebb ló-kocsit szerezhethet abban industriáját mutassa, hogy holnapután estvére az kiskörösi pusztán, az hová mi is akkorra elérkezünk, Kglmed jelen lehessen hadainkkal edgyütt, igyekezzék penig Kglmed annyi számú kocsit szerezni, hogy az velünk menendő gyalogság számára is kitellyék; küldgyön Kglmed az Szolnokból kihozott ágyúk eleiben is elegendő lovakat, azokkal edgyütt Kglmed oda menetelünkig az megh nevezett helyen subsistállyon.“²⁾ És a fejedelem e levele kimutatja a napot (Junius 29.), melyen a rácok elleni hadmenet megindíttatott.

E hadjáratot említi a történelem, minket csak annyi érdekel felőle, hogy abban egy kecskeméti fegyveres csapat is részt vett, Csorba Mihály főhad-

¹⁾ Nagykörös város jegyzőkönyvéből.

²⁾ Ugyanott.

nagysága alatt ¹⁾; Julius 6-kán Somogyi Péter tábori élésmester írja Soltrúl a városokhoz: „tegnap előtt Simontornyai kapitány uram hozza által kilencz RácZ Zászlót, adgyon Isten több jó híreket is hallanunk.“ Julius 19-én pedig Darvas Ferenc a fejedelmi hadjáratban jelen volt főhadibiztos, a vállalat eredményét illetőleg ekép ír: „Mi ide Martonoshoz érkezvén Isten segítségével holnap délig Szegedig megyünk, azért hogy az megh fáradt s éhezett had megh vidámullyon, kgltek mennél több kenyérrel értesen bennünket éjjel nappal, — ott lakosok ha hoznak eladni konyhára valót, elkél, szalonnát, vaját, káposztát, túrót és ehez hasonlókat, nem lévén hova bíznom ezen elfáradt had megújulására kenyérből, kglteknek kényteleníttem írnom. — Mi az egész RácZ Országban Dunán Tiszán innen levő nagy roppant helyeket öszve égettük. Datum Martonos Die 19. July 1704. — P. S. Ha valami gyümölcse kedveskednék kegltek, igen kedvesen venné Urunk eö Nga.“ ²⁾ A dunatiszaközi hadjárat tehát épen teljes három hét alatt fejeztetett be.

Julius 20-kán Szeged belvárosát az úgynevezett palánkot a fejedelem körültáborolván, a rácok ez egyik főfészkét megvívta, kifosztotta, felperzselte, a szegedi magyar lakosokat maga mellé felszedte, a fegyverfoghatókat táborába, a többbit Kecskemétre szállíttatta, még az ottani klastromból a ferenci szerzeteseket is a kecskeméti zárdába hozatta ³⁾; de a szegedi vár kiostromlásával nem boldogult. A rácok

¹⁾ Jk. 1702—1708. 324. 325. lap. Lásd fentebb 74—75. lap.

²⁾ Nagykőrös város jegyzőkönyvéből.

³⁾ Oklvt. 72. 75. 87. 88. sz. a.

ellen dunatiszaközén végrehajtott hadjáratban résztvett kecskeméti lovas csapat néhány embere itt követte el ama botrányt, hogy a kifosztott szegedi palánkban ejtett zsákmánynyal haza indúlt, miért a fejedelem Jul. 24-kén a kecskeméti bíróhoz intézett rendeletével, azok kikerestetését s Ölvesi János kiküldött hadnagy kezéhez adatását szigorúan meghagyja. ¹⁾ Julius 30-kán pedig Szegedet vivó hada szaporítására a három városból 400 jó fegyveres gyalogot rendel küldetni ²⁾; ugyanoda Pestmegyéből 1300 gyalog munkás kívántatik ásóval és kapával, kik közül Kecskemétre 120, Nagykörösre 60, Ceglédre 30, stb ember rovatott ki; Julius 23-kán Eszterházi Dániel hadosztályával Kecskeméten van, s innen ír a más két városra, hogy Szeged alá sietve keltevénn mennie, a városokra kirovott kellékeket rögtön kiállítsák, különben a három városba beszáll s mindaddig ott marad, míg egész hadát tovább nem viszik; Aug. 6-kán Szemere László ezredes ismét Kecskemétről ír a három városra, hasonlóképen fenyegetvén a városiakat, ha csak gyalog hadát kocsin nem vitetik Szegedig, „mivel a pusztaságon gyalog nem mehet az had az nagy hévségben, máskint el is erőtlenednék és netalán elbetegesenének“ ³⁾. •

A betegség által is megtámadott fejedelem Szeged ostromát félbenhagyta: a szabad vallásgyakorlat iránt a megyékhez intézett körlevelét Aug. 12-kén Szeged melletti táborából adja ki, de másnap onnan

¹⁾ Oklvtr. 67. sz. a.

²⁾ Oklevéltár 68. sz. a.

³⁾ Nagykörös város jegyzőkönyvéből.

már elhozta seregét s 13-kán Pusztaszer mellett a tömörkényi pusztán levő táborából küldi Szűcs János ezredest a három városra széledt katonái összeszedésük végett; Aug. 15-kén Ányáson, 16-kán Csongrádon, 19-kén Szolnokban, 26-kán Gyöngyösön találjuk a fejedelmet ¹⁾, hol ismét a békebiztos kalocsai érsekkel volt találkozandó.

VIII.

Míg a fejedelem a Dana mellett táborozott, Kecs-kemétnek és vidéke községeinek nem egyedüli terhök volt a rácok ellen folytonos fegyverben állás és szakadatlan csatározás; ezt csak az ifjúság és erőteljes férfiak mint összeírt hadkötelezettek teljesítették; a suhancok és élemedettek szünetlenül fuvaroztak, tábori közmunkát teljesítettek, a nők pedig éjjel-nappal kenyérsütéssel foglalkoztak; ha épen aratás bekövetkeztével a bácskai hadjárat nem eszközöltetik, valószínűleg itt minden termény lábbon marad, veszendőbe megyen.

Tavaszi óta a vidék temérdek hadélelmezést szolgáltatott a Dunához. Eleintén minden teher majdnem kizárólag a három városra nehezedett; midőn azonban ezek anyagi ereje a tábori kiszolgáltatások teljesítésére csakhamar elégtelennek mutatkozott, addig is, míg a távolabbi megyék igénybe vétethettek volna, Pestmegye kisebb községeihez fordultak a hadélelmezési biztosok, de azok lakosai nagyobbára elszéledtek, zaklattatva nemcsak a szünetlenül járó-

¹⁾ Oklvt. 69. 70. 71. 72. 74. 75. sz. sz. a.

kelő magyar hadak, de különösen a rácok beütései által, a megmaradtak irányában pedig nem voltak hatósági tisztviselők, kik a rendeletek teljesítésében eljártak volna, ezért Darvas Ferenc főhadibiztos Apr. 30-kán a Pathaj melletti táborból írja öseinkhez: „Kecskeméti Bírak Uraimék az oda magokat recipiált falusiakat s városiakat adigállyák kgltek Urunk parancsolattyából magok helységekben való haza költözésre, úgymint Vecseieket, Tassiakat, Sz. Mártoniakat, Solthiakat, Pathaiakat, kivel semmit ne is mulassanak, sőt az malom-gazdák is siesse- nek, semmi kárt malmokban nem vallanak, vámot kivehetik tábor szükségére örletendő búzából“ ¹⁾, s minthogy a megyei tisztviselők Budapesten rekedtek, ugyan e napról a fejedelem parancsából nevezett hadibiztos Kecskemétről s vidékéről a nemeseket a táborba értekezletre magához rendeli, hogy újonnan alakítandó megyei tisztviselőségre kijelölést készítsenek ²⁾, s annak alapján a tisztújítás Kecskeméten Május közepén csakugyan meg is tartatott, melyen első alispánná Vattay János, másod alispánná Pálffy Mihály nagykörösi, főjegyzővé Gulácsy Tamás kecskeméti, főszolgabíróvá Kalocsa István nagykörösi lakosok választattak. Május elejével már kezdődött a tábori kiszolgáltatás minden kigondolható neme: 1-én Somogyi Péter tábori biztos Kecskemétről 300 zsákot és 10 hájat kér; ugyanaz napon Domokos Ferenc tábori prófontmester egy dolmány- nak való rását, reá zöld selyem zsinort, kapcsot, cérnát, selymet, hajtásra való posztót, béllésnek

¹⁾ Jk. 1702—1708. 250. lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 251. lap.

gyolcsot; Jankó fiának pedig egy pár csizmát, akár veres, akár fekete, de megpatkolva legyen, és két kék lódingot kíván küldetni; Május 3-kán Császár István szolnoki kapitány írja Kecskemétre, hogy levelükből értette sok nyomorúságukat, de nekie Vay Ádám úrtól kemény parancsolata van, mikép tartozék Szolnokból minden ott találtató fenyőszálat Kecskemétre szállíttatni, a szekerek pedig innen mindig visszatérjenek újabb szállítások eszközzésére, melyeket a kecskemétiiek tartozzanak a Dunához hordatni, terhőket tehát addig nem enyhítheti, míg az általa Makórúl és Vásárhelyről várt 120 szekér meg nem érkezik. ¹⁾ Ugyancsak Május 3-án Darvas Ferenc az ordasi táborhoz Kecskemétről 600 gyalog munkást rendel, az ide szorúlt falusi nép közül pedig 400-at parancsol kiállíttatni, s a kirovott élelmezést sürgeti, biztosítván a várost, hogy szekereit Dunántúlra nem bocsátja, hanem a táborból vissza küldi ²⁾; Máj. 4-én ugyanazon hadibiztos a pestmegyei kisebb községekre küld kirovást, a három várost pedig zászlós hadak kiküldésével fenyegeti, ha késedelmek az élelem szállításban. ³⁾ Naponkint egymást érte a sok sürgetvény: gyalog munkások, fejszés emberek, a híd építéséhez ácsok, tábor számára fűhordó szekerek, zsákok, üstök, sütő teknők, sziták, sütő asszonyok, posta-kocsik sat. kiállítása iránt; míg a távolabbi megyék élelmezési illetményüket be nem küldötték, a három város 40,000 kenyérnek négy nap alatti kiszolgáltatására, azután mégis

¹⁾ Eredetiek a város levéltárában.

²⁾ Jk. 1702—1708. 253. lap.

³⁾ Jk. 1702—1708. 254. lap.

havonkint 12,000 kenyérnek sajátjából a táborba szállítására köteleztetett; midőn pedig Gömör, Kishont és Borsód megyékre kirovott liszt hordókban Kecskemétre megérkezett, azt a városiak kenyérnek kisiüttni, és a dunai táborhoz beszállítani tartoztak. A jelentékenyebb kiszolgáltatások beismeréseül, azon fölül, mit a szomszéd megyék a dunai tábor élelmezésére szállítottak, Pestmegyére havonkint 1000 kassai köből liszt, 350 vágómarha s 250 köből abrak vettetett ki, melyből Kecskemétre 269 köből liszt, 95 vágó és 69 köből abrak; Nagykörösrre 110 köből liszt, 39 vágó, 28 köből abrak; Ceglédre 45 köből liszt, 16 vágó, 12 köből abrak esett; a solti sánc építéshez pedig Pestmegyéből 800 gyalog munkás rendeltetvén, e számból hetenkint felváltva Kecskemétről 120, Nagykörösről 60, Ceglédre 30 ember ásóval és kapával felkészülve tartozott kiállani; de ha beállott a szükség a tábori kellék vagy hadélelmezés bármelyik neméből, még ezen fölül is, mindig a három város szoríttatott annak kiszolgáltatására, a már sokszor ismételt arány szerint, úgy mint: a Kecskemétre kirovott összeghez képest Nagykörös felényit, ehez ismét Cegléd megint felényit tartozott mindenkiből kiállítani. ¹⁾ E kiszolgáltatások közül valószínűleg Kecskemét legörömostebb teljesítette azon kedves kötelességet, hogy a fejedelem konyháját nem csak Gyulai János udvarmester meghagyása szerint ellátni tartozott ²⁾; de a városi tanács önkéntes határozattal is elrendelte, hogy ezen

¹⁾ Eredeti megrendelő levelek a levéltárban, és jegyzőkönyvi beírások 1702—1708. 250—280. lap.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

konyhai kellékek hetenkint pontosan kiszolgáltassanak ¹⁾; — egyébiránt a sok terheltetés mellett a termesztőkre szintazonképen mint a kézművesekre nézve hasznos pénzforgalom is keletkezett a Duna melletti táborozás alkalmából: mert nemcsak mindenféle gyümölcs, bor, élelmiszer, sőt esemegefélék is bizonyos kelendőséget, hanem az iparcikkek is biztos piacot találtak a táborban, ide utal Vay Ádám udvari kapitánynak Máj. 12-ről az ordasi táborból a kecskeméti tanácshoz intézett levele, melyben írja: „Kglmes Urunk eö Nga parancsolattyából írom Kglteknek. Nem kevésbé nehezteli eö Nga, hogy eddig is kgltek helységében lakozó Mesteremberek, notanter Szabók és Csizmadiák eladni való Csizmákat és Ruhákat a táborra nem hoztak, sok katonának szüksége levén egyre másra, pénzeken sem kaphatnak. Annakokáért a Mesterembereknek parancsollyon Kgltek, mind Csizmát, Nadrágot, Dolmányt, egy szóval quodcunque vendibile et necessarium és Kgltek várossából kitelhető, mindent hozzanak a táborra, assecurálom őket és Kglteket is, semmi injuriájok nem lészen, hanem minden jószágért competens pretiumát, a kinek egyre másra szüksége lesz, meg kell adni.“ ²⁾ Hasonló intézkedése volt a fejedelemnek az is: mikép a tábor és dunántúli hadai szükségére Szolnokból Solthoz szállítandó só fuvarozást a pestmegyei községekre aképen rendelte fölosztani, hogy a fuvarosok fuvardíj fejében minden tizedik kősót nyerjék, mely kedvező közszolgálattal azonban, hogy egyesek visszaélést ne gyakorolhassanak,

¹⁾ Jk. 1702—1708. 267. lap.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

a szekerek száma községenként meghatározott: Kecskemétnek 60, Nagykörösnek 30, Ceglédnek 15, Abonynak 10 sat. szekér kiállítása engedtetvén ¹⁾).

Midőn ekép dunatiszaköze a magyar hadak és fegyverbe állított községek által a fejedelem rendelkezése alatt állott, maga pedig a fejedelem és udvara folyvást a dunaparti táborban tartózkodott, a meghódított felső vidékkel és tiszántúli országrészszel Gyöngyösön vagy Szolnokon és a három városon át tartatott fen a közlekedés. 1704-ik évi Mártzius hónapban Szécsenyi Pál kalocsai érsek mint a bécsi kormány békebiztosa Rákócival Gyöngyösön találkozáván, együtt találta a fejedelemmel Fierville lovagot, a francia király követét, azonkívül ott talált még két lengyel és egy török követet is: amazok a lengyel primás Radziciowski bibornok küldöttei voltak, kik a varsói országgyűlés által trónvesztettnek nyilvánított Auguszt király helyett Rákócit a lengyel koronával kínálták meg; emez valószínűleg csak valamely végvár — Temesvár vagy Nándorfejérvár — parancsnokának biztosa volt. A konstantinápoli francia követ titkára Michel is tartózkodott a fejedelem táborában, kit Szeged palánkjának bevétele után, innen Temesvárra küldött, fölkérni a basát: engedné meg, hogy táborába eleséget szállíthassanak a bánságiak és mozdítaná el a szélekről a szökevény rácokat, s Augusztus 9-kén Michelt Franciaországba XIV. Lajos királyhoz Szeged alúl visszabocsájtotta; időközben pedig a Duna

¹⁾ Jk. 1702—1708. 256. lap.

melletti táborozás alkalmával Szécsenyi érsek Pakson is értekezett a fejedelemmel. ¹⁾ E követségek a dunai és szegedi táborozás ideje alatt igen sokszor említetnek a kecskeméti jegyzőkönyvekben, tüzetesen az 1704-dik évi számvitelikönyv korcsmaszámadásában, 1704. Apr. 25-ke és Jul. 18-ka között beszámolt borokról:

Lengyel követeknek és mellettek levőknek	38 pint.
A Francia követeknek töltettek a N. Vgye Tisztei	32 „
Azon követeknek velek levő hajdúkkal	47 „
Az vendégfogadóban levő Német Kapitánnak	34 „
Az Francia követ elmenvén, meg írt Német Kapitány kikísérvén, vitt úttýára	58 „
Francia követeknek, szolgálival, tiszteivel és strázsáival	83 „
Az Török követeknek	21 „
Az Lengyel követ vissza jövé az táborról, erdélyi katónákkal edgyütt ittak meg	56 „
Az Erdélyi követeknek	53 „

Julius 18- és Augusztus 13-ka közt beszámolt borokról:

Tököli Uram ö Nga követeinek	22 pint.
Francia követek visszajövésekor	15 „
Lengyel és Török követeknek	88 „

Aug. 13-tól Okt. 23-ig beszámolt borokról:

Franciaiaknak s Németeknek	69 pint.
A Német Uraknak az város házához	93 „
Bécsi követeknek	136 „
Edgy Doctornak	17 „
Havasalföldi és Lengyel követeknek	21 „
Bécsi követeknek	31 „ ²⁾

¹⁾ Szalay: VI. 148. 152. 153. 181. 188. 189. lap.

²⁾ Szvitk. 1704. 10. 11. 12. lap.

A fejedelem Szeged alatti táborozásakor ugyanott még a bajor választó követe is megfordult, miről Tarródi István hevesmegyei szolgabíró Kálból Jul. 26. ekép ír a jászberényi birónak: „Meg akarván a szomszédságban a szép correspondentiát tartani, kihez képest tudtára legyen Kgldek, hogy a Meltóságos Baváriai Herczeg követje Kglmes Urunkhoz ő Nghoz megyen, és 27. July itt Kálban fog estvére jöni, innét pedig Árokszállásban, kihez képest Kglmed jó provisióval legyen. Azonban kíváztatik 12 ló szerszámostúl készen és azon felül 3 szekérben 4—4 ló.“ Jul. 29-kén pedig a jászberényi bíró fentebbi levél közlése mellett írja Nagykörösre: „Im mit írjon Szolgabíró uram a Baváriai Herczeg követének jövetele felől, ezen levélbül megérthetni, mivel pedig ma ide jön és holnap Kgltekhez fog menni, alkalmazzassa magát Kgltek úgy, minél jobban lehet. Ma is megyen Kgltekhez egy Doctor, a kinek 4 lovas kocsi kell“ ¹⁾).

A dunántúl szakadatlanúl folytatott hadjáratl és dunatiszaközének elfoglalásával, e közben Budapest és helyőrsége nagy szükségét szenvedett s a három város, mint biztos élestára felé kacsintani meg nem szüint. Még Apr. 9-én a sokszor nevezett Huszár János szolgabíró Kecskemétről 162, Körösről 82, Ceglédre 41 véka búzát s ugyanannyi véka abrakot rendel „ha jövendőben is utolsó pusztulásra nem akar jutni“; ²⁾ valószínűleg utóbb még folyvást készítettett a három város illetén már teljesíthetlen kiszolgáltatásra, mint Darvas Ferenc magyar hadi-

¹⁾ Nagykörös város jegyzőkönyvéből.

²⁾ Jk. 1702—1708. 245. lap.

biztos ez évi Junius 8-án kelt meghagyásának utóiratából megtetszik — „másunnan hallatik most is Kgltek currens levelet percipiált volna, az olyanoknak nemhogy acceptáltatni köllene, sőt igaz szereteti hazájához arra vihetné, hogy Kgltek közlené Udvari Kapitány Urammal.“ ¹⁾ És hihetőképen azért nem maradtak fen illetén levelek, mivel azok a fejedelemhez beküldettek; igazolni látszik ezt az is: hogy mihelyt ez évi Aug. 13-án a fejedelem táborát Szeged alúl elvonta, báró Globitz szegedi parancsnok leveleket küldözött a vidék községeihez, azokat jelentkezésre s tartozásaik beszolgáltatására ösztönözvén ²⁾, mire a fejedelem Aug. 19-én szolnoki táborából kelt rendeletével a kecskeméti birónak, tanácsnak s egész városi községnek „életek s fejek elvesztése alatt“ megtiltja, hogy a szegedi parancsnok által kívánt fizetést teljesíteni ne merészeljék, sőt Szegeddel még a közlekedést is megszakasztani rendeli „különben tudtokra légyen, hogy ha ezen parancsolatunk ellen csak legkisebben is cselekedni merészelnek, életek fogy el érte“ ³⁾.

A szegedi várparancsnok által Kecskemétre küldött követelés csak négyezer forint volt; úgymint: az elmúlt 1703-dik év végén a városra kivetett ezer tallérból fent maradt tartozás 500 forint; Schweidler budai hadbiztos által — mint föntebb a 100-ik lapon már említve van — folyó év elején a városra utalványozott 2000 forint; s végre mivel a város folyó év alatt császár ö felsége részére semmit sem adózott,

¹⁾ Jk. 1702—1708. 269. lap.

²⁾ Oklevéltár 73. sz. a.

³⁾ Oklevéltár 74. sz. a.

fizessen 1500 forintot. ¹⁾ Minthogy a fejedelem által Kecskemét eltöltve lön nemcsak a fizetéstől, de még a Szegeddeli közlekedéstől is, nem fizetett semmit, sőt midőn a kurucok és császáriak közt utóbb Oktober első felében fegyverszünet kötöttetett s báró Globitz a kecskemétiiekhez intézett levele szerint ezeket szabad járáskeletről biztosította, de viszont az itt tartózkodó szegedieket vissza kívánta, ezen levele is válasz nélkül maradt ²⁾, a felboszankodott parancsnok tehát kiküldött portyázói által elfogatja Szentkirályi János tanácsbeli és Garai János jegyző kecskeméti lakosokat, midőn hivatalos küldetésben a solti táborból haza utaznának, és őket kezesekül megtartóztatja; Böde János kecskeméti tanácsbeli, Szentkirályinak rokona, nevezett letartóztatottak családára kértére bemegyén Szegedre a foglyok állapota felől tudomást szerezni, s ekkor a parancsnok Szentkirályi Jánost mint tudomása szerint tekintélyes embert, hitlevél s 2000 forint kötelezett kezesség alatt, azon fölül a helyette önkint foglyúl maradt Böde János és a meg nem nevezett szegedi bíró személyes jóállása mellett haza bocsátja, kötelességeül szabván, hogy 15 nap alatt a várostól követelt 4000 forintot megvigye, vagy fogságába térjen vissza. A fejedelem szigorú tilalma miatt a város ekkor sem fizetett, Szentkirályi János pedig a visszameneteltől eltöltatott; a parancsnok tehát Böde Jánost és Garai János deákot vasra verette, a szegedi bírót pedig felakasztatta. ³⁾ Kecskemét fizetni még ekkor sem

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Oklvttr. 87. 88. sz. a.

³⁾ Jk. 1702—1708. 322. lap.

bátorkodott, sem a várparancsnokkal közlekedésbe bocsátkozni nem merészelt, hanem kézalatt Boros Mihály holdmezővásárhelyi birót kérte közbenjáróul, általa meg ajánlván, hogy a Szegeden letartóztatott két városi tisztviselő kiváltására két fogoly német muskatélyos katonát fog adni; de báró Globitz Boros Mihálynak „arra azt felelte, hogy elég németem vagyon nekem itt, nem adom, mert ezek Császár rabjai, — én nem adom azt Rabért, valameddig az Császártól válaszmom nem jön.“ ¹⁾ Szücs János ezredes által küldött levélre is a kecskeméti foglyok iránt kitérő választ adott, sőt állítólag a fegyverszünet idején foglyokul ejtett szentai, és az ostrom után elhozott szegedi lakosokat vissza követelte. ²⁾ A szegény kecskeméti foglyok már harmadik hónapját töltötték rabságuknak, midőn December 1-én haza küldött keserves levelükben kérik a várost, hogy valahára szabadítsa meg őket ³⁾; elvégre Rádai Pálhoz, a fejedelem belső titkárához folyamodott a városi tanács, ki a két kecskeméti fogoly ügyére vonatkozó iratokat a bécsi udvarnál leendő közbenjárás végett, a selmecbányai békeértekezlet alkalmával az angol és hollandi követeknek adta át, s Dec. 12-én kelt válaszában türelmes várakozás ajánlása mellett javasolja a városi tanácsnak, hogy közbenjárásért magához a fejedelemhez is folyamodjék. ⁴⁾ A kecskeméti foglyok csak a következő évben szabadultak meg; még 1705-dik évi Mart. 2-kán Berthóti István szolnoki magyar kapitány ajánlkozik

¹⁾ Jk. 1702—1708. 319. lap.

²⁾ Oklvtr. 91. sz. a.

³⁾ Eredeti a város levéltárában.

⁴⁾ Oklvtr. 100. sz. a.

szabadulásuk kieszközlésére ¹⁾, utóbb a békeértekezlet újabbi tárgyalásakor, fél évi szenvedés után sikerült őket kiszabadítani.

A szegedi ostrom megszüntetése után ismét a békeügy vétetvén tárgyalás alá, a mezei hadak nagyobbára elbocsáttattak, sőt a rendes had is részben az aratás és szüret betakarítására eloszlott; azonban a császári fegyverek németországi szerencséje szarvat emelvén a bécsi udvarnál, az ujonnan beküldött Heister borzasztó kegyetlenségeket mívelt, a császár nevében általa föltétlesen kiadott kegyelemlevél ellenére: a fejedelem tehát Károlyi Sándort küldötte az elszéledt hadak összegyűjtésére, ki Szept. 6-kán a solti táborból a kecskeméti, körösi, ceglédi, jászberényi s körülbelül levő községekre szigorú parancsot küld, a köztük lappangó katonák beállítása végett; maga pedig a fejedelem gyöngyösi táborából nyiltlevelet bocsát a megyékhez, melyben Heister eljárása ellen keserűen kikelvén, aratás és szüretre haza bocsátott hadait beparancsolja, kinyilatkoztatván, hogy megtorlás végett azokat Austriára és Morvára vetni elhatározta legyen. Harmadnapon Szept. 8-kán ugyancsak a fejedelem a dunatiszaközi községekhez bocsát nyiltlevelet, melyben azok előjáróinak meghagyja „hogya ha az oly lappangó és lézengő Hadainknak kemény büntetéseket magokra venni nem akarják, sőt érettek meghalni nem akarnak, mindenütt kergessék, fogják, sőt közülök egyet felakasztván másoknak példájára, a többit fogva hozzák és küldgyék Táborunkban.“ Nevezetes gróf

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

Eszterházi Antal tábornoknak, — ki csak négy hónap előtt még császári ezredes volt, átpártolása után pedig a fejedelem által tábornokká kineveztetett, — Szept. 10-kén a solti táborból kibocsátott kiáltványa, melyben a feloszlott hadak késedelme ellen kikelvén, azokat a fejedelem főnebbi parancsaira hivatkozással berendeli, „mert ha most egy szívvel egy lélekkel édes Hazánkat fegyverünkkel az Németh Iga alól föl nem szabadíttjuk, száma nélkül Labancz koromban is hallottam az Németh ellenségünktől, hogy kiváltképen ezen a földön még az anya méhében fekvő gyermeknek sem léssen irgalmas; de remélem, Isten cő Sz. Fölsege igaz igyünket megtekéntvén, Ellenségünket megh szegyeníti, s felelek reá, — csak Kgltek jövőn össze sietséggel, a Lovas lován, a lovatlan Gyalogh, ad Isten módot benne, hogy vagy egyképpen, vagy másképpen fogyasztyuk ezen Németet.“ ¹⁾ — A sietve intézett hadmenethez a solti sáncból, egy kis gyalog őrségen kívül, minden katonaság kivonatott, Szept. 13-kán a fejedelem parancsából Kecskemét s Nagykörös utasíttatnak, hogy minden gyalog és lovas haderejüket a solti sáncba küldjék ²⁾; Szept. 14-kén írja Szűcs János ezredes a körösieknek Kecskemétről: „Szentén ezen órában vettem Méltóságos Generális Eszterházi Antal Uram cő Nga parancsolatlyát, hogy még ma délben, minden Commandom alatt levő Hadakkal Földvárnál legyenek; Kgltek azért ezen parancsolatomat vevén, életük vesztese alatt úgy készüljön, hogy az seregek még virradtára itt

¹⁾ Oklvtr. 76. 78. 79. 80. 81. sz. a.

²⁾ Oklvtr. 81. sz. a.

Kecskeméten legyenek“; másnap Szept. 15-én pedig Eszterházi Antal egyenesen a városokra ír: „Akarám értésére adnom Kglteknek, hogy én itt a földvári sánczban éjjel nappal ostromoltatom az ellenségtől, néppel pedig igen kevéssel vagyok, tartok attól, hogy olyas ne következék, melyet nem reméllenék, azaz hogy általjövetelével meg ne lopjon bennünket, azon kívül is Labanczá levén az egész Dunán túl való föld, és ha ezen passust elvesztjük, bizonyosak lehetünk, hogy az egész innenső föld is nyomdokát fogja követni, és így utolsó romlásunkat és veszedelmünket várhattuk, kegyelmünket sem remélhetvén, mert még labanczságomban hallottam, hogy ezen a földön még a csecs szopó gyermeknek sem engednek meg; mindezen extremitások előttünk levén, intimálom s kérem az Isten vére hullásáért is Kglteket, sem órát, sem napot nem várván, valaki fegyvert foghat, lovas lovon, lovatlan pedig gyalog sietséggel jöjön ide Kgltek, mert csak itt függ egyedül mind nyereségünk s veszedelmünk.“¹⁾ A kecskemétiak eleinte mozdulni nem akartak, mert ők is a rácok torkában voltak; szerencsére fegyverszünet kötöttet a selmeci békeértekezlet alatt, s mind Heister a szerémi, mind Globitz a bácskai rácoknak kötél, kerék s karó büntetése alatt eltiltották a kicsapást²⁾; ezen fegyverszünet alatt írja Okt. 4-kén Hellebront János ezredes a solti sáncból a két városhoz: „Minthogy hála Istennek ily híreink bizonyosan érkeztek, hogy az Ráczság mind Zombort, úgy más falukat is megszállották, Bajaiak az szedésre

¹⁾ Nagykőrös város jegyzőkönyvéből.

²⁾ Oklvtr. 83. 88. sz. a.

(szüretre) feljöttek, és a többi is feljön lakóul, az Zombor táján levő helységek már szántanak vetnek és minden oeconomiáit exerceállyák, azzal a szándékkal, hogy ők az magyarsággal megegyeztek volna, és se az Rác, se pedig az Magyar soha egyik a másikra nem akar többé hadakozni. Azért akarám Kkk Urunk elől Nga képében parancsolni — hogy e jövő hétfőre viradóra az egész katonáit, valamennyi vagyon mindgyárt ide küldgye, hogy a kecskeméti katonákkal megegyezvén, Szabadka vagy Baja felé egy fordulást tennénk, vizsgálásnak okáért, ha csakugyan az hódolást amplectálnák, avagy pedig más csalárdság vagyon benne; a ki ha úgy vagyon, olyan erővel leszünk, hogy annak is megfelelhessünk.“¹⁾ A solti sáncban csak Szűcs János és Hellebront János ezredesek ezredeik maradtak továbbra is, melyekhez a három város lovas hada rendeltetett, s miután ezek a rácok folytonos fenyegetése miatt kimozdulni nem akartak, Okt. 4-én a fejedelem rendeletet bocsát hozzájuk, melyben meghagyja: hogy miután a városok csak messzebb földre való kimozdulástól vannak mentesítve, a solti sánc pedig éppen az ő védelmükre szolgál, addig is míg oda segédhad küldetik, magokat mindenben Szűcs János ezredes parancsaihoz alkalmazzák.²⁾ A fegyverszünet Okt. 15-én lejárt, a selmeci békeértekezlet pedig Nov. 1-én megszakadt, — innen a fejedelem Érsekújvár megvételeire indult hadaival, melyet 16-án be is vett.

Ezen év a nagyszombati csatával végződött, melyet a fejedelem személyes vezénylete alatt vívott

¹⁾ Nagykőrös város jegyzőkönyvéből.

²⁾ Oklevéltár 85. 86. sz. a.

karácson napján Heister ellen. A magyar katona vitézül viselte magát, de jó tisztek hiányában eredmény nélkül; miután pedig Seharodi német kapitány, a fejedelem zsoldjában levő szökevény német zászlóalj parancsnoka, az ütközet hevében elpártolt és a magyarokra tüzeltetett, az ekép okozott zavar Heister előnyére döntötte el a csatát. — Ezen ütközet előtt néhány nappal igen kedvező volt a magyar seregek állapota, December 21-ről ugyanis Losoncról ekép ír a fejedelem országos fiscusa Szíjgyártó János, a kecskemétieknek: „Új hírül irhatom Kglteknek: a Svécus hadat indított az Austriai ház ellen, már actuban is vagyon Silesiában, a felséges Császár pedig halálos ágyban vagyon. Hajszter Morvában túl a vízen quártélyban szállott, Morvát őrzi, a mieink is ben vagynak Morvában, egy helyen a Magyar azt tudakozza: ki v a g y? más helyen a Német ber d ó t kiált. Lengyelországban igen megverték Saxot, maga is titkon futva szaladt Bécsben.“ ¹⁾ A nagyszombati ütközet nagy lehangoltságot okozott a nemzetben, annyival inkább, mivel a császáriak, maguk veszteségét holtakban 10 tiszt és körülbelül 370 közlegényre, sebesültekben 6 tiszt és mintegy 250 közlegényre menőnek híresztelték, ellenben a kurucok közül csak 3000 elhullottat emlegettek s 12 ágyú és 40 zászló elnyerésével dicselkedtek ²⁾; holott az egykorú Spangár András az elesett kurucok számát 180 emberre teszi, „mert ezeknek holt tetemít, a melyek egynéhány napig el nem temetettek, némely szerzetes személy egyenkint kétszer is megszá-

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Szalay. VI: 216. lap.

lálta.“ Nem dicsekedtek a németek azzal, hogy a magyar lovasság már akkor gyalogságukat csaknem lekonceolta, midőn a keletkezett zavar miatt hátrálni kellett s arról is hallgatnak, hogy ha már a Scharodi által fedezetlenül hagyott ágyúknak veszni kellett, hát ők hány zászlót veszítettek? Érdekesnek látom annál fogva közleni a fejedelemnek Dec. 28-ról nagykeri táborából Szűcs János kecskeméti ezredeséhez küldött levelét, melyben írja: „Midőn tegnapelőtt felles hadainkkal Nagyszombatnál ellenségünkkel megütköztünk volna, mely ütközetünkben is Isten ö Fel-sége Hadainknak mindkét szárnyát annyira segél-lette, hogy ellenségünknek gyalogsága nagyobb rés-zint eltöröltetett és eddig is 8 zászlókat, melyeket hadaink nyertenek az ellenségtől, előttünk bemutat-tanak, de midőn 4 zászlóallya német gyalogság ha-daink közül az ellenséghez általmentenek, magyar hadaink is kevéssé confundálván magokat, kéntele-nítettünk magunk is ellenségünk elől kevéssé elnyo-múlni; jóllehet immár is hadaink recolligálván mago-
kat — reméljük hogy az iránt lett mostani fogyatko-zásunkat rövid időn fogjuk reparálni; Kglmed azért, akárki mit beszéllyen, declarationkon kívül senki szavainak hitelt ne adgyon, sőt inkább ott levő hada-inkat is animállyal s biztassa.“ ¹⁾ Mennyire szükséges volt vidékünkön e biztatás, kimutatja azon körülmény, hogy a nagyszombati csatát a császáriak a kurucok igen nagy vereségeül tüntették fel s Buda-
pesten annak örömére Kecskemétig elhallatszó ágyú-
zást vittek véghez, minek okát őseink tudakozván,

¹⁾ Oklvt. 103. sz. a.

levelükre az alsónémedi birák Dec. 31-én eképen válaszolnak: „vévén az Kgltek hozzánk küldött levelét, értyük continentiáját, scilicet: Mivégre löttek légyen az Budán esett sok álgyúlövések, az Rabok Postája most Dec. 30. jövén ki Budárúl, azt mondgya, hogy hallotta oda be, Urunk Hadainak némely részét megvervén, az mely Kurucz Németség volt az Magyarorsággal, három ezerig rebellált s annak az örömet lötték volna, ezt pedig még az Generális megirta maga is mineküink, bizonynyal nem tudgyuk igaz-e vagy sem, de mi így halljuk és az Generális levelében is olvassuk.“ ¹⁾

IX.

Károlyi Sándor nem volt jelen a nagyszombati ütközetben: ő még Szeptember elején Heister hadai által szoríttatva, visszajött a Dunán ²⁾ s ugyanazon hónap 6-kán, mint említve volt, a solti táborból nyílt levelet küldött a dunatiszaközi községekhez, a szüret és takarítás végett hazabocsátott katonaság kihágásainak meggátlására ³⁾; még a békeértekezlet alatt őt a fejedelem a tiszántúli földnek a rácok elleni védletére küldötte: 1704. Okt. 15-kén kelt át a Tiszán s e napról Körös-Ladányon kelt szigorú nyílt-rendeletet adott ismét a kóborló katonaság ellen ⁴⁾; Károlyit Okt. 17-kén Berettyó-Ujfaluban ⁵⁾, Novemb. 5-kén pedig Makón találjuk ⁶⁾, e napon itt kelt nyílt-

¹⁾ Jk. 1702—1708. 354. lap.

²⁾ Szalay: VI: 198. lap.

³⁾ Oklvttr. 76. sz. a.

⁴⁾ Oklvttr. 89. sz. a.

⁵⁾ Szalay: VI: 217. lap.

⁶⁾ Oklvttr. 94. sz. a.

levelével Pikó Döme, Török Péter és Rébi Pap István hadnagyokat földönfutóknak nyilvánította. ¹⁾

A nagyszombati ütközet után Bercesényi a szétfutott magyar hadak összegyűjtésével foglalkozott, a fejedelem pedig Lévánál ütött tábort, hol — miután időközben Kassa, Szendrő, Eperjes, legutóbb pedig Szathmár is megadta magát, — 1705. Január 2-kán kelt levelével Károlyit a tiszai részek főkapitányává nevezte; azonban néhány nap múlva, megátalkodott vonakodása ellenére, hadaival együtt magához rendelte ²⁾, és annálfogva Február elején hatezer emberrel érkezett Verebélyre a fejedelemhez. — A feladott Szathmár parancsnoka egy zászlóalj gyaloggal és hatszáz lóval bántatlanul költözött Budára.

Igy most a tiszántúli föld egészen had nélkül, dunatiszaköze pedig a solti sáncban levő két ezred, mintegy 1200 ember, és a három város fegyveresei oltalmazására hagyatott. Ezen védtelen állapotot egész nivoltában jellemzi a jászberényi tanácsnak Január 18-ról Vattai János pestmegyei alispánhoz küldött levele: „Bizonyos embereinket expediálván a Szathmári Némethek eleiben — írja nevezett tanács — szintén mostan érkeztenek haza, a kik is bizonyosan szemben lévén az Szathmári Generális Kliklispergel (Glöckelsberg), látták és bizonyosan által is értették, hogy semmi más késértő nincsen velek, hanem ha valamely Vármegye állít

¹⁾ E nyiltelel ellenében nehéz elbínni: mintha Károlyi Sándor a nevezett hadnagyoknak a fejedelem meghagyásából Forgács Simon általi elfogatásuk miatt annyira neheztelt volna, mint ezt önéletírásában mondja. V. ö. Szalay: VI: 217. 218. lap.

²⁾ Szalay: VI: 218. lap.

valamely Embereket melléje, hogy pedig az T. Nemes Vármegye valamely szín alatt ne defraudáltassék, és hogy az is megtessék, hogy az Vármegye Ember nélkül lenni ne láttassék, és hogy annál is inkább e népnek bőségit látván, az Pesti és Budai ellenség is az Szegénységnek romlására kicsapni ne merészkedgyék. Kérjük alázatossan Kglmet, mennél több késértőket ne terheltesse mellejek állítani, bár két vagy három ezer lehetne is, netalántán erőtlenségünket általlátván és népekkel s fegyveres Emberekkel meg nem mutatván magunkat, siralmas romlásra itt Pest elein ne fakadgyon a szegénységnek dolga. Azonban noha nem szűkölködik Kglmed más Ember tanácsa nélkül, talám szükséges lenne, hogy az Németeknek az Tiszteinek Kövérei arestáltatnának meg kívül az Pesti mezőben, és legyenek jó custodia alatt, ottan mentől felessebb fegyveres nép lévén mellettek, félős másként, hogy valami kár és csalárdság ne essék a T. Nemes Vármegye lakosin, mivel sokat seiscitálódott Embereinktől ő Kglmek felől, kik hódulnak Budára, és hol legyenek salagvárdák s hol ninesenek, ebből recolligáltuk azt, hogy netalántán valami csalárdság ne fakadna ki belőle. Másként tudgya Kglmed im ebben levő specificationból, mennyin legyenek és mi kívántassék nekik.“¹⁾

Nem is volt alaptalan a jászberényiek aggodalma: két hét múlva Február 4-kén Barkóci Ferenc tábornok eképen ír Szolnokból a három városához: „Bizonyos hírtől hozzák ezen órában, hogy az Budára

¹⁾ Jk. 1702—1708. 366. lap.

bément Szakmári Commendáns nagy erővel s muni-
tiókkal felkészülvén, kikészül; merre veszi magát,
Isten tudgya, így értvén Kgltek a dolgot, oly vigyá-
zásban legyenek, hogy edgyet értvén Szűcs János
urammal s úgy vigyázzon magára, hogy kárt ne val-
lyék az vigyázatlanság miá.“¹⁾ Berthóti István szol-
noki várkapitány pedig ugyanazon napról így vála-
szol a kecskeméti tanács levelére: „Levelét Kgltek-
nek vettem az inclusával együtt, én is tegnap küldöt-
tem Kgltekhez katonáimat, a minemű hireim voltanak
arrúl tudósítottam Kglteket; minthogy pedig az ellen-
ség szándékát ember nem tudhattya, méltó jó vigyá-
zással lenni: én jó készüllettel vagyok, mindazonáltal
ha erre talál gyünni az ellenség, tudom Kgltek is
secundál bennünket. Isten jóvoltából porom golyóbi-
som elég, könnyen nem hágja meg! Szolno-
kot, még az Lélek bennem lészen bizony meg sem
veszi, hiszem Istent hogy szégyennel megyen el in-
nen, ha mi oly hireim lesznek éjjel nappal tudósítom
Kglteket.“²⁾

E vaklármánál nagyobb veszély fenyegette vidé-
künket a rácok részéről. Még múlt évi Szeptember
6-ról Gyöngyösön kelt levelet intézett a fejedelem
Csernovics Arzénhez, a rác nép patriárchájához,
„melyben panaszosan említi, miszerint, nemhogy vele
szövetkeznének magok jogainak is visszanyerésére,
épen kegyetlenkednek ellene. Szálljanak magokba,
térjenek meg, ő a rác nemzetet és annak bármely
renden levő statusit törvényes igazaikban megtartja
s neki, a pátriarchának, húszezer magyar forintot

¹⁾ Jk. 1702—1708. 375. lap.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

olvas le. A levél kézhez adója Hellepront János ezredes meg volt bízva élő szóval még többet mondani a patriarchának, de irott és élő szó egyiránt fogamat nélkül maradtak.“ ¹⁾

Most a nagyszombati csata után Károlyi Sándor a rácok féken tartását elhagyni kénytelenítettén, a budapesti németőrség pedig a szatmáriakkal tetemes erőt nyervén, nemcsak Budán mozogtak, hanem a rácokat valósággal mindenfelől a magyarokra küldötték. Január 13-ról a veresegyházi bírák körlevelet futtatnak Súly, Kóka, Szecső és Cegléd bíráihoz, melyben írják: „Ezen mi falunknak egy becsületes tagja és eskütt társunk fogva levén Budán, jött haza 12. Januarii az fogságból, az ki bizonyosan hallotta, hogy Súlyt, Kókát, Szecsőt, Czeplédet fenyegeti az Rác és Német nemzetség, úgy hogy mihelyt az lovaik megnyugosznak, mindjárt kijönek ezen helyeknek felprédálására. Az Istenért is kérjük Kglteket, ezen levelet hordoztassa meg és Kgltek legyen jó vigyázásban, mert valamely helyet megront ez héten. Ebben Kglteknek nelegyen kétsége.“ ²⁾ Másnap a ceglédiek irnak Nagykörösre: „kérjük Kglteket, hogy az Kgltek katonái oly készen legyenek, hogy valamely órában az ellenségnek jövetelét, vagy pedig hírét hallják, mindjárt indulhasson, mert szintén ez órában érkeztek postáink Monorról, a kik bizonyosan referálják, hogy tegnapelőtt estve Szentmiklósiak jöttek ki Budáról, kik bizonyosan irtak a falukra, hogy az Rácság nagy erővel felkészült Taraczkokkal és ma vagy holnap minden bizonyal

¹⁾ Szalay: VI: 200. lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 364. lap.

megindúl.“ ¹⁾ Január 15-kén a ceglédiek már két levelet irnak Keckskemétre Szűcs János ezredeshez, melyekben nemcsak kérik, de követelik tőle a fegyveres segílyt, mert „szintén ez órában érkezett hozzánk — mondják — Pándi Dobos Pál, a ki lóhalálában hozta hírét, hogy az Rác Ellenség minden bizonytal Harasztiról ma megindúlt erre le.“ ²⁾

Január 29-kén a nagyköroői tanács átküldi Keckskemétre Csete Gergely tanácsbelit és Dobos Pál parasztvármegye hadnagyát, hogy a keckskeméti tanácssal egyértőleg a községek biztonsága végett Szűcs János ezredes által Bottyán János tábornoktúl segítséget szorgalmazzanak. Szűcs János elfogadta a kérést, megiratta a levelet s a keckskeméti tanács lovas ember által küldötte. ³⁾ Február 3-án a halasi hírák ismét szomorú hírt küldöttek Keckskemétre: „Fáradt lovakon érkezvén Szegedrül egy becsületes Franciscánus és Móra Balázs uram, kik Kgltek felé siettenek volna, de lovaik fáradtsága miatt itt maradtak; az ő Kglmek intimátioja szerint adgyuk tudtára Kglteknek, hogy az mint ő Kglmek értették, az Aradi Rác Kgltekre, vagy Szolnokra, vagy ma, vagy holnap megindúlt és gonosz szándékkal vagyon, azért a mint lehet Kgltek praeveniállya, Isten szégyenítse meg őket.“ ⁴⁾ Ugyancsak Február 15-ről írja Szemere László a solti sánc parancsnoka, Szűcs János ezredesnek Keckskemétre: „Az mi katonáink a Szigetségben levén, a Tabányi Pesti Rácok reájok szándékoztak, de nem érthettem, ha ki jöttek-e vagy

¹⁾ Jk. 1702—1708. 363. lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 365. lap.

³⁾ Jk. 1702—1708. 362. lap.

⁴⁾ Jk. 1702—1708. 369. lap.

sem és mint fordúlt dolgok; ha kijöttek, tudom megharczolnak velek az mieink, mert kapitány Nagy Péter uram is vissza ment az Szigetségbe.“¹⁾

Ezek azonban még csak előkészületek vagy eleségszállítás végetti kirándulások voltak; de tavasz kinyíltával mind a budai német örség, mind az alsó rácok csakugyan megkezdették rendszeres működésüket. Károlyi Sándor ismét ellenük rendeltetett ugyan, de a rácok mégis átesaptak nagykunságra s Május 24-kén Kúnhegyest és Madarast kirabolván, felgyújtották s a Károlyi által ellenek küldött magyar had egyik vezére Nyiri ezredes, az első csatában negyvenötöd magával el is hullott, mire aztán maga a tábornok verte vissza őket.²⁾ Ez eseményről Berthóty István szolnoki kapitány Május 25-kén ekép ír a vidék községeihez: „Bizonyos számú hadak Sz. Miklósnál megszorították az Ráczot, sánczba verte magát, ha Kglteknek Hadai volnának, jó volna segíteni. Ezen Levelet írák ma reggel négy órakor. — Valaki igaz magyarnak tartja magát, siessen ide Szolnokba, most van ideje, itten ronthatni most az Pogány Ráczot.“³⁾ Másik levelében pedig ugyanaz napon így ír Nagykörösre: „Aradi Lovas és Gyalog Ráczság Kúnhegyest és Madarasit tegnap felrablotta, az mieink tegnaptúl fogvást mind harczolnak velek, széltében az Tiszán által költöztesse az segítséget, elhitettem magammal, még ma által nem bocsáttyák az Körösön.“⁴⁾ Károlyi Sándor, a kit Márt. 31-kén dunántúl Kilitinél a német had általi

¹⁾ Jk. 1702—1708. 374. lap.

²⁾ Szalay: VI.: 245. lap.

³⁾ Jk. 1702—1708. 409. lap.

⁴⁾ Jk. 1702—1708. 410. lap.

megveretése után a fejedelem ismét tiszántúlra küldött, — e ráé hadat teljesen szétverte, s Május 31-kén már Gyulát is körültáborlotta.

Nagyobb sikerrel működtek a budai hadak. Ezek közül egy rác csapat Május 26-án Monor és Gomba felé a Cserhádi községekre rontott, miről a három várost a már említett Dobos Pál pándi parasztvármegye hadnagya lóhalálában értesítvén, tőlük segítséget kér ¹⁾; Glöckelsberg volt szathmári parancsnok pedig Budáról feles haddal s néhány nagyobb ágyúval kiindulván, Bottyán Jánost Kömlöd és Paks közt megverte, a hídfőnél emelt erődét szétrombolta s hadával együtt a Dunán átszorította. — Az év első fele folytonos nyugtalanítással, de nagyobb veszély nélkül haladt át vidékünkön, — s ezt Bottyán János tábornoknak egész tavaszon át a Duna mellett, Földvár, Szeged és Pétervárad elleni működése okozta; azért a rácok tiszántúl Aradból nagykúnságot, Budáról Cserhát vidékét háborgatták.

Ama nyugtalanítás nem csupán a sok fenyegető rossz hírből származott. A nagyszombati ütközet után nyomban megállapodván a fejedelem, Léván államtanácsot tartott, mely az említett ütközet eredményén is okúlva, rendes hadak fogadását és azok fizetésére réz pénz veretését határozta el. ²⁾ Mielőtt azonban az elrendelt hadfogadás foganatosíthatatnék, Bottyán János tábornok a Dunához küldetett, s a három város az ő parancsnoksága alá redeltetvén, gróf Bercsényi Miklós főtábornagy és a fejedelem helytartója, Újvárból Február 2-ról rendeletet bocsát

¹⁾ Jk. 1702—1708. 410. lap.

²⁾ Szalay: VI: 230. lap.

a három városhoz, mellyel azokat, a saját védelmükre fennálló ezer fegyveresen kívül, ha szükség kívánja, fejenkinti fölkelésre s minden fegyverfogható lakosaikkal együtt Bottyán rendelkezése alá bocsátkozásra kötelezi.¹⁾ A megdöbbenő parancs kelte után hatod napon már Nagykőrös értekezletre szólítja Kecskemétet: „Minémő parancsolattyát vet-tük Méltóságos Grális Gróf Bercsényi Miklós Uramnak eő Ngának, maga Kgltek jól considerálhattya, melly is úgy láttyuk minckünk kárunkra és utolsó romlásunkra czéloz; mellyet jó úton és módon hogyha nem praeveniálhatunk, tudgya Isten mire jut dolgunk; kérjük azért Kglteket becsülettel, hol-napi napra bizonyos embereit deputállya a gyűlési alkalmatossággal ide által hozzánk, kikkel communi consensu discurrálván, tudhassuk mit kellessék magunk javára cselekednünk.“²⁾

A fölkelés elmaradt ugyan, mert rá szükség nem volt; de az ezer lovas mindig fegyverben állott, felváltva cirkált, előőrsi és őrkiséreti szolgálatot teljesített, s az élelmezés, fuvar és közmunkának végehossza nem volt³⁾, — a most idézett adatok szerint eme közszolgálat minden neme leginkább azután súlyosodott a városokra, midőn Károlyi Sándor hada Mart 31-kén Kilitinél szétgrasztatván, már April 2-án Kalocsán, azután Patajon, később Pest előtt, majd Kecskemét közelében táborozott. Jellemző e tárgyban a kecskeméti tanácsnak Junius 27-ről Csala Sándor hadélelmezési biztoshoz bocsá-

¹⁾ Oklvt. 106. sz. a.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

³⁾ Oklvt. 110. 111. 112. 123. 124. sz. sz. a. — Jk. 1702—1708. 367. 374. 378. 382. 421. 422. 426. 428. 429. lapok.

tott levele: „Nagy jó akaró Urunknak Kglmednek ajánljuk kész szolgálatunkat. Szinte a midőn tizenhatszáz kenyereket szekerekre rakatván Solt felé akartuk volna indítani, vettük az Kglmed újjabb dorgáló parancsolattyát. Mi, láttya az Úr Isten, szorgalmatossan eljárunk a Kglmed parancsolattyában, holott az előbbeni Kglmed commissiojában specificált Ezrek számára dupplán is megadtuk az kenyeret, mivel Illósvay Imre kapitány urunk már negyed naptúl fogva ben a városban rajtunk legalább két ezered magával quártélyozik excessive; nemcsak az impositio szerint kenyeret, hanem vágót, bort is kell minden nap praestálnunk, ben levén városunkban azulta, csak fűhordó szekérrel sem győzzük, házonkint feleszen lévén a szállók, a kenyérszedést is akadályoztattyák. Azért hacsak ezen rendetlen állapotot meg nem orvosoltattya Kglmed, mi tellyességgel kiszakadunk az Ország szolgálattyából, mert ha szinte kitellhető volna is a kenyér, nincs módunk az elküldésben. Tudgya pedig azt Kglmed jól, hogy itten marha nélkül lisztet nem készíthetünk. ¹⁾ Az okáért kérjük nagy alázatossan Kglmedet, ne bánnyék velünk olly rigorose, hanem inkább compasione ductus, méltóztassék megorvosoltatni fogyatkozásunkat, elbocsáttatván mind a sánczbúl feles szekereinket s mind az itt rajtunk regnálókat is (ha lehetséges) kiszállítani, a kik miatt igen distraháltatnak szekereink.“ ²⁾

Ugyanez év tavaszán a megyék, a nemesek személyes felülése helyett zsoldos hadak kiállítására

¹⁾ A száraz malmokat érti.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

utasítottak. — Pestmegyének Nagyhont, Kishont, Nógrád és Zólyom megyékkel együtt egy ezredet kellett kiállítani. Pestmegyére három sereg jutott magára, melyek mindenike a tiszteken kívül 80 köztvétezből állott s ezek fizetése havonként 5149 1/2 forintot tett. ¹⁾

E hadállításra vonatkozó rendeletét a főtábornagy Apr. 20-ról adta ki Nyitrán s már Május 14-re Nagykörösre, ugyan e hónap 28-ra Kecskemétre, Jun. 17-re ismét Nagykörösre a megye közgyűlést hirdet, melyekre a nemesek és földesurak, jövedelmeik bevállása végett behívattatnak, a zsoldos hadfizetésének kirovása végett; a községek pedig portális hajdúk kiállítására levén kötelezve, azok kitarításáról kellett gondoskodniok ²⁾: Nagykörös és Kecskemét e cím alatt 400 válogatott jó fegyveres hajdút tartozott kiállítani. ³⁾

Időközben Glückelsberg volt szathmári parancsnok, minden dunántúli hadat Budára gyűjtván, a helyőrség nagyobb részével és erős készülettel Junius közepén Bottyán János ellen indult. Ekkor Szeged a magyar hadak szorongatásától megmenekülvén, parancsnoka báró Globitz, ismét Kecskemét ellen fordult, — s minthogy némely görög kalmárok kisérteül adott 27 főből álló csapatát a kurucok elfogván Szolnokba vitték: azok közül Berthóti István ottani parancsnok huszonötöt ugyan visszabocsátott, de két embert és egy lovat letartóztatott, s minap a Körözs és Maros közt is ilyenén kihágás

¹⁾ Oklvttr. 115. sz. a.

²⁾ Jk. 1702—1708. 404, 408, 413. lap.

³⁾ Oklvttr. 120. sz. a.

követtetett el, — azért ő is résen tartja hadait s három kecskeméti embert elfogatott, kik ámbár útlevéllal voltak ellátva, de mivel fegyvert fogtak és ellenállottak, megsebesítették, egyiket levéllel visszaküldi, Zelenka Samut és Dúgár Gergelyt azonban mindaddig letartóztatja, míg fentebbiekért kártérítés nem adatik; válaszoljon tehát a város: kívánja-e fentartani a szomszédi közlekedést? s visszabocsátja-e a szegény emberek letartóztatott szekereit? különben keserves megtorlást fog alkalmazni. ¹⁾ De la Roche őrnagy és másodparancsnok pedig az általa szegedi fogságából kiszabadított Sárközi István kecskeméti lakos öcsse ellen azon abrakbeli ajándékot követeli, melyet az neki elbocsáttatásakor ígért, „assecurálom KglDET — írja a kecskeméti birónak — ha rövid időn megh nem küldi, bizonyossan oda való ökröt fogok el érte.“ ²⁾ A jó szomszédok tehát megint jelentkeztek.

Bottyán János megveretése után a budai német had dunatiszaközét fenyegette. Augusztus elején Tápió-Szeeső körül néhány helységet felrabolt s a Duna bal partján levő magyar községek szétfutottak. Aug. 3-án a kecskemétiak tudakozására így válaszol a kún-szent-miklósi bíró és tanács: „Magunk lakó helyünkben tovább nem bátorkodhattunk, mivel az vízen való kiűtéstől is félünk, mind az velünk eddig nyomorgó vidék helyekbéli szegénységgel edgyütt a Pusztára kiszállottunk. — Iránk Bábonny és Adaacs közt levő mezőségben.“ ³⁾

¹⁾ Oklvttr. 121. sz. a.

²⁾ Oklvttr. 122. sz. a.

³⁾ Oklvttr. 125. sz. a.

Aug. 5-én Pállffy Mihály alispán és Erdős Mihály szolgabíró a három várost általános felkelésre s a nemeseket személy szerinti felülésre idősb gróf Barkóci Ferenc tábornok hadához rendelik, miután már Hevesmegye és Jászság egészen felkelt s Pestmegye községei is kimozdultak. ¹⁾ E nagy mozgalom csak néhány nap múlva szűnt meg, miután Károlyi Sándor hadait visszahozta. ²⁾

X.

1705-ik évben még súlyos szenvedések váratkoztak Kecskemétre, — melyek a fölmerült országos viszonyokhoz képest változtatott hadviselésből származván, — ezek megemlítését sem mellőzhetjük.

Múlt évi nyáron, míg Rákóci a dunatiszaközi rácokat felperzselte, hadai már Erdély nagyobb részét behódítván, Julius 6-án a gyulafejevári gyűlésen erdélyi fejedelemmé választatott, és szakadatlan tevékenységgel működő vezérei oly előnyre jutottak, hogy 1705-ik évi tavaszon I. Leopold király halálakor (Máj. 5.) Rabutin tábornagy Szebenben ostromzár alá szorítva s az egész ország Rákóci részére behódítva volt, — és utóbb Szeptemberben a szécsényi gyűlés 11-ik t. cikke szerint az ünnepélyes beigtatás Oktober 29-re ki is tüzetett.

A bécsi kormány I. József trónra lépte után mindennek előtt Erdély visszafoglalását, vagy legalább Rabutin megsegítését tűzte ki célul; de pénzhány miatt e szándék foganatosítása lassan haladt.

¹⁾ Oklvttr. 126. 127. sz. a.

²⁾ Oklvttr. 128. 129. 131. 132. sz. sz. a.

Augusztus 11-kén azonban gróf Herbeville császári tábornagy ellenében a fejedelem Pudmeritznél csatát vesztett, Csallóközben és a Vágvonalon a császáriak előnybe jutottak, s ekkor az erdélyi hadjárat elhatároztatott, melyet az öreg Herbeville huszonegy ezredből álló saját hadával és Budán útközben magamellé vett háromezernyi német-rác sereggel volt végrehajtandó: — Szirmai István, a császári békebiztos Szécsenyi érsek egyik segéde, még Augusztus elején megszűgta Rákócinak, hogy Herbeville Erdélybe készül. ¹⁾

Károlyi Sándor tábornagy, kit Május 31-kén Gyula vívásánál láttunk, a fejedelem által dunatiszáközüre vissza rendeltetett s mint levelei mutatják, Junius 30-án Kecskemét mellett az adacsi pusztán, Julius 3-án Gyömrön, Julius 5-én Pest alatt Rákos mezején táborozott. ²⁾ E naptól Augusztus 11-ig nem tudunk róla semmit; de már ekkor ismét Ceglédén van: innen másnap táborostúl vacsi pusztára megyen, 14-kén a solti sáncban van s minden községből két küldöttet rendel magához 15-re Kunszentmiklóshoz, — 17-én ismét Vacson találjuk. ³⁾

A mint a fejedelem hírére vette Herbeville tábornagy szándékának, — de a pudmeritzi vesztett csata után nem is levén már módja öt erdélyi hadjáratában meggátolnia, — maga Szept. 1-sőre a Szécsénybe áttett nemzetgyűlésre készülvén, két legtevékenyebb tábornokára bizta, hogy legalább utját mindenkép nehezítsék, saját hadaival Erdély határán kívánt

¹⁾ Szalay: VI. 290—296. l.

²⁾ Oklvt. 123. 124. sz. — Szalay: VI. 248. l.

³⁾ Oklvt. 128. 129. 131. sz.

elibe állani. Bottyán Jánosnak hagyta meg: hogy a Vágtól a Dunáig s Budától a Tiszáig mindenütt kísérje a német tábort; Károlyi Sándor feladata pedig a volt: hogy Szolnoktól, — hol a németek átkelését hitték a Tiszán, — Erdélyig előzze s körül rajozza őket, — előttük mindent elpusztítsanak, s a sivatagga teendő rónán szüntelenül kapdossák, csipdesék azokat, a közbeneső városok és helységek lakosait pedig lakhelyükből kimozdítván, minden elvihető élelmi szerekkel együtt a németek elől eltakarítsák.

Bottyán János, ki a paksi csatából hozott sebeiből felüdülve, rögtön újra kezdte véres munkáját, — mind maga, mind vitéz ezredesei által, szüntelen nyakán volt Herbevillének s a Komáromból megindult német hadat Buda felé tíz napig tartó nehéz útjában szakadatlanul nyugtalanította. ¹⁾ Budán a zaklatott német had magát kipihenvén, ez idő alatt Pomáz, Kálozd, Ercsi, Szentendre, Adony s több szomszéd rácz helység népét felkeltette, és így Schlick és Glöckelsberg tábornokokat mintegy háromezernyi ráccal és némettel magához szedvén, ezeket mint előhadat Szeptember 16-án a Duna bal partjára áttette. ²⁾ 20-án a német had Pestet meghaladván, mindig anépesb helyeken át, Gomba és Monor felé Szolnoknak tartott, s általában azt is hitték, hogy Szolnoknál fog átkelni a Tiszán; azonban a mint Ceglédre jutott, hirtelen Nagykőrös és Kecskemét felé fordulván, e két várost megszállotta, útját Szeged és Csongrád felé veendő. ³⁾

¹⁾ Bottyán János élete Thaly Kálmántól. 58. 59. lap.

²⁾ Oklvtlr. 133. sz. a.

³⁾ Szalay: VI. 296. l. — Bottyán János élete: 58—61. lap.

A három városnak jó eleve kiadatott a szigorú parancs, hogy általában felkelvén, be ne várják a németet, hanem a Mátrához mindenestől kiköltözzenek: Károlyi Sándor Aug. 14-én eme rendelet közlése végett hivatja magához a községeket ¹⁾, s a három városnak oltalomért esdő folyamodványára, ezeket a fejedelem Aug. 16-ról Sopornyán kelt válaszában, az ezer lovas kiállítására utasítja. ²⁾ Aug. 17-kén Károlyi Sándor a vacsi pusztán levő táborából adja ki a parancsot, mely szerint a fejedelem meghagyásából a solti sánc lerontatni, épületei elégettetni, lövegei Szolnokba, örhada pedig gróf Barkóci Ferenc táborába szállíttatni rendeltetik s a három városból minden fegyverfogható nép felülésre köteleztetik. ³⁾ A mi a három város kimozdíttatását illeti: ezek végveszéllyel fenyegettettek, ha az ellenség közeledtére lakhelyeiket pusztán nem hagyják s ha a német tábort eleséggel ellátják. „Károlyi hozzá látott súlyos tisztéhez, de mennyire lehetetlen nem volt, mérséket és emberiséget ügyekezett párosítani a szigorról, kivált Kecskemétnek megmentésén fáradozott, — melynek részben földesura volt, — s melyet akkor is ha a lakosok pusztán hagyják, akkor is ha a fejedelemnek nem engedelmeskedik, egyiránt fenyegetett a végveszély. ⁴⁾ Károlyihoz mentett levelében Kecskemét kinyilatkoztatta: hogy készebb fejenkint fölkelni, mint a várost pusztán hagyni; ezt Károlyi megírván a fejedelemnek, Szept. 13-ról Hatvanban kelt levelével rendeli: hogy annak

¹⁾ Oklvtr. 129. sz. a.

²⁾ Oklvtr. 130. sz. a.

³⁾ Oklvtr. 131. sz. a.

⁴⁾ Szalay: VI. 296. l.

vétele után azonnal, Kecskemétről tavalyi bíró Szabó Bálint, Magó Mihály, Zana Gergely és Deák István; Körösről Zsíros Mihály, Domonkos, Ványi István, Varga István és Beretvás János; Ceglédre Szabó István és Móri János tavalyi bíró, sebes postával, lovas kocsikon hozzá siessenek, hogy a fejedelem válaszáat, magok alkalmazása végett tudtokra adhassa. ¹⁾ A városiak minden tőlük kitelhetőt ígértek a nemzeti ügy javára, csak városaik pusztán hagyása elengedtessek, — s erről Károlyi úr ismét értesítette a fejedelmet; ez azonban erősen ragaszkodott meghagyásához. Már az alvezérek is utasítva lőnek a szigorú rendelet végrehajtására ²⁾, maga pedig Szept. 16-án Szécsényből így válaszol Károlyinak: „„A három városiak nagy magok ajánlása nem egyébre való, hanem csak hogy színmutatás alatt maradhasanak otthon, és az ellenség ingruálván, attúl vegyék magok protectioját. Azért Kglmed őket in tempore csak szállíttassa el.““ De hat nappal később — Szept. 22-én — már szabad választást enged Károlyinak, őket vagy elszállíttatni, vagy városukban hagyni, irván neki eképen: „„Tagadhatatlan dolog, considerationa való azon városoknak elpusztítása, mely sokaknak kárvallások nélkül meg nem lehet; de ellenben helyben való maradások is nem kevesebb qu aestiora való; mindamellett ha Kglmed csak azt tapasztalhatja, hogy két-három napra az ellenség magát megprofontozza és nagyobb gonoszt nem remélhetünk: azért megmaradhatnak; de ha praevideálhatna Kglmed olyat, hogy az ellenség az ő meg-

¹⁾ Oklvttr. 132. sz. a.

²⁾ Oklvttr. 134. 136. sz. sz.

maradásokkal szaporodni fog, tanácsosabb nekik elpusztítani.““ Károlyi nem pusztíttatta el őket, — s a Kecskemétiak nemcsak eleséggel látták el Herbevillét, nemcsak húsz ezer forintot fizettek, mit tenni kénytelenek voltak, hanem néhány kurucot, kik a várost fel akarták gyújtani, meg is öltek, — s ez okból hagyta meg Szept. 25-kén Károlynak Rákóczi: „„Ha a német Kecskemétet elhagyja, tétesse Kglmed porrá azon várost, úgy Köröst is.““ — De Károlyi már annálfogva sem sietett végrehajtani a parancsot, mert a kecskeméti és körösi ifjuság nagy számmal gyülekezett zászlói alá. — Körös városa gabonát, bort, szarvasmarhát ötven s egynehány ezer forint értékig szolgáltatott a seregnek. Készpénzben néhány ezer forintot kényszerítettett adni.“¹⁾

A német hadat kísérő s körül csapdosó Bottyán János magyar tábornok Szept. 22-kén hat lovas ezreddel a baghi mezőn állott s ekkor Herbeville Gombánál táborozott; Szept. 26-kán pedig már bent volt a német Nagykörösön, s Bottyán törtéti táborából értesíti Károlyit, hogy a Körösből kiment három század németet katonái visszaverték, a városig üzték s itt harmadfél száz darab kipányvázott lovat ejtettek zsákmányul. Kecskemétre Szept. 27-kén szállott be egy német hadosztály, rég ismerősünk, az 1696-ban mint ezredes Kecskeméten szállásolt gróf Glöckelsberg Detre, utóbb szathmári parancsnok vezénylete alatt, s 28-án Bottyán János Abonyból küldi Kecskemét alá Szekeres István nevű vitéz ezredesét a németek felverésére, Október 6-án pedig

¹⁾ Szalay: VI. 296—297. l. — Nagykörösi krónika: 72—74. lap.

kécskei táborából bocsátja ide egyik hadosztályát, mely a német tábort megcsapván, attól 2—300 darab vágó marhát elnyert. ¹⁾ E két megrohanás alkalmával történt: hogy a beszállott németekre a kurucok éjjel a várost rájuk gyújtani akarták, s a németek-e vagy városiak, sajátuk védelme közben néhány kurucot elejtettek ²⁾; — ezért indúlt föl a fejedelem ellenök annyira, hogy utóbbi levelében a város porrá égettetését Károlynak meghagyná.

Herbeville főhadiszállása Nagykörös vala, hol nyole napig nyugtatta kiehült seregének zömét ³⁾; az előhaddal Glöckelsberg átjövén Kecskemétre, húszezer forint készpénzt s mindennemű élelmet követelt a tábor szükségére. Apáink rögtön nem fizethetvén többet kilencezer forintnál, Szentkirályi Pált negyed magával kezesekül vitte a tábornok, míg a város követelését lefizette ⁴⁾; adott ezen kívül 500 darab juhot s 250 darab vágó marhát és mindennemű élelmi szerezket.

E kényszerített vendéglátás Kecskemétnek Október 1. napjáról Nagykörösön kelt két oltalomlevelet szerzett: magától az öreg tábornagtól egyiket, Schlick tábornoktól a másikat ⁵⁾; később pedig a dézmák elengedése tárgyában, a beszállott császári had ezen ellátása, a három városnak királyi rendelvény útján, kitűnő érdemül rovatott fel. ⁶⁾ Ellenben magyar részen a három várost ez esemény a honáru-

¹⁾ Bottyán élete 60—61. l. — Nagykörösi krónika 74. lap. — Számvitk. 1705. 47. lap.

²⁾ Wagner: hist. Jos. caes. pag. 61.

³⁾ Balla Gergely: Nagykörösi krónika 72. lap.

⁴⁾ Számvitelikönyv 1705. 47. lap. — Nagykörösi krónika: 74. lap.

⁵⁾ Oklvtr. 137. 138. sz. a.

⁶⁾ Kecskemét v. tört. III. köt. Oklvtr. 173. sz. a.

lás legkiáltóbb színébe öltöztette. — Feleletre vonatott Kecskemét rögtön Károlyi Sándor által, s a hozzá küldött Varga István főbíró, Szívos János, Magó Mihály, Király István és Szabó Bálint előkelő polgárokkal együtt, a fejedelem további rendeleteig Szolnokban fogságra vettetett; — másfelől gróf Beresényi Miklós főtábornagy fenyegette a várost, s a mentekezés végett Nagyszombatba bocsátott Szabó János, Szántó István előjárók és Garai János jegyző általa letartóztatván, hat hétig fogságban tartattak. ¹⁾ A fejedelem Október 11-ről Egerben kiadott rendelete imígyen szól: „Mint hogy Kecskemét várossa lakossi sok rendbéli parancsolatinkkal nem gondolván, sőt nemzetséges igaz ügyünkhöz való természeti kötelességeket is megtagadván, az ellenségnek meghódoltanak s azzal az Hazánk szabadsága dolgának folyásában nem kevés akadályt tettenek; minekelőtte ezen cselekedeteknek nagyobb büntetését vennék, addig is assignáltatnak Tekintetes Nemzetes Bottyán János Grális fő strázsamesterünk Regimentyének egészen való megruháztatására; melyre nézve parancsoltatik nekik, az említett Regimentet, megírt Generális fő strázsamesterünk specificatioja szerint, minden késedelem nélkül ruházzák meg: különben ez ellen is ha cselekesznek, szófogadatlan hazafiúságtalanságoknak példás jutalmát fogják okvetetlen tapasztalni. Datum Agriae die 11-a mensis 8-bris A-o 1705. F. P. Rákóczy. mp. (L. S.) Paulus Ráday. mp.“ ²⁾

¹⁾ Szvit. könyv 1705. 47. 48. lap.

²⁾ Egykorú másolat Bottyán János tábornok eredeti aláírásával és gyűrűpecsétével hitelesítve — a város levéltárában.

Az emberséges Bottyán János, — kihez a fejedelmi rendelet intézve volt — annyi könnyebbitést engedett, hogy Nov. 1-én kelt meghagyásához képest, a kecskeméti harmincados, a város által e célra török kalmároktól vett posztót harmincad alá ne vegye, „minthogy azon vásárlás az nemes ország hadai szükségére lészen; — ezen parancsolatommal illető helyen számot adhat Kglmed.“ Ugyan e parancsolatból tudjuk: hogy „az fellyül meg írt vásárlásban annyi abának (posztónak) kell lenni, melyből nyolcszáz kilencvenhárom közkatonának való köpönyeg, dolmány és nadrág, azon kívül ötvenhét tisztviselőknék való köpönyegek kitellhesse- nek.“¹⁾ E bevásárlásról a város jegyzőkönyve imígyen emlékezik: „Az Németh Tábor megvá- rásáért, Méltóságos Generális Bottyán János Úr Nemes Regimene megruházására büntetésül reánk vetett Mundierung csináltatásához, hozattunk Szeged- ről 60 Bál Abát, mellyeknek hetét az Görög keres- kedőknek vissza adván, maradott kezünknel 53 Bál, lévén mindenik Bálban a takarójával edgyütt 28 vég Aba, téssen in summa 1,484 véget, computálván min- den egy véget 8 máriássával, az takaróját pedig 1 tallérjával, tett az ára 2,215 tallért, 2 garast, 12 dénárt.“ — És alább: „Fellyebb meg írt Abák áraban fizettünk réz pénzt 2,832 $\frac{1}{2}$ forintokat, adván minden máriás garasért két-két libertást, melyben lett kárunk 818 tallér, 2 garas, 12 dénár.“²⁾ — Kétszáz köpö- nyeget a város kész pénzzel váltott meg, fizetvén azokért fejr pénzben 592 forintot, vagyis 394 tal-

¹⁾ Egykorú hitelesített másolat a város levéltárában.

²⁾ Adókönyv 1705. 175. 176. lap.

lért és 4 garast ¹⁾; az itthon elkészített öltönyökhöz vászon béllésre költött a város 37 tallért, 2 garast és 26 dénárt; varatásért fizetett a szabóknak 71 tallért, 3 garast és 28 dénárt ²⁾; ezeken kívül 910 végabát készíttetlenül adván át, ahoz való béllés s egyéb kellékek és varatási költség fejében fizetett a város kész pénzben 695 forintot és 18 dénárt, vagyis 463 tallért, 2 garast és 18 dénárt ³⁾; végre megszámlolt a város s az eddig kiadottakon fölül még tartozásban maradt öltönyök megváltásáért fizetett 386 tallért, 1 garast és 18 dénárt, vagyis 579 forintot, 1 garast és 18 dénárt ⁴⁾; — összesen e megruházás került a városnak, a följegyezve maradt adatok szerint, a posztó vételnél a forradami rézpénzen vallott veszteséggel együtt 4,387 tallérba, 1 garasba és 24 dénárba, vagyis 6,580 rénes forintba, 3 máriás garasba, és 26 dénárba.

A német had kivonulása után Bottyán János főhadiszállása Kecskemét lett: innen üldözte Szegedig Herbeville táborát. Nagy és általános volt a város terheltetése, még az egyháziak sem kiméltetvén a beszállásolástól, minden irányban igyekeztek őseink az ellenök felgerjedt indulatok csillapítására. Móra Balázs kecskeméti ferences gárgyánt két városi előjáróval a fejedelemhez bocsátván, egy értékes persiai szőnyeget s fűszereket küldöttek ajándékba ⁵⁾; Vay Ádám udvari kapitány pártfogását két szép csikó

¹⁾ Adókönyv 1705. 175. lap, és Bottyán János eredeti nyugtája a levéltárban.

²⁾ Az adókönyvből kiszámítva.

³⁾ Az öltönyök átvételére s az ezred után szállítására megbízott Torkos Jakab őrmester eredeti nyugtája a város levéltárában.

⁴⁾ Szvitk. 1705. 66. lap.

⁵⁾ Szvitk. 1705. 48. 52. lap.

ajándékozásával szerezték meg ¹⁾; Károlyi Sándornak megküldék fejr pénzben a földesúri adót s ajándékkul egy paripát adtak ²⁾; Bercsényi Miklósnak hízott sertéseket küldöttek ³⁾; Bottyán Jánosnak, ki a városban betegeskedett, 266 tallért és 4 márvás garast készpénzben ajándékoztak, mely kerek számban 400 rénes forint értéke volt, ezen kívül egy pár karmazsin esizmával és fejérműinek való gyoicscsal kedveskedtek a becsületes öreg tábornoknak ⁴⁾; végül a jó siker leimádkozása végett, a barát atyák és prédikátorok közt 10 tallér és 4 garas, vagyis 16 forint alamizsnát osztottak ki. ⁵⁾ — A fejedelem, büntető rendeletének kibocsátása utáni napon, a két egyház parochiáit a beszállásolástól mentesítő védevelét ki is adatta ⁶⁾; de Bercsényi a város gyalog hadát Érsekújvárhoz Csajághi ezredéhez rendeli, s ezeken kívül még a szolnoki örséget is a három városból parancsolja kipótoltatni, — s azért Csajághi János ezredes a három város által múlt nyáron kiállítatni rendelt 400 portalis hajdú illetmény kiegészítettését ⁷⁾, Szabó Máté szolnoki parancsnok pedig az itteni várörséghez Kecskemétről 60, Körösről 30, Ceglédről 20 jó fegyveres gyalog kiállítását sürgeti. ⁸⁾ Csajághi ezredes egész ingerültségét kifejezi mind a városokhoz, mind Bottyán Jánoshoz intézett sürgetvényeiben, — emezt külön levélben kéri, hogy

¹⁾ Szvitk. 58. lap.

²⁾ U. o. 1705. 61. lap; Adókönyv. 175. lap.

³⁾ Szvitk. 51—69. lap. Adk. 163. lap.

⁴⁾ Szvitk. 49. 59. lap.

⁵⁾ U. o. 52. lap.

⁶⁾ Oklvttr. 139. sz. a.

⁷⁾ Oklvttr. 140. sz. a.

⁸⁾ Jk. 1702—1708. 458. lap.

a városokat eme kötelességük teljesítésére szorítsa, — „ha a bestye lélek kurafiai — ezek zárszavai Bottyánhoz intézett kurta levelének — az Német mellett tudtak insurgálni, tudgyák ide is hajdúikat küldeni.“ ¹⁾ S miután még rövid időn, ugyancsak Beresényi úr parancsából a három város újabban 600 hajdú kiállítására köteleztetett ²⁾, Kecskemét ekép rajzolja nyomorúságos állapotát Becsényihez intézett folyamodványában: „Méltóságos Fő Generális nagy jó Kegyelmes Urunk! — sok iga és nyomorúság közzé tétetett szegény Helységünktől most újjonnan kiállítandó Hajdúk iránt való Kglmes Urunk Ngod Méltóságos úri parancsolattyát Tekintetes Csajághi János Colonellus Urunktól nagy alázatosan értvén, igyekeztünk azon Hajdúságnak tehetőségünk szerint való kiállításában, az mint is nagy nyomorúsággal, egymásnak zaklatásával, már némely részét ki is állítottuk, de az rajtunk levő s erőnk fölött való terheltetés, sokfelé való distraháltatásunkkal minden tehetségünkből annyira enerváltattunk, hogy majd alig van már kezünket is mire vetnünk, mivel az őszi erőtlenségből történt esetünkéért, (kinek Isten s ember láttya, okai nem vagyunk) Kglmes Urunk eő Fejedelemsége Méltóságos parancsolattyából, Tekintetes és Nagyságos Bottyán János urunk eő Nga 14 zászló allya seregekből álló Regimentét minden munderiumokról kelletrvén contentálnunk, kéntelenítettünk feles Ezerekből álló summát (mellyel az mai napig is restálunk) interesre felkérnünk; sőt az elmúlt tavasszal ugyan Kglmes Urunk

¹⁾ Jk. 1702—1708. 455. lap.

²⁾ Oklvttr. 143. sz. a.

eö Fejedelemsége kglmes parancsolattyára Tekintetes Vay Ádám Urunkkal lött alázatos egyezésünk szerint, az nemes ország kívántató szolgálattyára praestált 290 Hajdúink fegyverünknek nagyobb részét elvivén, az mi megmaradott, éjjel nappal az pusztákon portázó jobbágy társainknak is kevés lévén, ekképen bár elhallgassuk az szüntelen való quártélyos tartást, szekerezést és sok külön-különféle szolgáltatot, kik is erőnk felett terhelnek bennünket, mind erőnküből, tehetségünküből és fegyveréből az szegénység megfogyatkozván s nem lévén kezeket tellyességgel mire vetni s mivel menekedni, már kén-teleníttetik minden éjszakánként Helyünküből kiszál-lani s esendessebb helyre magát recipiálni, mely erőnk és mások felett való terheltetésünkben ha vala-mely alleviatioval s ezen tőlünk kiállíthatatlan Haj-dúk iránt relaxatioval nem méltóztatik nagy jó Kgl-mes Urunk Ngod szegény ügyefogyott alázatos szol-gáihoz lenni, tapasztalható romlás s végső pusztulás követi szegény Helyünket.“¹⁾ — De úgy látszik ez is foganat nélkül maradt; mert miután Herbeville magát Erdélyben Rabutinnal egyesítvén, a tarto-mányt visszafoglalta; Károlyi az erdélyi határon, Bercsényi a bányavárosokon s Bottyán dunántúl működött, — ezer német kijövéen Erdélyből, a rácok felültetésére Arad felé tartott, — nemesak a múlt nyá-ron kirovott 400 s az imént megrendelt 600 portális hajdú kiállítására, hanem a rácok kiütése felől mind-inkább megújuló rossz hírek miatt, a három város és többi községek fejenkinti fölkelésre köteleztettek.²⁾

¹⁾ Eredeti fogalmazvány a város levéltárában.

²⁾ Oklvttr. 144. 146. 149. 150. sz. a.

Emlékezetre méltó ez időből még azon esemény: hogy miután a Szeptember hónapban Szécsényben tartott nemzetgyűlés az országos felkelést „Magyarország szövetséges rendei“ cím alatt szentesítette s e szövetségre megyéket, városokat, országnagyokat és magát a fejedelmet is feleskette, — a három város — mely akkor községileg a törvényhozásnak tagja nem volt — utóbb külön fejedelmi rendelet által a szövetségi eskü letételére utasított, sőt Bercsényi úr parancsából felesketett összes lakosaik névjegyzéke a három város pecsége alatt felterjesztetni rendeltetett. ¹⁾

Midőn November első napjaiban Bottyán János Kecskemétről dunántúlra vitte hadait, Zana György ezredest hagyta maga után parancsnokul, saját ezredével, alá rendelvén a három város fegyveres népét, a Kecskeméten tartózkodó szegediekkel együtt ²⁾; tehát e vidék ismét kellő védsereg nélkül hagyatván, a bácskai rácok kiskúnságra törtek, a fülöpszállási és szabadszállásiak juhait falkástúl elrabolták s az utánuk esett két községbelieket lesbe szorítván, közülök 48 vagy 50 embert levágtak: 200 lovas martalóc hajtotta az elkapott juhokat, midőn a két helység népe azokat üldözné, a lesbe vonúlt 400 gyalog hátul rohanta meg őket, és „csak úgy rontották mint a káposztát.“ ³⁾

XI.

1706-ik évben túladunán, a bányavárosokon, és Erdélyben folyt a háborúzás; dunatiszaközén Eger

¹⁾ Oklvttr. 141. sz. a.

²⁾ Jk. 1702—1708. 456. lap.

³⁾ Oklvttr. 145. sz. a.

és Szolnok őrsége s a három városnak ezer lovas és négyszáz gyalogból álló fegyveres népe örködött Szeged és a rácok beütései ellen; ezek azonban, miután múlt őszön Bottyán János tábornok egész Bácskaságot fölégettette s kiraboltatta, vesztettek.

Már ekkor a hadélelmezésben is nagy könnyebülés állott be: mert nemcsak Károlyi Sándor Február 13-ról Miskolcra küldött levelével biztatja a három várost, hogy a fejedelem irányukban már kiengesztelődött; hanem egyszersmind arról is biztosítja azokat, hogy a mely seregosztály errefelé Bottyán tábornok után indul, országos költségen fog élelmeztetni ¹⁾; utóbb pedig Márt. 20. a megyei szám-tételre bekivátnatnak a községektől mindennemű kiszolgáltatásokról nyugták, melyeket a fölkelés kezdete óta tettek, sőt még a nyugta nélküli kiadásoknak is községi pecsét alatti bejelentése, hogy azok az országos kincstárból megtéríttethessenek. ²⁾ Febr. 24-ről Egerben kelt rendeletével a fejedelem néhány ezer lovat szedet, melyből Kecskemétre 70 darab van kiróva, de világosan mondja a városhoz intézett rendelet: „melly köz vitézlő rend számára való Lovaknak az árra — Hűségteknek in instanti per flor. rhen. 25. exolváltatni és Hűségtek előtt az ország számára meg is bélyegeztetni.“ ³⁾ Márt. 27-én pedig oda utasítja a fejedelem Kecskemétet: hogy Smaili és Achmet nevű török kalmároktól hadai számára bevásárlott kétezer kész köpönyeget és hatszáz nadragot, melyek a városban lerakva vannak, szállit-

¹⁾ Jk. 1702—1708. 482. lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 496. 519. lap.

³⁾ Eredeti a város levéltárában.

tassa rögtön Egerbe, „bizonyosak lehetvén benne, a kik ide hozzák, érdemlett jutalmok meg lészen.“¹⁾ Végre Junius 24-kén rendeletet bocsát a fejedelem Pestmegyéhez, melyben meghagyja: hogy miután a három város minden háztúl fegyverrel szolgálja a Hazát, igazságosnak látja, hogy a rajtok megforduló hadak élelmezésével ne terheltessenek; rendeljen tehát ide a megye egy alkalmas élelmezési biztost s az által gondoskodjék a hadak itteni kitartásáról.²⁾

A magyar fegyverek e közben kiválólag túladdunán szép sikert arattak, rendelet bocsáttatott tehát Rabutin tábornagyhoz Bécsből Erdélybe: hogy a kezénél levő várakat jó állapotban hagyván, jöjjen ki Magyarországra s itt Szolnokon és Budapesten át túladdunára átkelvén, Stahremberg hadaival egyesüljön. Sürgető volt a parancs, de aratás előtt teljesíteni nem lehetett, mivel az új termésig ez útjában a katonáknak lovastúl együtt éhen vészett volna. Julius közepén a békealku ismét megszakadván, Rabutin csakugyan megindult. Előbb Nagyváradot megerősítette, őrséggel és élelemmel ellátta, azután Csongrádnál a Tiszán hidat veretvén, a jobb parton jött fel Szonokhoz, melyet magyar őrsége felgyujtván elhagyott. Rabutin előtt Károlyi Sándor mindent fölétetett s a lakosokat is egy lábíg eltakarította, Szolnokot a német had kissé kijavítván, őrséget vetett bele, azután Eger alá vonúlt, melyet hasztalan kért fel. Látván e közben Rabutin, hogy a magyarnép maga is versenyt pusztít a fölkelő hadakkal s az élelmet elásván, fölkelhető vagyonával mindenütt elfut előle —

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Egykorú másolat a város levéltárában.

boszúságában Miskolcot fölégette, azzal fenyegetvén az egész vidék népét, hogy mindent elpusztít, ha vesztég nem marad. Ezután Kassa alá vonúlt, azt ostromolta siker nélkül; majd a tokaji szőlők termését foglalta le, hol az édes szőlőfürtök és must élvezete s az őszi derek tizedelték hadait. Végre a lakosaitól elhagyott Debrecenbe szállott, honnan a téli fagyon, félmeztelen éhes hadával, Szolnokon át 1707. Január 21-kén érkezett Pestre.

E kóborló hadjárat alkalmával Rabutin háromszor közelítette meg Kecskemétet s a szegény városi nép mindannyiszor fölkeltetett, kimozdított, egy lábíg kiköltöznie kellett. Nem merészelte most a város áthágni a szigorú rendeletet: engedelmeskedett. Dunatiszaközén s túlatiszán folyvást száguldoztak a város lovas küldöttei, városról városra, helységről helységegre tudakozták a német tábor mozdulatait s hozták a hirt a rémült népnek. Október 20-ról a gyöngyösi tanács válaszol a kecskemétiiek levelére, melyben írja, hogy bizonyos hirt nem küldhet, mivel emberei most járnak utána; hanem Dévai Pál kapitány levele szerint a német a szerencsi mezőben vesztégel, minden szándéka Buda felé levén.¹⁾ Ötödnapon ismét Gyöngyösről írják: „semmi bizonyost nem írhatunk az Németh Ellenségnek szándéka felől; hanem értjük ugyan, hogy Tokajnál volna, az ott való hegyeket szedvén, és a Tiszának felén már hidat kötött volna, merre s mely felé szándékozik, Isten tudja, mink mindazonban csak nagy félelemben vagyunk, hogyha erre találná útját Buda felé venni,

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

újabb futással bennünket meg ne keserítsen.“¹⁾ November 3-án a jászberényiek írják Kecskemétre: „— Fürednél által jött az Német és Budának megyen. Tegnap egy része által költözött a Tiszán, melyek ha ugyan úgy vannak, nem is vélhetjük tréfának, a szomorú futásra ujabban bele lépünk, csak szalad-hassunk.“²⁾ December 13-ról Poroszló város tanácsa eképen ír: „Az Tiszán túl levő Német ellenség felől sokan sokképen szóllanak, de nem méltó, hogy emberséges emberekkel communicáltassék, mivel-hogy talán csak oly ember is nem találtatik, az ki megnézné őket; hanem Kassa felől való visszajövetele s az Tiszán által való menetele után, az midőn szomszédságunkban levő helyeket, úgymint Egyeket, Füredet, Szőlöst, Szentimrét, Derset felprédálta, annak házait földre lerontotta, vermes élettyét, mezőben levő takarmányát elhordotta, népét, az kit Maros melléki Rácز fogott el, levágta, mert az Duna melléki Rácز nem vágta le, sőt elkisért sokakat, akkor akadván egy szőlősi szegény ember valamely Rácز Kapitánynak kezében, — az közelebb múlt Szerdán haza érkezvén szegény jámbor, bizonyosan Debreczenben lenni és az körül való helységekben mondja az Németet, — onnan kiindulása felől említett urától azt értette, hogy ha az idő keménykedik, vagy az Tisza beállana, egyenessen Buda felé venné uttyát, ennél bizonyossabbal Kglteket nem tudósíthattuk.“³⁾

Dunatiszaközének kormányzó tábornokává ez évi tavaszon a fejedelem idősb gróf Barkócy Ferencet

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

³⁾ Eredeti a város levéltárában.

nevezte ki, ez azonban eleinte másutt levén elfoglalva, Jun. 22-ről Érsekújvárbán kelt levelével értesíti a három várost, hogy még nem jöhet itteni állomásra, hanem maga helyett ideiglenesen Zana György kapitányt küldi a városok hada élére ¹⁾, beigtattatása a gróf tábornoknak nagy ünnepéllyel történt Aug. 21-kén a maklári mezőben, melyre a három város is hivatalos volt ²⁾; minthogy pedig Rabutin már ekkor megindult s a vele csatlakozás végett Nehem péterváradi és Löffelholtz aradi német tábornokok a rácokat mindenünnen gyűjtötték, különösen Kecskemétre gondot kellett fordítani, nehogy erre kiesaphassanak. Augusztus első napjaiban tehát gróf Barkócy Ferenc személyesen megjelent Kecskeméten, az egész város fegyverfogható népét fegyverbe állította, és Szűcs Farkas kapitány parancsnoksága alá helyezvén, a várost hadi lábra tette, árkait megerősítette, bejárásait hármon kívül mind elsáncoltatta, a három kapura 20—20 fegyveres őrt állíttatott, a vidékre alkalmas kémeket küldött, a ki- s bejárást szorosan szabályozta, és a nevezett kapitánynak tizenegy pontból álló írott utasítást adott ³⁾; de Rabutin közelítésekor, ily nagyobb és rendszeres haderő ellen a város gyarló sáncai sikeres védelem reményén kívül esvén, a nép általános kiköltözésre utaltatott. Augusztus 24-kén történt ezen első kimozdulás, és 46 napi bujdosás után, a Mátra mellékéről Október 8-án tértek vissza őseink városi hajlékaikba. Károlyi Sándor tábornagy, szolnoki tá-

¹⁾ Jk. 1702—1708. 544. lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 593. lap.

³⁾ Jk. 1702—1708. 567. lap.

borában 1706. Aug. 26. kiadott nyiltlevele eképen értesít e kiköltözés körülményeiről: „Minthogy Kecskeméth és Körös várossinak lakossi kéntelenítették az Ellenségnek feléjük való közelítésének okáért lakóhelyekből kibontakozni és feles jószágokat házoknál kellett hadni; kihez képest Kglmes Urunktól kiadott Generálisi Authoritásombúl parancsolom Kglmes Urunk eö Nagysága minden renden lévő Vitézinek, hogy az meg irt két Városbeli lakosoknak elhagyatott jószágát Bótyyában és vermekben s asztagokban felverni, földből felásni, csépelni, nyomtatni, vagy más egyéb módon, elhagyott jószágokat dúlni, prédálni, senki, életek s fejek és jószágok elvesztése alatt meg ne merészellye próbálni; másként valaki meg merészel próbálni és elkövetik, minden kegyelem nélkül, akár tiszt, akár közkatona légyen, felakasztatik.“¹⁾ A város jegyzőkönyve pedig eképen említi ama bujdosást: „Anno 1706. die 24. Augusti az Méltóságos Urak parancsolattyára kényszerítettven közönséges Lakosinkkal Helységünkől kibontakozni. — Die 31. Aug. Erki Berekben az Tarna mellett megszállván. — Die 7. Sept. Dózsánál levő táboron. — Die 11. Sept. érkezvén Markaszhoz. — Die 15. Sept. a fügedi mezőben. — Die 16. Sept. Gyöngyösön. — Die 17. Sept. Tasi Bereknél. — Die 30. Sept. az Tisza melléken bujdosott atyánkfiái Tasra érkezvén. — Die 6. Oct. a sági mezőben. — Anno 1706. die 8-a mensis Octobris azon bujdosásunkból vissza térvén Helységünkbe.“²⁾

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Számvitelikönyv 1706. 75—80. lap. — Ezen első bujdosás nyomorúságairól érdekes jegyzeteket tartott fön a kecskeméti róm. kath. egyház ezen évi Anyakönyve is (1678—1712. kötet). Október hónapról ezt

A második futás Rabutin újabb közeledésének hírére November 8-kán történt és tartott 13 napig, — melyről a város jegyzőkönyve így emlékezik: „Pro Memoria. Anno 1706. die 8-a 9-bris újabb siralmas bujdosásra az őszi hideg esőben kényszerítettén. — Die 11-a 9-bris Vacson. — Die 15-a Szecsőre érkezvén. — Die 16-a Szentmártonkátán. — Die 19-a et sequentibus visszatérvén. — Azon második bujdosásunkból helységünkbe érkezvén 21-a ejusdem.“¹⁾

A német tábornak Debrecenből Szolnokon át Budapestre költözésekor bekövetkezett a legsanyarúbb harmadik futás is, a legkeményebb tél közepén, miről eképen szól a város jegyzőkönyve: „Die 14. Januarii (1707.) Az Német Ármádiának Szolnoknál lett általköltözése nagy félelmet okozván, az Méltóságok parancsolattyára harmadszori kibontakozásra kényszerítettén, Baracsi pusztára kinyomultunk; az holott egy hétig hideg déren és fergetegen szekérhátton nyomorogván, die 20-a ejusdem tértünk hajlékunkban.“²⁾ — E harmadik futásban a nép egy része más irányban, a közeli Tisza mellé vonúlt, Magó

írja be a tiszteleltre méltó gondos ferenc-rendi szerzetes atya: „Die 18. Octobris introduxi Pr. Stephanus Solnay mulierem, ejus infantem nomine Elisabetham baptisavit Pr. Nicolaus Nagy ad Fligedinum circa oppidum Gyöngyös, dum civitas Kecskemétiensis debebat exulare. — Anno Dni 1706. 7. Sept.“ — Továbbá 1706. November kezdetén a lap fölött: „Nomina eorum quos in peregrinatione Oppidanorum Kecskemétiensium anno 1706. a die desolationis Augusti 24. usque ad reditum factum Octava Octobris, diversis in locis baptisavi ego Fr. Nicolaus Nagy.“ — És ugyanazon lap alján: „Baptisavi praeter hos, quorum nomina non sunt adscripta, vel enim erant abortivi et ad mortem proximi, vel non erant hujus Parochiae, sicut nec illorum nomina (cum sint ignota) annotare possum, qui in aliis locis, ab aliis sacerdotibus, vel laicis hominibus, occasione sic exigente sunt baptisati; horum ergo et illorum nomina opto ut liber praedestinationis Divinae adscripta retineat. Amen.“

¹⁾ Szvk. 1706. 82—84. lap.

²⁾ Szvk. 1706. 89. lap.

Mihály és Csaba Mátyás előkelő polgárok vezénylete alatt, kiket a költözködő német tábor portyázói mindenükből kifosztottak. 1707. Január 20-kán Tisza-Sasról kelt levelökben a nevezett Magó Mihály és Csaba Mátyás így írnak Kecskemétre: „Szomorúan jelenthetjük Kgylteknek, Istennek reánk bocsáttatott ostorát s látogatását, az Ellenség minékünk semmi javainkat nem hadta, minden járó marháinkat elhajtotta, szekereken való jószáginkban prédát hányt, valamit szeretett semmit el nem hagyott, magunk csak az rajtunk levő ruháinkban maradtunk; ez az Istennek kegyelme hozzánk, hogy egy személyt is közülünk rabságra az Ellenségnek nem adott. Mint-hogy másoknak segedelme nélkül sehova sem mehetünk; kérjük Kgylmeteket szeretettel, haza szállításunkban legyen Kgylemetek segítséggel.“¹⁾

Teljesítve lön tehát a fölkelő magyar hadak részéről gyakorlatba vett portyázó hadjárat ama kcserves szabálya: hogy a nép elfusson, házait elhagyja, értékesb holmijét elvigye, gabonáját elássa, el nem vihető takarmányát fölégesse; hogy eképen az ellenség éhen és fagyon nyomorogva pusztuljon, a magyar had által pedig szünetlenül előzve és oldalazva, üldözve és csapdoztatva fogyasztassék: — bekövetkezett egyszersmind e hadviselés átka is, mely a kizaklatott népet megtizedelte s vagyoniilag tönkre tette, az elfutott nép házait Rabutin hada boszúságból fölégette, vagy ha beszállott azokba, fejére gyújtotta a magyar katona. Önmegadással engedelmeskedett a magyar nép fejedelme szigorú parancsának s „Az akkori császári

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

tábornokok levelei telve vannak bámulattal „e nép makacs gonoszsága felett;“ falustól elfutnak, úgymond, előlünk, gabonájokat, barmaikat elrejtik, szénájokat, szalmájokat elégetik, s mi koplalhatunk üresen hagyott házaikban, ha a szünet nélkül rajtunk portyázó kuruczok ezeket is fejünkre nem gyujtanák. Katonáink, lovaink, — fegyver, éhség, hideg miatt hullanak.“ ¹⁾ E cél tehát elérve lön: Rabutin hada több kárt vallott emberben és baromban, mint ha néhány véres csatában vereséget szenvedett volna, midőn éhesen, rongyosan, és dermedezve Budapestre jutott; de drága volt e nyeremény, mert ennek árán a magyar nép lakta fél ország ment veszendőbe.

Szerencséje volt Kecskemétnek, hogy ide a német had be nem szállott, sem a rácok időközben rá nem csaptak; e szerencsét azonban leginkább azon körülmény fejtí meg: hogy a múlt évi őszön Herbe-

¹⁾ Thaly Kálmán: Bottyán János élete. 145. lap. — Az ekkor Budapestre megérkezett Rabutin elsanyart német-dán hada állapotát jellemzi a következő egykorú latin gúnyvers: „Status Militiae Rabutini-
anae ex Transylvania redeuntis. A-o 1707.

Nemo Pestini Pestem regnasse negabit,
Testes cum misero milite, bos et equus.
Quale bobus foenum, caudae testantur equorum,
Tale et equi pabulum: ligna, palusque fuit.
En plus, tanta fames, dixit miserandus equellus,
Boscule te video jam periisse, voro.
Quid faciunt currus? faciunt pro milite flammam,
Ne prorsus pessum corpore nudus eat.
Non tempus, oh nude favet! miser undique miles
Extremum bursis dum vale Buda dedit.
Sed nondum finis; recubat sine tegmine miles,
Flat Boreas, fames est, sunt sine fine nives.
Ni coram videas, videbis talia stulte,
Expertis etiam non erit ulla fides.
Adsis, te plus bos et equus per signa docebunt,
Absens quam possis credere mille viris.
Herba venit, stat ver, per Martis signa cohortes
Nonne ciebuntur; quod tibi miles erit.
Jam scio: nudus eras veniens, sic nudus abito;
Pro dono satis est, quod tibi charta dedit.“
egykorú másolatról.

ville átvonulásakor Kecskemétre kirovott 20,000 forint valahára teljesen le volt Szegeden fizetve. Báró Globitz szegedi parancsnok még 1706-ik évi nyáron rabúl, megvasalva nyomorgatta Szentkirályi Pál, Mészáros János és Szabó István kecskeméti kezeseiket, mivel ama kirovás egy része még hátralékban volt, a város pedig eltiltatván, fizetni nem mert ¹⁾; csak mintán Julius 20-án a fegyverszünet lejárt s a békealku ismét megszakadt, kezdett gondoskodni a város szegedi kötelezettsége beváltásáról: a pénz lelön fizetve, és Október 4-kén báró Globitz Kecskemétet oltalomlevéllel látta el, melyben a város lakosainak háborgatásától mind a német, mind a rác hadakat szigorú büntetés terhe alatt eltiltotta. ²⁾

XII.

1707. Január 1-én a fejedelem Rozsnyóra hívta az országtanácsot, az ónodi nemzetgyűlés tárgyait előkészítendő; Január 18-án nyílt meg a tanácskozás, miközben Erdély rendei Mart. 28-ra Marosvásárhelyre, a fejedelem beigtatása végett, a magyarok pedig Május 1-re Ónod tájékára hivattak össze; Február 3-án rekesztetett be a rozsnyói értekezlet, innen a fejedelem visszament Munkácsra, hol néhány lengyel úrral még az országtanács tartása előtt, s most úgy látszik még egyszer találkozott.

,Az alatt míg Rákóczi velök Munkácson időzött, Károlyi Sándor a télnek közepette szerencsét próbált

¹⁾ A kezesek siralmas panaszai a város levéltárában levő eredeti leveleikben.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

a folyvást ellenséges indulatot tanúsító rácok ellen. Februárius 18-án válogatott lovasságával „nagy fergetegben, úsztatva“ költöztén által a Tiszán, 20-kán Makóra, 21-kén Csanád alá érkezett, hol már gyalogait és ágyúit találta. Huszonnégy órai kemény lötetés után a hely feladta magát. Őrségéből a kapitányt — Gyurkónak hívták — Károlyi Szegedre bocsátotta, a többit török jobbágyságára, által a Maroson. Másnap a hely sánczainak feldúlása után visszament Makóra, hol a zsákmány kótyavetyéjéhez látott. — Károlyi ugyanekkor hadai részével a nagylaki sáncot is elhamvasztotta s onnan Belényes és Halmágy vidékére vitte hadait nyugalomra, mert a fejedelem Mart. 19-én értésére adta, hogy „az Arad ellen való törekedésnek sem módját, sem idejét nem látja“; más részen Károlyi meghagyásából Berthóti István Bácskaságra rontott, — mire a bácskai rácok Kecskemét rémséges feldúlásával válaszoltak. ¹⁾ Mondjuk el az iszonyú pusztulás részleteit.

Megfoghatatlan gondatlanságot, vagy épen készakarátú elhagyatását kellene feltételeznünk a városnak, — ha szóhagyományból nem értesülnénk arról, mikép a szomszéd Nagykőrös város lévén ekkor a rácok beütése által fenyegetve, a kecskeméti fegyveresek is annak védelmére siettek, — és így e város teljesen magára hagyott védtelen állapotban volt. Április 3-ra viradt böjt negyedik vasárnap kora reggelén, kétezer lovas és egyezer gyalog fegyveres rác rohanta meg a várost. Szóhagyomány beszéli: hogy a rác előbbi napon kémét előre küldvén, a sereg

¹⁾ Szalay: VI. k. 389. 395. 400. lap.

hosszú éji úttal óvatosan közeledett a városhoz: éjféltől után egy tanyájára menő lakost a határban elfogott s magát az által kalaúztatta. Midőn a hajnali harangszót a város közelében meghallották, gondolkozóba estek: vajjon nem árultattak-e el, s nem lármaharang kongattatik-e? de a fenyegetve vallatott kalaúz által felvilágosíttatván, bizton haladtak tovább. A város alá érkeztén, mivel az védelemre számított árokkal övezve s keményfa rácsozatú kapukkal ellátva volt, — a halasi országút s egyik főutca nyílásán levő kaput fejszékkel bevágják s eget hasító rivalkodással berontanak. Egy rész a város kapuit elállja, más rész a piacot elfoglalja, a falazattal körített templomokat körülveszi, — többi szétoszolván, kor és nem különbség nélkül gyilkol, pusztít és rabol. A riadásra Csaba Mátyás előkelő polgár fegyvert ragad s a város nyugati részén mintegy kétszáz főnyi csapatot rögtönözvén, a megoszlott rablók ellen utcai harcot áll; de a ráfelesedett rácok rohamát ki nem tarthatván, hátrálni kénytelen, az elszánt kis csapat a városból kinyomatik, s kívül egy árokba szoríttatván, néhány órai keseredett véres küzdelem után egy lábíg felkoncoltatik. Tömeges ellenállásról többé szó sincs, — a ráchad kénye szerént rabol és gyilkol. — Böde János a város ősz főbirája, saját házánál megrohantatván, védtelen rejtekéből elővonatik s buzogányok és dorongokkal kegyetlenül agyonverettetik. ¹⁾ Szivos János ta-

¹⁾ A róm. kath. egyház anyakönyvében (1678—1712. évekről kötet 2-ik lap belső felén) feljegyezve áll: „Item dum haec Matricula conscribitur accidit ad annum 1709. (1707. helyett) immane illud facinus Rascianorum, quo recrudescente (ámplius fatali peste vel caeteris belli malis) Opidum Keeskemét consumtum est; hac calamitosa tempestate Bede

nácsbeli, templomba menő útjában gyilokkal a falhoz szegeztek s halálos döfések közt lerogyott ősz atyja védelmére siető fia egy rác által agyonlövettetik. — Gulácsi Tamás kecskeméti előkelő lakos s Pest-megye főjegyzője, az első riadás után azonnal siet a város kapuja védelmére, de ott elfogattatván, két kalugyernek átadatik s utóbb a táborban torka metszésével leölettetik. — Sáfár Péter tiszteletes ősz polgárt lekötözvén, löporral behintve agyongyújtják. — Szőke Gergely fejét iszonyú fúróval a földbe szegezvén, kinos halállal kivégzik. — Sárközi István üstökét dorongra kötik s nyakát küszöbre vonva, fejszecsapásokkal fejét veszik. Vezetőik voltak a martalócoknak ekkor ama haza szökött rác cselédek, kik valaha Kecskeméten szolgálatban lévén, a vagyonosb házakat egyenkint ismerték s azokra társaikat rájuk vezették. Hol a rejtett arany és ezüst holmit fel nem találták, a háziakat megkötözve kinozták, összeverték, újjaik közeit befürésztették, vagy a városon kívüli táborhelyre kihurcolván, ott a bakó szerepére vállalkozott kalugyerek által halálra kinoztatták. ¹⁾ Ezeken kívül számos előkelő embert, különösen öregeket, részint kegyetlenül legyilkolnak, részint asszonyokkal, hajadon leányokkal, ifjakkal s gyermekekkel együtt rabokúl elhurcolnak. Ugyanekkor a városban áruikkal időző török kal-márok értvén a veszedelmet, málháikat gyorsan összerakják s Nagykörös felé futnak; de a ráchad

extrahitus ex furno, et more pecudis, truncis et clavis ...“ — Székudvari János versezete, és a város számveteli könyve szerint Bede János ekkori főbíró valósággal a rácok által gyilkoltatott meg.

¹⁾ Székudvari János és Nagykörösi krónika. 83. 84. lap.

által észrevétetvén, néhány száz lovas utánuk iramodik, őket a városon kívüli szőlők közt beérik, ötvenkettőt levágnak, portékáikat s pénzüket elszedik, csak három marad súlyos sebbel életben a küzdelem terén. ¹⁾ — E közben gyors futár érkezik Nagykőrösre, honnan Szűcs Istók kecskeméti hadnagy saját csapatával s szomszédi segéllyel visszaérkezik, a még dúlóval foglalkozó rácok utócsapatát a városból kiveri; — mely ekkor a várost több helyütt felgyújtja s a már zsákmánnyal megrakott szekerekkel s előre hajtott foglyokkal elrobog. A Nagykőrösről érkezett segély nélkül, valószínűleg az egész várost elpusztítják s gyámoltalan népét leölik.

Az 55 török kalmár kivételével 396 halottja lett a városnak, úgymint 266 gazda, 6 nő, 14 fiú, 12 leány, 48 zsellér, 26 rideg, 24 jövevény; rabul elhurcoltatott 155 egyén, t. i. 62 gazda, 12 asszony, 28 fiú, 16 leány, 12 zsellér, 15 rideg, 10 jövevény; özvegy lett 102; árva 544; sebesült 128; — elraboltatott 899 ökör, 562 ló, 300 darab szarvas marha, 88 kocsi, 126 szekér; — leégett 90 ház, 7 malom; a megégett és elrablott házi jószág 230,812 tallérra becsültetett. ²⁾

Az elhullott és legyilkolt városi lakosok a róm. kath. és reform. templomok köfalán belől takarítottak el, 30—40-kint tétetvén egy-egy sírgödörbe; a

¹⁾ Székudvari János versezete és a szegedi török biztosok levele 1707. Apr. 6-ról Kecskeméthez; utóbbi eredeti a város levéltárában.

²⁾ Székudvari János ekkori reform. tanár versezete: „Sűrű siralmokkal rakott Jajhalom“ stb. lásd az oklevéltárban. — A róm. kath. egyház anyakönyvében egykorú jegyzet 1707. Apr. 3. napjáról. — Blahó Vince ferences atya egyházi beszéde 1772. nyomt. Nagyszombatban 1775. — Egykorú kimutatás és levelezések a város levéltárában. — Nagykőrösi krónika 83 lap.

lemészárlott török kalmárok és a küzdelemben ellhullott rácok a város keleti részén, a szőlőskertek vonalán egy elkülönített téren ásattak el, mely kised négyyszögű terület maig is „R á c t e m e t ő” nevezetét viseli. ¹⁾

Az életben maradt előljárók és lakosok, rab-ságra hurcölt véreik kiváltásán fáradoztak: a szegedi és péterváradi várkapitányokkal e végett tüstént közlekedésbe bocsátkozván; egyik feltételül szabatott: hogy minap Berthóti István hada által Bácskából elhajtott rác foglyokat a kecskemétiak keressék ki s bocsássák vissza. Május 9-én a péterváradi parancsnok már 110 kecskeméti rabot kikerestetett s az életben levőket Szegedre kísértette; azok közül azonban négy mint időközben elhalt, két hajadon Martonoson, egy Osztrován férjhez vétetett, három megszökött, kilenc haza bocsáttatott vétetik fel a névjegyzékbe; Május 22-kén sürgeti a szegedi parancsnok a letartóztatva levők kiváltását; Junius 9-kén pedig 15 napot tűz ki, mely idő alatt az ismételve közlött névjegyzék szerinti rác rabok kiadatásával a kecskemétiak kiváltassanak, mert közülök többen súlyos betegségben sinlenek. ²⁾

Kecskemét e rémséges veszedelmét nemcsak minden egykorú s utóbbi történetíró borzadva említi; hanem az osztrák és török udvar közt is nevezetes diplomatai kérdés kerekedett abból: — akkoriban ugyanis alsó Magyarországon legnépesb s leglátogatottabb vásárok levén a kecskemétiak, számos török és lengyel kereskedő látogatta ezeket, külön-

¹⁾ Most a róm. kath. egyház használatában, búzaszentelő hely.

²⁾ Eredetiek a város levéltárában.

féle üzletük jövedelmes haszna végett. 1707-dik évi tavaszfélen egy sereg török kalmár jelentkezett a szegedi parancsnok báró Globitz előtt ¹⁾, hogy idejöttek biztosítására nekik oltalomlevelet adjon; tudtokra adta ugyan a nevezett parancsnok, hogy Kecskemét a kurucok kezében levén, itt az ő levele őket eléggé nem védheti, s figyelmeztette az előttök is tudva levő rablásokra, miket az e vidéken barangoló rácok elkövetni szoktak; de a nyereséget áhító törökök azt felelték: csak adjon levelet, övék leend a veszély, ha történni fog. Kaptak tehát tetszésök szerinti védlevelet, s bár ekkor ismételve figyelmeztetéstől őket a parancsnok arra, hogy a vásár idejénél tovább e gonosz vidéken ne tartózkodjanak, azok mindazáltal hat egész hétig kalmárkodtak Kecskeméten, mint üzletökre hasznos árasztó népes helyen. A bácskai rácok megszagolván a számos tagból álló kalmár kompániának Kecskeméten létét, bevárták míg portékáikat nagyobbára pénzzé teszik s ekkor véletlenül megrohanván a várost, mint említők, rémségesen kifosztották: a riadás alatt holmiöket fölszedve futásnak indult török kalmárokat is leöldösték, minden pénzüket és portékájokat elszedték. Erről a nándorfejérvári pasa értesülvén, nagy lármát ütött, a karlovici béke megtörését hánytorgatta, majd készen nyilatkozott az osztrák alattvalók elleni visszatérésre, de csaknem egy évi versenyzés után, a török kalmároknak Kecskemét pusztulásakor szenvedett káruk 1708-ban, diplomáciai kiegyenlítés útján aké-

¹⁾ Wagner Katonánál XXXVII. pag. 522. Wirmont-nak nevezi; de hibásan: mert ez csak 1707. végén váltotta fel Globitzot, mint ennek ez évi Okt. 29-ről kelt utolsó védlevele s amannak Novemb. 24. ide küldött első levele mutatja — az oklevéltárban.

pen téríttetett meg: hogy minden magyarvégvidéki s bácskai rác család egy forintot, a rablás elkövetésében részvevők pedig azok, illetőleg örököseik részekre két-két forintot fizetni köteleztettek. ¹⁾

A Kecskemétről elhurcolt rabok közül mintegy negyedrészt odavesztett, vagy hurcoltatás közben elhalt, a város pedig egész éven át fedezetlenül, saját gyarló erejére hagyatva maradt. Kénytelenítve lön tehát Szegedre is adózni, hogy ha már saját feleitől védelmet nem várhat, elleneitől békét vásárolhasson. 1707. Okt. 29-kén báró Globitz védlevelet is adott a rác és német ellen, melyben a városiakat a császár hűségére visszatért alattvalóknak nevezi ²⁾; a fejedelelemhez nyújtott közös folyamodványban pedig a három város azt kéri: hogy az átkelő hadak országos költségen éllemeztesse, és oltalmukra legalább öt kompánia gyalogság adassék, mert az ellenség által ki vannak pusztítva s védsereg nélkül magukat fenn nem tarthatják: mire a fejedelem November 16-kán Sárospatakon kelt s aláírásával hátíratolt határozatával folyamodókat Beresényi úrhoz utasítja. ³⁾ November 24-én Kecskemét megint Szegedre fordul, de mivel 60 császári tallérnál többet fizetni nem bír, az új parancsnok Wirmondt gróf által, hűségének méltánylása mellett figyelmeztetik: hogy ő felsége a császár iránti hűségét gyakrabban és nagyobb mérvben teendő fizetésekkel s minden fölmerülő mozgalmakról hírek közlésével igazolni készkedjék. ⁴⁾

¹⁾ Katona: Hist. Crit. Tom. XXXVII. pag. 522. et sq.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

³⁾ Eredeti Cegléd város levéltárában.

⁴⁾ Eredeti a város levéltárában.

XIII.

A következő 1708-dik évi tavaszon, a rácok kiütési kísérletének híre ismét megfélemlíté Kecskemétet: Apr. 4-kén Sötér Tamás ezredes a városban személyesen megjelenvén, tanácsot tart a polgárokkal, tíz nap múlva pedig parancsot küld, hogy készüljenek s egész Pestmegye minden községe gyűjtse fegyvereseit, mert a rácság mozog, és híre jött, hogy ha ünnepei elmúlnak, azonnal kiüt a magyarok ellen ¹⁾; e fenyegető hírek azonban nem teljesültek: valószínűleg az ez évi Február 19-re I. József király által a nemzet sérelmei megszüntetése végett Pozsonyba hívott országgyűlés tekintetéből a német vezérek a kiesapást betiltották, — miután pedig a magyar hadsereg közeledése miatt a gyűlés eloszlott s Aug. 23-kán Rákóczi Trencsinnél ismét megveretett, — a németek vidékünket megint megközelítették, a rácok pedig Nagykörös kifosztását tűzvén ki, azt Szeptember 11-kén valóban nagy erővel meg is támadták; de az előre felkészült s alkalmas fegyvererővel segélt város alatt kudarcot vallottak. Szűcs Istók és Mester Gergely kecskeméti hadnagyok vitték első híré, hogy erős gyalog és lovas rác had közelg, alattomban, mindenütt a pusztákon nyomúl előre, s egy talpig veresbe öltözött szegedi német tiszt vezénylete alatt Nagyköröst megrohanni készül. A harangok azonnal félreverettek, a város népe utasztatott, hogy minden értékesb vagyonát a templom kerítésébe hordja s minden irányban intézkedtek a

¹⁾ Jk. 1702—1708. 799. 809. lap.

védelemről, — „a toronyban vontak fel két tarackot, egyet pedig a régi mészárszökeken végiben helyeztettenek, ezen okból, ha a felvonó hidat találják a rácok bérontani, tudhatná magát a város oltalmazni“ — írja Balla Gergely nagykörösi krónikájában. — Kállai Miklós hadnagy egy osztály lovassal és Vágó András ceglédi alhadnagy maga osztályával voltak a városban, a Jászberény körül állomásozó Sötér Tamás ezredes pedig fegyveres segítségért kerestetett meg. Szeptember 11-kén hajnalban csakugyan megérkezett a rác: a csongrádi útfélen felállított előőrsöt megszalasztotta, közülök egyiknek balkarát futtában ellötte s magát elfogta, a vásártéren megállapodott és kipihénván, „nagy ordítással és kiáltással“ megrohanták a várost, — „Gyüge Mihály és Veres Takács János körösi pattantyúsok a toronyból kétszer lőttek eleikben, — mondja nevezett krónikairó, — a rácok azzal semmit sem gondolván, a városnak külső kerítése is erősen megtöviselve lévén, azt egy darabon a ráczság ledöntötte, a tájon — bé is jöttek, sokan a város lakosai közül ott eleikben állottak lóháton, de azokat elnyomták, megszalasztották. A gyalog ráczság megállapodott — a lovas ráczság pedig a Kállai Miklós comendója alatt lévő két compagniónak neki menván, a ceglédi kapun kikergették. — A gyalog ráczság mintegy megdühödött farkasok, nagy ostrommal mentenek a város kerítésének, de semmire sem mehettek, mert a városnak oly erős bástyái voltak földből, hogy mindjárt nem lehetett meghágni, — azokon semmi módon erőt nem vehetnek; hanem az hol a gyalogság volt, az házak tetejére tarackaikat felvonván, onnan bé —

lövöldöztenek, a kerítésből pedig a városbeliek apró puskákkal, Veres Takács János pattantyús is a toronyból alkalmas ráczokat halálíg lőtt. — A német commandirozó tiszt oly furiával, mint egy fene bestia, a gyalog ráczságot a város árka meghágásának és lerontásának szüntelen hajtotta; de mind azért hogy a sáncz magas volt, mind pedig a sánczoknak belső részein kasok mellett állott puskás embereknek szüntelen való lövöldözések benne sok károkat tettenek, éppen meg nem hághatták. — Azalatt a lovas ráczság mikor a körösi katonákat a czeplédi kapu körül ostromlaná, Sötér Tamás Oberster három zászlóallya katonákkal elérkezék, — ezek rajta menvén a lovas ráczokon, béhajtották őket a budai kapuig, holott is megfordulván a ráczság magát eléggé oltalmazta, ott szemben szállván, egymást kergették, ölték, vágták. — Onnan ismét a mezőségre egymást szorítván, keményen harczoltak egymásra, megfordulván egynehányan, kiket a sok ráczság környül fogott, és őket megszalasztották, kik között — így folytatja a nagykörösi krónikás — az én édes atyám is lévén, Balla Gergely, mint város oltalmazására fen álló katona, ezt különösen vévén a város alatt öt rácz hogy ötöt megölhetnék, mivel látták ök, hogy ő közülök az atyám is fegyvere által sokakat elhullata, rabúl nekiek magát nem adá, hanem a szöllőkön kívül, midön még is mindazöt rácz kergetné, a puskázás és bajvívás között a gógáni homokokban lova elbotolván, lovárúl leesett, a ráczok ott lepték, holott a kardfogó kezét, mellyel magát oltalmazta és keze szárát megvagdalták, — kiesett a kard kezébül, maga eldült, felvette egy rácz, az-

zal egy szúrást tett a hasán köldökén felül, ott minden ruhájából kivetköztették, és azokkal, lovával s fegyverével elmenvén, úgy hagyták ott, mint már meghaló embert, azután — vérben fetrengő helyén megtalálván — hasa bevarródott, kezei bekötötven Kecskemétre vitettetett a borbélyokhoz, — hasára nézve meggyógyúlt ugyan, de kezein levő inak felzsugorodtak, — és dologtehető nem is volt. — Többen is voltak a kik hűségüket a város mellett — megmutatták, és életeknek végső elfogyatásokkal megkoronázták. — Míg az városon kívül való csatázások — folytanak volna, az alatt Veres Takács János pattantyús a ráczok pattantyúsait az ágyúk mellől ellövéldözte, de még is a német commendáns a gyalogsággal rajta volt, hogy a várost felprédálja, mert tudta hogy a templomban kiváltképen és a belső városban lévő házakban és boltokban volnának a városnak minden féltő javai s jószágai bérakva, mellyek körül a fehér nép: asszonyok, leányok és gyermekek sírnak rívnak vala. Ezután a veres német commendánst is megsebesítették s mihelyt ezt látták a ráczok, — mindjárt takarodtak, — és hogy utoljára nagyobb móddal elmehessenek, a belső városnak dél felől való részét felgyújtotta, hogy mind kívül, mind belől a városon a népet magárúl elnyomhatná és ijedésben hozhatná; azt a tüzet míg oltották, — ne talán a városnak oltalmára többen is érkeznének, a mint híreltetett, — és — így mindnyájan ők is elvesznének, sérelmeseiket és halottjaikat a Bácskaságból kihozott sok szekerekre rakták, és Istennek legyen hálá, nem a körösi prédát, hanem a magok embereit és jószágát vitték vissza; az elfogott tizenöt

magyar katonákat is magokkal elvitték Szegedre, kiket annakutánna két hetek elmúlván, nevezett oberster Sötér Tamás a katonái által elfogott rácz katonákon váltott vissza. Valójában megmutatta a körösi magisztratus maga városa népének védelmezésére tett gondosságát, mert ebben az ostromban tizenkét lovas katonáknál többen el nem estek, kiknek tetemeik a ráczoknak elmenetelek után a templom kerítésében eltemettettek. — Ha az ellenség olly okos lett volna, hogy a város belső kerítését körös környül megvizsgálta volna, a népnek kevés volta miatt, melly a sánczon belül vala, sok károkat tehetett volna, — — hajnaltúl fogvást mintegy déleesti tizenegy óráig tartott minden ostromlások. Mindazáltal a ráczok mivel számos sereggel voltak, belső értékét a városnak zsákmányra nem hányhatta is, de külső értékét magával eltakarította, ökor csordáikat, teheneket, lovaikat, juhaikat, valamellyek a város kívül találtattak, egyedül Borotvás István és Veres Kovács István gulyabeli marhájuk tartattanak meg Újszász nevű pusztán.“¹⁾

Az egész vidék ily veszélyes állapotában, Keeskemét nem remélhetett biztos védelmet saját polgárai csekély fegyveres erejétől, sem az egyiránt fenyegetett két szomszéd várostól; ellenben a múlt évi veszély rémséges megújulásától minden órán retteghetett: elhatározta tehát, hogy a császári tábornokok védelme alá bocsátkozzék. Ezek nem késtek szívesen fogadni a megtérő várost, s Pfeffershowen budai parancsnok már Szeptember 26-kán kiadja védleve-

¹⁾ Nagykörösi krónika. Írta Balla Gergely. Kiadták Szabó Károly és Szilágyi Sándor. Keeskemét. 1856. 84—91. lap.

lét ¹⁾; Szeged és a hozzá tartozó véghelyek új örökös parancsnoka gróf Herberstein Ernő Oktober 18-kán szinte oltalomlevéllel vigasztalja meg öseinket ²⁾; kik külső jószágaikról is gondoskodandók, azok számára Pest közelében a némedi határban szereznek telelőt s méneseiket, gulyáikat oda hajtattván, Okt. 26-kán kelt védlevelével a budai parancsnok ezeket is biztosítja ³⁾; Körös azonban Nov. 7-én kelt levelében arra szólítja föl Kecskemétet, hogy „Minden felől szaporán érkezhvén az ártalmas hírek és az gyakorta prédára feljáró ellenségnek is sokszori kártételi szorongatván bennünket, Czeglédi szomszéd urainkkal emlékeztünk Felséges Urunkhoz (Rákóczihoz) való menettel felől, hogy további megmaradásunkat munkálód-nánk, nem különben Mélt. Fő Generális Urunkhoz ő Excellentiájához (Bercsényihez) is, — ha ezen két út Kglmeteknek is tetszeni fogna, két becsületes embe-reit holnap reggelre hozzánk általküldeni ne terhel-tetnék, hogy az útnak módgyárúl s expediálandó em-bereink instructiójárúl — végezhesünk.“ ⁴⁾ A három város ohajtása egyedül abban állott, hogy Sötér Tamás ezrede egy tömegben s tüzetesen a városok oltalmára ezeknek átadassék. E közben Sötér Tamás ezredének Kecskeméten szállásoló egy százada, — vásott pajkos nép, — kihágásait a város nevezett ezredesnek bepanaszolván, a század tisztei viszont feljelentették azon gyanút, hogy Kecskemét a császáriak védelme alá bocsátkozott. Sötér Tamás Nov. 10-ről Szentmárton-Kátán kelt levelében ekép ír a

¹⁾ Eredeti a város levéltárában.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

³⁾ Eredeti a város levéltárában.

⁴⁾ Eredeti a város levéltárában.

városi tanácshoz: „Az estve veszem ezerembeli Tiszteimnek levelét, edgyütt az Reusok examenjével, melybül világosan kitetszik, hogy Kgltek az Német protectioja alá adta magát, mert mostanában sem jószágát, sem emberit az ellenség nem bántja; arra való nézve Kglteknek hagyom és parancsolom, hogy főbiráját egy eskütt társával és hites Notáriusával hozzám holnap estvére felküldgye ide az táborra, hadd érthessem miben légyen az Kgltek dolga, mert Méltóságos Magyar országi Fő Grális urunknak eő Excellentiájának, úgy Jó Felséges Urunknak meg-
 irni az dolgot tartozom és el is nem mulatom; hogy pedig kárával és becstelenségével ne valljon Kglteknek, elsőben akarok Kgltek embereivel szóllani.“ ¹⁾
 Ez okozta valószínűleg egy részről, hogy a három városnak a Sötér-ezred átadatása iránti kérése megtagadtassék: Sötér Tamás ezrede továbbra is a Zagyvánál maradt, a három város pedig oda utasítottatott, hogy saját oltalmára önkénytes csapatokat állítson, azokat is oly feltétellel, hogy ha őket ellenség beütése nem fenyegetné, önkénytesaik az ország szolgálatára is kimozdíttathassanak, miről a főtábornagy Leleszen December 22-kén nyiltlevélbe foglalt engedélyt adott ²⁾; más részről oly bizonytalan volt már ekkor a három város helyzete, hogy azok oltalmára jelentékenyebb haderőt fordítani csak nagyobb veszélyt hozó vesztegetés lett volna. Épen ekkor ugyanis a szegedi új parancsnok ilyenén rendeletet bocsátott a három városhoz: „Kecskeméthi, Körösi és Czeplédi Főbiráinak N.N. Eskütteknek és Lako-

¹⁾ Az ezredes eredeti levelei Nov. 10. és 27. a város levéltárában.

²⁾ Eredeti a város levéltárában.

soknak közönségesen nagy hamarsággal helyről helyre adassék ez parancsolatom. Ajánlom szolgálatomat Kglteknek. Vettem az Méltóságos Fő Commissarius Gralis Gróff Schlick ö Naga ez elmúlt póstán levelét, melyben ö Naga admoneállya, hogy az hátra maradott restantiákat obligatiojok szerint Kgltek már ekkoráig az itt való Praesidium szükségére bészolgáltatta, avagy befizette-e Kgltek? de mivel a dologban semmi sem tölt, azon ö Naga directiojára, ezen pecsétes parancsolatomat a végre kelletik Kglteknek kiküldennem végképpen, hogy ezen túl Isten s Világ előtt semmi veszedelmének oka ne legyen, azon restantiákat mind egyik, mind másik Helység úgy igyekezzék a dato praesentium intra spatium quindenae plenarie kezemhez ide szolgáltatni, hogy egy csep fogyatkozás a summának letételében ne essék, másként elmúlván, az ö Naga dispositiojához magamat kell alkalmaztatnom, kéntelen executorie leszek procedálnom, ne mondassék ezután, Kglteket nemcsak nem admoneáltam, sőt serio az Fölséges Császár Kglmes Urunk ö Felsége nevében parancsoltam is, hogy az vakmerőségnek békét hagyván, ö Felségét mint igaz Koronás Királyt és Császárt megismervén, Kegyelméhez ragaszkodván, és igaz Adóját mint Jobbágyi megadni mentől hamarabb el ne múlassa Kgltek, mint szokott az Executio tüzzel vassal, személy válogatás nélkül procedálni, mint az két Helység valamennyire megkóstolta, hogy az utolsó gonoszabb az elsőnél ne legyen, mint jó szomszédságnak, és az szegénységnek megtartatásáért, tudtára adom Kglteknek, több parancsolatomat se várván ennél, hogy az admonitiot

az executio utol ott ne érje, kiben különben se cselekedendő legyen Kgltek, elvárván, maradok Kglteknek Szegedini 20. X-bris 1708. Jóakarója — Császár és Koronás Király Urunk ö Felsége mezei Generálissa, Gyalogoknak Oberstere, Szeged és ahoz tartozandó Vég Helyeknek örökös Commendánssa Ernestus Comes de Herberstein.“ ¹⁾

XIV.

A három város közül kettő valamennyire megköszölte tehát mint szokott az Executio tűzzel, vassal, személy válogatás nélkül elbánni, — s azon közös viszony, mely közöttük a lefolyt másfélszáz év alatt kifejtett, úgy hozta magával, hogy azt a harmadik se kerülhesse ki.

A három város parancsnoka Sötér Tamás ezredes volt; Pestmegyébe Szemere László brigadéros három lovas ezrede küldetett telelőre, melyek csoportosan, Héviz, Tura és Kóka körül telepítették le, Kecskeméten a Sötér-ezred egyetlen százada hagyatván beszállásolva. ²⁾ E rendkívüli kemény télen gróf Teleky Mihály tábornok, erdélyi tanácsúr, Pápai János és Gáspár fejedelmi titkárokkal követ ségbe küldetett a nándorfejérvári pasához, s illetőleg Pápaiék Konstantinápolba a török udvarhoz: ezek elindulása 1709. Február közepe táján történt; Kecskemétről Csongrád, Szentes, Vásárhely és Makó felé mentek, itt költöztek át a Maroson török területre, igyekezvén előszer is Temesvárra a pasához s

¹⁾ Jk. 1708—1713. 69. lap.

²⁾ Jk. 1708—1713. 59. lap.

onnan tovább. Kiséretül e követség mellé Nyúzó Mihály és Sötér Tamás adattak, lovas ezredekkel, melyek Makóig elkisérvén őket, ott szerencsésen át is költöztették, azután az aradi vár alá csaptak s ottan rációkat szorítván kin, azokat levagdalták s egy falka marhájukat elnyerték, melyet mindjárt el is adának török kereskedőknek. A két ezredes Február 22-kén érkezék vissza Kecskemétre. ¹⁾

Ezt a rációk boszulatlanul nem hagyhatták: ugyanazért a rendkívüli nagy hó és kemény tél múltával, April közepén Szegedről kicsaptak Kecskemét alá, és Szűcs Istók itteni lovas hadnagy s többek marháját, számra hetvenig valót elkapván, Pestre hajtották; a keresésre kiküldött csapatok hiába fáradtak, mert annak tudatában, hogy szegediek követtek el a rablást, „Mink ide alá kerestük az pusztán, — mondja Sötér ezredes — ők azonban fel fordultak“ a marhával Pest felé. ²⁾

A különben is rációk ostorának nevezett Szűcs Istók ezen még inkább felingerülve, két hét alatt talpra verte a három város lovas hadát, becsapott azzal Bácskába, — s mit mívelt légyen a boszús hadnagy, beszélje el helyettünk a szegedi parancsnok által e tárgyban a kecskeméti tanácshoz intézett fenyegető levél: „Ajánlom szolgálatomat Kglteknek. Minthogy 3-a currentis az Kgltek Hadnadgya Szűcs István, némely ott Lakosokkal, úgy Körösiakkal és Czeglédiakkal megedgyezvén, az Bácsi Vidékjére

¹⁾ Nyúzó Mihály ezredes levele Károlyi Sándorhoz az expeditio szerencsés sikeréről. Eredeti a Károlyi grófok levéltárában, — t. Thaly Kálmán úr szives közléséből.

²⁾ Sötér Tamás ezredes levele Bottyán tábornokhoz. Bottyán János élete. Thaly Kálmántól. 385. lap.

reá csapván, Zászlók alatt fegyveres kézzel, az két helységet megütvén, és mezei munkában talált szegény Jobbágyságban edgynehányat lecsapdosván, edgynehányat is magával elvivén, sok baromféle marhát Lovakkal edgyütt elhajtván és azon prédával egyenessen Kgltek Városába bémenvén, ott kótyavetyélte el. Mely dolgon nem kevéssé csudálkozom, hogy oly vakmerőségbe ejtette magát, és az nyavalyás Jobbágysággal oly kegyetlenül bánt; úgy látom, hogy a jó szomszédságot el kell bontanom és rontanom. Kire nézve Kgltek ezen injuriáról úgy gondolkodgyék, hogy ha ezen sértett fél valamint s valahogyan meg nem contentáltatik, kéntelen leszek az Egri határiglan levő Helységeket az mi fegyverünk által porrá tétetni és az bünösökkel edgyütt ártatlan keresztyén vért kiontatni, melyről protestálok, oka Isten s Világ előtt semmi veszedelmének ne legyenek... Kglteknek ezt akarám praevie tudtára adnom... és valamikor jövendőbeli leendő satisfactoriul admoneálnom. Ezek után választ várván, maradok Szeged 17. May A-o 1709. Kglteknek Paratus ad servitia Ernestus Comes de Herberstein... P. S. Ezen admonitionalis Levelemet communicálhat Kgltek szomszédbeliekkel is, mitevők legyenek ö Kglmek is.“ ¹⁾

De nemesak elégtételre, hanem a kecskemétiéhez intézett fenyegető levél közlésére sem maradt idő; — Kecskeméten valószínűleg a boszús és tevékeny Szücs Istók résen állott, Nagykörösnek pedig kettős földbástyája könnyű diadalt nem biztosított, — annálfogva Czeglédet, a legbelsőt, legkevesbé fél-

¹⁾ Jk. 1708—1713. 127. lap.

tettet s legvédtelenebbet negyednapon véletlenül meglepi a rác és iszonyúan kirabolja. „Siralmasan és igen keservesen akarjuk Felséged előtt az Isten sújos ítéletinek rajtunk való általmenetelét, mely esett rajtunk 21. May, declarálni,“ — eképen kezdik a szegény ceglédiek a fejedelemhez intézett folyamodványukat, — folytatván azt: „Az véren fojtó Pogány Rácز ellenség, nem lévén sehonnan semmi híre, hirtelen reánk tódulván, valakit kaphatott bennünk, ölt, vágott, fosztott, sokakat rabszíjra kötözött. — Megölettettek, kiket már eltemettünk, 63; kik jobbjára mind gazdák voltak; még sebesek vannak 40, kiknek is gyógyulások felől kevés reménségünk vagyon. — Rabúl elvitettenek 18; kik között vannak ötön Tanácsos öregeink között, kiknek szabadulások iránt, az élő Istennek vére hullásáért, méltóztassék Felséged kegyelmes consolatióját nyújtani. — Mindenünktől tellyességgel megfosztattunk, semmi névvel nevezendő jószágunk, sem külső, sem belső nem maradván, sőt a kinek láttatott volna lenni is valami kevés költsége, kemény kínzás alatt kivette, mezítelenek vagyunk mindnyájan a kik életben megmaradtunk, eselédceinkkel éhelhalók, nem lévén jószágunk, a kin csak kenyérnek valót örölhetnénk is, hanem kéntelenítettünk magunkon örölni.“ Könyörögnek, hogy a fejedelem őket az adó megfizetésétől és a hadélelmezéstől mentse fel. — Junius 2-án Szerencs várából adja ki a fejedelem az eredeti folyamodványra hátiratolt rendeletét: „Fájdalmas szívvvel értvén az belül irt supplicánsoknak lett romlásokat, arra való nézve kglmes tekintetben vévén kívánságokat, a N. ország minden Impositioi-

tól, a mennyiben még restálnának, kglmessen immunitálynak, sőt ha ennekutánna is a Confoederált Statusok újjabbakat tennének, az akkori Gyűlésre recurrálván, leszünk kglmes reflexioval irántok. A mi penig a rabságban esett lakosokat illeti, ment Intimatio Mélt. Feő Generális Úrhoz, hogy Szluha Ferencz hívünknek (az ki parancsolatunkból ekkoráig is a Rabok szabadulásában szokott fáradozni) committálynon oly móddal, mely szerint, valamint az kecskeméti Raboknak kiszabadulásokat munkálódta, nemkülönben procedáljon ezek iránt is. A mi penig ennek felette nézi tovább való megmaradásokat, Atyai gondviselésünk szerint az iránt provideálni igyekezünk, az mint is ennehány napok múlva ezen állapot iránt való kegyelmes tetszésünket és rendelésünket, mihez tartsák tovább is magokat, tudtokra adattattytuk.“¹⁾

XV.

Ezen 1709-dik év jellemzésére hiteles egykorú adatokat képesek vagyunk idézni, melyek szerint „az emberek között lévő, sok és nagy háborúságot és nyomorúságot az Ég is nagyon szaporította mind hallhatatlan nagy hideggel, mind sok és nagy havok iszonyúságával, melynek mind a kettőnek mássát az emberek oly könnyen nem látták, nem hallották. — A többi között minekutánna ez a nagy hideg Vízkereszt napján estve felé kezdődött, úgy annyira elterjedett: hogy a miatt — az égi madarak, hollók, varjúk, csókák és apró madarak a fákról fagyva

¹⁾ Eredeti a ceglédi levéltárban.

hullottak. — Magyarországban is a hideg a szőlőknek és Diófáknak igen ártott. Továbbá ebben és a következő esztendőekben Magyar és Erdély országban nagy döghalál kezd uralkodni, és Új-Budán a Rácz-Városban magát kimutattya.“¹⁾ — Midőn ez év elején gróf Teleky Mihály és Pápaiék törökországi követségükben Sötér Tamás és Nyúzó Mihály ezredesek által kísértettek, az utjokban eső Szentesen, de különösen Vásárhelyen már ekkor nagyban dühöng vala a pestis, azért e helyek minden közlekedéstől szorosan el valának zárolva; Sötér még is félvén, nehogy a kemény kálvinista Nyúzó és szintén olyan katonái (szathmármegyeiek) arra jártok alkalmával Vásárhelyt mint nagy kálvinista fészket meg ne látogassák, és így a pestist majd Kecskemétre hurcolják, előre kéré levelében Károlyi Sándor tábornagyot: „paranesolja meg keményen Nyúzó bátyámnak, a ki kemény kálvinista bőrű ember, mind alatta valóival együtt“, hogy Vásárhelyre be ne merjen menni; — a minthogy nem is mene bé.“²⁾ — Martzius 19-kén Erdős Mihály szolgabíró írja a három városhoz: „Colonellus Tekintetes Nemzetes és Vitézlő Sötér Thamás Uram eő Kglme parancsolattyát vettem, hogy Kgltek sem maga, sem cselédgye az Tiszán túl való földre, nevezetesen az holott vastagon grassál az pestis, Vásárhely, Szentés és Makó tájékára ne bocsássa, se penig onnét való embereket maga között el ne szenvedgyen, élete és jószága elvesztése alatt.“³⁾ És valóban mennyire

¹⁾ Petthő Gergely — Spángár András: Toldalék VI. Rész. 85. lap.

²⁾ Sötér Tamás eredeti levele a Károlyi grófok levéltárában. T. Thaly Kálmán úr szíves közléséből.

³⁾ Jk. 1708—1713. 94. lap.

félt Sötér Tamás ezredes úr eme dögvésztől, nyilván kimondja ez évi April 19-kén Kecskemétről Bottyán János tábornokhoz intézett levelében, eképen írván: „Itt való maradásomat nem reménlem és nem is akarom, mert az pestis két vagy három házhoz bejött ide is; bánnám, mostani háborús idővel döggel kellenék meghalnom.“ ¹⁾ — Ugyane levele utóíratában leírja az ezredes ama nagy árvizet, melyet a téli nagy hó vetett s kártételeit, miket az, emberekben és vagyonban okozott.

Ekkor Sötér Tamás tüzetesen a dögvésznek Kecskemétre beütése fölötti vizsgálatlalt s következőleg annak elnyomására teendő intézkedéssel volt elfoglalva. A pestis, mely Szegeden, Aradon s általában a Maros mentében már 1708-ban derekasan pusztított, — 1709-dik év tavaszán mikép harapódzott el Hód-Mező-Vásárhelyről Kecskemétre: érdekesen és legnagyobb pontossággal elmondja nevezett kuruc ezredesnek 1709. Apr. 22-ről Károlyi Sándor tábornagynak intézett levele, melynek a pestisre vonatkozó része következő: „az pestisnek eredetét az mint Pater Gvardián és Praedicator uraimékkal s az Birákkal edgyütt investigáltam, valósággal így declarálhatom: Szelei Mihály nevű idevaló kálvinista embernek leánya szolgálatra ment Vásárhelyre, kinek is ottan az férhezmenetelre szerencséje lévén, megnevezett attya látogatására ment innét hír nélkül, és visszatérvén, valamely kötés kenderet hozott, a melylyet hátárúl letévén házánál, — cselédjei: két fia és leánya fogdosták; azonnal megbetegedvén, egymás-

¹⁾ Bottyán János élete Thaly Kálmántól. 385. lap.

után kihaltak. Teleky Uram lemenetelekor való visszatérésem után ezt én megértvén, mindgyárt azon embert az városból kicsapattam, a kit is egynehány nap múlva Takács Mihály nevű ember házában befogadott titkon, és azra Takács Mihály is feleségével és két gyermekével edgyütt csakhamar egymásután kihaltak. Közel lévő szomszédságban Bárán Gergely nevű ember is harmadmagával meghalálozott, nem különben Józan István nevű szomszédjok is másodmagával. Ezektől távolabb lévő utczában is Bé János nevű iffiu szabólegény hirtelen megholt. Ezen öt házban történt halálosok az Kálvinista részről valók voltak. — Az pápista részről pedig Pap Györgynek hat cselédje, veji feleségestül és ugyan négy gyermeke haltak meg egymásután, — noha ezek, a mint informáltatom, a városon kívül nem is forgottak oly ártalmas helyeken. Ugyanezen halottas háznál Tok György nevű embernek is az felesége az halott alól egy párnát felvévén, azon ragadóvány miatt másnapra kelve megholt. Többeket ennél nem tapasztalhattam. Mindazonáltal pro majori informatione Antal mester borbélyt elküldöttem házaknál lévő betegekhez nyavalyájok qualitásának megvizsgálására; de nem recognoscálja valóságos pestises dögleletességnek lenni, hanem heves fluxusos nyavalyáknak mondja, mellyből rendkívül való főfájás származván, — hamarságos halálozás szokta követni. Ezen kívül hagymáz-betegség és az aprós cselédeken az veres himlő (az borbély szavaiból értem) hogy uralkodik. Nghod mlgos parancsolattya szerint valamint eleitül fogva serio eltiltottam az Tisza-mellyéki dögleletes helyekről

valóknak ide való járásokat: úgy az ide valóknak intimáltam sub comminatione mortis, azokkal quomodo történhető conversatiojátúl magokat eltávoztassák. Az mostanában pedig akármi névvel nevezendő nyavalyában találató betegeket kiűzettem az városból, pro captatione recentioris aurae.“ ¹⁾

E jelentésre Károlyi Sándor tábornagy szigorú parancsot küldött a három városra, utasítván az egyházi, katonai és polgári előljárókat, hogy a dögvész elleni óvszereket és intézkedéseket haladéktalanul alkalmazzák. — Május 16-kán tehát Kecskeméten Kiss Tamás gárgyán, Zolnai István concionator ferences atyák; Selymes Kecskeméti János református prédikátor; Szarka István Sötér-ezredbeli őrnagy több tisztekkel; és a városi tanács összeülvén, elhatározzák: hogy „1-ör Minekelötte praetitulált Grális ur parancsolattya publicáltassék is, e mostani pestises dögletelességnek Isten kegyelmessége által remélhető eltávoztatására nézve, addig is tizedenkint az kis birák parancsollyák meg, hogy a mely házaknál történik az halott, az régi rendetlen szokást elhagyván, mihelyt koporsóban teszik, azonnal beszegezzék, úgy vigyék a temető helyre. 2-or Hasonlóképen az lakodalmi módra szokott torbéli vendégeskedést tellyességgel elhagyják, mert más úttal kedvetlen móddal is attúl fognak elszoktattatni. 3-or Utcánként heverő dögöket és ganéjokat kitisztítsák. 4-er Már sok rendbéli parancsolatok szerint a mely házban a megvesztegetett levegő ég és dögletelesség uralkodik és betegeskednek, szellőztetés kedvéért

¹⁾ Eredeti a Károlyi grófok levéltárában. T. Thaly Kálmán úr szíves közléséből.

kiküldetessenek; sőt azok társalkodásátúl és látogatásátúl a szomszédok is eltiltassanak.“¹⁾

E volt ama nevezetes „guga-halál“, mely dögvészes kelevények gyors kifejlődésével rakásra hullatta az embereket²⁾, s 1709-ik évben tavasztól Angusztus elejéig annyira dühöngött Kecskeméten és vidékén, hogy e miatt a dunatiszaközín sürgős hadjáratnak is függőben kellett maradnia, — „hada-
kat nem lehet arra bocsátani, hacsak azt nem akarák (a kurucok), hogy hadseregök, mely már hat év óta diadalmasan kiállá az ellenség minden erőlködéseit: dögvészben hulljon el.“³⁾

E mirígyes dögvész átfutotta következő években Európa nagy részét s Magyarországon kevés szüneteléssel, még néhány évig dúlt; 1710-ben Budán és Komáromban pusztított: ellene mind a kurucok, mind a császáriak erélyes intézkedéseket tettek. 1710. Máj. 17-ről Komét József császári biztos és gróf Herberstein várparancsnok Szegedről külön nyiltleveleket bocsátanak a három városhoz, melyekkel ezeket nemcsak halálbüntetés alatt eltiltják Budapesti közlekedéstől, hanem tüzzel vassal, gyökerestül kiirtással fenyegetik azon helyeket, melyek a dögvészt a vidékre behurcolnák.⁴⁾ Ugyanez évi Aug. 2-ről Herberstein ismétli tilalmát, megemlítvén abban: hogy mivel „nemcsak az alsó Magyar, de még a felső országban is annyira elterjedt és grassál azon Istennek eő sz. Felségének kemény ostora,

¹⁾ Jk. 1708—1713. 121. lap.

²⁾ „Symptomata morbi hujus praecipua: Vomitus, sudor, exulcerationes tumorum (bubonum) pestilentialium.“ Codex Sanitario-medicinalis Hungariae. Tom. I. pag. 390. a Fr. X. Linzbauer. Budae 1852—1856.

³⁾ Bottyán János élete. Thaly Kálmántól. 435. lap.

⁴⁾ Jk. 1708—1713. 220—221. lap.

pestis nyavalya, hogy már az országunkhoz szomszéd Provinciák is majdnem irtóztató veszedelemben vadnak, — — közel hozzánk megint Gyöngyösön, Egerben, Apátiban, és ott körülbelül való helységekből is — comperiáltatott, — — hagyom és keményen is parancsolom, hogy senki onnan fellyül való, jövő Embereket — maga házához szállásul bé ne bocsássa, megemlített városbeliekkel tözsérkedést és correspondentiákat ne tartson, — — másként ha legkisebbet ebben a nyavalyában észrevehettek, — nemcsak az Helység hogy innen velünk való communicatiótól excludáltatik, de még a Birák is halálosképpen azon szófogadatlan embertelen és istentelenekkel edgyütt, mások példájára gyalázatosan fognak exequáltatni és e világból kitörültetni.“ ¹⁾

XVI.

A három város és vidéke, különösen pedig Kecskemét, sokat szenvedett még ez évi Augusztus hónap elejétől az év végeig: mert azon hadat, melyet Bottyán János tábornok Augusztus első felében Duna-Vecséhez hozott, hogy itt a Dunán átkelvén, a tulsó részen Heister előnyomulásával veszélyezett nemzeti ügyet megsegélje, — nagyobbára e városok tartották ki. Bottyán János a dunai átkelést ki nem erőszakolhatván, hadát két hét múlva ismét a három városon át vezette vissza. E bátor, vitéz, tevékeny tábornok, említett hónap végén még egyszer Selmecnél kemény csapást intéz a németekre s midőn ismét az alföldet s három várost fenyegető rácok ellen a

¹⁾ Jk. 1708—1713. 242. lap.

Kecskemét v. tört. IV. köt.

Zagyvaig lejövén, Lörinc-Kátánál táboroz, Szeptember végén meghal. Elbunyta nagy csapás volt a fölkelésre: a dunántúli országrész a császáriak kezében maradt, s ezek Hont, Gömör és Nógrád megyéket is elfoglalván, a három városra nemcsak Szeged és Buda, hanem a Szécsényben megtelepült Sickingen tábornok is kiterjesztette már igényeit, Szeptember 22-én Pfeffershoven budai, Október 29-én Herberstein szegedi s November 29-kén nevezett szécsényi parancsnok látja el Kecskemétet védlevéllel, oltalmat ígérve szóval, de követeléseket intézve fenyegetésekkel. ¹⁾

1710-ik évi Január 22-én bekövetkezett a Vadkert és Rombány közt vívott csata, mely vereség nélküli ugyan, de kipótolhatlan erkölcsi veszteség lett a fölkelésre. Mindenki reményét veszítette s a fejedelem maga is még az egyetlen Károlyi Sándor ügyességében helyezett némi bizalmat, — oda irányozván diplomatai törekvéseit, hogy a háborút kiegyezés után fejezhesse be, míg azonban ez sikerülne, a hadviselést erőlyesen ohajtotta folytatni, hogy ha ez úton némi előnyhez juthatna, a békekötés sikere annál kedvezőbb legyen. E célból Eger, Szolnok és Kassa erődítéseit jó karba tétette, Eszterházy Antalt a nyár nagyobb részén a szegi pusztán táboroztatta, Károlyi Sándor által Érsekújvárt megsegíttette, s minthogy túlatiszán a dögvész kiütött, Károlyi dunatiszaközén intézett hadjáratot, családját is Egerbe küldvén, hova Kecskemétről rendelt annak számára élelmezést. ²⁾

¹⁾ Eredetiek a város levéltárában.

²⁾ Jk. 1708—1713. 238. lap.

Múlt évi Juliusban I. Péter muszka cáρ Pultavánál megvervén XII. Károly svéd királyt, annak két ezernyi hadosztálya, mely franciák, lengyelek és svédekből állott, a sarkukban levő muszkáktól üldöztetve, magyar földre menekült s Potocki lengyel tábornokkal együtt a fejedelem által zsoldra felfogadtatott. E lengyel had 1710-ki tavaszon a tiszavonal védletére állíttatott, s onnan egy része Kecskemétre beszállott. Hírt vevén erről a szegedi parancsnok, Május első napjaiban rác és német hadat küldött a város ellen, a beszállott lengyeleket felverte, sokat közülök elfogott s a tőlük nyert zsákmány tova vitelére felfogott szekerek és kocsik, valamint egyéb holmik elszedésével a városi lakosoknak 2,500 forint értékű kár okoztatott. ¹⁾

Ez év őszén azonban egész dunatiszaközéröl kiszoríttattak a felkelők hadai. Midőn Szeptember 24-kén Érsekújvár megvételevel dunántúl már egészen német kézben volt s dunatiszaközére is a császári hadak benyomúlni készültek, — Károlyi Sándor a járságban Dózsa melletti táborából Október 5-én adja ki mérges nyíltlevelét, melyben írja, hogy „ámbar felfuvalkodott ellenségünk kevély szándékát terjeszteni igyekezik, — s a N. Vármegyék lakossait csendes nyugalomnak és kivált szabadságnak gyümölcsével édesgesse is, mivel szemláto mást tapasztalljuk színes hitegetése alatt fekvő és végső romlására a N. Haza lakossainak czélozó csalárd elrejtett mérges rendelését, szükséges a lakosoknak maguk megmaradásárául jó idején gondolkodni és

¹⁾ Jk. 1708—1713. 214. lap. s a város 1712-ik évi feljelentése a levéltárban.

elcít venni; mert ha már is az felső N. Vármegyékben irtóztató és halálnál keservesebb igájának súllyát a szegény Lakosoknak nyakába vetette, nyomorgatni, kétség kívül a N. Vármegye Lakosai is mindnyájan azt várhatták fejekre, maradékokra. Annakokáért ezen Pátensem által minden Várossi, falussi Biráknak s lakosoknak életek s jószágok elvesztése s Helységeknek porrá tétele büntetése alatt hagyom s parancsolom, hogy valamihent az ellenségnek az Iplon által való szállását megértendik, legottan magok maradására nézve minden helységbeliek lakó helyekből kibontakozzanak, egész jószágokkal együtt az Mátrán által erre az Tisza mellékére takarodgyanak s az ellenséget lakó helyekben be ne várják, mert bizonyosak legyenek benne, valamely helység lakossai az ellenséget bevárják, minden kegyelem nélkül, kicsinytül fogva nagyig kardra hányattatik, jószágok prédára megyen, Helységek tüzzel emésztetik.“¹⁾

De már ekkor dunatiszaköze három részről megtámadtatott, s mint ugyane napról régi ismerősünk Huszár János szolgabíró Pestről írja a három várostúl adóbeküldést szorgalmazó levelében, azon császári hadsereg, mely fölülről nyomult, már Vác-nál táborozott²⁾, Október 20-án pedig Szolnokot is elfoglalta; a Dózsátúl tiszántúlra hátrált Károlyi Sándor kiköltöztető parancsa tehát elhangzott; azért a boszús tábornagy November 2-ről Nagykárolyból ekép ír Kecskemétre: „Nem reménlettem volna az Hadakozásnak ily kevés változásával oly hamar lett

¹⁾ Egykorú másolat a városi levéltárban.

²⁾ Jk. 1708—1713. 248. lap.

változástokat és tölem való meg idegenyedéseket, holott annyi idő alatt, ámbár az Ellenség ottan közel forgott is, találhattatok volna módot felkeresésében és kötelességeteknek megmutatásában, — vesse-tek számot azért magatokkal elbiztotokban, ne vesse-tek vakmerőségre magatokat, a mi az Úré adgyátok meg az Úrnak, a mi az Asszonyé az Asszonynak ¹⁾; mert messze elhatnak még Isten jóvoltából karjaink, sőt ha Isten megtart, rövid idő alatt mind-ezek fenékkal fordúlnak fel, s jaj akkor, valakik hitetlenségben találtatnak.“ ²⁾

Ennek sem volt sikere, mert dunatiszaközének a császáriak általi elfoglaltatása bevégzett tennyé lön: Kecskemétre Nov. 17-kén már német helyőrség szállásoltatott, s December 1-én Eger is feladta magát. Budapestről Pataki Gáspár alispán, Imre János pénztárnok, Huszár János szolgabíró, mind régi ismerősink; Szegedről gróf Herberstein várparancsnok, sőt még a rác hadak egyes főtisztjei is, mint Petrás tábornok, Pap György és Glo kapitányok, adó és minden egyéb követelésekkel zaklatják a községeket. — Még Október 14-ről gróf Cussani Jakab császári tábornagy hatvani táborából küldi Pataki Gáspár alispán Sreliczki József császári hadi biztos által ellenjegyzett rendeletét a három városra, hogy a kurucoknak itt találtató minden ingó és ingatlan javaikat lefoglalják s azok leltárát a birák beszo-gáltassák ³⁾; a szegedi parancsnok pedig ugyanazon hónap 20-ról Halas, Kecskemét, Körös és Cegléd

¹⁾ A napát illető úri adót érti.

²⁾ Egykorú másolat a város levéltárában.

³⁾ Jk. 1708—1713. 249. lap.

városokhoz küldi meghirdettetés végett nyiltlevelét, melyben meghagyja, hogy minden tévelygő kuruc hozzá Szegedre utasíttassék „kiket én — úgymond — adatott Authoritásom szerint Császár Urunk eö Felsége nevében Gratiájában béveszem, a több Hivei közé protection alá, — ellenben pedig valaki fegyverben tapasztaltatik, — portássaim által béhozatván, minden kegyelem, törvény, gratia nélkül, kegyetlen képpen kegyes életitül megfosztatom.“ ¹⁾ Minthogy azonban Szegeden senki sem jelentkezett, holott mint a tábornok értesült, dunatiszaközén hemzsegett a sok csavargó kuruc, — hogy azokat kigyomlássa s az utazókat ellenük biztosíthassa, November 2-án kelt utóbbi nyiltlevelével a városok biráit rendelte bé Szegedre, a hűségeskü letétele végett ²⁾, a városokba pedig német helyőrséget szállásoltatott. ³⁾

1710-ik évi December 24-kén báró Ebergényi László császári altábornagy személyesen jött Kecskemétre s miután a város nevében a tanács előtte hűségesküt mondott, abba a városi fegyveres polgárkatonaság is beszámíttatott; a felkelő seregben rendes hadi szolgálatot viselt s ekkor itthon talált 3 főhadnagy, 5 alhadnagy, 4 zászlótartó, 1 őrmester, 13 tizedes, és 76 közvitéz, összesen 102 egyén általa lefegyvereztetett, a király ö felsége iránti hűségre felekkettetett, királyi kegyelembe vétetett és a polgári életnek vissza adattatván, erről a hiteles bizonyítvány kiállíttatott. ⁴⁾ — Ezzel a fölkelés Kecse-

¹⁾ Jk. 1708—1713. 250. lap.

²⁾ Jk. 1708—1713. 256. lap.

³⁾ Eredeti rendelet a beszállásolt őrség élelmezése iránt — a város levéltárában. 1710. Nov. 13-ról.

⁴⁾ Eredeti a város levéltárában.

méten és vidékén megszüntetett. — A Károlyi Sándor vezénylete alatti nemzeti hadsereg végmaradványa 1711. Május hónap 1-én Szathmár mellett a majthényi mezőn a fegyvert lerakta: tízezer s néhány száz lovas költözött innen tűzhelyéhez haza, s 149 zászlót adott át a császári biztosoknak. — Munkács vára legtovább tartotta magát; de ugyanez évi Jun. 24-kén itt is eldőrdült az utolsó ágyú, nem öldöklésre irányozva többé, hanem a vár feladatásának örömére. ¹⁾

XVII.

Magyarország eddigi fölkelései közt a Kurucvilág mind kiterjedésére, mind tartamára nézve legátalánosb volt. E fölkelés I. Lipót császár s magyar király törvénytípró félszázados uralkodásának eredménye lön. E fölkelés vívta vissza az ország alkotmányos jogait; e nélkül Magyarország már-már rabigába görnyesztve, az absolutismus vasvesszeje alatt, a császári örökös tartományokkal közös osztrák provinciájává hanyatlak vala. A szathmári béke „Magyarországnak és Erdélynek minden törvényeit és szabadságait szentül és erőszak nélkül“ visszaadta; magának „a fejedelemnek és minden ötet követőinek“ általános bocsánatot adott, „annak erejét minden urakra, nemesekre, polgárookra, szabadosokra, vitézekre és parasztokra kiterjesztvén.“ Azonban ennyi eredmény is valahára két magyar embernek, gróf Pálffy János horvátországi bán, császári tábornagy s teljhatalmú biztos, és báró Károlyi Sándor

¹⁾ II. Rákóczi Ferencz bujdosása. Szalai László által. Pest 1864. I. köt. 62. 78. lap.

huzgó hazafias törekvéseinek tulajdonítandó. Ha ily két magyar ember szabad kezet nyerhet, már hat év előtt, annyi elpazarolt vér és vagyon megkimélésével, I. József őszinte békehajlama legalább is ennyi eredményt biztosít vala; de akkor a bent elkészerített s külről folytonosan izgatott magyarok nem hittek az ígéreteknek, és a spanyol örökösödési háború terhei alatt súlyedező birodalom fölbomlására vártak; a császári kormánybiztosok pedig a császár őszinteségét nem kellő hűséggel képviselték. — Egyébiránt a Kuruc-világ története még nines megírva: mert a történelem, mint növény a szabad légben, csak szabad sajtó hatálya alatt virúl. Sokat nem szabad, sokat nem merünk, sokat nem akarunk megírni: majd ha minden adat nyilvánásra kerül: e korszak is meglesi sajtát történetíróját.

A szatlmári béke visszaadta tehát az alkotmányos jogokat; de a fölkelés megszüntetésével ama sajtó sebek, miket a nyolc évi háború eseményei ütöttek, egyhamar behegesztve nem lőnek. A sok vér- és vagyon-veszteség az egész országot kifárasztotta, egyes községek anyagi erejét megzsibbasztotta, egész családokat kiirtott és tönkre juttatott; a sok rossz következmény között mindazáltal első helyen a közerkölcsiség hanyatlását kell említenünk. Az ekkori jegyzőkönyvek legnagyobb része káromkodás és fajtalanság miatt intézett tanúzásokat és fenyítő ítéleteket tartalmaz. A fajtalankodási esetek kilenc tizedrésze kuruc katona és valamely közrendű városi vagy esavargó nő közt merül fel s legtöbb esetben nyilvános botrányig aljas jelenetekben nyilvánul. A káromkodók ellen még 1704-dik év tava-

szán a fejedelem solti táborából kemény rendeletet küldött az ország hatóságaihoz, melyben a hadsereg és nép közt eláradt eme rossz szokást keményen ostromozza. „Minthogy Nemzetséges igaz igyünket, melyet jó Istenünk segítő karjai által mindeddig szerencsés előmenetellel boldogított, Istentelenséggel semmiképpen folytatni nem akarjuk, — Az N. Vármegyének azért serio intimállyuk, in gremio sui processu-sonként szolgabíró híveink által publicáltassa, hogy mind hadaink, mind akármely híveink, minden Isteni káromlástúl, egyéb Istent és embereket irtóztató és éktelen szitkoltúl s átkozódásoktól supersedeállyanak. Ha kik pedig tovább is csakugyan — abban megátalkodnak, — az ollyakat megfogatván, kegyelem s kedvezés nélkül az Nemes Ország Törvénye szerént, elsőben megvesszőztesse, másodsor pälczáztassa, harmadszori és utolszori büntetésekre követel agyonverettesse.“ ¹⁾ E szigorú rendeletet két év múlva mégis újra ismételni ²⁾, 1708. végén pedig a Tályáról Sárospatakra áttett országgyűlés végzéseinek egyik cikkében föléleszteni kellett. ³⁾ — A táborozó, jövő-menő és benszállásoló katonaság annyi sok nemét elterjesztette az erkölestelenségnek, hogy a lépten nyomon elkövetett s igen szigorúan büntetett fajtalankodási eseteken kívül, 1704. Okt. 5-kén a városi tanács határozza: „1-ör a ki ezután maga vagy katonája erejével más szénáját vagy szalmáját akár lopásképp, akár hatalmasúl elhozza, kártérítésen fölül 12 forintra büntetessék. 2-or Akár katona,

¹⁾ Oklvt. 65. sz. a.

²⁾ Eredeti hirdetmény a levéltárban 1706ról.

³⁾ Jk. 1708—1713. 71—73. lap.

akár paraszt ember a káromkodásért fenyítettessék, mint a fejedelem rendelte. 3-or A városban házaknál és utczákon a lövöldözés tiltatván, a ki elköveti, büntetetik. 4-er A koczkások a város utczáin sehol meg ne szenvedtessenek.“ ¹⁾ — Harmadnap mulva ismétli egy tanácsi határozat: hogy „mivel az éji borital miatt a korhelykedés, káromkodás, éjjeli nappali lövöldözés, kockázás és mindennemű istentelenség igen eláradott, a katonai hatósággal egyetértve elhatározva lön: hogy esti takaróra harangozaskor mindenki szállására, lakására siessen, katonai és polgári őrség cirkálándván, minden éjeli korhely vagy csavargó elfogattassék, katonát tisztinek, városi embert birájának adjanak át, megbüntetés végett.“ ²⁾

Tagadhatatlanul igaz: hogy e fölkelés a legkedvezőbb külállapotok közt, a spanyol öröködési háborúra kivezetett császári hadaktól üres országban indíttatott; de más részről az is igaz, hogy a legnagyobb belviszonyok hatálya alatt, kezdetét akkor vette, midőn a nagy adó, katonatartás terhei és a katonaság zaklatásai miatt a nép teljesen kimerülve volt; mégis adott mindent, és vagyona mellett odadta életét s vérét is. Kezdetben nem volt ugyan adó kivette; hanem a kiszolgáltatások határozatlan mennyisége többszörösen haladta a különben fizetendő adót, a hadviselés vidékein pedig csaknem elviselhetlenné lett a mindennemű szolgálat és élelmezés terhe, — és a hová az ellenség eljutott, a rendes

¹⁾ Jk. 1702—1708. 309. lap.

²⁾ Jk. 1702—1708. 310. lap.

katonaság zsarolt, a ráé égetett, ölt és rabolt, — a fölkelés tartama alatt tehát a vagyonállapot minden tekintetben apadt.

Nagyon előmozdította ezt az országban eláradt rézpénz értéktelensége. E szokatlanul nagy mennyiségben kibocsátott pénz ellen már 1704-ben panaszok és tiszti vizsgálatok fordulnak elő Kecskeméten, mert a mészárosok, kik csak fehér pénzen láthatták el magukat marhával, azért húst adni vonakodnak.¹⁾ Utóbb a szükségből alkalmazott finansziális balfogások ez állapotot hihetetlenül felfokozták. Tudva van ugyanis: hogy a fegyver, öltönykelme és egyéb hadi felszerelés legnagyobb része külföldről s csak ezüst és arany pénzen volt beszerezhető, a mi tehát e nemben akár a hazai bányák jövedelméből, akár más úton előállított, többnyire kiszivárgott, elannyira, hogy a belforgalomból is több esatornán kellett az ezüst és arany pénzt kiszivattyúzni; így például a sót általában, s a bort a tábori kocsmákon csak fehér pénzen árulták. Ezen eljárás a rézpénzt teljesen kivette értékéből. Bottyán János tábornok írja 1708. Aug. 19. a fejedelemhez: „a rézpénzben senki csak egy poltúrát sem veszen el, úgy megbomlott; mivel valamennyi sót ezen földre szállítottak, a szegénységnek rézpénzen nem adták, hanem itt való Commendáns Uram passusával kit Komáromban s kit másuvá ezüst pénzért béiktatták; ez mostani confusiora nézve nem is lehet senkit elvételére erőltetni.“ Másik levelében pedig még élesebben rajzolja ez állapotot, irván eképen: „Ma reggel írott

¹⁾ Jk. 1702—1708. 315. lap.

levelemben is declaráltam az rézpoltúra pénznek teljességgel való megcsükketését, úgy hogy már senki el nem veszi, mivel semmit rajta nem vásárolhatni; az praesidialis hajdúk, kiknek azzal fizettek: az utczákon mint az polvát széllel-szórják; tizenhárom, tizennégy, sőt tizenöt forintot is lehet egy ezüst forinton venni, — de úgy sem kell, nem is leszen circulatioja, ha az országban termő és találató jószágot érlette nem adják, sőt penig, vagy marhát, kit onnét belől erre szállítanak, azon a pénzen árúban sem eresztik; az ország korcsmáin is mind ezüst pénzen folynak a borok. Fölséged azért méltóztassék kegyelmessen megparancsolni, hogy valamely ország-sójt szállítsák erre a földre és rézpénzen adják, a borokat is azon árulják, máskint haszontalan az militiát azzal kedvetleníteni, sőt jobb is vele nem fizetni, midőn semmi böcsi és kelete nincs, hogysem azzal idegeníteni.“¹⁾ — Láttuk már föntebb, midőn 1705. végén Kecskemét Bottyán János ezredét megruházni köteleztetett, hogy a posztó árában 2,832 1/2 forintot a város rézpénzben fizet s majd felét, azaz: 818 tallért, vagyis 1,227 forintot elveszt rajta²⁾; utóbb a bámulásig növekedett e veszteség: 1707. Apr. 3-án a rácok által agyonvert Böde János kecskeméti főbiró számadása alatt 12 ezer libertás maradt, mely nevezeti értékben hatával egy tallérba számítva 2,000 tallért képviselt; de midőn 1709-ben költségre fordítatik, már csak súlymérték szerint, oka számra, 160 darabot egy okára számítva, fecséreltetik el, következőképen:

¹⁾ Bottyán János élete. Thaly Kálmántól. 249. 250. lap.

²⁾ Föntebb 168. lapon.

1) Másfél szalonnáért fizet-			
nek 17 oka libertást, mely neve-			
zeti értékben tett volna . . .	453	tall.	2 garast.
2) 24 oka vajért 21 oka			
libertást	560	„ — „	
3) 60 oka mézért 17 oka			
libertást	453	„ 2 „	
4) 3 véka szilváért 9 oka			
libertást	240	„ — „	
5) 9 oka rizskásáért 3 oka			
libertást	80	„ — „	
6) 4 oka mogyorót, 7 1/2 oka			
malozsa szőlőt, és egy pár csiz-			
mát vesznek 8 oka libertásért .	213	„ 2 „	

összesen: 2,000 tall. — gar. ¹⁾

Ennyire csökkent a rézpénz értéke s ennyire szökkent a drágaság, melyet többé sem a fejedelem szigorú tilalma, sem az országos gazdasági tanács kibocsátott rendelete korlátozni képes nem volt. ²⁾

A háború fáradalmi, ellenség beütései, folytonos csaták, katonaállítások és az 1709-dik évi döghalál a város népességét is annyira megzilálták, hogy a fölkelés megszüntetésekor e tekintetben gyarapodásra gondolni sem lehet. Miután 1705. nyarán a solti sánc lerontatott, utóbb pedig Kecskemétnek kellő védelme is elhanyagoltatott, — a három városnak Szegedre behódolnia, vagy pusztulnia kellett, — s ezután a kiköltözések is gyakoriak lettek. Az 1709-ki döghalál pedig annyira dúlt a város minden

¹⁾ Adókönyv 1709. végén.

²⁾ Lásd az Oklevéltárban 1706. Jul. 1. és Dec. 20.; s 1707. Január 29. közleményeket.

rendű lakosai közt, hogy csak az előkelőket említve: a róm. kath. parochiát kezelő sz. Ferencrendi szerzetesek kolostorának nyole tagja közül hat lett áldozata a ragályos betegek körüli buzgóságának ¹⁾; elhalt a reform. egyház predikátorának neje, Szabó György a város egyik jegyzője, Muraközi Sámuel másik jegyzőnek neje és leánya s a városi tanácsnak több tagja ²⁾; ezen nyomorúságos időszak tehát a város népességét jóval megapasztotta.

Valamint egyesek, úgy a község vagyoni állapota is tetemesen csökkent. A községi nyáj, ménes és gulya veszendőbe ment, a város még adósságba is süllyedt. A nemzeti hadsereg részére tett kiszolgáltatásokért fizetett rézpénz csak elértéktelenítve volt elvesztegethető, utóbbi kiszolgáltatások örökre odavesztek; a császáriak ellenben ingyen folytatták magyar földön a háborút: mert a néptől felszedett nagy adóból fizették a katonát, az adó mellett kierőszakolt élelmezéssel pedig azt magát és lovát kitarították; de a megtérítés reményében kiszedett széna, szalma, bor és gabona ára évtizedek múlva is megtérítetlen maradt, míg elvégre a községek belefáradván a sok eredménytelen sürgetésbe, örültek ha egy dicsérő oklevéllel szemüket kitörültetni tapasztalták. ³⁾

A fölkelés bevégezte után még egyéb terhek is fenyegették a községeket: a király iránti hűségben megmaradt földesurak ugyanis az elmúlt nyole évről elmaradt jövedelmeiket követelték, holott tudva volt

¹⁾ Oklvttr. II. köt. 34. sz. 270. lap.

²⁾ Szvitk. 1709. 14. lap.

³⁾ Lásd III. köt. 452. lap. 132. sz. a. Okl.

előttök, hogy illetményeiket addig vagy Rákóci országos fiskusa szedte, vagy a fejedelem saját híveinek adományozta. Kecskeméten a Kohári-féle ősi részek úri adója fölött nevezetesen akép intézkedett a fejedelem, hogy azok jövedelmét felváltva, egyik évben Károlyi Sándor, mint neje után osztályos rokon, más évben az országos fiskus szedje ¹⁾; a Kohári István császári tábornok által zálogban tartott Rákóci-rész jövedelmét folyvást a fiskus kezelte; Rákóci Erzsébet gróf Erdődiné maga szedte jövedelmeit, de 1707-ben történt halála után ez is az országos fiskusra szállott; a pozsonyi apácák használatában volt Csáky-rész censusát a fejedelem gróf Csáky Mihály fölkelő tábornok részére utalványozta ²⁾; — ezek most mind feltámadtak követeléseikkal s elvégre is csak az 1715 : 52. törvényeikk biztosította a várost zaklatásaik ellen.

Ingatlan birtokaikban Kecskemétet és Nagy-Köröst ekkor Pest város támadta meg. Volt már ugyanis említve, hogy mindkét város még a török uralom ideje alatt Pesten külön saját házakkal birt: mindkét vidéki község 1704—1710. évek tartama alatt elszigetelve levén Pesttől, annak rémséges terheltetései elviselésében, mint házbirtokos, aránylag részt venni köteles lett volna, de attól elzárattatván, e kötelességet nem teljesíthették; most Pest város mindkét község házát lefoglalta, s azért is mivel polgárjogot nem váltottak, házaikból azokat kibecsültetni, az értékből pedig teljesíteni elmulasztott időközöi adótartozásaikat lefoglalni határozta. Csak

¹⁾ Oklvtr. 114. sz. a.; és Jk. 1702—1708. 310, 440. lap.

²⁾ Lásd III. köt. 26. 46. lap.

tíz évet meghaladó perlekedés után juthatott a két város pesti házuk birtokába. ¹⁾

II. Rákóczi Ferenc, mint az ország szabadságai vissza szerzésére szövetkezett rendek vezérlő fejedelme, az általa elfoglalt országrészekben, — úgy látszik a fenmaradt oklevelekből, — hogy minden felségi jogokat gyakorolt legyen; de tőle Kecskemét sem szabadalmat, sem adománylevelet nem bir. ²⁾ Addig míg a három város annyi áldozattal és oly nagy erőfeszítéssel védte magát és támogatta a fölkelést, nem volt alkalom a kitüntetésre; 1705. után pedig már aligha lehetett a fejedelem megelégedve a kifárasztott városok buzgóságával.

Sokat szenvedett Kecskemét s majd egy évtizedre volt szüksége, hogy vagyoni veszteségeit nagyból helyreüthesse.

Azonban a három városnak, — különösen pedig Kecskemétnek és Nagykörösnek, mint szoros értelemben földesúri hatóság és szolgálatok alatt nem volt községeknek, — a török uralom alatt kifejlett solidaritása, a Kuruc világ korszakában tetőpontját érte: fokoztatott az a közös veszély, közös védelem

¹⁾ Tárgyiratok a város levéltárában.

²⁾ Említetik történetiróinknál a fejedelemnek több birtokadományozása, de a kecskeméti levéltárban csak némely itteni birtokrészek úri adó jóvedelmének utalványozása fordul elő. Ezen kívül csak egyetlenegy adat forgott kezemben: az ónodi gyűlés alatt 1707. Junius 29-kén kiadott adománylevele, mellyel báró Keglevics Ádám kezén volt Kátai-féle birtokokat Rétey György, Ferenc, János, Mihály és Péter testvéreknek örököül adományozza; nevezett adományosok azon birtokokba, melyek Torna, Zemplén, Abaúj, Pest, Borsod és Heves megyékben léteznek, a jászói konvent egy tagja és a fejedelmi kikiűldött által ugyanaz évi Jul. 18-tól Szept. 22-ig helyenkint folytatott szokásos eljárás útján be is igtattattak, mint az említett Konvent hiteles kiadványú beigtatási jelentése igazolja. Az adománylevél egészen szokásos szövegű, csupán a „Jus Regium“ helyett „Jus Fiscii nostri“ változtatás van benne. A hiteles helyek jegyzőkönyveiben valószínűleg a többi is felfalálható leendő.

és közös teherviselés által; de az önérzet mellett a polgári miveltségre törekvést igen előmozdította azon kiténtetés, hogy a fejedelem és kormányköre a három várossal mindig közvetlen érintkezésben állott.

Valamit még a vallási viszonyokról. A mindkét hitvallású evangélikusok vallásszabadságát biztosító 1681: 25, és 1687: 21. törvényeket I. Lipót kormánya egy 1701. évben kiadott rendelettel nem eltörülte, hanem valóságos szójátékkal érvénytelenítette. ¹⁾ — Ha e rendelet kiadásánál egyéb nem történt volna is, nagy és általános lett országszerte az ingerültség; mely hogy a fölkelés megszilárdulása után ki ne törjön, a minden irányban kiható figyelmi fejedelem ideiglenesen, a törvényhozás további rendelkezéseig, egy nyiltlevél kibocsátásával s 1704. Aug. 12. egy rendeletnek a megyékhez menesztésével gondoskodott. ²⁾ Ezek tehát megelőzték az 1704. Szeptemberben Gyöngyösön történt követeléseit a vágmelléki tizenegy megyének, de megelőzték a francia királytól érkezett figyelmeztetést is ³⁾, mindenestre pedig megelőzniök kellett az 1705. szécsényi kiegyenlítést. ⁴⁾

Kecskeméten amaz általános ingerültségnek semmi nyoma; nem is történt itt egyéb, mint 1690. Apr. 15. Szécsényi György esztergomi érseknek Kecskeméthez és Nagyköröshöz intézett fenyegető levele; melynek fulánkját azonban egy hadi tanácsi rendelet kitépte. ⁵⁾ Tisztelem hamvaiban is Fejér

¹⁾ Fejér György: Jurium ac Libertatum Religionis et Ecclesiae in R. Hung. Codicillus Diplomaticus. Budae 1847. pag. 300.

²⁾ Oklvttr. 69. sz. a.

³⁾ Horváth M. IV. 326. — Szalay: VI. 199. lap.

⁴⁾ Horváth M. IV. 360. — Szalay: VI. 281. lap.

⁵⁾ Lásd: II. köt. oklvttr. 32. sz. és III. köt. 248. lap.

György emlékét; de esudálkozom, hol vehette a II. Rákóczi Ferenc és a szövetségzett rendek ellen szórt vallásgyűlöleti vádak mellett azon adatot: mintha a fejedelmet lengyelországi száműzetéséből többek közt a kecskeméti¹⁾ is, vallásgyakorlati sérelmeik miatt sürgették volna a betörésre?! A kecskeméti-ekről bizvást elmondhatni: hogy azoknak ahhoz semmi közük sem volt; de a köztük elejitül fogva díszlett szép egyetértés s a buzgó katolikus földesúr Kohári István gróf 1679 és 1680-ban történt böles intézkedése után arra legkisebb okuk sem lehetett.

A lezúgott hosszas háború viharai és azt megelőzőt kormányzat által előidézett zavarokat a szathmári béke meg nem szüntethette, — a Kuruc világ egyedüli köznyereményét, az alkotmányosságot is csak a következő országgyűlésen alkotott új törvények szilárdíthatták meg.

¹⁾ A fentebb idézett Codicillus Diplomaticus. pag. 301.

OKLEVÉLTÁR.

.

1.

1703. Jun. 11. Schweidler Jakab Antal budai administrator levele.

Generosi, Nobiles, Prudentes et Circumspecti Dni Amici mihi honorandi. Litteras Praetitulatarum Dnum Vrarum de dato 9-nae hujus mensis sonantes recte percepi, ex quibus turbulentias et rumores in Superiori Hungaria nunc grassantes uberius intellexi, et siquidem de iis aliunde jam notitiam habeam, nihilominus tamen pro hac intimatione magnas repono gratias, quam etiam erga Suam Matrem Sacram fidelitatem in altioribus locis laudare conabor, et recommendabo. Deinceps vero Praetitulatas Daones Vras rogandas habere volui, ut quidquid imposterum de rumoribus istis constiterit, quanto-cius per expressum me certiore reddere haut graventur. In reliquo maneo. Praetitulatarum Daonum Vrarum. Sign. Budae die 11-ma Junii 1703. ad Servitia semper paratissimus Jac. Ant. Schweidler mp. — P. S. Ratione mihi promissorum Equorum gratum mihi foret, ut si quamproxime huc apportarentur. — Kivül: Generosis, Nobilibus, Prudentibus et Circumspectis Dominis Judici Primario, Caeterisque Jurassoribus Oppidi Kecskemetiensis Dnis et Amicis mihi honorandis. Kecskemet. (Pecsét.)

Eredeti a város levéltárában.

2.

1703. Jun. 24. Gróf Forgács Simon nyíltlevele.

Mi Gémessi Gróf Forgács Simon Fölséghe Római Császár és Koronás Király Kglmes Urunk eő Fölséghe Tanácsa, Komornykja, Generalis Mezei Strázsa Mestere, egy Lovas magyar Regimentnek Colonellussa, Dunán túl való Részeknek és Győr végh házának Vice Generálissa és N. Borsod Vármegyének Fő Ispánnya. Adgyuk tudtára ezen Patens Levelünk által mindeneknek az kiknek hogy tudni illik némelly Regimentünkbeli katonák nem tudatik mi oktúl viseltetvén s mind Istenekről s mind eő Fölséghe hűségéről s mind pedig az magok hitiről elfelejtkezvén, említett Regimentünktől Imperiumból elszöktek s ide Magyar Országban lejöttek, kire nézve az olyan Regimentünkbeli Katonaságnak serio intimáltatik, hogy előttünk lévő Julius Havának végeig ide Galgócra jűjjenek, úgy hogy az Regimentünkben megént reincorporállják és eő Fölséghe szolgálattjára hűségére állítsák magokat, holott pedig találkoznék olyan, az ki praespecificált Terminusig elő állani nem akarna, bizonyos legyen abban, hogy Vármegyéről Vármegyére fel kerestettyük s ha kézben kerül Hadi súlyos Törvény és Regula szerént exequáltattyuk minden halasztás nélkül, az kik pedig fellyebb írt Terminusra compáreálnak, azokat meg grátiázzuk s az vétkét meg engedgyük. Datum Galgócz Die 24. Junii A. 1703. Gróff Forgács Simon. (L. S.)

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 143. 144. lap.

3.

1703. Jul. 4. Petrovay László alispán körlevele.

Isten álgyon meg benneteket kívül meg nevezett Helységeknek Birái és Eskütti. Kegyelmes Urunk eő Fölséghe sok

rendbéli Parancsolattjai érkezvén az N. Vármegyére, hogy az Tolvajokra, orgazdákra és az Passus nélkül való járókra szorgalmatos gondot viselnénk, úgy most is eő Főlséghe kemény és nagy büntetés alatt Parancsollya, mivel onnan fellyül most is feles katonaság Cseh országon által le szökvén Méltósságghos Gróff Pálfi Úr eő Ngha Regimentibül való k: kihez képest vévén ezen Levelet, Parancsolom hogy a félékre szorgalmatos gondot viseljenek, Passus nélkül járókat, Csavargókat, akár Lovas, akár gyalogh légyen, fogják meg és mindgyárt hozzák be; mert valamelly Helység elmulattya s meg nem fogja, kitudódik, bizonyos lévén benne hogy az kemény büntetést el nem kerüli. Pestini 4. Julii A. 1703. Petrovay László Pest Pilis és Sólt Vármegyéknek Vice Ispánnya. mp. P. S. Az Portio pénzt is az melly helység még meg nem adta, személy válogatás nélkül egészen harmadnap alatt bé hozza, hacsak Németh Executiót nem akar szenvedni, vagy hogy Biráját be külgye, hogy azzal az Nemes Vgye Tisztjei számot adhassanak az Excelsa Budai Commissio előtt, mert már az szófogadatlanságnak éppen nincsen helye, mivel utánnunk sem vára koznak tovább.

Jk. 1702—1708. 142. lap.

4.

1703. Jul. 27. Huszár János szolgabíró körlevele.

Isten minden jókkal áldgya kegyelmeteket kívánom. Méltóságos Budai Dicasteriumnak érkezvén az Nemes Vármegyére kemény és súlyos parancsolattya, mellyre nézve, kényszerítettett az alúl megh irt, vagy is includált mód szerint jó paripás és fegyveres Embereket repartálni. Azért Klték feje és jószágha vesztése alatt, jó paripás és fegyveres embereket mennél hamaréb elő készitvén állítsa föl és jó készülettel Czeglédre külgye, mind azok a kik Czeglédhez közeleb laknak, az kik pedig alsó Némédihez, tehát Némédire, ez jövő Vasár-

napra, és ott készen lévén várják az Nemes Vármegye tovább való dispositioját, melly minden okvetetlen oda fogh érkezni, jó provisioval legyenek lóból, fegyverből s puskaporból és lövő szerszámokból, élésből is. Mellyben külömben se cselekedgyék klmték ha nagy kárát vallani nem akarja. Ezzel maradván. Raptim Pestini Die 27. Julii 1703. Huszár János mp.

Anno 1703. Die 26. Julii sub particulari Congregatione Inclytorum Cottuum Pest etc in Citte Pest celebrata facta est repartitio militum Equitum bonis armis, equis ac aliis necessariis in optima forma expediendorum, ordine sequenti: Oppidum Kecskeméth No-65. Kőrös No-35. Czeegléd No-20. Isák No-10. Alsó Némedi No-10. Ócsa No-5. Summa No-145. -

Jk. 1702—1708. 145—146. lap.

5.

1703. Jul. 29. Ugyanaz ugyanazon tárgyban.

Isten minden jókkal álgya Kglmeteket kívánom. Akarám Kkk értésére adnom, hogy jóllehet az Méltóságos Budai Commissio Parancsolattyaából az N. Vármegye általam intimáltatta vala Kkk, hogy pro 29. Julii azon lovasokat annak rendi s módgya szerint Czeeglédre és Alsó Némedire helyhezette és küldötte volna; mindazonáltal más parancsolattya érkezvén, általam ismét azt parancsoltattya, hogy azon lovasok mindenképpen készen lévén, mind addig kiki maga helységében készen várakozzék, miglen az N. Vármegyének utolsó parancsolattyaát s informatioját nem vészi. Ezt kölleték sietséggel Kgltekk értésére adnom. Az portiopénzt pedig kiki sub poena militaris executionis ad Cassam be külgye. Ezzel maradván Raptim Pestini Die 29. Jul. 1703. Huszár János mpr.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 146. lap.

6.

1703. Aug. 3. Pestmegyére adóexecutio küldetik.

Mint jóakaró Birák és Eskiütt Uraiméknak ajánlom becsülettel való szolgálatomat Kglteknek.

És Istentől minden kívánta jókat. Az Méltóságos Budai Dicasterialis Commissio Kglmes Urunk eő Fölséghe parancsollattábúl ezen Nemes Vármegyékre most tíjontan tizenhét ezer forintokrúl való assignatíot küldött, az melly summábúl obveniált T. Nemes Generalis de Nehem Regimentinek 4,271 Rf. kiért is instantanee V. Ispány Petrovay László Uram eő Kglme szállására, t. i. az T. N. Vármegye házára executio ment; mivel feles restantiák vadnak az kgltek helységiben, eum ob respectum kölletett azon Németeket pro incassandis restantiis, minthogy egynehány rendbéli már ez előtt mind Vice Ispány Uram, mind pediglen Szolga Biró Uram eő Kglmek Currensire is nem hozta Kgltek bé az resultans portio pénzt, kiszedetni executionaliter küldeni, ad latus D. Francisci Oberagner praefatorum Inelytorum Cottuum Subcommissarii, és így ezen subnectált specificatio szerint az helységek az pénzt megh olvasván, említett Oberagner Ferencz Subcommissarius kezében sub sigillo adgyák és arrúl eő Kglmétül quietantíát vegyenek, és ahoz elegendő Comitívát adni el ne mulassa Kgltek, promoveálván azzal Kglmes Urunk eő Fölséghe szolgálattját.

Restál Kecskeméth fl. Rh. 2,679. d. 56. etc.

Pest Die 3. Aug. 1703. Joannes Imre mpr.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 148. lap.

7.

1703. Aug. 18. Huszár János szolgabíró Kecskemétről és Körösről hírmondókat rendel.

Isten minden jókkal álgya kegyelmeteket kívánom. Ez Írásom által kölleték kkk tudtára adnom, hogy vévén ezen

Levelemet, mindgyárt válasszon kglmetek két jó s szava hihető és útát tudó okos emböröket, úgymint Kecskeméthről egyet és Kőrösről másodikat és külgye föl ide Pestre az N. Vármögye házához, kiket is hogy bizonyos híreknek hozására elküldheszen az N. Vármegye Várod felé, vagy az holott Rákóczinak és Bercsényinek híreket hallhattyák. Melyben külömben se cselekedgyék kglmetek, maradván Raptissime Pestini Die 18. Aug. A. 1703. Kglmetekk Jóakaró Szolga Birója Huszár János mpr.

Jk. 1702—1708. 153. lap.

8.

1703. Aug. 18. Huszár János szolgabíró körlevele.

Isten minden jókkal álgya meg kglteket kívánom. Kegyelmes Urunk eő Fölséghe Parancsolattya szerént költeték kkk tudtára adnom, hogy ki jószághe s Feje vesztése alatt, ha valamelly Passus nélkül való járókat és kóborlókat és kémöket Rákóczi vagy is Bercsényi Pátensével való járókat valahol hallana, látna, vagy találna, azokat meg fogja, fogassa és föl kerestesse, meg fogván Pátensekkel együtt az N. Vármegye Magisztratusa kezében béküldgye, erős és kemény vigyázás alatt; ha valamelly biztató Pátensét is hallaná vagy hallotta volna, azoknak senki hitelt ne adgyon, annak inkább fejet ne hajtson, mivel eő Fölséghe jó gondviseléssel kívánván lönni már is azoknak le csillapításukra és kigyökerezésekre segítséget küld. Azonban az minapi N. Vármegye repartitioja szerént az Fegyverös katonák, sótt azokon kívül is mönnél többen löhetnek készen lögyenek, hogy mikoron nekiek parancsoltatik, az N. Vármegyétül eleikben röndöleudő Tiszt Uraiméktól, oda az hova kívántatik, el melhessenek. Az melly helységek pedig még portiobeli Restántiával tartoznak, mönnél hamaréb bekülgyé, ha súllyos Executiót szenvedni nem akarnak. Ez igen serio keményen parancsoltatik, mellyben külömben se

cselekedgyék kglmtek, ha nagyobb kárát vallani nem akarja, maradván Raptim Pestini Die 18. Aug. A. 1703. Kkk Jóakaró szolgál Birája Huszár János mpr.

Jk. 1702—1708. 153. lap.

9.

1703. Aug. 30. Petrovay László alispán levele Újlaki Endre megyei kapitányhoz.

Ajánlom szolgálatomat Kegyelmednek. Tegnap napon írt Kglmed levelét vöttem, ennekutánna is mind várom Kglmed Tudósítását. A Paraszt Vármegye hada nem az kuruczok kergetésére volt röndölve, hanem az vásárosok és kereskődők oltalmazására. Azért Kglmed azokat, ha szintén ki röndölte volna is, revocállya, és ennekutánna ha úgy kívántatnék s az N. Vármegye parancsolná, a szörént röndölhetti ki, az N. Vármegye katonái azért nem mentenek ki, hogy Budáról érkezett parancsolat, a Vásárt köllött őrizni, s nem is mehetnek hamaréb hanem Szombaton étszakára Kglmedhez, mivel még holnap bé kelletik nekiek jőni és viszontag úgy fogják Kglmeddel magokat conjungálni, mert az fizetések aránt lévén valamelly controversia, hamaréb nem expedíáltathattak. Kglmedet tovább is admoneáлом s kérem hogy perseverállyon s maragyon ottan és ha löhetséges mindönkor bizonyos hirekkel értesessen bennünket, mert mind az N. Vármegye Tisztei s mind pedig az Buđai Tisztek Klmed hűségétül s magha ajánlásátül várnak. Ezek után Isten éltesse Klmedet s adgya Isten új hireket írhassek Klmed. In reliquo magamat reseráлом ad ea mellyeket Kddel szóllottam. Pest die 30. Aug. A. 1703. Jóakarója Szolgája Petrovay László mpr.

Jk. 1702—1708. 155. lap.

10.

1703. Aug. 30. A budai császári bizottmány rendelete a kecskeméti tanácshoz.

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Mattis D. D. Nostri Clementissimi Subdelegatae Commissionis Budensis Nomine Oppidi Kecskemét Judici et reliquis Juratis assignandum.

Sacratissimae Cesareae Regiaeque Mattis Dni Dni Nri Clementissimi Subdelegatae Commissionis Budensis nomine Oppidi Kecskemét Judici et reliquis Juratis serio et sub poena pali injungendum, quod siquidem multum interesset de modernis trans et cis Tibiscum exortis motibus certas et continuas habere informationes et infallibiles certitudines. Quatenus iidem Judex et Jurati nisi superius minitatum experiri voluerint poenam, eas et indilatas instituant explorationum dispositiones, ut singulis septimanis si non bis adminimum semel hancee Subdelegatam Commissionem scriptotenus de occurrentiis quibusvis circa hos motus exorituris accurate et genuine informare possint, quod ipsum nec intermittere praesumant. Datum Budae 30. Aug. 1703. Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Subdelegatae Commissionis Budensis assessores.

Jk. 1702—1708. 156. lap.

11.

1703. Sept. 1. A budavári parancsnok levele a kecskemétiekhez.

Generosi Nobiles Prudentes et Circumspecti Dni Vicini. Siquidem ex rumore continuatim habetur, quod non solum Oppidani ibidem, verum et integer districtus ob perfidos et vagabundos depraedatores seu rebelles nimis consternatur; cum tamen Oppidum sat populatum et armatum, eoque ipso similibus grassatoribus opportune resistendi sufficiens sit; hinc

Dnes Vras vicine requirendas duxi: quatenus absque ulteriori consternatione, pro viribus et debito fidelitatis studio, prout hucusque laudabiliter contigit, his vagabundis sine interruptione sese omni conatu opponere, et ad minimum bis septimanam mihi de quavis motione horum perfidorum, eorumque invasione, cum certo mihi constet aliquos ex eorum consortio in illis partibus persistere, certam relationem per suos homines transmittere velint. Secus officii mei erit, ut quosdam de gremio, et vel maxime principales ab illac ad me advocari curem, quo autem intermisso confido notae fidelitati Dnum Vrarum et spero praestolationem debitam literarum mearum. De cetero Dnas Vras diu bene et tranquille valere desiderans permaneo Budae die 1. 7-bris A. 1703. Generosarum Nobilium Prudentum et Circumspectarum Dnum Vrarum Servus obsequiosissimus Liber Baro de Stom mp. Supremus Vigiliar. pfectus. Kivül: Generosis Nobilibus prudentibus et circumspectis Dnis Judici Primario, Jurassoribus Oppidi Ketschkemeth Dnis Vicinis. Kecskeméth.

Eredeti a város levéltárában.

12.

1703. Sept. 4. *A szolnoki parancsnok levele a kurucok mozgalmairól.*

Generosi Nobiles Prudentes ac Circumspecti Domini Iudices Senatusque Universus. Parvulus ille exercitus septem vexillorum tam equitatus quam peditatus, qui hactenus sub Tordai, Serendy, ab altera Tibisci Ripa circumvagatus est, nunc a certo quodam Pitsi János commendatur, factaque partitione, equitatus Jenő, peditatus vero Gyulam circumsidet. Rakocius cum suis Zatmariae vicinissimus est, sed D. Generalis de Gleokelsberg sat temporis dedit Nimidy incendendi, ac cum 600 Sclopetariis in Satmariense suburbium intrandi. Barby

Ballasy, qui 700 Curuzonibus in Confiniis Luzensibus prope Tokainum imperabat, 300 ex iis ad hanc Tibisci Ripam prope Onodinum transmit, qui circa Agriam et dictum Locum maxima rusticis damna intulerunt. Ego emiseram 40 Husarones qui faciendo in eos excursionem, sex ex iis captivos mihi tradiderunt, aliasque 40 equos et alia iis surripuerunt. Ab altera Tibisci parte omnia sunt tranquilla usque in confinia Gyulensia. Succursus noster quotidie expectatur, qui si advenit, non longos processus faciet Curuczonibus, quorum maxima pars, praesertim vero peditatus, sua vita in manibus arma non habuit, nec ad hucdum habet, sed hastis baculisque armati incedunt, et contra quos ea sunt pulveris tormentarii vires, ut si eum olfaciant, deliquium animi patiantur. Sperans itaque proxima occasione esse in statu vobis meliora et laetiora nunciandi permaneo Dominationibus Vestris Ad officia paratissimus Kvaters. Datae Szolnokii 4. 7-bris 1703.

Jk. 1702—1708. 158. lap.

13.

1703. Sept. 8. *A lengyel király betiltja, hogy alattvalói Rákóczi fejedelmet a fölkelésben segílni ne merészeljék.*

Augustus Secundus Dei Gratia Rex Poloniae etc. necnon Haereditarius Dux Saxoniae et Elector etc. Universis et singulis quorum interest, aut quomodolibet interesse poterit, praecipue Magnificis, Generosis, Nobilibus — Capitaneis nostris in Confinio existentibus, Civitatibus, Oppidis, illorumque officiis, necnon cujuscunque Status et Conditionis hominibus notum facimus. Cum nihil sanctius et antiquius Ordines Rei Publicae conservatione Foederum et Pactorum cum vicinis Monarchis esse existiment, et unanimi consensu inviolabilem in hoc puncto Nominis Poloni reputationem collocent, non potest ullo zelo violentius et sensibilius cor nostram Paternum affligi,

quam accepta novalia et quaerela SSmae Caesareae Regiae-
 que Mattis per Illmum Comitem de Strathman ejusdem SSmae
 Caesareae Regiaeque Mattis Legatum in Regno nostro Extra-
 ordinarium nobis exposita. Quod Princeps Rákóczius pro Re-
 belli declaratus, per Regnum Hungariae cum sua Militia gras-
 sante habeat quosdam ex Incolis Regni nostri et M. D. Lith-
 vaniae sibi faventes, qui immemores severitatis Legum, et
 Poenarum in Constitutionibus Regni expressarum contra viola-
 tores Pactorum cum Externis Principibus, non tantum consilia,
 sed et nervum belli suppeditant, et copias auxiliares, ut inten-
 tiones suae et Rebello faciliorem sortiri possent progressum.
 Quo ausu universi et singuli ejusmodi ipso facto non tantum
 poenas Legum, infamiae, perduellionis, et confiscationis Bono-
 rum promeruerint, verum etiam pro hostibus Patriae censi
 debent, vigore tot Constitutionum in volumine Legum expres-
 sarum. Ac proinde Nos nihil nobis observantia integrae cum
 Suae Caesareae Matris Amicitiae et bonae viciniae vovendo,
 simul obviando ulteriora, subditorum nostrorum tam Regni,
 quam M. D. Lithvaniae licentiae praesentibus Universalibus
 Nostris Literis severe intimamus, ut omnes qui quoquo demum
 modo Auxiliares Copias praefato Principi in subsidium sub-
 ministrarunt, easdem in tempore a publicatione Praesentium
 Universalium Curiae Nostrae in Quatuor Septimanis omnino
 revocent, et illi omnes, quicumque quoquo modo, sive sparsim,
 sive sub signis assistunt, ad suas Aedes revertantur, et in
 posterum ne unus illorum, et quicumque demum ex Incolis
 Dominiorum Nostrorum audeat amplius eidem Principi, illius-
 que Adhaerentibus, sive hominum, sive pecuniarum subsidio,
 sive apparatu Bellico, imo nullis prorsus necessitatibus Bellicis
 subvenire et suffragari, neque ullam cum illo corresponden-
 tiam fovere, sub poenis de Guerris et aliis mulctis in Constitu-
 tionibus Regni Annorum 1588. 1590. 1607. 1609. 1613.
 1618. declaratis. Quorum Executionem contra transgressores
 et violatores Legum irremissibiliter extendimus, simul Magni-
 ficis et Generosis Capitaneis, praecipue in Confiniis positis
 diligenter commendamus, ut has licentiosas Copias captivent
 et exequantur sub nexu officii eorumdem, sub poenis in iisdem

Constitutionibus expressis, hae porro Universales nostrae Literae ut citius ad notitiam omnium perveniant, publicari illas per Castra, Civitates, Castella et Oppida consveta mandamus. In quorum Fidem praesentes manu nostra subscriptas Sigillo Regni communiri jussimus. Datum Varsaviae Die 8. 7-bris. A. 1703. Regni vero nostri Septimo. Augustus Rex. Casimirus Ternecky Dapifer, — Suae Regiae Mattis Secretarius mp.

Jk. 1702—1708. 196. 197. lap.

14.

1703. Sept. 13. Pestmegye rendeinek levele Körös és Kecskemét városokhoz, a szegedi parancsnok által kívánt élelemszállítás iránt.

Egregii, Prudentes ac Circumspecti, Nobis honorandi. Salutem et Nostram benevolentiam. Ezen Inklusából (mellyet copialiter meg küldöttünk) meg érthetik az meg irt Birák és Esküttek, minemű dispositiokat töltünk az kívánt Szegedre administrálandó búza és abrak eránt; kihez képest úgy alkalmaztassák az meg irt helységbeliek magukat, hogy vévén ezen dispositionkat, Szegedre szálló Levelünket hiteles és érdemes emberek által külgyék el, úgy hogy mind írásban, mind szóval, minden halogatás nélkül bizonyos választot hozzanak, és ha eő Fölsége szolgálattya olly urgenter kívánnya, azon kívánt búzának és abraknak praestatioját, abban azon Szegedi dispositio szerint eljárjanak és in praemissis semmit különben ne cselekedgyenek. In reliquo easdem bene valere expostulamus. Datum in Particulari Congregatione Nostra Die 13. 7-bris A. 1703. celebrata. Earumdem Benevoli Universitas Dominorum, Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium Cott. Pest Pilis et Solth unitorum.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 161. lap.

15.

1703. Sept. 13. Pestmegye levele báró Globitz szegedi parancsnokhoz, nevezett megye községeitől általa kívánt élelem iránt.

Illustrissime Domine Baro, Domine Nobis colendissime! Salutem et Servitiorum nostrorum commendationem. Ex informatione Kecskemethiensium, Kőrösiensium, ita etiam Czeglediensium et Izsákiensium Incolarum intelleximus, quod Vestra Illma Dnatio ex Dispositione Excellmi Dni Comitis Generalis a Schlick ad loca eadem certam Tritici, Hordei et Avenae quantitatem Praesidio Szegediensi quantocitius invehendam reparaverit. Quo in negotio licet nullam a Sua Matte Sacra, sed neque ab aliis nostris Superioribus specificam haberemus intimationem; considerantes nihilominus moderno tumultuoso revolutionum tempore, id ipsum in emolumentum servitii Caesarei vergere; ne solummodo praespecificata Quatuor loca patiantur, desideratam frumenti quantitatem ad omnes omnino in hisce Cottibus existentes Pagos locaque statim repartiri fecimus, imponendo locorum Judicibus, quatenus seposita omni mora, ex eodem Frumento obtingentem Quantitatem quanto celerius eo devehant; hoc quoque per expressum declarato, quod si haec Vestrae Dntionis repartitio ita esset urgens, ut nullam prorsus pateretur moram, extunc erga praecise supratacta quatuor loca instituta Praetitulatae Dnis Vrae repartitio pro isto casu in suo esse permaneat, teneanturque inhabitatores eorundem locorum repartitam ipsis Frumenti quantitatem Szegedinum quo citius devehere, cum hac tamen assecuratione, ut ipsis Cottus vel in Aere, vel vero in natura eandem infallibiliter refundere teneantur; si tamen fieri posset, officiosissime rogamus Illmam Dnem Vram, convectionem ejusdem Frumenti juxta nostram repartitionem operiri acceptareque dignaretur. Deinde quia praememorata loca etiam ad Csongrád secundum dispositionem Vrae Dnis saepius titulatae Avenam, Foenum, Panes numerosos et Pecora mactabilia subministrarunt, Quietantiam vero super ejusmodi victua-

libus a Vra Dnatione Illma generalem necdum haberent, unde ut iisdem eo in passu super praemissis tales impertiri Quietantias dignetur, quae in futurum etiam per Excelsum Commissariatus et Quaestoratus Bellici Officium acceptari queant (Juxta tenorem Caesareo Regii Mandati, nobis transmissi, cujus copiam pro uberiori notitia rei huc inclusive Vrae Dni Illmae transmisimus) enixissime rogamus. Ad extremum in eo etiam instamus, quod imposterum siquid in ejusmodi servitium Caesareum concernentibus negotiis habebit ad mandandum, eatenus non miseram plebem, verum Nos, Officialesque nostros dignetur Vra Dntio Illma requirere, nihil enim intermissuri sumus in his, quae Fidelitas, servitiumque Suaettis Smae a nobis exigunt. Quare praestolaturi responsum super praemissis, in reliquo manemus Ejusdem Illmae Dominationis Vrae Datum in Particulari Congregatione Nostra Pestini celebrata Die 13. 7-bris A. 1703. Amici et Servi Paratissimi Obligatissimi Universitas Dominorum, Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium Cottuum Pest Pilis et Solth unitorum.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 162. lap.

16.

1703. Sept. 13. *Rákóci Ferenc fejedelem nyiltlevele Pestmegyéhez.*

Mi Fejedelm Fölső Vadászi Rákóczi Ferencz Nemös Sáros Vármögyének Eörökös Fő Ispánnya etc. Agyuk Tudtára mindönöknek az kiknek illik ezen meg nyomorodott Magyar hazánkban nevezet szerint Nemös Pest Pilis és Solth Uniált Vármögyékben lakozó Egyházi, Vilaghi, Uri Nömösi, és Fegyverviselő avagy Fegyverviselhető, egy szóval minden röndű emböröknek. Hogy Isten eő Sz. Fölséghe ezen édös Magyar hazánk réghi Dicsósségghös Szabadsághának Törvényes igassághának felszabadítására, és az elviselhetetlen s Törvénytelen kegyetlen ígának kivetésére, Fegyverökkel Törvénytelenül keserves bujdosásra üztetett sorsunk után, most nemcsak

Édös Magyar Országunknak határára, de már Nemös Beregh, Szabolcs, Bihar, Közép Szolnok, Szathmár, Kraszna, Ugocsa etc. Vármegyékben is szerencsésen be hozván, akaránk ezen Fegyverviselésünknek okát minden röndüeknek ezen Nemös Uniált Vármögyékben is nyitott Le — — — sitanunk és bizonyossá tönnünk, hogy egyedül hazafiúságunktól viseltetvén, meg nyomorodott hazánknak keserves Törvéntelen szenvedését, és az idegen Nemzettől Törvényeink, Diplomáink igasságának ellene való Sanyargatását szánakodó Szívvvel érzvén, minden privátumok ambitioja nélkül vöttük most kezünkre ügyét Nemzetünknek, a mikor a kiszabadulásnak olly bizonyos alkalmatossághit láttuk, hogy ha most nem, soha többször hazánk Szabadulását nem remélhetni; kihezképöst minden Egyházi, Világbi, Úri, Nemösi, és Fegyverviselő; egy szóval Nömös Pest Pilis és Solth Uniált Vármögyéknek minden röndü lakosit ezen Pátensünk által intyük, sótt hazafiságokra Nemösi Szabadságoknak szeretetire kényszeríttük is, hogy valaki Nömösi Szabadságunk illy Törvénytelen és számlálhatatlan sértődését az idegen Némöt nemzetnek zaklatását s kegyetlen rongálását (ki minnyájunknál nyilván s köz) Magyar igaz véreből érzi, Szabadságát szereti, Szabadulását óhajtya, harmadnapok alatt ezen Pátensünknek Publicáltatásátul Táborunkban maghát bejelentse s mutassa, olly formában, hogy valaki Fegyverviselő, jó és tőle kitelhető alkalmatossággal előttünk meg jelönnék, hogy az köz ügyet köz fegyverrel vissellyük. Az kik pedig nem volnának Nömös Uraimék közzül az Hada-kozáshoz s Táborozáshoz alkalmatossak, nem kívánnuk azzal terhelni Személyekben, de hazánkhoz való hívségökről hogy tudománt tögyenek megjelenésekkel szükséghes, valakik pedig ezen édös hazánk réghi szabadsághának helyre állítására indúlt fegyverünknek, vagy titkon, vagy nyilván maghokat ellene vetik, vagy az köz ügynek elő mozdításátul magokat elvonnyák, vagy ezen Pátensünket meg vetik és elő nem állanak az meg irt harmadnapok alatt, azok (tamquam Patriae libertatis, et legum proditores et hostes) úgy mint Magyar hazánknak s Törvényünknek és Szabadsághunknak nyilván való árulói s ellenséghi fognak tartatni, és ha a Fegyvernek, Tűznek, vas-

nak — — — séghét magukon s Jóságukon érzik, magok hazafiúságtalanságoknak s Némötös pártosságoknak tulajdonít-sák: kit semmiképpen el nem kerülnek. Ezen Pátensünket pedig Városi és Falusi Birák helyből helyben sietséggel küil-gyék, minden helyben bémutassák mind Urának Szögénnyének, valakik pedig ezen Pátensünket elsikkasztyák, akarván azzal is akadályozni Országunk fölszabadulását, Isten kezünkben adván élete vész el érötte. Költ Domahidi mezőn levő Táborunk-ban 13. 7-bris A. 1703. P. Rákóczy Ferencz. mpr. (L. S.)

Egykorú másolat a város levéltárában, egészen Garai János akkori jegyző kézírása, mi azt föltételezteti: hogy miután ez évi Aug. 28-án kelt megyei rendelet által az ily „Pátensek“ elfogadása szigorúan tilta-tott, a jegyző nem merte azt, mint a többit, beírni, hanem külön máso-latban tartotta meg. Nem tudjuk egyébiránt: vajjon ez okmány szavai-ban az „ö“ betű tulzott használata Garai uramtól származik-e, vagy az eredeti épen e vidékhez volt alkalmazva.

17.

*1703. Sept. 18. A szegedi parancsnok csongrádi tisztje
tiz huszárt küld Kecskemétre és Körösre élelemért.*

Siquidem harum exhibitores decem Husarones ex hic existente militia ad conferenda et repetenda necessaria Victua-lia Kőrösínium et Kecskemétinum transmittuntur. Idcirca horum Oppidorum Dominos Judices hisce perquam amice requirere volui, quatenus praefatos milites pro veris et fidelibus Sermae Suettis servitoribus agnoscere et exacta ab Illmo Dno Colonello libero B. de Globicz, et Commendante Szegediensi, victualia tam de pecoribus quam pane, foeno, et pabulo, illis sine ulte-riori tergiversatione huc deportare velint; hi enim nullam habent amplius subsistentiam, quae praestita suo tempore loco portionum acceptanda erunt. Datum Csongradiini Die 18. 7-bris 1703. Joh. Chr. Baiz.

18.

1703. Sept. 24. Mocsy János kuruc kapitány Szolnokba élelmet rendel.

Isten álgyon meg benneteket Atyámfiak. Minthogy Kegyelmes Urunk eő Nagysága hadai felesőduak s sokasodnak: Azért Tisztem s kötelességőm szerént parancsolom, mihelyt Levelemet láttjátok, ide Szolnokban hozzatok 40 szekér szénát, 1,000 kenyeret, 8 vágót, 100 köből abrakot minden késedelem nélkül, hogy Méltóságos Fejedelem Klmes Urunk eő Nga hadai meg ne szűküllenek, másképpen ha itt nem lészén nyargalót küldök reátok. Datum Szolnok 24. 7-bris 1703. Méltóságos Fejedelem Rákóczy Ferencz Urunk eő Nga Ónodi kapitánnya — P. S. Az Ezer Iró Deákjának az Nadrágha megkopott, Bíró Uram külgyön egy nadrágnak való Fajlongyis posztót. — Mocsy János mpr.

Jk. 1702—1708. 166. lap.

19.

1703. Sept. 27. Pestmegye a nemeseknek fejenkénti fölkelést, a községeknek bizonyos számú lovas és gyalog fegyvereseik kiállítását rendeli.

Isten minden jókkal álgya kegyelmeteket kívánom. Tekintetes Nemős Vármegye Parancsolattýából kelleték kkk értésére adnom, hogy minden Nemős embőr személlye szerint, vagy pedig maga helyett jó paripás és fegyverős embőrt állítson, az Városok és Faluk az aláb meg írt mód szerént jó paripás és fegyveres Lovasokat és gyalogokat feje s jószága vesztése alatt. Ezek pedig minden okvetetlen itt ben Pesten legyenek ezen folyó holnapnak utolsó napján, melyben külőmben se cselekedgyék kk ha nótát incurrálni nem akar, Ezzel Isten tartsa és éltesse kglmeteket maradván raptim Pestini Die 27. 7-bris A. 1703. Klmték Jóakaró Szolgabirája Huszár János.

Ex

Kecskeméth omnes Nobiles, aut			
loco sui alios. Ibidem Plebei . Equites	5.	Pedites	10.
Kőrös omnes Nobiles, aut loco			
sui alios. Ibidem Plebei . . . „	3.	„	5.
Czögléd Nobiles omnes, aut loco			
sui alios. Ibidem Plebei . . . „	2.	„	3.
Alsó Nemedi omnes Nobiles aut			
loco sui alios. Rustici . . . „	2.	„	2.
Ócsa — Plebei „	1.	„	1.

Jk. 1702—1708. 169. lap.

20.

1703. Sept. 29. Pestmegye fölkelése ujabbán szorgalmaztatik.

Isten minden jókkal álgya kglmeteket. Kegyelmes Urunk eő Fölséghe kemény parancsolattya ujjonnan érkezvén az Nemes Vármegyének, az personalis insurrectio és mennél több katonának és vitézleő rendeknek állítások végett, sub poena incursionis notae infidelitatis. Azért kglmetek az előbbeni Currensemnek tenora szerint, az Nemessek tudniillik vagy személyek szerént, vagy magok helyett való jó lovas és fegyveres embereket pro septima affuturi mensis 8-bris ide Pestre be állítsák, úgy az helységhek is azon fölvetés szerint valókat, az földes Urak ismét azokon kívül az alól megh írt mód szerint vagy pedig az Jobbágysai az magok Urainak Adójából úgy mint

Excellentissimus D. Comes Stephanus Koháry Equites 20.

Dominus Abbas de János hidgya . . . „ 2.

Compossessores praeter Excell. D. Comitum

Stephanum Koháry in Kecskeméth . . . „ 5.

Familia Illrmi Dni Comitum Keglevicz . . . „ 4.

Illrmus Dnus Vorster „ 6.

Ezen dologban s mind az előbbeni fölvetésben kglmetek különben se cselekegyék, ha fejét s jóságát megh menteni

kiványa és az Nemesek vagy személyek szerént, vagy pedig katonákat magok helyet állítsanak s az helységek pedig mind magok s mind az földes Urakért, az inellyeket pedig az Urokért állítták, az Adójokból defalcáltatik az Nemes Vármegye assistentiájából. Ezzel Isten tartsa kglmeteket maradván Raptim Pestini Die 29. 7-bris 1703. Kkk Jóakaró Szolga Birája Huszár János mpr.

Jk.-1702—1708. 172. lap.

21.

1703. Sept. 29. Báró Kyba császári ezredes, bródi és szávamelléki parancsnok a dunatiszaközi községekhez szegedi táborából nyílt levelet bocsát.

Postquam ad Clementissimum Mandatum Suae Sacrae Caesariae Regiaeque Mattis cum notabili militia sub Szegedinum usque antecedendo castra movissem, ubi numerosiores tam Theutonicos quam alterius nationis cohortes propediem jam in marsch existentes expectandas habeo; tandem validiori manu contra perduelles Deo, Caesari, Regique Rebelles, patriae, pacis, omnisque boni communis turbatores et seductores serio animadversurus: aequum mihi videbatur vobis, utpote altissime memoratae Caesariae Regiaeque Majestati fidelibus Vasallis et Regni Hungariae incolis id non solum communicare, verum etiam amice adhortari, et a manifesto grandis infortunii periculo serio praecavere, hanc de vobis firmam spem habens et gerens, quod falsis, inanibus et nullius valoris, infamium Rebellium, Seductorum, patriaeque pacis turbatorum promissionibus, Signanter Rákóczii et Bercsényii, qui utpote criminis laesae Majestatis obnoxii ab omni honestate et libertate exciderunt, nullatenus auditum daturi, multominus suppetias, aut quoquo modo auxilium nefariis eorundem ausibus, ad manifestam vestram, vestrorumque ruinam et perniciem, subministraturi; quinimo in laudabili fidelitate erga Sacratissimam

Caesaream Regiamque Mattem perseveraturi sitis, assecurati quod altissime fatae Caesareae Regiaeque Mattis arma victricia vos, vestraque bona, per sufficientem partim praesentem, partim in actuali motu et proximo jam aditu existentem tum Germanicam, tum alterius nationis militiam, contra temerarios ausus et inanes perfidorum Rebellion, Seductorumque, Deo, Mundo, rectaeque Conscientiae, atque paci patriae adversantes machinationes, conformiter prioribus exemplis tuebuntur. Et quemadmodum altissime praememorata Sacratissima Caesarea Regiaeque Majestas in vestra constanti fidelitate sibi complacere, ita in futurum ex ejusdem innata Clementia Caesarea Regiaeque, prout novissimo exemplo fideles vasalli et subditi in Ducali Comitatu Tyroliensi abundanter experti, elementissime remunerari dignabitur. Proinde in testimonium vestrae indubitatae fidelitatis omni mora postposita, e gremio Vestrae Communitatis nonnullas fidedignas personas, sicut et necessariam subsistentiam cum curribus ad me quam citissime expedietis, ac quamprimum certa de Rebellion motu, ausuque aliqua notitia ad vos quoquomodo pervenerit, mihi diu noctuque referetis; adventum meum, sicut et praesentes literas patentes, cum effectiva eorundem praestatione, ubique locorum publicabitis, secus vestram totalem ruinam, vestrorumque interitum expecturi. Signatum in castris ad Szegedinum 29. 7-bris 1703. Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Colonellus, Praesidii Brod et Confiniorum ad Savum Commendans Joan. Fran. Kyba B. de Szgurszfald. mpr.

Jk. 1702—1708. 170—171. lap.

22.

1703. Okt. 1. *Báró Pfeffershoven budai várparancsnok levele Kecskeméthez.*

Egregio Judici, Juratis, totique Communitati Oppidi Ketschkemet Salutem: Ad meum hesternum hic Budae adven-

tum magna cum consolatione audiui a Dno Perillustri Vice Comite, ac simul a meo Dno Supremo Vigiliarum Praefecto ipsomet, Oppidum istud praesentibus Rebellium rumoribus fidelitatem et fervorem suum praecipue in correspondentia et communicatione notitiae de Rebellium machinationibus ostendere. Ad cujus continuationem sedulam praefatum Oppidum Ketschkemet, cujus ad servitia Caesarea zelus mihi pridem jamjam cognitus est, hisce ulterius cohortari, simul atque assecurare volui, Quod Sua Mattas Sacra servos et Vasallos suos, qui sese fideles et zelosos hisce praesertim temporibus exhibuerint, in specialem benignissimam assumet reflexionem, et proximis quoque diebus succursus de militia Caesarea tam per aquam, quam terram infallibiliter huc deorsum, ad conservationem Patriae, et Protectionem fidelium Suae Mattis servorum adveniet. Quibus omnia Divinae Tutelae commendo sub dato Budae 1-ma Octobris A-o 1703. Sacr. Caes. Mattis Camerarius, Generalis, subdelegatae hujatis Commissionis substitutus Paeses, et Commendans Budensis Frey herr von Pfeffershoven. mpr. Kivűl: Egregio Judici, Juratis, ac toti Communitati Oppidi Ketschkemet assignandum. In Ketschkemet. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

23.

1703. Oct. 9. A fejedelem 600 köpönyeget rendel Kecs-kemétről gyalog hadai számára.

Circumspecti Fideles Nobis Grati. Salutem et Gratiam nostram. Isten eő Szent Felsége minthogy fegyverűnket édes Hazánk Nemzetűnk boldogulására annira elé segéltette, hogy már azon föld, Város is az idegeny Német Nemzet igája s az portio tereh alúl való fel szabadulását el érte. Hogy azért azon Szabadságnak helyre állíttatásának folyamattya annál nagyobb elemenetellel s hamaráb boldoguhasson, nem két-

lyük hűségek is illy köz jóra való igyekezetünket minden készségekkel elé segíteni igyekezik. A mint hogy az ország szolgálatya úgy kívánván, Gyalog Hadaink számára hat száz köpönyegeket készítettvén, minden továbbra való hallogatás nélkül külgység is Táborunkban. Irattunk a Tömösvári Basának is, hogy a Kereskedő rendeknek az oda s onnand való Kereskedésre szabados Passusok lehessen, mellyben azon helybéli Kereskedőknek is rövidségek nem lészen. Ceterum Gratia nostra Principali iisdem propensi manemus. Ex Castris ad Ecsed positis die 9. 8-bris 1703. F. P. Rákóci mpr. Kivűl: Circumspectis N. N. Judici Primario, Caeterisque Oppidi Keskeméth Juratis Civibus, Fidelibus Nobis Gratis. (Pecsét)

Eredeti a város levéltárában, a Rákóci család egyszerű fejedelmi címerű pecsétével, minden cífrázat és körirat nélkül.

24.

1703. Okt. 18. A felkelők részekre általános bocsánatot hirdető királyi nyíltlevél.

Nos Leopoldus Dei Gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniaeque etc Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae etc Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod cum occasione inspiratorum modernorum intestinorum motuum et concitatae perfidae factionis (vel ex eo, quod contra Sacri Romani Imperii et Nostros hostes, totam fere Germanicae Militiae Nostrae vim e praefato Regno Nostro Hungariae educi fecerimus) longius et licentius diffusae, non solum pax et tranquillitas publica et Regni quies perturbata exstisset, verum etiam malesana et perniciosa haec seditio potioem Regni Nostri Hungariae superiorum et transtibiscanorum Comitatum et Incolarum partem inundans, jam in transdanubianas etiam partes penetrasset, ita ut infamis hujus perduellionis

Authores et Capita, aperta vi, et hostilitate propriam patriam
 invadere, et in viscera sua desaevire, pecora hominesque abi-
 gere, Arces nonnullas praesidio Nostro munitas proditorio
 nonminus ac nefario ausu occupare, miseram plebem-sub vin-
 dicandae libertatis titulo, et appromissa exemptionis inani spe,
 dementare, alios vero debilioris animi, et vacillantis ingenii,
 seu timore perculsos, seu pollicitis illectos infascinare, alios
 denique vi et armis in suas pertractos partes, perfido Rákóczi-
 ano Agmini ad sese associandum cogere, taliterque vires suas
 augere, Fidelium vero Nostrorum, ac in debita fidelitate
 perseverantium Bona, fortunas, facultates diripere, et in
 praedam agere, ac multifaria, Divinae, Gentium, Patriaeque
 legibus adversantia scelerum genera perpetrare, et tam dictum
 Rákóczium per se, quam ipsius perversos Asseclas ejus nomine
 Patentes Invitatorias hinc inde in Comitatibus divulgare, et
 harum tenore Fideles Nostros ad idem perfidiae crimen variis
 comminationum generibus sollicitare ac pertrahere non ces-
 sarent. Ac ad id pro paterna erga calamitosum dicti Regni
 Nostri Hungariae statum cura et sollicitudine Nostra, quo
 Fidelibus Subditis Nostris, eorumque securitati prospiciatur, ac
 ab ulteriori praefatorum Rebellium infestatione protegantur,
 Generalibus Nostris Bellicis per seria mandata commisimus,
 ut modofatos Nefarios Rebelles omni conatu persequantur,
 capiant, captosque merita perduellionis poena, in aliorum
 horrorem, irremissibiliter affician^t, ac ut perniciosa hac lue
 infecti, et resipiscere nolentes, eo celerius e medio tolli pos-
 sint, universos et singulos hisce assecuratos esse volumus,
 quod iis, qui unum, pluresque Rebellium, aut etiam qui ex
 ipsis Rebellibus, eorumque Asseclis, ad Gratiam Caesaream
 Regiamque Nostram redire volentes, unum aequae aut plures
 Rebellium Commilitonum suorum interemerint, aut vivos,
 Generalibus, vel Commendantibus Nostris Caesareis tradiderint,
 similium, modo quo supra interemptorum; aut captivorum
 facultates et bona, si non ex integro, saltem medietatem eorun-
 dem, pro personarum, rerum et temporum circumstantiis,
 statim et absque ulteriori processu adjudicari, atque resignari
 faciemus. Quia vero benigne Nobis persvasum habemus, pluri-

mos reperiri, qui penes Rebelles quidem commorantur, non tamen scito, sponte, et perverso animo, homagialeque fidelitatem violandi studio partes nefandorum Rebellium sequuntur, verum potius armorum vi ac minis adacti ad id, quod opportuno Militiae Nostrae Germanicae auxilio se destitutos viderint, iisdem semet associassent; Hinc: pro ingenita Nobis clementia vigorem justitiae lenitate misericordiae temperare, nocentesque a minus nocentibus merito distinguere, et christiani praecipue sanguinis profusioni parcere cupientes, benigne resolvimus: Universis et singulis, qui ad benignas Patentes Nostras, intra Sex Hebdomadarum spatium ab earum publicatione computando, se a mentionatis Rebellibus segregabunt, et partes eorum sincere deseruerint, ac post factam apud Generales et Praesidiorum Nostrorum Commendantes insinuationem ad Domicia sua regredientur, ibidemque pacifice commorabuntur, seque fideles subditos exhibebunt, praestito tamen prius novo fidelitatis Nobis servandae juramento, per Commendantem Campestris Militiae Generalem Fidelem Nostrum Nobis dilectum Spectabilem et Magnificum Leopoldum Schlick Comitem de Passau et Weiskirken, Camerarium Nostrum, constitutum Colonellum et Campi Marscalli locumtenentem, Universalem et Generalem Amnistiam indulgendam et impertiendam, ita quidem, quod Nos eandem observaturos in Verbo Nostro Regio promittamus, ac omnia ea, quae sub modernis motibus per ipsos Rebelles, aut eorum adhaerentes, contra nos gesta, commissaque fuerunt, praesentibus Amnistiae Nostrae literis obliteremus, tollamus, et in perpetuum sublata, obilitaque esse velimus, et nihil in vindictam sumentes, universis et singulis, modo quo supra, resipiscentibus Caesareo Regiam Gratiam Nostram, cum restitutione universorum Bonorum suorum clementer et plene largiamur, et concedamus; imo indulgemus, impertimur, sufferimus, abolimus promittimus, largimurque et concedimus. Harum Nostrarum vigore et testimonio Literarum. Ac proinde universos et singulos, quos a recta debita Nobis fidelitatis semita, quocunque modo aberrasse et deviasse contigit, harum serie benigne simul ac paterne hortamur, et homagialis obligationis suae, ac sinceri erga patriam et gentem

suam, Remque Domesticam amoris commonefacimus, quatenus benigna erga omnes propensione nostra ex tenore harumstrarum patentium percepta, nullas in respiscendo et ad devotionem nobis debitam redeundo moras nectere velint, quin potius a praefatorum Rebellium consortio quantocius recedere, sicque oblatae gratiae Nostrae et Amnistiae participes fieri non intermittant, perseverantes siquidem in malo et Rebellium sequaces aut iisdem assistentiam praebentes, velut detestabilis perduellionis nota infames, a gratia nostra exclusi, pari poena et severitate vindicem gladium nostrum in se, suisque experturi. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae Die 18. mensis 8-bris Anno 1703. Regnorum nostrorum, Romani 46, Hungariae et reliquorum 49, Bohemiae vero 47. Leopoldus mp. Ladislaus Mattyasovsky Eppus Nitriensis mp. Ladislaus Hunyady mpr.

Jk. 1702—1708. 286. s köv. II.

25.

1703. Okt. 19. *Báró Pfeffershoven budai parancsnok védlevele.*

Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Camerarius, Generalis Campi Mareschalli Locumtenens, Colonellus, Subdelegatae hujatis Commissionis Substitutus Praeses, ac Districtus Budensis Commendans Generalis, Ego Joannes Ferdinandus Liber Baro de Pfeffershoven. Siquidem Suae Mattis Sacrae Domini Dni nostri Clementissimi benigna sit intentio, Inclytum Hungariae Regnum adinstar aliorum paterne protegi et conservari, Ego et Oppido Kecskemet supplicii ejus instantia motus, praesentes Literas Protectionales merito extradandas duxi: Universam inclytam Suae Majestatis Caesareae Militiam Bellicam ordinis tam equestris quam pedestris officiosissime requires, illam vero sub mea Districtus Budensis Commenda stantem Nationis Germanae, Hungaricae, aut Rascianae militiam No-

mine altissime fatae Suae Mattis serio adhortans, quatenus praementionatum Oppidum Kecskemet, ejusque accolas, illicitis excessibus, abactione pecorum, exspoliatione Domuum, aliave violentia, extorsione, aut damnificatione aggravare, vel vexare ne praesumat, verum potius contra quosvis insultus tueri faciat, ac sese Mandatis Caesareis eatenus pluries editis omnimode accommodare noverit. Dabantur Budae. Die 19-na Octoberis anno 1703. Frey Her von Pfeffershoven mp. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

26.

1703. Okt. 26. Gróf Huyn János József duna- s drávamelléki parancsnok császári tábornok nyíltlevele.

Isten minnyájunkkal! Nem kétlöm Kglmes Császár és Koronás Urunknak mindenkor tapasztalhattátok hatható győződelmes fegyverét minden ellenséghi ellen, úgy hogy valakik azok között az kik kegyelmességhét vönni nem akarták s töhető hatalmát nem hitték, erős és győződelmes fegyvere által velek elhitette. Mostan is azért hallatnak némellyek azok között ellene eő Fölséghének támadni és fegyvert fogni s más dolgai-ban is impediálni kívánnják. Parancsollyuk azért az mi Kegyelmes Urunk eő Fölséghe nevével, mint igaz híve eő Fölségének, hogy éjjel és nappal minden nap ide én nékem hírt hozzatok, embereitöket külgyétek, valamit tőlök hallotok, láttok, igazán meg mondgyátok, kit ha nem cseleködnétek, bizony szófogatatlanságtokért tülem érdömötök szerint megbüntettettek. Actum Paks Die 26. 8-bris A. 1703. Scrae Caesareae Regiaeque Mattis Campi Marschalli locumtenens, Collonellus Equitum, Szigeti, Quinque Ecclesiis, Siclosini, Kaposvarini, Tolnae, Mohacsini, uti totius Danubii et Dravae Commendaus Generalis Joannes Josephus Comens ab Huyn.

Jk. 1702—1708. 189. lap.

27.

1703. Okt. 29. A királyi nyíltlevelet meghirdető szolgabírói körlevél.

Isten minden jókkal álgya Kteket kívánom. Ez írásom által kölleték Kteknek tudtára adnom, minemű kegyelmas pátense érkezett kegyelmes császár és koronás Király Urunk eő Fölségének, ezen valóságos mássábúl bővebben megh értheti Kgtek. Azért mindenekben aláztatossan, engedelmissen ahoz alkalmaztatván Kgtek magát, minden helységben publicáltassa és hirdettesse megh Kgtek, hogy lehessen mindeneknek tudtára, jövődőben Kgtekkel ne menthessék magokat, hanem inkább Kgtek azzal kimenthesse magát, föl írván és notálván az nevezetesebb elpártolttaknak neveket, hogy tudokra volt Kgtek által, ehez úgy alkalmaztassa magát Ktek jövődőben is nagy kárára ne következze, hiven eljárván benne. Azonban az előbbeni Currensem szerint az itt levő, mindennap várandó eő Fölséghe vitézi számára az Abrakot és Szénát az előbbeni felvetés szerint, míg az idő szolgál, küldtest-küldgye be, az kik az vágókat az felvetés szerint be nem küldötték, azok is béküldgyék, az Istenért is kérem és intem Kgteket kevésért nagyobb kárba ne hozza Kgtek magát, én velem ne mentse jövődőben is magát, hogy gyakorta megh nem írtam volna Kgteknek, én oka ne legyenek semminek. Az portiobeli restantiákat béhozzák az kik még tartoznak, az Birák magok bėjőjjenek és számot vessenek jelenlétemben perceptor Urammal pro 6. 9-bris, akkor N. Vármegye Gyűlése is lévén, az katonák fogadására minden helység három-három holnapra béhozza az hat-hat forintokat, ha nagy kárát vallani nem akarja. Azonban ily nagy szükségében az N. Vármegyének az mely helység mennyit hozhat pro anticipato előre pénzt hozzon bé perceptor Uram kezében, azzal is megh mutatván aláztatossan és engedelmes hűségét az N. Vármegyéhez s kíváltképpen pedigh Kegyelmes Urunk eő Fölségéhez. Mindenekben ezekhez alkalmaztatván Kglmetek magát különben se cseleked-

gyék, hogy jövendőben is nagy kárát ne vallyá. Maradván raptim Pestini Die 29. 8-bris 1703. Kglmeteknek jó akaró Szolga Birája Huszár János mpr.

Jk. 1702—1708. 184—185. lap.

28.

1703. Nov. 3. Petrovai László alispán körlevele.

Álgya meg Isten Kglmteket! Méltósságghos budai Generális Urunk eő Excellentiája Parancsolattýából akartam értésére adnom kkk, hogy mivel az elmúlt napokban Méltósságghos Schlik, Koháry és Forgács Simony Generalis Uraimék eő Excellentiájok az Lévához öszvegyűlt Kuruczságghot mind mezőben megh verték, mind pedig magát Lévát mög vötték s vissza nyerték volna, és Isten kegyelméből azon Győződelmes Tábora Főlségghes Urunknak tovább is fogja prosequalni az elkezdött szerencsét s következendőképpen naponként lassan lassan közelget ide mi tájjunkra is s bizonyosan ezen kívül nem sokára az Horváth Országghí Hadak is, és az Olasz országból ki commendérozott Regimentek okvetetlen el fognak hozzánk érkezni. Így értvén Kgltek az dolgot, elhitetheti immár magával nyilvánóságghosan, hogy vagygon gondgya reánk és szabadulásunkra kglmes Urunknak eő Főlségének. Arra nézve noha némelly Helyeknek nem kevés idegenségét vöttük eszünkben, melly csak abból is nyilván kitészik, hogy igen röstök kezdőttek az hírek hordásában lönni az Fő fő Helyeknek Birái és Tanácsi; kiket én az Istenért kérek, az subtilizátionak békét hagyván cseleködgyék meg aztat eő Főlségéhez az mit régenten cselekedtenek az Török ellenséghez; ha pedig el mulattýák, az reá következendő veszedelmet magoknak tulajdonítsák, nem az N. Vármegye Tiszteinek. Ezt nem magamtól írom, hanem Generális Urunk eő Excellentiája Parancsolattýából; senki azért Tréfának ne véllye hanem éjjel nap-

pal nagy sietséggel az híreket minden helység be hozza eő Excellentiájának. Azonban főképpen az Városokról igen szép kevés szénát hordottak föl, az kit küldöttek is, néha ötöd s hatod napig jűvén az szekerek mind meg étették az marhájokkal: Azért minden helynek parancsoltatik, hogy Szolga Biró Úr előbbeni limitatioja szerént hozza bé mind az szénát mind az Abrakot, úgy az vágót is, ki ha nem köllenék vissza fog adattatni az Helységeknek. Ebben azért külömbet ne merészellyen cselekedni. Datum Budae Die 3. 9-bris Anni 1703. Kgltek Jóakaró Vice Ispánnya Petrovay László impr.

Jk. 1702—1708. 190—191. lap.

29.

1703. Nov. 13. Gróf Huyn tábornok védlevele a rácok ellen.

Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Campi Marsal Locumtenens, Colonellus Equitum, Szigety, Quinque Ecclesiarum, Siklosini, Kaposvarini, Tholnae, Mohácsini, uti totius Danubii et Dravae Commendans Generalis. Adgyuk tuttára mindeneknek az kiknek illik, legh főképpen az Ráczságnak Tisztünk s hivatalunk által parancsolljuk ezen Protectionalisunk által, hogy Kecskeméti Lakosoknak semminémű Jöszágokban s marhájokban legh későbbék kárt ne merészellyenek tenyi, és marhájokat hajtanyi életek elveszise alatt, és ha valaki ezen Parancsolyatunkat áltol lágja, legh későbbék kárt téssen Kecskeméti Lakosoknak, abban bizonyos lehet, halállal füzet, mellynek nagyobb bizonyoságára attuk ezen Protectionalis Leve-lünket. Pax Die 13. 9-bris Anno 1703. Joannes Josephus Comes ab Huyn Commendans Generalis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

30.

1703. Nov. 17. Báró Károlyi Sándor levele Kecskemét városhoz.

Adgyon Isten minden jót Atyámfiak. Nem tudom mi az oka, hogy eljövetelemtől fogva sem jó sem gonosz hírekről nem tudósítottatok, holott parancsolva volt, de ha nem lett volna is, az Városnak kötelességhe szerint el kellett volna követni; azért az olyan vakmerőséghe félre tegyétek, és minden némű hírekről s alkalmasosságokról tudósítsatok, mert ha el mulattyátok, az egész Város megh búsul miatta; Mi itten, áldassék Istennek szent neve, ellenségünkön szerencsésen által estünk, Slik Generalis mintegy háromszázad magával elszaladt, az többi Zólyomnál megh szorulván, kiket Isten kevés kárunkal, az ellenségnek pedig nagy veszedelmével megh szégyenített, az elszaladtakat is Isten rövid nap kezünkben adgyá; Ha mi ellenség ott magát kimutatná, vagy tovább is az Ráczságh magát ellenséghe tenné, éjel nappal bizonyos postátok által tudósítsatok, hogy visszamene-telemigh is tehessen dispositiot, nem sokára Mélt. Generális Bercsényi Urammal ezen egész Armádát az Ráczokra fordítjuk, hogy azok is száutszándékkal keresett veszedelmeket megh tanálhassák, noha már nem lévén sohol bizodalmok, reménlem Kghmes Urunknak s az Hazának fejet hajtának. Ezzel Isten veletek. Kghmes Urunknak eő Nghának Zolyomuál lévő Táborán 17. 9-br 1703. Károlyi Sándor mp. — P. S. Ezen Patens levelet küldgyétek sietségghel az kis kunságra, onnan vigyék az Bácskaságra úgy hogy el ne tévedgyen. — Kivűl: Ezen levelem adassék Kecskeméti Birónak és Lakosoknak adassék. Kecskeméth.

Eredeti a város levéltárában.

31.

1703. Nov. 20. Károlyi Sándor tábornok hirdetménye a táborától elmaradozott lézengő katonák ellen.

Én Károlyi Sándor, Méltóságos Fejedelem Felső Vadászi Rákóczy Ferencz Kglmes Urunk eő Ngha Lovas és Gyalog Mezei Hadainak Generálissa, és Nemes Szathmár Vármegyének Eörökös Fő Ispánnya; Adom tudtára mindeneknek ezen levelemnek rendiben, nevezet szerint penig Várasí Biráknak és Lakosoknak, hogy mivel mind erre jövetelünk s mind itt Táborozásunk alkalmatosságával feles Katonaságh Várasokon s Falukon szélllyel kin maradván s lézzengvén, most is Táboron kívül vadnak, és talán a Szegénységnek kárára s nyomorúságára: Azért ezen Levelem által szabadság adatik az olyan kin lézzengő Katonáknak megfogására ha Táborra bejöni nem sietnének; sőt parancsolom, hogy Várasí s Falusí Birák tartozzanak kinszeríteni azon Katonákat az táborra való bejövetelre, ha bejöni nem akarnának tehát meg fogják, és vagy Méltóságos Generális Beresényi Uramhoz, vagy magamhoz hozzák, ha hogy meg nem foghatnák, szabadossan meg öllýék, külömben sem cselekedvén: Ezen levelemet pedig Várasról Várasra s Faluról Falura hordoztassák s olvastassák, hogy a Szegénység károsítása s nyomorgattatása eltávoztassék. Költ Kglmes Urunknak Zólyomnál lévő Táborán Die 20. 9-bris 1703. Károlyi Sándor mp. — Visae Kecskemetini Die 9. Januar. 1704.

Jk. 1702—1708. 214. lap.

32.

1703. Nov. 26. A lengyel király levelét meghirdető királyi nyiltlevél.

Leopoldus etc. Honorabiles, Spectabiles ac Magnifici, Egregii et Nobiles, Prudentes item ac Circumspecti, Fideles

Nobis dilecti. Posteaquam Rákóczius et Bercsénius Perduelles et manifesti Patriae Hostes, necnon alii eorumdem Asseclae passim divulgari curassent, quod notabilis illis militia Polonica adhaereret. Id ipsumque Serenissimo Principi Augusto Secundo Regi Poloniae, Magno Duci Lithvaniae, necnon Haereditario Duci Saxoniae Electori etc. innotuisset, quam severas idem Serenissimus Rex desuper revocatorio inhibitorias expediri et per totum praefatum Regnum Poloniae, praesertim vero in Confiniis memorato Regno nostro advicinantibus promulgari fecerit, ex hisce copialiter annexis typis mandatis Literis Patentibus uberius eritis percepturi. Quod ipsum vobis harum serie eo fine Benigne intimamus, simulque firmiter praecipientes committimus et mandamus, Quatenus habita Praesentium notitia, easdem revocatorio inhibitorias Patentes non modo ubique in medio vestri quantocius more solito publicari facere, verum etiam uberius in illibata erga Nos et charam Patriam fidelitate perseverare; eos vero qui fors metu ducti, aut compulsi partes Infidelium secuti sunt, ut ad mentem Benignorum priorum Manifestorum Nostrorum in tempore resipiscere, et ad homagiale devotionem redire studeant, serio adhortari, modis omnibus velitis et debeatis, securi in eo existentes, quod vobis de congrua defensione, Armis jam undique confluentibus sumus provisuri, resipiscentes vero in sinum Benignitatis Nostrae recepturi. Secus itaque non facturi. Gratia Nostra Regia vobis in reliquo propensi manemus. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae D. 26. 9-bris A. 1703. Leopoldus. Ladislaus Matyasovszky Eppus Nitriensis. Franciscus Somogyi.

Jk. 1702—1708. 195. lap.

33.

1703. Dec. 5. Monaszterli János rác hadak tábornokának nyíltlevele a pestmegyei és kiskúnsági községekhez.

Mivel Kglmes Urunk eő Fölséghe kegyes Parancsolattya ez, hogy Ragadozókat, Országgh s Szegénységgh pusztítóit,

valahol találtattnak és ragattathatnak, megh fogattassanak és azon kívül valahol elhajtott Marha találtatik, az ollyatin reá ösmervén és megh bizonyíttván saját marhájának lenni, gazdájának vissza adassék. Azért minden helységbeli Biráknak és Eskütteknek tudtára adom, ha Passus nélkül neminemű Kóborlókra akadnak, afféléket mingyárt fogják megh, és Budára az Méltóságos Generálishoz eő Excellentiájához föl vigyék kötözve, vagy peníglén a kik közzel vadnak, én hozzá. Azouban egy-néhány darab Szarvas Marhát az Tolvajoktól vissza vettem, melyet is Hajdúimmal őrzetek. Ha kinek el vezett a marhája, jőjön én hozzám, és ha megh ösmeri s magáénak lenni comprobálhattya és bizonyíthattya, kezébe adom, mivel senki jószágát bilangúl nem kívánom. Ezzel Isten tartsa minnyájokat jó egészségben. Költ Baján 5. X-bris 1703. Minnyájoknak Jóakarója. Császár és Koronás Király Kglmes Urunk eő Fölséghe Rácz Hada Generálissa. Monasterly János mp. Pecsét.

Kivűl: Aláb megh írt helységek Biróinak és Esküttyeinek az egész községgel együtt adassék. Pandur, Szeremlye, Kákóny, Csanád, Sükesd, Faisz, Battyina, Kalocsa, Foktó, Uszod, Kara, Sz. Benedek, Ordas, Pattaj, Soldt, Apostagh, Vecse, Sz. Márton, Tass, Sz. Miklós, Dömsöd, Lacz Háza, Taxon, Haraszi, Némedi, Ócsa, Szabadszállás, Phülöpszállás, Isác, Kecskeméth, Kúress, Czegléd. Cito, Cito, Cito, Citius, Citissime.

Eredeti a város levéltárában.

34.

1703. Dec. 5. A magyar királyi udvari Cancellaria rendelete Monaszerli János rác tábornokhoz, melylyel a rác had és nép rabló kicsapásait szigorúan betiltja.

Generose Domine Nobis Observand. Graves iterato, et incessanter, ab Inclytorum Pest, Pilis, Soldt et Baciensis Cottuum, Vicinorumque locorum Incolis, ad suam Sacrmam Mattem, Dnum Dnum nostrum Clementissimum confluunt que-

relae, contra Gentem et Militiam Rascianam, sub Commando et directione ejusdem Dominationis Vestrae existentem; Qualiter nimirum, seu ex Commissione, seu Indultu Generosae Dominationis Vestrae, jam numerosi, jam vero pauciores, in Oppida et Pagos irruere, horrendas depredationes, Homicidia, Catervatim pecorum abactiones, et pro lubitu omne Violentiarum genus licentiose attentare, et perpetrare nil pensi ducant, jamque a miseris Regnicolis, in fidelitate atefatae Suae Majestatis Sacratissimae etiamnum persistentibus, plus quam Octo Millia Pecorum, et proxime ex solo Oppido Kecskeméth circiter quatuor millia adempta esse lamentabiliter querulati sunt; Et quia praefata Militia et Gens Rasciana, non in perniciem et desolationem Patriae, et fidelium Caesareo Regionum Subditorum depopulationem, Ductui Generosae Dominationis Vestrae concredita esset; Superioribus vero, et Officialibus, quorum quoslibet Excessus et Violentias impedire interest, sibi subjectos refraenare, et a malo deterrere, et retrahere competeret; In similibus vero casibus remissi, aut subditis suis indulgentes, consensus de facili et annuentiae, si non expressae Commissionis, argui possint, consequenterque pro iisdem respondere tenerentur.

Eapropter Generosam Dominationem Vestram hisce ex officio serio commonendam, et hortandam esse duximus, quatenus Militiam sibi concreditam ab ejusmodi immanibus excessibus severius cohibere, et ab ulterius attentandis refraenare; Damnificatis porro adaequatam, per restitutionem injuste ac violenter ablatorum satisfactionem impendere, et facti reos exemplariter punire non intermittat; pacto hoc, ne in futurum Eadem Dominatio vestra pro iisdem ad respondendum et satisfaciendum attrahatur, sibimet et suis proinde consultura. Caeterum Eandem Dnem Vestram etc. Datum Viennae 5. X-bris A. D. 1703. Generosae Dnis Vrae Ad Officia parati N: N: Cancellarius, caeterique Regiae Hungarico Aulicae Cancellariae Consiliarii.

35.

1703. Dec. 6. A lengyel király nyiltlevelét meghirdető királyi nyiltlevél szétküldetik.

Isten minden kívánta jókkal álgya Kglmeteket kívánom. Mit Parancsollyon Kglmes Urunk eő Fölséghe, és az Lengyel Király minemű maga Népeit vissza hívó Pátenst bocsátott ki, ezen incluidált valóságos Mássából bővebben meg fogja Kglntek érteni. Melly Kglmes Urunk eő Fölséghe Parancsolattýához mindenképpen alkalmaztatni maghát el ne mulassza Kglntek. Ismét Kglmes Urunk eő Fölséghe Parancsollya azt is, hogy a Pusztító s prédáló Tolvajokat, akár Magyar, akár Rácز legyen az, a Szegénységhe minden tehetségével oltalmazván, jószágghát tőlük, vágja, ölyye és fogja valamint az előtt, jóllehet az eddig való károkról is, mellyeket az Istentelen Tolvaj Ráczok töltek sok helyekön az Szegénységnek Kglmes Urunk eő Fölséghe Parancsolattýa lemönt az Generálisukra, hogy satis factiót tegyenek, elválík ha tesznek e. Azonban kiki minemű károkat vallott az Ráczságtól, igazán hit alatt föl iratván Pöcsétössen külgye bé, úgy azt is, ki mennyi számú és minemű élest küldött Csongrádra vagy Szögedre Kglmes Urunk eő Fölséghe Tisztei Parancsolatiból s ha Quietantiái vagynak kkk hozza be mind, mivel azt az Contributionak Quantumnak defalcatiojában acceptállyák. Ismét az katonáknak második holnapra való fizetéseket kiki bekülgye, az kik pedig még az elsőre sem küldötték be, azt bekülgyék, úgy az tavalyi Esztendőre való Portiobeli Restantiájokat is bekülgyék az kik restálnak, hogy jövőendőben is az illetén vakmerő szöfogadatlan-ságért kárt ne vallyanak. Item ez mostani folyó Esztendőre esendő Contributionak kifizetésére Abrakot, Szénát, vágót, meddű Juhokat és Ürüket mönnél hamaréb míg ideje vagyon, hozza s külgye bé Kgltek az előbbeni fölvetés szerint, nem külömben Bort is az melly helységben termett. Azonban mostani beszorúlt állapotomban rólam se feledközzék Kgltek, minthogy jól tudgya Kgltek hogy én is vékony töhetségem

szerént Kgltek mellett fáradozom s szolgállok, hogy jövendőben is meg szolgálhassam, maradván Raptim Pest D. 6. X-bris A. 1703. Jóakaró Szolga Birája Huszár János.

Jk. 1702—1708. 194. lap.

36.

1703. Dec. 13. A kiskúnsági községek lakosi Kecskemétre rendeltetnek, itt a rácok megrohadása ellen magokat besáncolandók.

Szerencsés sok jókkal álgya meg Isten Kgtetek. Minemű Parancsolatot Kglmes Urunk eő Ngha kglmessen kiadni méltóztatott, úgy hiszem hogy annak tenora Kgltek között publicáltatott, hogy tudni illik az Nemes Kis Kúnsági Helységek magok nagyobb oltalmazására Kecskeméth Várossára öszve gyűllyenek és öszve folyamodnának, magokat most még ahoz üdő lévén jó sánczal ottan az Rácok fene kegyetlensége s indulattya ellen erőssen környül vönnék. Mivel pedig Kglmes Urunk ezen szándékja csak csupán az Kglmetek Helységeinek nagyobb békével való meg maradását illeti, Kglteknek az aránt maghára vigyázni szükséges, úgy hogy Kglmes Urunk szándékjának is eleget tegyen tanácsos. Ahoz képest Kglmes Urunk eő Ngha Plenipotentiájából és Authoritássából parancsolom élet és fő elvesztése és helységek föl égetése alatt, mönnél hamarább az meg írt Helyre magokat transferálni tartozzanak, és el ne mulassák, és az ottan való Ráczos főn forghó Hírek felől azonnal maghok szava hihető deputált embörei által tudósítani. Nec secus facturi. Datum in Castris Jazygum ad Sőregh locatorum die 13. X-bris Anno 1703. Kglmes Fejedelöm Felső vadászi Rákóczy Ferencz Urunk eő Nga N. Jászságbéli, Kunságbéli, Hatvani és Szolnoki Hadainak Commendója Ilósvay Imre. (L. S.)

Jk. 1702—1708. 198. lap.

37.

1703. Dec. 17. Királyi nyiltelel.

Leopodus etc. Reverendi, Honorabiles etc. Fideles Nobis Dilecti. Quamvis sollicitam in sedandis novissimis intestinis motibus, quibus hoc Regnum nostrum Hungariae per nonnullos concitatae perfidae factionis authores, eorumque nefariae ambitionis sequaces exagitaretur, curam Nos impendisse, ac innatam Benignitatem et Clementiam nostram Caesareo Regiam luculenter demonstrasse, fidelitatibus vestris abunde constaret etiam ex Benignissimis Litteris nostris Amnistialibus, tenore quarum a debita fidelitate et obsequio nostro devios in sinum Gratiae nostrae recipere institueramus, ac praeterea tot tantisque publicisque necessitatibus etiam circumventi, notabilem tamen pro anno proxime praeterito Contributionalem Quotam Benigne relaxavimus; Quia nihilominus hac Benignitatis nostrae exuberantia, mentionati perfidi minus attenta, in sceleratis suis ausibus pertinaciter persistere, ac detestabile perduellionis malum in perniciem totius Regni, et fidelium nostrorum ruinam diffundere, spretisque divinis et humanis legibus, jureque naturae vilipenso, in propria viscera igne et ferro desaevire, ac universas fidelium nostrorum facultates in praedam agere non exhorrescunt, et nisi armis nostris, quae iisdem hactenus opponere potuimus, in malesano conatu suo cohibiti et impediti fuissent, dubio procul in partes quoque cisdanubianas virus suum exeruissent, ac omnia prout alibi, in transversum egissent, praedaeque, et spoliis subiecissent; Tempus itaque adesse nemo non videbit, ut vicinorum periculo et illatis damnis consideratis, imminens sibi aequae periculum quisque propriis etiam, et domesticis suppetiis, armis, viribus et facultatibus antevertat. Quem in finem licet nos pro paterna erga calamitosum modernum hujus Regni nostri statum, Cura atque commiseratione, validiorem undique in dies conflari sollicito procuremus exercitum, et quantocyus debitis in locis sistendum constituerimus, attamen ne fidelitates quoque vestrae sibimet et rebus, facultatibusque suis tutandis et conservandis

defuisse videantur, iisdem Fidelitatibus vestris, quibus vitam, proles, facultates, remque domesticam et charam Patriam amori esse nulli dubitamus, Insurrectionem non quidem tumultuariam seu generalem, verum meliori quo fieri potest ordine bene formatam clementer indicare volumus, ita ut penes cognatum nostrum nobis sincere dilectum Illustrissimum S. R. J. Principem et praefati Regni nostri Hungariae Palatinum ac Locumtenentem nostrum Regium, vel alios per eundem ad id vice et in persona sua deputandos, a quibus sub disciplina militari, regulato ordine suam habebunt dependentiam, in contestationem sinceræ erga Matrem nostram debitæ fidelitatis, juxta factam superinde repartitionem, viros et equites militares ac expertos, quo majori fieri poterit numero, armis aliisque ad expeditionem bellicam necessario apparatu et comœatu instructos, quantocyus statuere, et per eosdem, passus Danubiales diligenter custodiri ac observari facere, et praefatos perduelles, ne ad partes cis-danubianas penetrare possint, viriliter arcere debeant ac teneantur, eadem Fidelitates vestrae, benigne annuentes et concedentes, ut in vicem hujus Insurrectionis, quae hactenus annua contributione compensari solebat, nunc e converso omnis omnino cesset contributio, neque ulla seu restantiarum, seu novae cujusvis impositionis pensione, quas clementissime relaxandas duximus, Fidelitates vestrae aggraventur et onerentur Confisi pariter, quod intuitu hujus insignis gratiae et clementiae nostrae, Fidelitates quoque vestrae eam in prænôtata Insurrectione et procuranda Regni tranquillitate navaturae sunt operam, quam avita Nominis Ungarici Gloria, et sincera erga Regem ac Domum suum fidelitas ac devotio, Patriamque suam amor et inclinatio exposcunt. Secus itaque non facturi. Gratia in reliquo etc. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae Die 17. mensis X-bris Anno Domini 1703.

38.

1703. Dec. 19. Losonczi Szigyártó István a fejedelem fiscusa, a pestmegyei földesurak jószágait lefoglalja.

Ajánlom Szolgálatomat jóakaró Uraimnak Kglteknek. E reánk következő Ünnep napokat tegye Isten boldoggá és szerencsésé Kglteknek. Noha már két rendben is irtam Kglteknek Méltóságos Fejedelem Kegyelmes Urunk eő Nga mit parancsollyon énnékem, intimálván azt, hova hamaráb küldené fel Kltek hiteles embereit hozzám, kikkel Istruccionom szerint beszélgethetnék s eő Nga Parancsolattját effectuálhatnám, nem tudom mire vélni, hogy eddig Kltek fel nem küldött hozzám, én pedig újabb parancsolatokat is vöttem kegyelmes Urunktól eő Ngától. Klteket azért iterato requirálom, intimálván és parancsolván azt, Új esztendő napigh külgye fel hiteles embereit hozzám Losoncza, a kik Kecskeméth Várossa földes Urakot illető mindennémű jövedelmekről s egyéb ott való állapotokról bizonyos informátiot tudbassanak adni, magokkal pedig az annualis censusról, adóról való két esztendőbeli Quietantiákat is el hozzák, nem különben a mely pusztákat arendál Kltek akár in communi, akár in privato valamelly emberek, azoknak is specificatioját és adajokról való Quietantiákat el hozzák, akár pedig az olyan emberek magok insinuállyák magokat, mivel nékem az egész Fiscalitásokat Nemes Pest Vármegyében confiscálnom kell, mert ha új esztendő napigh fel nem küld Kltek hozzám, oka ne legyen ha mi kedvetlenség éri Klteket, ebben azért különben sem cselekedvén, kívánom Isten sokáigh szerencsés jó egészségben éltesse Klteket. Lossoncz die 19. mens. X-bris A-o 1703. Klteknek szeretettel szolgál Lossonczy Szigyártó István mp.

P. S. Ezen adnectált levelemet bizonyos embertől sietéssel Dömsödre küldgye Kltek, lehessen bizonyos válasza onnan is. Akasztóra szóló levelemet is el külgye Kltek. Minden Pesth Vármegyében lévő puszták arendájáról való Quietantiákat kívánok látni, kiváltképen pedig Vacsi, Essői, és Vattya pusztákról való a többivel edgyütt el ne maradjon.

Kivúl: Kecskeméti Várossa érdemes Biráinak, Tanácsának, és az egész város Lakosinak közönségesen adassék. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

39.

1703. Dec. 23. Huszár János szolgabíró válaszol a kecskemétieknek.

Isten minden szerencsés jókkal álgya kglmeteket kívánom. Az kglmetek keservés panasszát, hogy tudni illik elviselhetetlen Portiopénzt kérjen Kegyelmeteken Méltossághos Szögedi Commendáns Úr eő Ngha, az Ns. Vármegye eleiben terjesztöttem, kire azt adta válaszul, hogy mai Postán érkezvén Kglmes Császár és koronás Király Urunk eő Fölséghe Kglmes Parancsolattya, kiben eő Fölséghe az egész Magyar Ország-nak a Portiobeli Contributiot kglmessen mind el engedte, sőt Parancsollya, hogy senki semmi nemű Executiot is kiküldeni ne merészellyen, és semmi nemű Portio pénzt az szegénységen és egy szóval senkin semmit ne kérjön, és ne végyön. Arra való nézve az Nemes Vármegye alázatos engedelmességgel azon Kglmes Urunk Parancsolattyához alkalmaztatván magát, kkk én általam hadgya és parancsollya: hogy se ő Ngnak se más-nak senkinek semmi Portiot ne fizessen, másként is semmi dispositioja és Authoritássa nem lévén N. Vármegyénkben való akarminemű dispositiora, melly Kglmes Urunk eő Fölsége Parancsolattya proxime kezéhez is megyen eő Ngának. Azért Kgltek minden úttal móddal ehez alkalmaztatván magát, semmit se adgyon az eő Ngha Parancsolattyára, ha valami erőszakot tönne jüttest jűjjon a N. Vármögyére, ilyenössen Bécsben küldi követtjét s minden úttal remedeállya, abban bizonyos légyen. Ezzel maradván Raptim Pestini Die 23. X-bris Anni 1703. Kgltek Jóakaró Szolga Birája Huszár János mpr.

40.

1704. Jan. 1. A fejedelem Illósvai Ábrahám palotás kapitányát a dunán inneni Czigányok fő vajdájává kinevezi.

Nos Franciscus Dei Gratia Princeps Rákóczi de Fölső Vadász, Cottus Sárosiensis Suppremus ac perpetuus Comes: Universis et singulis, quorum interest vel intererit, praesentes hasce nostras visuris, lecturis, aut legi auditoris, fidelitati nostrae subjectis, Salutem et Gratiae nostrae propensionem. Midőn az Czigány Nemzet melly eleitől fogva az N. országban Nemzetünk szárnya alatt természet szerént gyakorlani szokott életének modalitásit continuálná, mind az Haza értetlen s Törvénytelen lakosítúl, mind penig Hadainktól, ottan ottan igasságtalanúl s törvénytelenül impetáltatván, nem lévén olly bizonyos Tiszti, mellyhez való regressiojával maga dolgainak orvoslását secundálhatná, szabadossan kiki hurczolná, inquirálná, s károsittaná, mind penig maga mind egy s mind más helytelen oppressioban manutentioját consequálhatná, sőt maga is természeti inclinatioja szerént alattomban gyakorlani szokott csalárdságival az N. ország lakosít defraudálná, károsittaná: akartunk azért, az eddig az N. országban practicált jó rend és szokás szerént minden rendről irántok kegyelmessen disponálnunk. Melly végre is rendeltük és praeficiáltuk az Dunán innen levő egész Czigány Nemzetnek Fő Vajdájának (fenhagyván mindazáltal akármelley Földes Úrnak is maga Czigánnyi iránt való jussát) Nemzetes Vitézleő Illósvay Ábrahám Palotás Kapitány hívünket, az minthogy parancsollyuk is serio minden felsőségünk alatt levő Vármegye, Várás, Falubéli akármelley névvel nevezendő hiveinknek, úgy Hadi Tiszteinknek s Hadainknak is, esmérvén ezen Pátens Levelünkben declarált hívünket az Dunán innen levő Czigánságnak Vajdájának lenni, senki is kemény büntetésünk alatt, említett Hivünk Parancsolattya s akarattya ellen, az meg nevezett Czigánságot háborgatni, annyival is inkább károsítani ne merészellye, hanem ha kinek mi panásza, kára, vagy egyéb injuriája irántok lehetne, megnevezett Vajdájokhoz recurrálván, kinekkinek tartozik igasságot

szolgáltatni s velek eleget tétetni. Nem külömben parancsol-lyuk az egész Dunán innen lévő Czigánságnak: Valamelly Ország Szolgálattyára czélozó s tartozó dolgokban, a mint Fő Vajdájok fog parancsolni, tartozó engedelmességgel függeni, a szerént is mindenekben parancsolatihoz magokat alkalmaztatni s azt végben vinni el ne mulassák. Külömben adtunk és engedtünk említett Hivünknek olly hatalmat, hogy a kik vagy engedelenségekért, vagy egyéb természeti csalárdságok szerént elkövetni szokott rosz cselekedetekért vétkeseknek találtatnak, szabadossan meg fogathassa, és érdemes büntetéssel is büntethesse. Praesentibus perfectis Exhibenti restitutus. Datum ex Castris Nostris ad Tokaj positis. Die prima Mensis Januarii Anno Millesimo Septingentesimo quarto. F. P. Rákóczi. Joannes Pápai.

Egykorú, megviselt, cifra másolat, mely valószínűleg későbbben valamely cigánybandától tartatott le, — a város levéltárában.

41.

*1704. Január 1. Eszterházi Pál nádor levele a megyék-
hez, melyben azokat inti a királyi kegyelem elfogadására és
a fegyver letételére.*

Illustrissimi, Reverendissimi, Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii et Nobiles Domini, Amici Nobis Observandissimi. Salutem et officiorum nostrorum Commendationem. Minekutánna Kglmes Urunk eő Főlséghe az mi alázatos kérésünkre, repraesentationkra nézve is az szögény föl zöndült s föl zavarodott és végső romlásra jutott Hazánkat az egész Contributiottól és elébbeni Restantiáknak exactiojátul, jövőendő országh Gyűléseig Kglmessen immuniálta s eximálta volna, és az egész minden Röndön levő Hazafiainak, az kik eddig az Hazában föltámadott Intestinus motusoknak erejétül obruáltattak és eő Főlséghehez fegyvert fogni kételenítetttek, Grátiát és Tellyes Amnistiát Kglmessen resolvált volna, nekünk is ide

Posonban lejiinnünk Kglmessen parancsolt eő Fölséghe, hogy itten az Méltóssághos Sabaudiai Herczegh Fő Hadi Praesessel együtt eő Fölséghe szolgálattját illető dolgokat folytassuk, és fellyül irt eő Fölséghe Kglmességét és resolutioját azoknak az Vármegyéknek is az kik azon Intestinus Motusoknak ereje alatt terheltetve most is vadnak, magunk is publicálljuk, értékre adgyuk, hogy az eő Fölséghe győződelmes Fegyverének ereje jön, az ki az ellenséget reprimálni, és az Országot annak hatalmátúl kiszabadítani fogja: Minek okáért meg értvén Kgltek ezen Kglmes Uruuk és Koronás Királyunk eő Fölséghe az egész végső romlásra jutott Hazához mutatott Kegyességhét és könyörületességét, minnyájukat egyen egyen Kglmeteket Palatinusi Tisztünk szerént intünk, hogy az kik az eő Fölséghe hűségétül el állottak volna, azok eő Fölségétül resolvált Grátiát s Amnistiát amplexállyák, és három hétnek forgása alatt a Die Intimationis eő Fölséghe ellen az fegyvert letönni s az midőn eő Fölséghe Győződelmes fegyvere érközik aztat segiteni, és mellette az ellenségh ellen fegyvert fogni tartozzanak, másként ha valaki ezen mi Atyai Intésünkhöz és az eő Fölséghe Kglmes Resolutiojához az meg irt idő alatt magát alkalmaztatni el mulatná s az eő Fölséghe Fegyvere el érközvén az ollyaténokkal úgy bánnak, mint eő Fölséghe ellenséghivel, mi reánk ne vessenek hogy ha utolsó veszedelöm követi őket. In reliquo Isten éltesse Kglmeteket. Posony Die 1-ma Januarii A. 1704. Praetitulatarum Dnum Vestrarum Amicus ad officia paratus Paulus Eszterázy mpr.

Jk. 1702—1708. 217—218. lap.

42.

1704. Január 7. I. Leopold király leirata a budai kormánytanácsához, melyben az adó elengedését meghirdettetni rendeli.

Leopoldus etc. Reverendissime in Christo Pater, Magnifici item, necnon Egregii, Fideles Nobis dilecti. Probe memi-

nerint Rndissima Paternitas et Fidelitates Vēstrae, quibusnam ex motivis et rationibus, et signanter quod inundantibus modernis intestinis motibus, ad sedandos eosdem, et advicinantium perfidiae Rebellionis sequacium retundendos hostiles conatus, ordinatam Fidelibus Nostris Insurrectionem demandaverimus, eamque invicem Contributionis determinaverimus, universas et quasvis hactenus praestari solitas Contributiones, unacum restantiis Clementissime relaxaverimus, ejusmodique benignissimam resolutionem nostram Cottibus cisdanubianis, ad quos nimirum hostilia Perduellium arma necdum penetrare poterant, et a quibus praeattactam Insurrectionem benigne cupivimus, intimari et publicari fecerimus, imo ut Clementissimi animi nostri, quo erga Fideles Nostros ferimur, propensionem eo luculentius demonstraremus, ipsique praetextum etiam et ansam, quam Rebelles modernorum concitatorum motuum esse, ad seducendum et infascinandum Populum, privatam vero Ambitionem palliandam, passim adstruunt et divulgant, omnino sublatam sentiant et experiri possint, praeattactam Contributionis relaxationem, usque affuturam Regni Diaetam extendendam intelligendamque esse, aliis subsequentiū benignissimis Literis Nostris, ad eosdem Cottus cisdanubianos sonantibus declaraverimus. Quia vero ad iteratas humillimas Principis Palatini et nonnullorum aliorum quoque Fidelium Consiliariorum nostrorum Instantias, parem quo ad reliquos etiam Cottus, qui pro nunc seu vi et armis, metuque tumultuantium Rebellium, seu alio quovis modo a Fidelitate Matti Nostrae debita deviarunt, et proxima affulgente occasione tum intuitu publicatarum jam benignarum Amnistialium Nostrarum, tum etiam homagiali devotione ducti, ad debitam fidelitatem redierint, Gratiam et Clementiam, ac universarum unacum restantiis contributionum, usque ad futuram Diaetam relaxationem, caeteris Cottibus benigne impertitam, extendendam clementer resolvimus; dummodo iidem quo proxima quavis occasione, dum nimirum exercitum nostrum sibi advicinare intellexerint, aut alias etiam, desertis infidelium partibus et ejurata perfidiae labe, arma capessant, et semet dicto exercitui nostro conjungant, unitisque viribus seditiosos Patriae hostes per-

sequantur, et procurandae publicae quieti et tranquillitati animos et vires suas intendant. Quapropter Reverendissimae Paternitati et Fidelitatibus Vestris serio committimus et mandamus, quatenus hanc benignissimam Resolutionem Nostram Cottibus Districtui suo subordinatis, quibus hactenus eadem innotescere non potuit, omni qua poterit fieri, via et modo intimare, et divulgare, per eosque in sui medio etiam apud communem Plebem, et ruralis conditionis Incolas publicari, et declarari facere, de Paternaque benignissima gratia nostra, eos etiam qui ad Fidelitatem et devotionem nostram ut praemissum est, redierint, et arma sumpserint, securos reddere, ac de sublata usque ad futuram Diaetam omni Contributione affidare noverint, nec intermittant eadem Rndissima Paternitas et Fidelitates Vestrae. Gratia in reliquo nostra Caesareo Regia iisdem benigne propensi manemus. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae. Die Septima mensis Januarii Anno Domini 1704. Leopoldus mp. Ladislaus Matyasovszki Eppus Nittriensis mp. Ladislaus Hunyady mp. — Rndissimo in Xto Ptri, Magfcis item et Egrgiis N. N. Praesidi, Caeterisque Subdelegatae Commissionis Budensis Assessoribus etc. Fidelibus Nobis dilectis etc. Budae.

Egykorú másolat a város levéltárában, bejegyezve az 1702—1708. Jk. 216—217. lapjain.

43.

1704. Január 7. A kurucok Csepelszigetet fölverik s Eugen szavojai herceg ménését elhajtják.

Prudentes et Circumspecti. Refert Dominus Verlet Sere-
nissimi Principis Eugenii Ducis Sabaudiae Insulae Ráczevien-
sis Praefectus coram me, qualiter ante triduum Rebelles,
facta in insulam irruptione, Equos equatiales, seu Gregem
Equorum suae Serenitatis abegerint, de qua abactione suae
Serenitati nihil etiam constat adhuc. Proinde Dominationes
Vestras officiose admonendas duxi, ut antequam antefatum

Kecskemét v. tört. IV. köt.

suae Serenitatis Gregem Rebelles hincinde distrahant, cum et alioquin omnes ferme caballi et poledri, nec pro equitando apti sint, quatenus indefessum suum laborem eo impendere velint, ut praefatum suae Serenitatis Gregem rehabere, et ad quempiam securum locum sistere possint, nullus dubito, quin sua Serenitas hunc Dnum Vrum laborem benigno sit recognitura animo, Dnus autem Verlet, siquid fors in rehabitionem impenderint, refundet, meque obligabunt, si eatenus indefessam suam impenderint operam, super cujus rei progressu indilatam quoque praestolor informationem. Sub Dato Budae 7. Januarii Anno 1704. Sacrae Caesareae Ragiaeque Mattis Camerarius, Colonellus etc. Campi Marchalli Locumtenens, Praesidii Budensis, ejusdemque Districtus Supremus Commendans Generalis etc et Subdelegatae Commissionis Budensis substitutus Praeses Freyherr von Pfeffershoven mp. — Kivűl: Prudentibus et Circumspectis N. N. Judici, caeterisque Oppidi Kecskeméth Juratis Civibus assignandum. Kecskeméth. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

44.

1704. Január. 16. A fejedelem Kecskemétről és Körös-ről a szolnoki őrség számára 300 dolmányt, nadrágot és süveget rendel.

Prudentes ac Circumspecti, Fideles Nobis grati. Salutem et gratiam nostram. Szolnok Várában levő Praesidiarius Hadaink számára kívántatván három száz dolmány s ugyan annyi Nadrág és Fekete süveg: Vévén hűségek Parancsolatunkat, mindazokat maga és a Körösiek között elosztván, készítesse el hovahamarébb, és ott való Kapitány Nztes Vitézlő Császár István kezéhez administrállya. Datum ex Arce nostra Tokaj die 16. Januar A-o D. 1704. F. P. Rákóczi mp. Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis Judici primario, Caeterisque Juratis Oppidi Kecskeméthiensis, Fidelibus Nobis gratis. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában, díszes fejedelmi pecséttel, két sorú következő körirattal: „Franc. D. G. Princ. Rákóczi. Comes. de. Saaros. Dux. Munkácsie. et. Makovicsie. Dominus. Perpetuus. de. Sáros — Patak. Tokay. Regécz. Ecsed. Somlyó. Lednitze. Szerencs. Onodh....“

45.

1704. Január 18. Eugen savojeni hercegnek a ráczevi szigetből kurucok által elhajtott ménese s gulyája kikeresését s magokhoz váltását, Petrovay László pestmegyei alispán a községeknek ajánlja.

Mint Jóakaró Birák és Eskütt Uraiméknak ajánlom böcsülettel való szolgálatomat Kkk. Isten minden jókkal álgya Kglmeteket. Nem kétlem vötte légyen Kgltek leveletem, mellyben írtam vala kkk, hogy az Fölséghes Szabaudiai Eugenius Herczeg lovainak és Gulyabeli marháinak (az mellyek is az Ráczevi szigetből az Kuruczok által elhajtattanak légyen) meg térítése és vissza adása aránt fáradozna kgltek, tekintvén eő Herczegsége jövődőbéli Kgelmetekhez etiam hoc in casu Gratiáját, vagy is gregatim, avagy is seorsive magához váltani Kgltek el ne mulatta volna, melly aránt is veluti prae-missum esset minden töhetséggel azon legyen Kgltek és szorgalmatoskodgyék s az meg írt Lovakat s Gulyabéli marhákat magához váltani igyeközvén, böcsülettel Kglteket prae-sentibus requirálom egyszersmind is adhortálván kérem, el ne mulassa Kgltek, az ollyatén Kgltek heroica Actusára nézve is az egész Helységeknek és Városiaknak fontosabb megmaradást egyszersmind nagyob Gratiát szöröz. Továbbá Czeplédi Notárius egy Eskütt embörrel jőjjön hozzám, lévén eő Kglmekkel bizonyos beszédem, az mellyet el se mulassanak, egy szóval optima in forma az többször (írt) Herczegh Eugenius Lovainak és Gulyabéli marháinak vissza váltását recom-mendálom. His kívánom talállya Levelem Kglteket fris órában; maradván sub Dato Budae Die 18. Jan. 1704. Jóakaró Vice Ispánnya Petrovay László.

Jk. 1702—1708. 215. lap.

46.

1704. Jan. 21. A budai főparancsnok körlevele a kecskeméti járás községeihez.

Minnyájjan az Kecskeméti Processusban levő Várasokban és Helységekben valakik laktok Isten álgyon meg Atyámiai benneteket. Szívem fájdalmával köllött értenem ezen Uniált Vármegyéknek Vice Ispánnya és Szolga Birák Uramék relatiojokból, hogy ennyi üdötül fogvást sem az Nemes Vármegye gyűlésére nem akar senki közzületek be jönni, sem pedig az N. Vármegye fölvetése szerént, Vágók, Széna, Abrak, Fa s más élésbeli kívánságoknak bétellyesítése aránt tellyességgel nem akarjátok magatokat alkalmaztatni, és így megvetvén Vármegyétek Tiszteinek Parancsolatit, majd inkább minden Helységnek lakosi csak az nagy szófogadatlanságnak adták magokat. Mivel azért azoknak Törvény s réghi szokás (ellen) szavokat nem fogadgyátok ime Én mint ezen egész Budai Districtusnak Fő Commendans Generalissa ex superabundanti mind requirállak szép szerént s mind pedig erőssen parancsolom minnyájaknak, hogy mentség, közbenvetés, és haladék nélkül, az ide alább meg irt repartitioja szerént Vármegyétek Tiszteinek az kívánt élést, és Victuálékat bé hozni el ne mulassátok. Constál az is minnyájakoknál, hogy hozzátok mindenkor kegyessen, engedelmessen s merő atyaiképpen viseltem accommodáltam magamat, és úgy hiszem hogy senki közzületek reám nem panaszkodhatik. Ha azért szófogadók lesztek; mindenkor ezután is hasonló jó akaratomat várhattjátok, holott pedig ha az engedetlenségnek adgyátok magatokat, Isten s világh előtt oka senki kárvallásinak, halálának s végső pusztulásának nem leszek, mivel az kételenség fog arra vinni, hogy a mit kéréssel és szép atyai intéssel végben nem vihetek, ottan erővel és fegyverrel is kényszeríttessem az háládatlan és szófogadatlan embereket. Azonban ezt is erőssen parancsolom, hogy az régi mód szerént Pestre eladni való jószágot, élést, partékét, más egyéb marhát minden héten hozni el ne

mulassatok, ha pedig elmulattyátok, bizonynal zsákmányosokat s még nem sokára Rác Executiót is nem sokára szenvedni fogtok. Hasonlóképpen minden Helységek magok itt levő munkásit és heti soros szekereit sietséggel felváltani el ne mulassák, mivel addig innét el nem eresztetnek, míg kinek kinek az váltói el nem jönnek.

	Vágó marhát	Szekér fát	Szekér szénát	Mérő abrakot	Munkás embert
Alsó Némedi . .	6	6	15	30	12
Sári	1	2	3	6	2
Ócsa	4	7	13	30	8
Izsák	8	2	15	30	6
Kecskemét . .	45	35	46	150	36
Kőrös	23	25	30	75	18
Czegléd . . .	15	16	25	50	12
Kécske	2	—	6	12	2
Tószeg	4	—	12	16	6
Abon	2	—	8	12	2
Jánoshidgya . .	2	—	8	15	3
Nagy Káta . .	6	6	15	30	8
Sz. Márton Káta .	8	12	10	30	10
Thót Almás . .	8	20	12	35	8
Kóka	9	15	12	40	12
Szecső	8	16	15	35	20
Bicske	2	4	8	15	4
Saág	2	4	6	2	4
Pánd	2	6	8	15	6

Ezen Currens Levelemet pedig Faluról Falura életek fejetek vesztese alatt mindönütt elvigyétek, sőt hamarab voltáért páriálván minden helyen, egymásnak transmittálljátok s engemet minden helység tudósítson, hogy volt nála is bizonyosan. Budae 21. Januar. 1704. Joannes Ferdinandus L. B. Pfeffershoven.

47.

1704. Január 30. Illósvay Imre és Jánosy János fejedelmi biztosok, Pest Pilis és Solt megyék lakosait fegyverre szólítják.

Ajánlyuk Szolgálatunkat Nagyságtok Kglteknek. Parancsolván Nekünk M. Fejedelöm Felső Vadászi Rákóczy Ferencz Kglmes Urunk eő Ngha, hogy minden késedelöm és üdő halasztás nélkül Nemes Pest Pilis és Solth Vármegyékben jűvén, személy válogatás nélkül, Hazáját s annak régi dicsőséghez Szabadsághát Szerető N. Vármegye Lakosit s tagjait fel fegyverköztetvén, Hazánk Szabadságba mellett való Hada-kozára fel ültessük, és azon kglmes Parancsolattal ellenkezőket notában vögyük, hogy pedig nem csak mi nekünk, hanem Ngtoknak s Kkk is, és az egész Vármegye lakosinak említett Hazánk mellett való hadakozás intimáltassék, ex inclusis genuinis peribus Ngtok s Kglmetek bőven meg értheti: Ahoz képest hogy sem mink, sem Ngtok s Kgtek kemény animadversioiban ne vétetődgyünk, Ngtoknak s Kglteknek serio intimállyuk, Kglmes Urunktól eő Ngátúl kglmessen adatott Auctoritásunk szerint intyük, minden üdő múlás, tétovázás, mentség és magha vonyogatása kívül kiki úgy készüllyön, és Hazánk szabadsága keresése mellett fegyvert kössön, fogjon, hogy ide Czepléd Városában öszve gyűlvén, velünk meg egyezvén, az hol az Haza szolgálattjának alkalmatossabb előmozdítására rëndöltetni szívesen velünk együtt munkálkodhassék Ngtok Kgltek. Ezen Intimationkkal s Kglmes Urunk Parancsolattjával ellenkezők pedig minden mentség nélkül az szoros büntetést el nem kerülük, sőt ha személyekben vagy jószágokban kárt vallanak, azt nem másnak, hanem magok vakmerőségeknak tulajdonítsák, mellyet kemény Executionak reájuk szállításával tapasztalni fogják. Ezzel Isten éltesse Ngtokat Kglteket. Datum Kecskemét Die 30. Januar 1704. Ngtoknak s Kglteknek Jóakaró szolgálai M. Fejedelöm F. V. Rákóczy Ferencz Kglmes Urunk eő Nga N. Pest Pilis Solth

Vármegyéknek Fegyverben fel ültetésére rendöltetett Tisztei Illósvay Imre. Jánossy János.

Jk. 1702—1708. 222. lap.

48.

1704. Febr. 6. A fejedelem Pest Pilis Solt megyék lakosait Jánosi János kiküldött biztosa által felkelésre szólítja.

Nos Franciscus Die Gratia Princeps Rákóczi de Felső Vadász, Cottus de Saáros Supremus ac Perpetuus Comes ect. Universis et singulis quorum interest et intererit, Salutem et Gratiae nostrae propensionem. Minthogy régi dicsősséges Szabadságában az törvénytelen Német Nemzet által megrontott édes Hazánk közönséges ügyének köz akarattal s fegyverkezéssel kelletik elősegíllését minden Haza Fijainak ki munkálódni, és ellenségünk ellen viritum insurgálni. A végre Nemzetes Jánossi János Hivünket N. Pest Pilis és Solth uniált Vármegyékben lakos Hiveinknek felültetésére kiküldöttük. Parancsollyuk azért azon N. Vármegyékben lévő Hiveinknek közönségesen és személy szerint, valaki igaz Magyar véréből Szabadságát szereti, Szabadulását óhajtya, így értvén Nemzetünk javára egyedül czélozó istenes szándékunkat, és ezen Pátensünkben feltett Resolutionkat, minden késedelem nélkül, requiráltatván emlétett Jánossi János Hivünktől, fel üllyön, és közönségesen Nemzetünket nyomorgató Német Nemzet ellen kiki fegyvert kössön, és minden köz jóra tartozó dolgokban, meg nevezett Hivünknek dispositiojától s directiojától, tovább való Dispositionkig függjön, s magát a szerént alkalmazzassa. Külömben valaki refractariusnak találtatik, Hazánk ellenségének tartatván, a szerént veszi érdemlett büntetését. Datum Miskolcz die 6. Febr. 1704. F. Rákóczi. (L. S.)

Jk. 1702—1708. 227. lap.

49.

1704. Febr. 11. Jánosi János fejedelmi biztos, Pest-megyé lakosát fegyverre szólítja.

Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek ajánlom köteles szolgálatomat. Jóllehet ez előtt bizonyos üdövel Illósvai Imre Urammal edgyütt Kegyelmes Urunk Eő Nga parancsolattýából édes Hazánk Szabadulása mellett való fel fegyverkezésre és ülésre nézve írtam vala Kkk s Ngtnak olly véggel, hogy már több Nemes Vármegyék tagjaival edgyet értvén, azon ügynek előmozdítására Ngtnak Kgltek is fegyvert fogjon. Mint-hogy penig ujjonnan vöttem Kegyelmes Urunk Eő Nga Parancsolattýát, mellyben parancsollya Ngtnak Kkk minden halasztás nélkül való felülését, mellynek valóságos Mássát inclusive meg küldöttem Kkk. Ahoz képest tartozó kötelességem szerént engedelmeskednem kívánván meg irt Kegyelmes Urunk Eő Nga parancsolattýának, Ngtnak Kkk serio intímálom, Haza fiúságára kénszerítem, valaki Hazánk boldogulásában gyönyörködik, igaz Magyarnak tartya magát, minden késedelem nélkül fegyvert fogjon, és a N. Vármegye Tagjaival öszve gyűlvén, Kecskeméten megjelennyen, hova én is, Isten egészségemet meg tartván, compareálok, a N. Vármegyét meg mustrálván, a tevő leszek a mit Kegyelmes Urunk parancsolattya magával hozand; ha ki penig a helységek közzül Haza szabadulása mellett való fel ülését tovább is halasztya, Haza javát nem kívánnya, Kglmes Urunk Parancsolattýával ellenkezik, ha mi kár, veszedelem éri, maga vakmerőségének tulajdonítsa. Ezzel Isten tartsa Ngtnokat s Kglteket. Datum in Oppido Privilegiato Jász Berény die 11. Febr. A-o 1704. Nkk Kkk Köteles Szolgája Jánosi János.

50.

1704. Febr. 14. Andrassy István a dunatiszakai felkelő hadak főparancsnoka, Pestmegye lakosait fegyverre szólítja.

Böcsülletes Kecskeméti, Isáki, Patai, Dömsödi, Tassi, Ócsai, Némédi s több helységekben lévő Biráknak és Lakosoknak közönségesen sietséggel adassék.

Ajánlom szolgálatomat Kkk. Isten sok jókkal áldgya Kglteket kívánom. Minthogy Kegyelmes Urunk Eő Nga már két rendbeli parancsolattában is méltóztatott kglmesen megparancsolni ezen N. Pest Pilis és Solth uniált Vármegyéknek, édes Hazánk s Nemzetünk Szabadulássa mellett fel fegyverkezésre és ülésre, oly véggel, hogy a Nemes több Vármegyék Tagjaival és egyéb vitézlő rendekkel minden külön kenyeres fegyvert fogjon. Mivel peniglen magamat is Kegyelmes Urunk Eő Nga ezen Tisza duna között lévő Hadaknak méltóztatott Directorának praeficiálni, s édes Hazánk s Nemzetünk igaz ügyének jó móddal s renddel való operációjára s folytatására. Annak okáért Kglteket kérem, sőt tisztem s hivatalom szerént serio intem is, valaki Haza boldogulásában gyönyörködik s igaz Magyarnak tartja magát, minden késedelem nélkül fegyvert fogjon s úgy készüllyön: mihelyt második parancsolatomat vészi kgltek, azonnal minden halasztás nélkül fel üllyön. A kik penig külömben cselekesznek mind Kglmes Urunk Eő Nga kglmes Parancsolattya ellen, mind penig akaratom s Dispositiom ellen járván, édes Hazánk s Nemzetünk javát nem kívánnják, az ollyaténokat ha valami kár és veszedelem éri, nem másnak hanem magának vakmerőségének tulajdonítsa. Datum in Oppido Kőrös die 14. Febr. 1704. Méltóságos Fejedelem Felső Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk Eő Nga Tisza Duna között lévő Hadainak Feő Directora Andrasi István. (L. S.)

51.

1704. Febr. 15. A fejedelem hadélelmezési szabálya.

Methodus

Intertentionis Inclytæ Militiæ Celsissimi Principis, ac
Dni Dni Francisci Rákóczy de Felseő Vadász, Titt. tam in
Condescensionibus, quam Quarteriis observanda die 15. Men.
Februarii Anno 1704. Ex Oppido Miskolcz extradata.

	Személy	Ló	Font Hús, dietim két fontjával	Font Hús, menstrua- tüm	Köböl Liszt, menstrua- tüm	Köböl Abrak, menstrua- tüm	Pérez Inter- tentio mellé, menstruatim
Generalis Uramnak . . .	25	25	50	1500	12 1/2	37 1/2	Intertentio mellé deputáltak egy Tized számára menstruatim egy magyar forint, i. e. fl. 1. Hung.
Lovas Főkapitánynak . .	10	10	20	600	5	15	
Gyalog Főkapitány Úrnak .	10	5	20	600	5	7 1/2	
Lovas Vice Kapitány Úrnak	6	6	12	360	3	9	
Gyalog V. Kapitány Úrnak	6	3	12	360	3	4 1/2	
Fő Strázsa Mester Úrnak .	5	5	10	300	2 1/2	7 1/2	
Lovas fő Hadnagynak . .	5	5	10	300	2 1/2	7 1/2	
Gyalog fő Hadnagynak . .	5	3	10	300	2 1/2	4 1/2	
Lovas Vice Hadnagynak . .	4	4	8	240	2	6	
Gyalog Vice Hadnagynak . .	4	2	8	240	2	3	
Lovas Zászló Tartónak . .	4	4	8	240	2	6	
Gyalog Zászló Tartónak . .	4	2	8	240	2	3	
Hadi Bíró Uramnak . . .	10	10	20	600	5	15	
Káplánynak	4	4	9	240	2	6	
Strázsa Mesternek	2	2	4	120	1	3	
Siposnak vagy Trombit. .	1 1/2	1 1/2	3	90	1	3	
Dobosnak	1 1/2	1 1/2	3	90	1	3	
Tizedesnek	1 1/2	1 1/2	3	90	1	3	
Pattantyusnak	1	1	2	60	1/2	1 1/2	
Gregariusnak	1	1	2	60	1/2	1 1/2	

Ad Mandatum Suae Celsitudinis Principalis proprium extrada-
tum. (Fejedelmi pecsét.) Joannes Pápai Secretarius mp.

Eredeti a város levéltárában.

52.

1704. Febr. 18. Jánosi János fejedelmi biztos a fejenkénti felülést szorgalmazza.

Mint Jóakaróimnak Kglteknek ajánlom köteles szolgálatomat. Nem kétlem hogy Kgltek Levelemet nem vötte volna Kglmes Urunk eő Ngha Decretumának extractusával együtt. Tudom meg értötte Kgltek mit parancsollyon légyen az felülés aránt N. Pest Pilis és Solt uniált Vármegyében lakos Nömös és Nemtelen Uraiméknak ő Kkk, intöm azért Kglteket és egyszersmind parancsolom is, hogy kiki Kgltek közzül alkalmaztassa magát azon Kglmességhe szerént kiadott Pátens Leveléhez s légyen olly készülettel, hogy valamelly órában parancsolom, minden késedelöm s idő halasztás nélkül fegyverben öltözvén, mind Lovas és gyalog indulhassanak az Nemes ország szolgálattyára, az hova Kglmes Urunk eő Ngha kglmessen fogja parancsolni; senki pedig magát azzal ne mentse, hogy tudtára nem volt volna, mert valaki az Nemes ország szolgálattyára fegyvert nem foghnak és refractariuskodnak, érdömös büntetések magukon fogják tapasztalni, magam is minden késedelöm nélkül Kgltek közzé megyek, várván minden órában Kglmes Urunk eő Ngha újabb parancsolattyát s mit parancsollyon tovább is eő Nga magamat fogom ahoz nagy alázatossan és híven alkalmaztatnom. Ezzel éltesse Isten Kglteket. Datum Jász Berény Die 18. Febr. 1704. Kglteknek Jóakaró szolgálja Jánosy János.

Jk. 1702—1708. 232. lap.

53.

1704. Febr. 25—28. Andrássy István a fejedelem dunatiszaközi hadainak parancsnoka, a kecskeméti hadcsapat számára utasítást ad.

Instructio pro G. Dno Joanne Jánosi, quomodo militiam Kecskemethini existentem dirigere et accommodare debeat, ex sequentibus punctis clare apparet.

Primo. Minthogy Kglmes Urunk eő Ngha kglmes parancsolattýából köllték az Városból kimozdúlni az Hadaknak és Pest eleire szállani, hogy azért tutionis gratia Kecskeméth Várososa is Praesidiumbeli Vitézek nélkül ne maradgyon N. és V. Jánosy János Uramat Kglmes Urunk eő Ngha Pátens Parancsolattýának tenora szerént ismerjék fő Commendónak lönni ottan, úgy mindazonáltal, több Tiszt Uraimékkal mindennemű haza szükséges dolgaiban correspondenter lévén munkálkodgyanak, annak okáért Tugáry István, Kökényesy és Pap Mihály Hadnagy Uraimékat az maguk seregeivel röndöltük említett Kecskeméth Városában.

Secundo. Az Városbéliek is illendőképpen Urunk Parancsolattya szerént fegyvert fogni, több vitézlő röndökkal egyet értvén szorgalmatosan igyeközzenek, hogy valamiképpen excurrálván az ellenség, notabilis kárt ne tehessen.

Tertio. Mind az magam egy Seregből álló Hajdúim, mind az Szegedi Hajdúsággal együtt Kecskeméten maradgyanak.

Quarto. Az Városi Lakosok az Vitézlő Rendnek rendöltetett portioját illendőképpen kiszolgáltassák, ellenben az Vitézlő Rendök is többre ne erőltessék az Gazdájokat, hanem kiki contentus légyen az neki röndöltetett portioval.

Quinto. Az kapukat szorgalmatosan strázsáltassa, hfr nélkül az Városbélieken kívül se fegyveres embört, se más idegen paraszt röndön lévőt bé ne bocsáttassa; hahogy olyak mönnének az kapura, kiknek is nem lévén oda commendéroztatások, kényszeríteni köll az magok zászlójuk alá való mönegetelre, ha pedig még eddig sem löttek volna zászlo alatt, bé eresztetvén valamely Hadnagyság alá köll adni, kik is dependenter légyenek azon Hadnagytúl.

Sexto. Ezen fellyúl meg írt Hadakat olly disciplinában köll tartani, hogy valamely Excessust ne committályanak, committálván pedig kitkit érdöme szerént megbüntessen Kglmed.

Septimo. Engem pedig mindennemű szükséges occurrentiáról szüntelen tudósítson Kglmed.

Octavo. Szüntelen minden felé emböröket jártatván az Ellenségnek szándékát kívánom experiálni; ha ki akarna ütni, melly felé és hová, az mint fellyebb is íráni, mindenekről szüntelen tudósítson, hogy én is mindenekben tudhassak perpensiot tennem s vigyáznom. Méltósságghos Fejedelőm Fölső Vadászi Rákóczy Ferencz Kglmes Urunk' eő Ngha Tisza s Duna közt lévő Hadainak Fő Commendója s egyik Lovas Ezerének Fő Kapitánnya Andrásy István mpr.

Jk. 1702—1708. 234. lap. — A kelet hiányát pótolja: hogy 1704. Febr. 25 és 28 napjai közé van bejegyezve.

54.

1704. Mart. 1. Verebéli Péter a fejedelem karabélyos kapitánya, a mellé rendelt kecskeméti hadat kiegészítettetni kívánja s a hadihírekről ír.

Ajánlom Kegyelmeteknek kész szolgálatomat. Isten Kglmeteket meg áldgya kívánom. Szükségesképpen kelletik írnom, mivel a hadakkal tuggy Kgltek mily serio volt parancsolatom, hogy sietve ki jőjek, kire nézve oly indisposite jöttünk ki s oly fogyatkozással, hogy nemhogy a hat száz katona tölt volna ki, de nem hiszem hogy Eőt százan is volnának, tudom hogy Kglmes Urunkhoz érkezvén, nagy neheztelés lészen mind reám s mind Kgltekre, azért ha Urunkhoz igaz hivségét akarja Kgltek mutatni, ím ezen marha hajtó katonákat is arra nézve vissza küldöttem, hogy Ktek erősködjék vélek. ím azért mellyik Hadnagyságnak mennyi maradt oda a ki elvonta magát, vagy elszökött. Laistromban mind megküldöttem Kglteknek külöm-külöm, azért mindjárt éjjel nappal fegyverrel erősködvén rajtok, el kisirtse s azonnal Urunk Táborába utánnunk küldgye, hogy Kglteknek is böcsületi s Urunk hivsége fen maradjon. Ezek után parancsollyon Kgltek minde-

nekben a miben tudok szolgálni el nem mulatom. Maradok Datum Tetétlen die 1. Mart. 1704. Kglteknek jóakaró szolgálja Kglmes Urunk eő Nga Karabélyosok Kapitánnya Verebélyi Péter mp.

P. S. Bár én rúllam se legyen Kgltek feledékeny, mert sietvén igen kevés alkalmatossággal jöttem, a melly kevés Bort adott Kgltek, a Kglmetekéivel elköltöttem, küldjön Kgtek vagy négy akó Bort, úgy valami Szalonnát is, további szolgálatomért, egy vas fazekat, vas serpenyűt, úgy valami kenyereket is.

P. S. Új hírül írhatom Kglteknek, hogy a Dunán túl valók a Dunaparton vártak, által is küldött Urunk hozzájuk, Bécsét a Bavarus és a Francia obsideálni akarja, Hajstert vissza hivatta a Császár, Pekri Lőrincz úr a Dunán át hajtott két ezer gyalog Németet, feles mondért nyervén küldött Urunknak.

Kivűl: Keckemét Várossa Birájának több eskütt Társaival együtt (Titt. etc.) nekem jóakaró Uraiméknek eő Kglmeknek sietséggel adassék. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

55.

1704. Márt. 15. Ismét általános bocsánatot hirdetö királyi nyiltlevél.

Leopoldus etc. Qualiter Nos virtute aliarum certarum Benignarum Litterarum nostrarum Patentium de dato in hac Civitate nostra Vienna Austriae diei 18. mensis 8-bris 1703. jam praeterito clementer ordinarum pro paterna erga calamitosum dicti Regni nostri Hungariae statum cura et sollicitudine nostra, inter caetera in iisdem Benignis Litteris nostris Patentibus uberius declarata Benignitatis et Clementiae nostrae caesareo-regiae specimina benigne resolveramus universis et singulis, qui ad easdem Benignas Patentis nostras intra

sex hebdomadarum spatium sese a modernae nefariae Perduellionis capitibus segregaverint et partes eorum sincere deseruerint, seque fideles subditos exhibuerint, aliasque conditiones ibidem appositae adimpleverint, Generalem et Universalem Amnistiam, cum restitutione universorum Bonorum, per Generalem eorum Campestris Militiae nostrae Commendantem, Fidelem nempe nostrum Spectabilem ac Magnificum Comitem Leopoldum a Schlick constitutum Colonellum et Campi Mareschalli Locumtenentem, indulgendam ac impertiendam. Quia vero perniciosa hacce Rebellionis lue latius per dictum Regnum nostrum Hungariae diffusa et hujus quoque Cottus Soproniensi viscera penetrante, eadem Benignae Litterae nostrae amnistiales in medio hujus Cottus vix publicatae haberentur; Interim vero auxiliante Divino Numine jam sat validum exercitum in partibus dicti Regni nostri Hungariae Cisdanubianis ad repellendos et pene extirpandos eosdem Rebelles, sub ductu fidelis nostris Nobis dilecti Spectabilis ac Magnifici Comitis Siegberti ab Hajszter Intimi Consilarii nostri, necnon inferioris Austriae Consilii nostri Bellici Praesidis et Campi Mareschalli, in promptu haberemus, qui undiquaque dietim magis magisque augetur, Deoque propitio felices jam progressus adversus eosdem Perduelles, cum repressione eorundem sortiretur, quos ulterius quoque idem exercitus noster ex Benigna ordinatione nostra prosecuturus est. Hinc pro ingenua Nobis Clementia atque Benignitate, qua erga afflictum hocce Regnum Hungariae paterne ducimur, priori Benignae Resolutioni, amnistialique Gratiae nostrae omnibus resipiscentibus clementer appromissae, firmiter inhaerentes, iterato atque ultimatim clementer resolvimus, omnibus et singulis qualitercunque a debita Nobis fidelitate deviantibus, armaque contra Nos et subditos nostros sumentibus, qui ad Praesentes Benignas Patentes Litteras nostras intra unius quindenae spatium ab earum publicatione computando se a memoratis Rebellibus segregabunt, abominabilemque societatem eorundem detestati fuerint, armaque eo facto deposuerint, ac post factam apud suprafatum Generalem Comitem ab Hajszter, vel alios, sive Exercitus, sive Praesidiorum nostrorum Commendants, vel

Principem Regni Palatinum, vel Banum Croatiae, vel Comites Alexandrum Erdődy, aut Franciscum vel Thomam de Nádasd insinuationem, praestito tamen prius coram uno vel altero eorum novo fidelitatis Nobis praestandae juramento, ad domicilia se contulerint, ibidemque vel pacifice commorabuntur, vel vero arma contra eosdem Perduelles sumpserint, taliterque se fideles subditos exhibuerint, Universalem et Generalem Amnistiam dandam et impertiendam; Ita quidem, quod Nos eandem observaturos in verbo nostro Regio promittamus, ac omnia quae sub modernis motibus per ipsos Rebелles, aut eorum adhaerentes contra Nos gesta commissaque fuerunt, praesentibus obliteremus, tollamus et in perpetuum sublata, oblitaque esse velimus, et nihil in vindictam sumentes, universis et singulis, modo quo supra, resipiscentibus, Caesareo-regiam Gratiam nostram, cum restitutione universorum Bonorum suorum, clementer et plene largiamur et concedamus. Imo indulgemus, impertimur; sufferimus, abolemus, promittimus, largimurque et concedimus praesentium per vigorem. Ac proinde universos et singulos hujus Cottus nostri Status et ordines, Incolasque et Inhabitatores, quos a recta debita Nobis fidelitatis semita quocumque modo deviasse contigit, harum serie benigne simul ac paterne hortamur, homagialisque obligationis suae erga Nos, ac sinceri erga Patriam et Gentem suam amoris commonefacimus, quatenus intellecta hacce benigna propensione nostra, nullas in resipiscendo et ad devotionem Nobis debitam rendeundo, moras nectere velint, quin potius a praefatorum Rebellium consortio quantocyus recedere, sicque oblatae Gratiae et amnistiae nostrae participes fieri non intermittant, perseverantes siquidem in malo, et rebellium sequaces, velut detestabilis Perduellionis notae rei, et exterminii dicti Regni nostri Hungariae causa, a Gratia nostra exclusi, pari poena et severitate vindicem gladium nostrum, ac de omnibus exinde subsecuturis mali strictam coram Deo et toto Christiano orbe rationem reddituri. Cum aliunde Nos, siquae difficultates et gravamina in Regno exorta fuissent, easdem et eadem occasione Diaetae (quam proxime indicendam et celebrandam decrevimus) clementer determinabi-

mus. Ut autem haec benigna amnistialis Gratia nostra omnibus palam fiat. suprafati Cottus nostri Supremo et Vice Comitibus, Judlium et Jurassoribus, quibus videlicet praesentes prius ad manus pervenerint, earum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus easdem Patentes illico et absque mora in medio hujus Cottus in simul congregatis, vel etiam divisim constitutis, per solitas currentales litteras vestras publicare velitis ac debeatis. Datum Viennae 15. Mart. 1704. Leopoldus. mp. (L. S.) Ladislaus Mattyasovszky. mp. Franciscus Somogyi. mp.

Egykorú másolatról.

56.

1704. Mart. 20. Eszterházy Pál nádor levele a megyékhez.

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodumreverendi, Spectabiles ac Magnifici, Generosi, Egregii et Nobiles Domini, Amici nobis observandissimi. Salutem et officiorum commendationem. Minémő pusztulásra s csaknem utolsó romlásra e mostani országunkban némely nyughatatlan elmék által csinált fölháborodásnak alkalmatosságával jutott legyen szegény Hazánk, keserves szemmel mindannyian nézhettyük s még poszteritásinknak is sok szép lakóhelyeinknek, faluinknak, városinknak tűzzel való megh emésztése s másképpen is elpusztítása, csak az kőfalaknak föllállításával emlékezetet jövődöben is fog tenni, mely veszedelmet csaknem mindgyárt in primordiis eszünkben vévén, Palatinusi Tisztünk s Hivatalunk szerint Koronás Király Urunkat eő Felségét continuo üntattuk, hogy kegyes atyai szemmel tekintvén az országra, méltóztassék oly hathatós remediumokat adhibeálni, mellyel, minekelőtte nagyobb veszedelme következék, ezen föltámodás lecsendesítésék. Aminthogy nem akarván eő Felsége maga országát fegyverrel pusztítani, elsőben is nekünk kegyelmesen megh

engedte, hogy Követinket nemcsak Bercsényi Uramhoz, de magához Rákóczy Ferencz Uramhoz és mellettek lévőkhöz is küldgyük, kik által az békességet tractálhassuk, mely eő Felsége kglmes Resolutiojára nézve írtunk is Bercsényi Uramnak, hogy küldendő Követeinknek Passust küldött volna, de eő Kglme nemhogy az kívánt Passust elküldötte volna, de csak egy recepisse választ sem tett Levelünkre. Azután nagy hatalmas Fejedelmek itt Fölséges Udvarnál lévő Residenseis maga személye szerint eő Kegyelméhez megh alázta magát, sőt tovább is nagy hatalmú Királyok akarták magokat interponálni, de eő Kegyelme azokat is csak könnyű válasszal vissza bocsátotta, sőt a ki nagyobb, csakhamar azután a mikor mindannyájon az békességes Tractárul gondolkodnak, feles Hadai Austriában bé érkezvén, csaknem Bécs Várossának kapui előtt lévő ékes Városok s Faluk pogány módon való föl égetését, sok ártatlanoknak fegyverre hányását, Templomoknak fölprédálását, a szent Sacramentomoknak is földre való lehányását, maga szemeivel minemű keservesen kellett eő Felségének nézni, mindnyájunk elgondolhattuk; mindezekből egyebet nem ítéltünk, hanem eő Kegyelme ezen közönséges jónak, országh szabadságának praetextussa alatt, az kinek tudniillik színével az Haza fiainak szíveket inkább magához hódíthatni gondolták, magok privátumit promoteálni kívánnák; azért is kintelenített eő Felséghe maga erős hadait ellenek indítani, eddig való progressusát Isten eő sz. Felséghe miként secundálta légyen, naponként secundállya is, nem kétljük hírével vagyon Kegyelmeteknek. És jólehet oka lett volna eő Felségének, hogy mindannyájunk ellen, az kik fegyvert fogtak s interessáltak magokat, tovább is keményebben, országunk Törvényének rigora szerint, procedálhatott volna, mindazáltal magával született atyai kegyelmességéből, sok imterpositioinkra nézve is, minemű kegyelmességét szegény Hazánkhoz méltóztatott eő Felséghe most ujjonnan Kegyelmetekhez kiküldött Resolutiojából bővebben meg fogja érteni Kegyelmetek. Mivel azért Kegyelmes Urunk eő Felséghe nemcsak Generalis Amnistiát, de országunknak régi szabadságában való megtartását, mindennemű

Gravameneknek complanatioját és a végett ország Gyűlésének celebratioját is kegyelmessen resolválni méltóztatott, tovább nem lehet semmi oka Kegyelmeteknek az fegyverkedéshez. Intyük annakokáért Kegyelmeteket Palatinusi Tisztünk s Hivatalunk szerént, s edszersmind úgy mint igaz hazafia kérjük, accommodállya magát Kegyelmes Urunk eő Felséghe Kegyelmes Resolutiojához, másképpen Isten s Világh előtt tudománt teszünk, hogy ha valamellyik Kegyelmetek közül (kit nem remélünk) maga megátalkodásában akarna maradni, a mi rajta esik, magának s nem másnak tulajdonítsa. Hogy pedig annál hamaréb, minekelőtte az eő Felséghe fegyvere, az ki már is Dunán innend való földön szerencsésen progrediál, számossabban naponként is szaporodván, Dunán túl való földre is által érkezik, ezen mindnyájunk megh maradására czélozó eő Felséghe Kegyes Intentioja secundáltathassék, a még magunk személye szerént Kegyelmetek közé által nem érkezhetünk, praemittáltuk Nemzetes Vitézleő Tolvaj Gábor Palatinális Itélő Mesterünket eő Kegyelmet, adván eő Kegyelme nek tellyes hatalmat, hogy valakik eő Kegyelme előtt az eő Felséghe hivségét amplexálván, az homágiumot leteszik, szintén olyan ereje lehessen, mintha magunk előtt tették volna le, Testimoniálist is eő Kegyelménél levő authenticum pecsétünk alatt, az mi nevünkkel, erga fidelem suam relationem, adhasson az olyanoknak; Magunk is pedig Isten eő sz. Felsége segítsége által elsőben is Dunán innend való földet jó rendben hozván, azon leszünk, mentül hamaráb Kegyelmetek közé is által mehessünk és minden tehetségünkkel megnyomorodott Hazánk súlyos terhének allevatiojában fáradozhassunk. Kivánván in reliquo éltesse Isten Kegyelmeteket jó egészségben. Datum Viennae die 20. mens. Mart. 1704. Praetllar. Dnaonum Vratum Amicus ad officia paratissimus Paulus Eszterházy. mp.

Egykorú másolatról.

57.

1704. Mart. 22. A hadi szolgálatban álló kecskeméti lakosok itthon levő háznépe s rokonai a hadélelmezés alól nem mentesítettnek.

Nos Franciscus Dei gratia Princeps Rákóczi de Felseő Vadász, Comes de Saáros, Dux Munkácsiensis et Makoviczen-sis, Dominus Perpetuus de Saáros Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Onod etc. Universis et Singulis, quorum scilicet interest seu intererit, praesentes nostras visuris, lecturis, aut legi auditoris, Fidelibus Nobis dilectis, Salutem et Gratiae Nostrae Propensionem. Kecs-keméthi Városbéli Lakos Hiveink alázasatos Instantiájokból értet-tük, hogy az kik azon Várostúl Mezei Hadaink között volnának, azoknak otthon maradt Házok népe, Cselédgyi és Attyok-fiai, az Haza közönséges Szolgálattyában, és nevezetessen a Táborunkra hozandó naturálék adminisztratiojában, több otthon lakos Hiveinkel edgyütt justa Proportione, tellyességgel nem akarnának concurrálni; annak felette Mezei Hadaink közül, magok Attyokfiai és Házok népe közé haza menvén, nem magok élésén, hanem az ott lakos Szegénység s egyéb Hive-ink nyakán tartatnák magokat. Minthogy penigh az köz ügy közönséges concursust kíván, sőt egyébiránt is az köz Jó, mellynek elérésére Fegyverviselésünknek és Hadakozásunknak folytatassa czélyozna, mind Mezei s mind penigh otthon lakos Hadainknak s Hiveinknek egyenlőképpen hasznokra volna: Hogy azért a közönséges ügyet köz Concursussal minden-ken éléb vihessük, és annyival is inkább jobb móddal folytat-hassuk, egyszer lött resolútiónk szerint serio Parancsollyuk, hogy az említett Városbéli Hiveinkkel, Hadaink között valók-nak is otthon maradt Házok népe, Attyokfiai és Cselédgyek, Táborunkra hozandó, és igazságossan reájok esett élésbéli adminisztratióban concurrállyanak, nem különben, hogy a mi-kor magok Házánál s Attyokfiai között lésznek, akkoron magokat magok élésén interteneálván, az Hellybéli lakossokat

Intertentiojokkal ne terhellyék, elég könyebségekre és consolatiojokra lévén az, hogy egyébféle tereviselésektől, úgymint a Szekerezéstől s egyéb otthon való gazdálkodástól exemptusok és immunisok volnának. Külömben ha kik ezen Parancsolatunk ellen refractariuskodnának, kemény animadversionkat semmiképpen el nem kerülnek. Datum ex Oppido Gyöngyös Die Vigesima Secunda Martii. Anno Millesimo Septingentesimo Quarto: F. P. Rákóci. mp. (Pecsét) Joannes Pápai. mp.

Nyilt alakú eredeti a város levéltárában. — Eger melletti táborában 1704. April. 11. Nagykőrösnek is ehez hasonló levelet adat a fejedelem.

58.

1704. Apr. 9. Károlyi Sándor tábornok rendelete a kóbor katonák és hajdúk ellen.

Ezen Parancsolatomat látván Várassi és Falussi Birák és Lakossok, valahol valamely Katona, vagy Hajdú találtatik, ki haza szállott volna, vagy akármely helységben által menne, vagy megh szállana, Kglmes Urunktól vagy Gralis Bercsényi Uramtól eő Ngoktól, vagy túlen Passussa nem lévén, az olyan Katonát vagy Hajdút Fejetek s Jósághtok vesztése alatt, megh fogván kezemhez hozzátok, mert valamely helységre megh bizonyosodik, hogy ezt el mulattya s ezen Parancsolatom szerint az dologban el nem jár, Birák és Esküttek életekkel fizetnek érette minden bizonynal. Azért külömben se cselekedgyetek. Datum Solth 9. Apr. 1704. Kglmes Urunk eő Nga Mezei Hadainak Gralissa Károlyi Sándor mp.

Jk. 1702—1708. 245. lap.

59.

1704. Apr. 10. A fejedelem tiltja, hogy hadai közül bár ki Kecskemétet illetéktelen szolgálattal vagy követeléssel terhelje.

Nos Franciscus Dei gratia Princeps Rákóczy de Felső Vadász, Comes de Saáros, Dux Munkácsiensis, et Makovicziensis, Dominus Perpetuus de Saáros Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod, etc. Universis et Singulis Militiae Nostrae tam Equestris quam Pedestris Ordinibus Supremis et Vice Officialibus, cunctisque Militibus Nostriis gregariis, ac aliis quibusvis, quorum interest aut intererit, praesentes hasce nostras visuris, lecturis, aut legi auditoris, Fidelibus Nobis dilectis, Salutem et gratiae nostrae Principalis propensionem. Nemes Kecskeméthy Várossi lakos Híveink alázatos instantiájokból értettük, hogy hadaink között sokan, akarmelly Tisztünk Passussával, sőt némellyek a nélkül is, az említett helységben bémenvén, étel ital s egyébféle gazdálkodást rendetlenül kívánnának, sőt egyébiránt is húzni vonni a lakosokat s szegénységet nyomorgatni s egyébféle alkalmatlanságokat elkövetni merészelték s merészelnék. Mint-hogy pedig hűségünk alatt lévő helyeknek s azoknak lakosainak nem megkárosíttatásokra, vagy elpusztíttatásokra, és akarmiképpen való megnyomoríttatásokra, sőt inkább azoknak megmaradásokra, az nagy és elviselhetetlen iga alól való felszabadításokra Istenes elszánt igyekezetünk és elkezdett s naponként boldoguló hadakozásunknak s hadainknak az Haza szolgáltyában fel s alá való jövések s menések egyenesen czélozna, Ezokáért fenemlített Levas és gyalogh Hadi Tiszteinknek s alattok valóknak, mind közönségessen s mind személy szerint, serio és igen keményen parancsollyuk, hogy senki hadaink között, magunk vagy Generalis Uram Passussa nélkül hemenni s étel ital, de kiváltképen Borbeli gazdálkodást és szekér adást kívánni, (hanem ha Passusunkban arról expresse mentio léssen) annyival is inkább ez, vagy más okon azon helység lakossit háborgatni, károsítani, praedálni és nyomorgatni semmiképpen ne merészellyék, különben ha kik parancsolatunk ellen akar seregestül, akar magánossan cselekedni merészelnék, adtunk hatalmat az említett helyégbeli Lakosoknak, hogy az olljanokat szabadossan megfoghassák, és megfogván, érdemek szerint való büntetéseknek elvételére, Táborunkban, vagy közeléb lévő Generalis Úr híveinkhez

hozhassák s vihessék. Praesentibus perlectis exhibenti restitutus. Datum ex Castris Nostris ad Agriam positis. 10-a Aprilis Anno Millesimo Septingentesimo Quarto. F. P. Rákóci. mp. (Pecsét) Joannes Pápai mp.

Nyílt alakú eredeti a város levéltárában.

60.

1704. Apr. 19. A fejedelem nyíltlevéllel válaszol a Heister által meghirdetett királyi nyíltlevélre.

Nos Franciscus Dei Gratia Princeps Rákóczy de Felseő Vadász, Comes de Saáros, Dux Munkácsiensis et Makoviczensis, Dominus Perpetuus de Sáros Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod etc. Universis et Singulis Illustrissimis, Reverendissimis, Admodumreverendis, Spectabilibus, Magnificis ac Generosis Dominis, Egregiis et Nobilibus, Supremo et Vice Comitibus, Judlium et Jurassoribus, toti denique Universitati Dominorum Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium I. Cottus de Szala, cunctis item Civitatum, Oppidorum et Pagorum Judicibus, praesertim vero militaris ordinis Incolis et Inhabitoribus, praesentes hasce nostras visuris, lecturis, vel legi audituris Salutem et Gratiae nostrae Principalis propensionem. Igaz elkezdett Nemzetséges Igyünknek Isten eő szent Felsége kegyelmes vezérlése és kegyelme által való boldogulásunknak meg akadályoztatására micsoda haszontalan Pátens Levelét folytatta Ellenségünknek Siegbertus Hajszter nevű Generálissa a Nemes Vármegyében, nem kétljük a Nemes Vármegyének minden rendinek vagyon tudtára, melyből kiki által láttya, ha szintén édes Nemzetségünkön véghez vitt természetes gyűlölségéből származott törvénytelen uralkodásának s birodalmának elromlását tapasztallya is; mindazonáltal a mostani hadaink egy kevéssé lett megh nyomattatásával (mellyel öszve kötötett eleitől fogva akármely szerencsés Hadakozásuak is dolga) régen Országhoz s személybeli

Igazságunknak s Szabadságunknak, Rendünknek végső tellyességgel való elfordítására s Rendtartására alattomban elvégzett, régi titkossan forralt Sententiáját valósággal pronunciálván (mellyel valóságos azon végre czélozott ereit, eddig is Nemzetünkkel nem kevésbé éreztette) akarja forróssan forralt Sententiáját valósággal voltaképpen is más szoniszéd Provinciákon már elkövetett siralmas praxissa szerént véghez is vihette. Hogy azért Ellenségünk ily kevély elméjéből származott akarattya s tökéletes végső Nemzetséges romlásunkat nemző Sententiája tovább is maga confusioját consequálhassa, meg is tudhassa, nem oly csekély fundamentomokon forog s foly Nemzetséges hadakozásunknak állapottya, hogy valamely kevéssé lett hadainknak hátra nyomattatásokkal ellene való igazságos Igyünknek progressussát praescindálhassa s elfordíthassa. Imé az mint előbbi Pátens Levelünkéből az Nemes Vármegye megh értette, azon Ellenségünknek elkezdett haszontalan dicsekedésinek confusiojára, azon földnek is egész ezen mostani hadakozásban leendő községinek nagyobb bátoríttatására fölvetett útunkat a Dunán túl való által menetelre siettettyük, leszünk is oly nemzetséges és idegen fegyveres és feles számú haddal, mellyel megh egyezvén azon ellenségünknek nemcsak ellene állhassunk, hanem egészen széllal vervén, mérges gonosz s Nemzetünk szabadságának tellyességgel való eltöröltetésére kikoholt practicáját semmissé tehessük s úgy confundálhassuk, hogy nem lévén továbbra segítsége felől sok keresztyén Fejedelem s Király Confoederátusink által lött impetioja és distractioja miatt reménységhe, igaz igyünk annál hamaréb kívánatos végét láthassa. Azért megh nevezett Szala Vármegye Felső, közép, alsó, akármely rendű, igaz magyar vérből álló, szabadságának s régi nemzetséges Dücsőségének helyreállításának boldogulását szívesen óhajtó Lakosít, továbbra maga hazánk nemzetihez való igaz szeretetire intyük, meggondolván micsoda veszedelem követhessen bennünket (Ellenségünk végső Sententiájának azon Patentis Declaratioja szerént) lássa, s röstös hadakozásunk miatt igaz Országunkat; kiki minden késedelem nélkül, újabb készséggel, az Dunán túl való által menetelünkig Tekintetes Nagyságghos

Gróff Eszterházy Dániel Generális feő Strázsa Mester Uram Hivünkhöz minden helybül siessen úgy menni, s igaz Hazafiúságát parancsolatihoz való engedelmességgel addig is az ellenségh ellen kívántató köz Igyünknek szolgálattját kívántos triumphussal velünk edgyütt (kikért is igaz magyar vérünket s életünket igazságossan fölszentöltük s vérünk omlásával s halálunkkal Nemzetünknek szabadságát föl váltanunk készek vagyunk) az mint eddig, úgy továbbra is szerencsésen segíhessük. Datum ex Castris nostris ad Nagy-Káta positis. Die 19. Mensis Aprilis 1704. Franciscus P. Rákóczy. mp. (L. S.) Joannes Pápay. mp.

Egykorú másolatról.

61.

1704. Máj. 5. A fejedelem a dunántúli megyékhez.

Illustrissimi etc. Salutem et omnem prosperitatem. Jó-lehet az elmúlt betekben a Dunán túl esett revolutiokra nézve az Nemes Vármegyének küldött Leveleinkben resolváltuk, hogy a köz ügynek elől segéllésére s azon a Dunán túl való Nemes Vármegyék a Németh s Rácz ellenségek rettentési s fenyegetési ellen való oltalmokra magunk feles hadainkkal sietünk a Dunán által költözni, mindazonáltal Ellenségünk addig is hitegetni s annakutánna Pátensi által, mellyel szokta eleitül fogva Nemzetünket elsőben fascinálni, és úgy mint tör által siralmas romlásra, veszedelemre praecipitálni (mely Nemzetünk ellen való természeti gyűlölségének és szabados uralkodásának való-ságos meg erősítésére nézve némely Nemzetünk ártalmas tagjai által a Nemes Vármegyét az edczer megh bizonyított hívséginek megváltoztatására oly csalárd okokkal, mintha mi azon Dunán túl való földhez s nevezetesen azon Nemes Vármegyéhez való igaz szeretetünknek megbizonyítására azon ellenségh ellen succurrálni s egyszersmind manuteneálni nem akarnánk, inducálta. Nem kétlyük pedig a Nemes Vármegye az egész Keresztény Világ előtt nyilván valóvá tett s igaz-

ságosnak agnoszáltatott Manifestumunkból egyszersmind az Austriai Háznak eleitől fogva súlyosan s keservessen rajta fönt forgott törvénytelen uralkodásának praxissából valóságosan eddig is megh tanulta s tapasztalta, ha szintén ideig maga kívánságának helyre állítására valamely édesítő inclinatioját mutattya is, de idővel ugyancsak indignatiojának duplós mérges gyümölcsét késedelmével manifestállya. A Nemes Vármegye azért, minthogy hadakozásunknak igazságos okait valósággal tudgya s egyszersmind naponként fegyverünknek a körösztény szomszéd Fejedelmek s Királyok igaz Igyünknek szánakodásából való elől segélésére lött concursusokból származott előmenetelét, ellenben pedig ellenségünknek confusioját tapasztallya, ha szintén valamennyire ezen igyhez való buzgósággal a közte forgó ellenségh fegyvernek consideratiojára nézve mitigálta, minthogy már nagyobb része Táborunknak a Dunán által költözvén, a több része is naponként utánunk nyomulván, azon földnek bátorítására s ellenségh megszágyenyítésére (mely már is fegyverünknek ereit érezvén, visszamenő úttját practicállya) sietünk hogy nemzetséges régi Igazságunknak, Szabadságunknak valóságos helyreállítását (mely nélkül egyébiránt is a mint eddig, továbbra is az Austriai Ház uralkodása alatt lenni, mindenkori halállal küzködő élet) ellenségünk megszágyenyítése után országhostúl elérhessük. Akartuk az Nemes Vármegyét azon szeretetünkéből, mely szerént fölvett Igyünkhez egyen-egyen viseltetünk, továbbra is maga természeti s a köz Igyhez s Nemzetihez való szeretetire inteni s kinszeríteni újokban, minthogy a mostani Resolutioval, hűségiben esett fogyatkozását amnistiáltuk s ez Levelünk ereivel in perpetuum amnistiálljuk is, személyének s minden néven nevezendő Jószáginak restitutioját, vagy is annak szabados birodalmában való meg maradását, valóságos s fejedelmi hitünk szerént igérjük, a már egyszer felkötött fegyverét a Nemes Vármegye minden ellenségünk lehető ártalma eránt való félelem nélkül, mely ellen való megmaradását már jelen levő Hadaink ereje által consequállya, maga kezére fölvévén, Levelünk vétele után egy hét alatt újokban előbbi declarált hűséginek megbizonyítására s a következhető confusioknak eltávoz-

tatására újabb protectionkat impetrállya, acceptállya s az alatt is velünk s már kiküldött feles hadainkkal edgyütt magát conjungálván, a több nemzetséges igaz fegyverrel elkezdett nemzetséges munkánkat secundállya, hogy engedetlenségiért következhető veszedelmét eltávoztathassa: Hadaink jó rendben és fényességben való tartások, igazgatások alkalmatosságával léssen kinek-kinek oly securitássa, hogy ha szintén némely előbbeni maga hasznát Nemzete szereteti meggondolása nélkül kereső hadaink által valami kára következett volna, azon excessusok oly hathatóssan praeoccupáltatnak s orvosoltatnak, hogy senki is következtethető injuriája s kára miatt panaszsra ne fakadgyon. Ezen Levelünket pedig az Nemes Vármegye maga ordinarius szolga birái által annak rendi szerint in gremio sui publicáltassa. Különben valaki ezen Levelünket eltitkollya, vagy is publicatioját akadályoztattya, üdövel az iránt meg mutatott pártossága példás halálával való büntetését vonnya magára. Coeterum Praettas Dnes Vras fideliter valere desideramus. Datum ex Castris ad Duna-Ordas positis Die 5-a Mens. May. A-o 1704. Praettar. Dnum Vrum ad officia parati P. F. Rákóczy. mp. Joannes Pápay. mp.

Egykorú másolatról.

62.

1704. Máj. 9. A rácok kitörésének meggátlása tekintéből a fejedelem fölmenti Kecskemétet attól, hogy a reá kirovott 600 lovast kiállítsa, e helyett azonban ugyananyi lovas kitartására 15,600 forintot és dragonosok alá alkalmas felszerelt 30 lovat kiszolgáltatni tartozik a város.

Nos Franciscus Dei gratia Princeps Rákóczy de Felső Vadász, Comes de Sáros, Dux Munkácsiensis et Makoviciensis, Dnus Perpetuus de Sáros Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod, etc. Universis et Singulis, quorum interest, aut intererit, praesentes hasce nostras visuris, lecturis, aut legi auditoris Salutem et Gra-

tiam. Jól lehet Kecskeméthy Híveink, a mostani köz Igynék elő segéllésére való Hadakozásunkra tartoztanak volna hat száz Lovast elő állítani, mindazonáltal a Rácz ellenséghe lehető excursioját, s az által eshető veszedelmeket s károkat kegyelmes consideratioban vévén, hogy azon Rácz ellenségnek annyiival is jobb móddal resistálhassanak, edgyszersmind magok következhető kárát praeoccupálhassák, a meg nevezett Városbelieket az Insurrectiotúl, Hadaink között Táborunkban való lételtül, és azon hatszáz Lovasoknak elő állításátúl, esztendeigh kglmessen eximáltuk, és immunitáltuk: Úgy mindazonáltal, hogy azon Városbéliek az Haza szükséges szolgáltattyára magok hellett felállítandó militiának tartására tartoznak egy summában hat száz Lovas után Tizen eőt ezer hat száz forintot, és Dragonyosok alá való jó és alkalmas harmincz Lovakat, egész készülett a Fegyveren kívül adni, és elő állítani; mellynek is adása és elő állítása illy formán lészen, hogy e jelen való esztendőben s Pünkösöd Havának huszon nedgyedik napjára, úgy mint az első Angariára, a fenn megnevezett summábúl eőt ezer két száz Forintot, és harmincz Lovakat egész készséggel, a Fegyveren kívül, azon Hellységbéliek okvetetlen és minden bizounnyal, fognak meghadni, és elő állítani, a következendő két Angariára penig az hátra maradott Summát el osztván, hasonlóképpen minden tergiversatio, és renitentia nélkül tartoznak letenni, és meghadni. Ezen kglmes Indultumunkal és Resolutionkal penig nem praecludáltatik útt yok, azon Városbeliek közzül a kiknek kedvek lészen, Hadaink közzé való jövetelre, vagy azok között való maradásra, úgy hogy szabadossan az ollyak, minden akadály és tartóztatás nélkül, azon fizetésre Hadaink közzé jöhessenek, és azok között maradhassanak is; tartozván penig mind azok a kik otthon lésznek ezen summa pénz, és Lovak megadásában, s elő állításában justa proportione concurrálni. Datum ex Castris Nostris ad Rippam Danubii circa Ordas positis, die 9-a mens. May, A-o Dni Millesimo Septiugentesimo Quarto. F. P. Rákóci. mp. (Pecsét) Joannes Pápai mp.

Nyílt eredeti a város levéltárában.

63.

1704. Máj. 21. A rácok kicsapása esetére a fejedelem egyesült erővel közös védelemre serkenti a városiakat.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis grati. Salutem et Gratiam Nostram. Jóllehet a Szegedi és Pesti Rác ellenség excursioja ellen való securitásról tettünk Dispositiot; mindazonáltal mivel az Ellenség practicái mindenkben nem nyilvánvalók, és a jó vigyázás akármikor is nem szokott haszontalan lenni, hogy azért annyival is inkább megmaradása és bátorságossabban való Jóságoknak megh tartatása iránt Hűségeknek nagyobb securitása lehessen, parancsolljuk serio Hűségeknek, hogy mihellyest valamelly felől az Ellenség excursiójának híret hallják, edgyet értvén Kőrössi és Czeplédi Lakos híveinkkel, azon igyekezzék, hogy egy értelemmel és egy erővel az Ellenségnek resistálljon, és egyik helységbéli Lakos híveink másik s harmadik helységbéliek meg nem egyezése miatt következhető kártól s veszedelemtől, nemcsak magokat, hanem cselédgyeket is s Jóságokat azon Ellenség ellen az edgyüve való menés és meg edgyezés által megh oltalmazhassák. Secus non facturos bene valere desideramus. Ex Castris Nostris ad Duna Ordas positis. Die 21. May. A-o 1704. F. P. Rákócz. mp. Joannes Pápai mpr.

K i v ű l: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judici Primario, Caeterisque Juratis Civibus et Incolis Privilegiati Oppidi Kecskeméth. Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

64.

1704. Máj. 21. A fejedelem gyalog német ezredének őrnagya ír beteg katonái iránt.

Prudens et Circumspecte Domine mihi Colende. — Plurimum praeter Salutem hisce Dominationem requirere volui, ut

quamprimum illi infirmi ex nostro Regimine ad vos missi revoluerint, eosdem iterum ad Castra, ac ad suum Regimen remittere velint. Quod ex mandato Celsissimi Principis vestrae Dominationi insinuare volui. Et his permaneo, Datum in Castris ad Ordash positis die 21-a May. 1704. Dominationi Vestrae Obligatus Servus. Car. Brenner mp. Celsissimi Principis ac Dni Dni Francisci Ragozy de Felso Vadas Regiminis Pedestris Germanorum Supremus Vigiliarum Praefectus. — Kivűl: Prudenti ac Circumspecto Domino N. N. Inclytæ Civitatis Keszskemeth substituto Judici Dno mihi Colendo. Keszskemeth. (Pecsét.) — Egykorú jegyzet: A Gyalog Németek Fő Strázsa Mestere ír az beteg németek iránt, hogy ha jobbúlnak mindgyárt az táborra küldgyük. Exhibit. 22. May. A. 1704.

Eredeti a város levéltárában.

65.

1704. Jun. 6. Fejedelmi rendelet Pestmegyéhez a káromkodók büntetése s hadélelmezéshez kívántató téli takarmány beszerzése végett.

Illustrissimis, Reverendissimis, Admodum Reverendis, Spectabilibus, Magnificis ac Generosis Dominis, Egregiis item ac Nobilibus N: N: Supremo et Vice Comitibus, Judlium, toti denique Universitati Dnorum Praelatorum, Baronum, Magnatum, et Nobilium Inclytorum Cottuum Pest Pilis et Solt Unitorum, Amicis Nobis observandissimis et gratis.

Salutem et omnem prosperitatem: Minthogy Nemzetsegés igaz igyűnket, melyet jó Istenünk segítő karjai által mind eddigh szerencsés előmenetellel boldogított, Istentelenséggél semmiképpen folytatni nem akarjuk, sőt inkább, hogy annál kívánatossabb végét igasságos hadakozásunknak szemlélhessük, akarunk mindezek ellen, az kik Istentelen feslett és káromkodó életnek adván magokat, Nemzetünk s hadaink között mintegy ártalmas s igaz igyűnket vétkes cselekedetek-

kel vesztegető mótelyek, az Haza Törvénnyé és kiadott edictomunk keményen animadvertálni: Az N. Vármegyének azért serio intimállyuk, in gremio sui processusonként szolgabíró hiveink által publicáltassa, hogy mind hadaink, mind egyéb akármely lévő hiveink, minden Isteni káromlástól, egyéb Istent és embereket irtóztató és éktelen szitkoltól s átkozódásoktól supersedeállyanak. Ha kik pedig tovább is csakugyan előbbi vétkes és káromkodó magokviselésének ezen parancsolatunk megvetésével véget vetni nem akarnának, hanem abban megh általkodnak, az Nemes Vármegye az ollyakat megh fogatván, kegyelem s kedvezés nélkül, az Nemes Ország Törvénye szerént, elsőben megh vesszőztesse, másodszor pálcázattassa, harmadszori és utolszori büntetésekre kövel agyonverettesse. Esett penigh értésünkre, hogy az szegénység és Lakosok olly októl viseltetvén, hogy ha mink takarmánt gyűjtenék is, nem magunk hanem hadaink által emésztetnének megh, sem kaszálás, sem pedig más oeconomicalis takarodást tenni és véghez vinni nem akarnának, mivel pedig jól tudgya azt az Nemes Vármegye, hogy ha téli quártélyok Hadainknak az szükséges Naturálék administratiojával és jelen létével nem lészen össze köttetve, az Nemes Ország szolgálatyában eshető fogyatkozás ne talám magának is az Nemes Vármegyének kedvetlenségével és kárával foghna együtt járni; Azért az kaszálás és egyéb takarodáshoz való alkalmatosságok iránt is adgyon olly parancsolatot ki, in gremio sui lévő helységekben, hogy az helyek lakossi igyekezzenek annyira való szénát és egyéb Naturálékat tartani, hogy mind hadaink szükségére, mind pedig magok privatus usussára azon takarmánnyal succurrálhassanak: egyébaránt hogyha kik az megh nevezett okokra nézve vakmerőségtől viseltetnek, tehetségek szerént az szükséges Naturálék beszerzésében és takarásában nem szorgalmatoskodnak, és az téli quártélyok idején hadaink által valamelly kedvetlenségek s károk követkőzik, az iránt való kedvetlenségeknek magok lésznek az okai, hogyha az Haza közönséges szolgálatyának promotiojából illy ravaszkodás és helytelen ok által akarják magokat kivonni és attól immunitáltatni. Az Nemes Vármegye pedig intimationkat nemcsak pub-

licáltassa, hanem valóságosan effectuáltassa is, Hazánk s a Nemes Országhoz való kötelességünk is azt tartván. Caeterum praetitulatus Dnes Vras feliciter valere desideramus. Ex Castris ad Solth positis. Die 6. Juny Anno 1704. Praetitulatarum Dnum Vrarum Amici ad officia parati (F. P. Rákóczi mp.) Joannes Pápay mp.

Jk. 1702—1708. 271. lap. — Ezen érdekes fejedelmi rendelet tudomra még közölve nincs, s ha egyedül csak Pestmegyéhez küldetett, annak eredetie többé aligha létez a megye levéltárában; mert ekkor ideiglenes tisztviselőség volt a székhelyen kívül, mely a kurucoknak vidékünkönkől kiszorításuk után eloszlatott. A kecskeméti másolatról a fejedelem aláírása ki van hagyva; de ugyanez évi Nov. 24-ről szinte Pestmegyéhez intézett és hasonló záradékkal (Amici ad officia parati) ellátott fejedelmi rendelethez alkalmazva, kiegészítés végett, zárjel közt, azt is oda irtam.

66.

1704. Jun. 9. A fejedelem Kecskemét várost a hozzá intézendő rendeletek pontos teljesítésére serkenti.

Prudentes et Circumspecti, Fideles Nobis grati. Salutem et gratiam nostram. Esett értésünkre, hogy midőn hűségek a Nemes Vármegyétől és Hdi Fő Commissarius Nemzetes és Vitézlő Darvas Ferencz hívüktől, az Haza szolgálattában véghez viendő szükséges dolgok végett requiráltatott, az Haza szükséges dolgait igen restesen, sőt többire nem is effectuálná. Hűségeknek azért serio parancsollyuk, hogy ha kemény animadversionkat s büntetésünket praeoccupálni akarja, az Haza szükséges szolgálattában, ha mit vagy a Nemes Vármegye, vagy említett Fő Commissarius Hivünk hűségeknek intimál, hozzánk s a Nemes országhoz való kötelességek szerint effectuálni semmiképen el ne mulassák. — Secus non facturos valere desideramus. Ex Castris ad Solth positis die 9. Junii A. 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai mpr.

K I V Ű L: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judici Primario, Caeterisque Juratis, toti denique Cummunitati Privilegiati Oppidi Kecskeméth, Fidelibus Nobis Gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

67.

1704. Jul. 24. Szegedi táborból a zsdákmánnyal elsőkött kecskeméti katonákat a fejedelem előállíttatni rendeli.

Prudens Fidelis Nobis' grate. Salutem et Gratiam Nostram. Kik szöktének el a Kecskeméti Seregből a Kottya-vetye előtt a nyereséggel Táborunkból, im azoknak speciationját Hűségének megküldöttük: minthogy penig az illy dolog mind Edictumunk s mind az Hadi Regula ellen vagyon, Hűségének serio parancsollyuk, hogy ha azoknak büntetéseket magán tapasztalni nem akarja, mindazokat a velek el vitt, vagy el hajtott nyereséggel edgyütt szorgalmatossan kikerestetvén, adgya Nemzetes Vitézlő Ölvesi János Hadnagy Hivünk kezéhez: ebben penig úgy industriuskodgyék, hogy ez iránt el szánt büntetésünket magáruól el fordíthassa. Secus non facturum bene valere desideramus. Datum ex Castris ad Szeged positis die 24-ta mens. Julii A-o 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai. mpr.

K I V Ű L: Prudenti N. N. Oppidi Kecskemethiensis Judici Fideli Nobis grato. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

68.

1704. Jul. 30. A fejedelem szegedi táborához a három városból 400 jó fegyveres gyalogot rendel, melyből Kecskemét arány szerint 227 embert tartozik állítani.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis grati. Salutem et gratiam nostram. Minthogy az Haza szükséges szolgálattya
Kecskemét v. tört. IV. köt.

úgy kívánnya, hogy Kecskemét, Kőrös és Czegléd Városok 400 = négyszáz jó fegyveres Gyalogokat adminisztrállyanak táborunkra, melly négy száz Gyalogok között a régi repartitio szerint hűségekre obveniálván 227 = kétszáz huszon hét gyalog, vévén parancsolatunkat, a meg lrt számú gyalogságot jó fegyveresen mentül hamarább Táborunkra elküldeni el ne mulassák, oly dolog lévén egyébiránt is, melly halogatást nem kíván. Secus non facturos bene valere desideramus. Ex Castris ad Szeged positis. Die 30. Julii A-o 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai. mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis Judici Primario N. N. Oppidi Kecskemét, caeterisque Senatoribus et inhabitatoribus Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

69.

1704. Aug. 12. Fejedelmi rendelet a megyékhez, a választási türelem tárgyában.

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodum Reverendi, Spectabiles, Magnifici, ac Generosi Domini, Egregii item ac Nobiles, Amici nobis observandissimi, honorandi et Grati.

Salutem et omnem prosperitatem. Jóllehet mind Istenes ügyekezetiünknek, mind Nemzetséges hadakozásinknak Czéllya az vala, hogy mindenekben az Nemes Ország Törvénye az eddig lött Convulsioji után maga szabados fojására reducáltatván, a szerént is lenne kinek-kinek Törvényes igasságában Contentuma s Conclusioja, de mindazonáltal midőn egész Nemzetestől is illy köz jóra czéllozó munkáinkban éjjel nappal fáradoznánk, némely eszvesztésnek Nemzetünk közt levő eszközei, a kik az által akarnák boldogúl fojó Nemzetséges munkánkat megzavarni, a midőn az hit és vallások szabados exercitiumit, és ahhoz járandó némely jövedelmekkel, ugyan az N. Ország tovább való Dispositojáig megengedtük, ezt hozván

az N. Országnek is Törvényne magával, illy resolutionkat instringálni, holmi exceptiokkal eludálni merészlik, hogy így az hit és vallások közt eshető Confusiok alkalmatosságával a N. Ország akarmely rendű lakosi között is egymáshoz való kedvetlenséget, s abbúl következhető haragot szerezvén, azzal is Nemzetséges fegyverünknek akadályát nemzik; hogy azért az szép edgyesség az hit s vallások között meg maradván, annak alkalmatosságával az N. Ország lakosi egymáshoz való since-ritással forgassák Nemzetséges hadakozásinkat, továbbra is akarjuk az Nemes Vármegyének declarálnunk, az hit és vallások dolgában micsoda végezést és rendelést töltünk, az N. Ország tovább való Dispositiojáig, úgy hogy

1-mo Akármely nemes Vármegyében s Districtusban királyi s mező városokban, és akármely helységeekben az hitnek, vallásoknak szabados Exercitioma meg legyen, az mely hiten s valláson valók az Templomoknak s Scholáknak birodalmában voltak mind eddig, továbbra is békességessen annak birodalmában meg maradvanak; hanem hejet a szabados Exercitiumnak fojására, Scholáknak erectiojára s abban való szabados tanításra az más felek foglalhassanak.

2-o Az Dézmák, quárták, Octávák, Sedecimák a mely hiten s valláson való parochiákhoz tartoztanak, s exigáltattak is, továbbra is annak szabados ususában maradvanak.

3-o A stholaris proventusokat, úgy mint az halott temetéstől, kereszteléstől, beavatástól, offertoriumtól járandó fizetést, akár holott is kiki a maga hitin s vallásán való Papjának, s akármely egyházi szolgáknak, fizessen.

4-o Az Temetésre közönséges hejen való devotioja azon hejben levő harangokkal, akarmely hit s valláson lévőké is, az harangozás szabados légyen, és a szokott harangozás alkalmatosságából maga felekezetinek való fizetése; a minthogy az Nemes Vármegyének serio intimállyuk ezen declarált akaratunkat, in gremio sui publicáltatván, igyekezze hozzánk s a N. Országhoz való kötelessége szerint observálni s observáltatni, hogy semmiben is ezen parancsolatunk ne infringáltassék s variáltassék, hanem ez szerint ennek ususában akármely hit s vallás is békességessen a N. Ország tovább való disposi-

tiojáig megtartassék, sőt ha kik ellene cselekedni találtnának, azok ellen akármely valláson levő hiveinket manuteneálja, a mit pedig patens levelünkben a N. Vármegyének értésére adtunk, edczersmind serio intimáltuk is, hogy a N. Ország tovább való Determinatiojáig Templomokat, Scholákat sohol senkinek is, akár férfi, akár Aszony rendön valóknak magok hatalmával elfoglalni meg nem engedünk, úgy mostan is a N. Vármegye tudván ez iránt való edgyeczer löt resolutionkat, a szerint kit s kit a Templomoknak Scholáknak foglalásában elő menni meg ne engedgyék, sőt azokat minden úton és módon evertálni igyekezzék. Coeterum Prttas Dnes vestras bene valere desideramus. Ex Castris nostris ad Szeged positis Die 12. Augusti Anno 1704. F. P. Rákóci. mp. Joannes Pápai. mp.

Kalocsa István kecskeméti Járási szolgabíró által köröztetett egykorú másolat Czegléd mezőváros levéltárában.

70.

1704. Aug. 13. A fejedelem Szűcs János ezredes kapitányt a három város parancsnokává rendeli.

Prudentes ac Circumspecti, Fideles Nobis grati. Salutem et gratiam nostram. Minthogy Nztes Vitézlő Szűcs János Ezeredes kapitány hivünket küldöttük Kecskeméth és Kőrös felé olly véggel, hogy az holott lézengő és csavargó Hadainkat találhattya, maga mellé fel szedgye: egyszersmind hogy az ott szükséges Haza szolgálattyának elé mozdítására Kecskeméti, Kőrösi és Czeglédi Hadainkat maga mellé vehesse: Hűségeknek azért serio parancsollyuk, a mikor e Parancsolattunk mellett említett Kapitány Hivüinktől requiráltatnak, mindenekben szavaihoz és dispositioihoz magokat alkalmaztatni, és az Haza szükséges szolgálattyát vele együtt folytatni igyekezzenek s el se mulassák. Secus non facturos valere desideramus. Ex Castris ad Praedium Tömörkény positis

die 13. Augusti. A. 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai. mpr.

K i v ű l: Prudentibus ac Circumspectis, Judici Primario, coeterisque Incolis oppidi Kecskeméth, Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

71.

1704. Aug 15. A fejedelem nyiltparancsa Szűcs János ezredes részére, a Kecskemét vidékén haza széledt katonaság összeszedetése végett.

Nos Franciscus Dei Gratia Princeps Rákóczi de Felső Vadász, Comes de Saáros, Dux Munkácsiensis et Makoviczen-sis, Dominus Perpetuus de Sáros Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod etc. Universis et Singulis Militiae Nostrae officialibus, Militibusque Gregariis, ut et Civitatum, Oppidorum, et Locorum Judicibus, caeterisque Incolis, ac aliis quorum interest, aut intererit, Praesentes hasce Nostras visuris, lecturis, vel legi auditoris, Salutem et Gratiam Nostram. Minthogy N. Vitézlő Szűcs János Ezredes Kapitány hivünket küldöttük és bocsátottuk Táborunkról oly véggel, hogy valaholott Hadaink közül valókat seregenként, vagy személy szerint lézengeni, lappangani, vagy egyébiránt magok házoknál is lenni talállya, azokat maga mellé vegye, és kiadott Instructioja szerint, velek edgyütt a haza kívántató szolgálattját folytassa. Parancsollyuk azért mindazoknak, vala-kik Hadaink közül eloszolván, magok házoknál, vagy akár holott is, ez Pátens Parancsolatunk mellett Ezredes Kapitány Hivünkűl requiráltatnak, hogy minden idő hallasztás és kése-delem nélkül magokat melleje adni, s parancsolatitúl és di-spositioitúl fügvén, vele edgyütt a N. Ország szolgálattját foly-tatni el ne mulassák, ezt cselekedvén Kecskeméthi, Kőrösi és Czeglédi Lakos hiveink is, valamikor említett hivünk és a szükség fogja kívánni. Praesentibus Perlectis Exhibenti Resti-

tutis. Datum in Castris ad Ányásd positis 15. Aug. 1704.
F. P. Rákóczi. Joannes Pápai.

Jk. 1702—1708. 285. lap.

72.

1704. Aug. 16. A fejedelem Szeged város lakosait kiköltözteti s azok befogadására a vidék községeit utasítja.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis Grati. Salutem et Gratiam Nostram. Minthogy Szegedi lakos Hiveinknek bizonyos ideig máshova kell magokat recipiálni; Hűségeknek azért serio parancsollyuk, hogy a kik azon Szegedi lakos Hiveink közzül, ezen Parancsolatunk mellett Hűségetet requirálván, magokat s Cselédgyeket oda akarnak recipiálni és bizonyos ideig lakássokat Hűsségek között continuálni, mindazokat minden renitentia nélkül maga közzé befogadgya, és mások ellen is befogadások iránt mindenekben azon Hiveinknek assistályon, azt hozván a közönséges igasság és keresztényi indulat is magával; Secus non facturos bene valere desideramus; Ex Castris Nostris ad Csongrád positis, die 16-a Augusti, A-o 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis Judici Primario N. N. Caeterisque Senatoribus, Juratis Assessoribus, et Incolis Oppidi Kecskeméth Fidelibus Nobis Gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

73.

1704. Aug. 17. Bárá Glóbitz szegedi parancsnok levele a halasi bírákhoz.

Mivelhogy a Kuruczok Tábora immár innend eltakardott, ki miá edgy ideig szemben nem lehattunk egymással, és felőletek semmi bizonyos hírt nem halhattam miben legye-

tek, kihez képest ezen levelem megadó katonáimat a végre küldöttem oda hozzátok, hogy mind a Salvaguardáimat s mind a Városi népet megtekintvén mi karban maradt meg, úgy hogy valóságos dolgot és megmaradástokat Ennekem tudhassák megmondani. E mellett minden hallogatás nélkül az Biró Harmad magával Eskütt Embereivel, és az edgyik Salvaguardával edgyütt jötest jőjjön Énhozzám, hogy az Parancsolatimat tinektek eleiben adhassam, elvárván benne- teket. Maradván Jóakarótok, Császár és Koronás Király Urunk ő Fölsége edgyik Mezei Generálissa, Szeged Vég Házának és ahöz tartozandó Vég Helyeknek Örökös Commendánsa. Szegedini Die 17. August. 1704. Joh. Frid. Ba. a Glóbiz. Tit. Böcsületes Halasi Biráknak és Eskütteknek közönségessen, adassék ő Kglmeknek. Halason.

Jk. 1702—1708. 286. lap.

74.

1704. Aug. 19. A szegedi parancsnok által követelt pénz megadásától a fejedelem a kecskemétiakat halálbüntetés alatt eltiltja.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis grati. Salutem et gratiam Nostram. Esett értésünkre, hogy a Szegedi Commendáns hűségektől valamelly pénzt praetendálna; hűségeknek azért életek s fejek elvesztése alatt parancsollyuk, hogy azon pénzt Szegedre bé vinni, vagy egyébiránt is valamelly embert oda békülden, semmiképpen ne merészellyék, külömben tudtokra légyen, hogy ha ezen parancsolatunk ellen csak legkisebben is cselekedni merészelnék, életek fogy el érte. Secus non facturi. Datum in Castris ad Szolnok positis. Die 19. Augusti A-o 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai. mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judici Primario, caeterisque Juratis, toti denique Communitati Oppidi Kecskeméth, Fidelibus Nobis Gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

75.

1704. Aug. 26. Darvas Ferenc fő hadibiztos utasítása Tolvay Ferenc kecskeméti biztoshoz az élelmezés tárgyában.

Jóakaró Uramnak Kk ajánlom szolgálatomat. Édes Tolvay Ferencz Uram kk leveléből az Kecskeméten és Kőrösön lévő Liszt, Vágó és abrak iránt, mellyek iránt Kld tegyen olly dispositiot, hogy Földvári Sánczban negyven köből abrak, száz vágó, és négy száz köből liszt, haladék nélkül Bossányi Ferencz és Horváth Sámuel Uramnak kezéhez assignáltassanak és transmittáltassanak, a Kecskeméten lévő had számára az három város penig tégyen provisiot, olly formában, hogy a mit idővel doceálni fog akármelly város is, a superflua erogatio aránt, in defalcationem impositionis in rationem Inclyti Cottus cedentis fog acceptáltatni, mindazonáltal ezen állapotnak jobb rendben való vételére N. Vármegye Tisztei egy jó lelkű embert denominállyanak, ki is a necessariumokat administrálván a militiának, idővel conscientiose tehessen relatiot, a lisztet sub bona assecuratione Városi Uraiméknak ki lehet adni, N. Pest Vármegyére imponált menstrualis élésnek medietássának fordittatni kell Földvári Sánczban lévő hadak subsistentiájokra; medietásza penig hagyattassék a Kecskemét és Pest elein lévő hadak számára, hoc observato: tíz lóra edgy kila abraknál több napjában ne adattassék, az Üstök még itt nincsenek, várjuk bé óránként, kiknek is számok Udvarnál tudva vadnak, Szegedből eljött Franciscánus Páter Uraknak Kld Kecskeméti Páter Guárdián Uram kezéhez adasson húsz köből lisztet, mindeneket Kld pro dexteritate Haza s Kglmes Urunk hív s kívánt szolgálattýára moderálván, az gyalog munkásokat és szálakat hordó szekereket admaturáltassa Kglmed, panaszolkodván azon, még semmi munkás Szolnokhoz nem érkezett, Kgldre lévén gondom azon lészek, haza is vigyázhasson Kglmed, a borhűtőmet és lovamat, érkezvén Kglmedhez, kérem promoteállya Kd hozzám, jó rendben vévén ott a dolgokat, assecuratus lehet Kglmed, haza bocsátom. Kivánom éltesse

Isten Kglmedet. Gyöngyös die 26. August. 1704. Kk Jóakaró szolgája Darvas Ferencz mp. — Külső cím: Generoso Domino Francisco Tolvay Suae Serenitatis Principalis in Kecs-keméth deputato Commissario titt. titt. Domino Colendissimo.

Egykorú hitelesített másolat a város levéltárában.

76.

1704. Sept. 6. *Károlyi Sándor tábornok nyíltparancsa a kóborló katonák ellen.*

Én Károlyi Sándor Méltóságos Fejedelem Fölső Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk eő Nga Mezei Hadainak fő Generálissa, N. Szathmár Vármegyének Eörökös fő Ispánnya. Adom tudtára mindeneknek, főkép Kecskeméti, Kőrösi, Czeg-lédi, Jászberényi, és körül belül levő Helységeknek közön-ségessen. Mivelhogy Kglmes Urunk eő Nga Parancsolattya ellen, és Mélt. Generalis Uraimék Passussa nélkül az Vitézlő Rend Várossi és Falussi Helyyeken kóborolván, nem kis alkal-matlanságot tesznek Szegénységnek. Parancsoltatik azért továbbis nevezett helységebeli Lakosoknak, hogy valahol elől utol Passus nélkül járó Vitézek találattnak, azonnal fogják, és Kglmes Urunk eő Nga Edictuma szerint minden kegyelem és kedvezés nélkül, másoknak Példájára is föl akasztassák; valakin pedig comperiáltatik, hogy aféle kóborlóknak kedvezne és Parancsolatomhoz nem alkalmaztatná magát, bizonyos légyen abban, nevezett büntetésemet házi lakos is el nem kerüli. Kiben külömben sem cselekedvén. Költ Solthi Táboron die 6. 7-bris 1704. Károlyi Sándor mp. (L. S)

Jk. 1702—1703. 293. lap.

77.

1704. Sept. 6. *Fejedelmi szabad útlevel a kecskeméti lakosok részekre: hogy a város által az országos pénztárba*

befizetett 4,000 forintért kielégítettésükre adott 2,667 sókövet elárúsítás végett dunántúlra szállíthassák.

Nos Franciscus Dei gratia Princeps Rákóczy de Felső Vadász, Comes de Saáros, Dux Munkácsiensis et Makovicziensis, Dominus perpetuus de Saáros Patak, Tokay, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod etc. Universis et singulis Exercituum Nostrorum Generalibus, Campi Marschallis, Eorumdemque Locumtenantibus, Generalibus Vigiliarum Praefectis, necnon Regiminum Militiae Nostrae Colonellis, Vice Colonellis, Capitaneis, Centurionibus, Ductoribus, Vigiliarum, Quartiriorum, Curruum et Commeatum Magistris, Auditoribus, Adjutantiis, Vexilliferis, Decurionibus, coeterisque Militibus Gregariis, cunctis denique Tricesimatoribus ac Teloniatoribus, Vaduum Passuumque Custodibus, aliis item quorum interest vel intererit, praesentes hasce Nostras visuris, lecturis, aut legi audituris Fidelitati Nostrae subjectis, Salutem et Gratiae Nostrae Principalis propensionem. Minthogy Kecskeméthy lakos Hiveink, a Nemes Ország számára adott négy ezer forintyaikért, Töllünk kétezer hat száz hatvan hét sókkal contentáltattanak, mellyeket hogy illendő áron pénzé tehesse-nek, a Dunán által szállítani igyekeznek. Parancsollyuk azért fenn említett Hadi Tiszteinknek s Hadainknak, mind közönségessen mind személy szerént, és egyéb renden lévő Tiszt Hiveinknek, mindenütt szabadossan bocsássák és bocsáttassák, Személyekben és jószágokban meg háborítani, rendes úttokban meggátolni semmiképpen ne merészellyék. Külömben ha kik e Parancsolatunk ellen rendes úttokban, Személyekben és javaikban meg háborítani és károsítani vakmerőségűl viseltetvén merészlik, kemény sőt érdemek szerént való büntetések el nem kerülük. Praesentibus perlectis Exhibenti restitutis. Datum ex Castris Nostris ad Oppidum Gyöngyös positis. Die Sexta Mensis Septembris. Anno Millesimo Septingentesimo Quarto. F. P. Rákóczy. mp. (Pecsét) Joannes Pápai mp.

Eredeti nyiltlevél a város levéltárában.

78.

1704. Sept. 7. A fejedelem nyiltparancsa, melylyel a fegyverszünet alatt elbocsátott hadakat táborába visszarendeli.

Nos Franciscus Dei Gratia Princeps Rákóczy de Felső Vadász, Comes de Saáros, Dux Munkácsiensis et Makovicziensis, Dominus perpetuus de Sáros Patak, Tokaj, Regécz, Lednicze, Szerencs, Ónod etc. Universis et Singulis Supremo et Vice Comitibus, Judlium, Juratis Assessoribus, toti denique Universitati Minorum Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium Incliti Comitatus Pest Pilis Solt, Civitatum item Oppidorum et Pagorum in praefato Cottu existentium Nostorum Judicibus, reliquisque Officialibus, item Eorundem Incolis, ac aliis quorum interest, seu intererit, Praesentes scilicet hasce visuris, lecturis, aut legi auditoris, Salutem et omnem prosperitatem, Gratiaequae Nostrae Principalis benignam propensionem. Hogy hoszasz Hadakozásunk után a Nemes Országban akarmely rendű Lakosok, úgy Hadi Tiszt Hiveink, Lovas, Gyalog Hadaink is magoknak valami respiriumot vehessenek, mind az otthon munkálódó szegénység is maga Oeonomiáját folytathassa s Hadaink fel s alá való járáások alkalmatosságával következhető akadállya nélkül úgy a Szüretet is, melynek is ideje rövid időn bekövetkezik, végezhesse. A Felsőges Római Császár kérésére condescendáltunk bizonyos Armistitiumra, annyiban a mi a fegyverkezést, nem pedig egyéb közönséges Haza dolgait nézik: de mivel eleitül fogván azon Német, Nemzetünkhöz való Természeti Gyűlölségből szokott családtságát úgy practicálta ellenünk, hogy az hol egyéb úton Nemzetünk dolgainak folyását nem impediálhatta, azon szándékát álnok Mesterséges családtsággal is secundálta. Mely szerént ezen Armistitiummal Haister is vissza élván, túl a Dunán az Hostilitást újobban continuálni akarván, maga Helyéből Földvár felé a Dunához nyomakodik. Hogy azért mi is hasonló Hostilitásnak el követésével, tovább való szándékátul azon Ellenséget megtartóztathassuk s distrahálhassuk s egyszersmind azon családtságot Ellenségünknek retaliál-

hassuk, a szerént is a N. ország szolgálattját továbbra is szerencsésen s serény vigyázással secundállyuk, akarjuk bizonyos Hadainkat Austriára, Morvára szabad nyereségre által bocsáttanunk. A N. Vármegyék s akarmely Helységek Tiszteinek serio azért intimállyuk és parancsollyuk is, értvén Ellenségünknek ily igasságos boldogul folyó igyünk megakadályoztatására kigondolt practicáját, ellene intentálandó újabb Hostilitásokra való akaratunkat, valaholott Táborunknak hírét hallják, ex gremio sui késedelem nélkül a Vitézlő Hadi rendet küldgyék Táborunkra, sőt a Tiszteinknek is serio parancsollyuk, minden továbbra való Parancsolatunk várása nélkül jőjjenek Táborunkra, és ha az Városok s Faluk Birái Parancsolatunk Publicáltatása után is négy nappal comperiálttatnak, az oly Vitézlő Hadi rendeinknek Táborunkban való hajtásokban refractariuskodni s restelkedni, annyival is inkább azokat lappangtatni, adatik azon N. Vármegye V. Ispány Hiveinknek oly auctoritás, hogy megbizonyosodván valamely Helynek ezen Parancsolatunkhoz való, engedetlensége, minden kedvezés nélkül a Falut Huszonöt Magyar forintokig büntettesse, sőt hogy megbüntesse, serio kemény Animadversionk alatt intimállyuk is, és az mely Helység ily büntetéssel is nem gondolván, továbbra is Parancsolatunk ellen refractariusnak találtatik, a Falusi Birót Harmad magával a N. Vármegye V. Ispánnya megfogatván, vitesse közelebb való Várunkban s bennünket tudósítson, hogy elébbeni Patens Parancsolatunkban kiadott büntetésekről a szófogadatlan Biráknak parancsolhassunk, ezen Patens Parancsolatunkat Falukról Falukra vigyék, külömben valakik vagy el vesztik, vagy nem Publicállyák s Publicáltattják s comperiálttatik (melyre azon N. Vármegyebéli V. Ispány Hivünknek legyen szorgalmatos gondgya) életek fogy el érette. Secus non facturos. Praesent. Perl. Exhib. rest. Datum ex Castris Nostris ad Oppidum Gyöngyös positis. Die 7-ma 7-bris Anno 1704. Franciscus Princeps Rákóczi. (L. S) Joannes Pápai.

79.

1704. Sept. 8. Fejedelmi nyíltparancs ugyanazon tárgyban.

Nos Franciscus Dei Gratia Princeps Rákóczi etc. Esett értésünkre hogy sokan túl a Dunán levő Hadaink közül nem gondolván Hazánk s a Nemes országhoz való szoros kötele-ségekkal, sem az Haza közönséges szolgáltyának folytatása-val, a Dunán túl való földről a Dunán innent való földre által oszolván, széllyel az Helységekben lappanganak; serio azért minden Várai és Falusi Biráknak Parancsollyuk, hogy ha az oly lappangó és lézzengő Hadainknak kemény büntetéseket magokra venni nem akarják, sőt érettek meghalni nem akar-nak, mindenütt kergessék, fogják, sőt közülök edgyet fela-kasztván másoknak példájára, a többit fogva hozzák és küld-gyék Táborunkban, és semmi úton s módon az olyanoknak ne patrocínállyanak, se pedig közöttök ne szenvedgyék, hogyha fen meg irt büntetéseket praeoccupálni akarják, a minthogy a N. Vármegyék Tisztei mindenekben ezen Parancsolatunkhoz magukat alkalmaztatni kemény animadversionk alatt el ne mulassák. Ezen Parancsolatunkat pedig Városi és Falusi Birák éjjel nappal életek elvesztése alatt Helyről Helyre küldgyék. Nec secus facturi. Datum ex Castris ad Oppidum Gyöngyös positis. 8. Sept. 1704. Francisc. P. Rákóczi. (L. S) Joannes Pápai.

Jk. 1702—1708. 298. lap.

80.

1704. Sept. 10. Gróf Eszterházi Antal tábornok elszé-lelt hadait összeparancsolja.

Comes Antonius Eszterházy de Galantha, Perpetuus in Fraknó, Inclyti Comitatus Comaromiensis Comes, Serenissimi

Electi Transylvaniae Principis Francisci Rákóczi de Felső Vadász Legionis Equestris Colonellus et Partium Transdanubianarum Commendans Generalis, necnon Praesidii Papensis Capitaneus, utrobique Supremus. Adom tudtára mindeneknek, az kiknek illik, kiváltképpen az Vitézleő Rendeknek, Tiszt Uraiméknak, és közönségessen az egész Magyar vérségből és hazafiúságból álló köznépnek is, s fegyverfoghatóknak praesentibus intimálván, Hogy jóllehet mostani az én, úgy Mélt. Grális Károlyi Sándor Uram eő Kgmének is az tulsó félről erre az földre való által költözésünknek alkalmatosságára nézve sokan talánt megh rémültenek, és ki tudgya micsoda sok külömb külömbféle hirmondásoknak folytatása után kétségben is estenek, szíveket és kedveket Hazájok mellett, sok roz nyelvек miatt elvesztvén; de minthogy senki keresztn léleknek ahoz való legh kisebb oka nincsen, és ezen ide való jövetelünk nem is más okból történt légyen, hanem a sok húzó vonyó és kóborló katonaságh az Haza szolgálattya mellett az közönséges jóért az állhatatosságot meg nem tartván, az Magyaroknak réghi bé vett szokások szerint, csak az maga privátumját és partialitását kiki keresvén s praedákkal telt erszénynyeket ki üresíteni akarván, dispersim kiki úttját kereste, Zászlókat üressen hagyván, által jöttek az Dunán, nagy szegyenvallással az egész Országnek. Minthogy pedig már az ulta azon Hadaknak minden ok nélkül való, és olly gyalázatos eloszlások eránt Kglmes Urunk eő Nga nagy nehezteléssel írt három rendbéli Parancsolattját is vettem, hogy nemcsak azokat az kik el szélettek, hanem az kik vagy oda haza marattak az előtt, vagy most haza érkeztenek, mingyárt öszve szedgyem és contrahállyam, s unitis viribus (mivel most idéje vagyon) valami legh jobb lesz Országunk javára elkövessük; mert ha most egy szívvel egy lélekkel édes Hazánkat fegyverünkkel az Németh Iga alól föl nem szabadíttuk, száma nélkül L a b a n c z k o r o m b a n is hallottam az Németh Ellenségünktől, hogy kiváltképpen ezen a Földön még az Annya méhében fekvő Gyermekeknek sem lészen irgalmas; de reménlem Isten eő Sz. Fölsége igaz igyünket megtekéntvén, Ellenségünket megh szegyeníti, s reá felelek, Szegény Magyar Nemzetünket nem

fogja spernálni, csak Kgltek jővén öszve sietséggel, a Lovas lován, a lovatlan Gyalog, ad az Isten módot benne, hogy vagy egyképpen, vagy másképpen fogyasztjuk ezen Németet; A minthogy kérem és requirálom minden Hazánknek Fiait, mint igaz Magyarokat, tekéntsék Isteneket, hűteket, hazafiúságokat, és Kglmes Urunk eő Ngához, ki az egész Országnak fölszabadulása mellett Istenes indulattyából sok vitézleő Üri Rendekkel fölfegyverkezett, eő hozzá kiki igaz szeretetit és hűségét candide et syncere mutassa megh, és contestállya. Ebben pedig Kgltek se órát se napot ne töltsen, hanem a mint Kglmes Urunk eő Nga nekem parancsolni méltóztatik, hogy kemény büntetés alatt Patens Leveleimet mindenfelé kibocsátván, az Hadakat hova hamaráb öszve gyűjtsem; Azért ide én hozzám jőni sietséggel el ne mulassa Kgltek; az kik pediglen refractariusok lesznek, és az közönséges Hazának szolgálattya mellett fegyvert nem fognak fogni, el hitessék magokkal, akkor midőn késésekkel kívánnák az állhatatos szeretetet és hűséget Urunkhoz és Hazánkhoz mutatni, mindnyájunknak és az egész Országnak veszedelmét és utolsó romlását, ezer s meg ezer bánattal tapasztalni fogjuk; de azt nem várván, hanem kiki jól meg fontollya, szállyon magában, sok számtalan intések és kérések után, és minden igyekezettel, erecto corde, az igaz igyünket magok előtt viselvén, jőenek és compáreállyanak: Holott pedig dologban fogyatkozás lészen, az következő károkat minden ember magának tulajdonítsa, az kiknek sokaknak is elég keservessen fognak esni. Datum Solth Die 10. 7-bris 1704. G. Eszterházi Antal. (L. S.)

P. S. Az többi között observálván azt is, hogy ezen Pátens Levelemet minden Várai és Falusi Birák az kívül specificált helységekre minden késedelem nélkül, feje el vesztese alatt küldtest küldgyék, mindenütt azont publicálván és publicáltatván, nem külömben melly nap és melly órában a hol volt az, reá írván, az utolsó helységbeli Biró pedig valahol híremet hallya, kezemhez vissza is küldgye, kit el se mulasson, akarván az kemény büntetést el kerülni.

Adassék ez Patens Levelem egész Pest Vármegyében levő Hadi Tiszt Uraméknak, Szolga, Várossi, és Falusi Birák-

nak, és szomszéd Vármegyebeli helységeknek közönségesen.
Cito Cito Citius Citissime Cito Cito.

Jk. 1702—1708. 299 s köv. lap.

81.

1704. Sept. 13. Gr. Eszterházi Antal tábornok a kecskeméti és kőrösi hadakat a solti táborba rendeli.

Szintén ezen órában Mélt. Fejedelem Kglmes Urunk eő Nga Levelét vettem, mellyben parancsoltatik énnékem: hogy a minemű Hadak Kőrös és Kecskeméth Városáról az ide való Földvári Sándczhoz rendeltettek, azokat hova hamarébb ide gyülekeztessen és contrahálljam. Kihez képest serio intimálom is Kglmeteknek, hogy mihelyest ezen levelemet vészi Kglmetek, sine ulla remora, aut intermissione azon ide rendelt Hadakat elküldeni siessen s el se mulassa: melyben ha fogytkozás lészen, a kemény Hadi Regula szerént való büntetést tapasztalni fogják s el sem kerülük, abban kiki bizonyos lévén. In reliquo maradok. Datum ex Castris ad Solt positis. Die 13. 7-bris 1704. Kglmeteknek közönségesen szolgáló jóakarója G. Eszterházi Antal.

Tit. Kecskeméth és Kőrös Városában lévő Nemes és Nemtelen Hadi és Várasí Tiszt Uraiméknak; és denotált azon két Helységben Lakosoknak közönségesen sietséggel adassék.

Jk. 1702—1708. 302. lap.

82.

1704. Sept. 18. A fejedelem a szegedi táborból megszökött egy zászlótartó kiadatását parancsolja.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis grati. Salutem et Gratiam Nostram. Szeged alól bizonyos Zászló tartó a

Strázsáról el szökvén; parancsoltunk volt annak előtte is annak megfogattásáról, és kezünkhez való küldéséről Hűségeknek, kit eddig is el mulatván, ex superabundanti parancsollyuk igen serio, tovább való procrastinatio nélkül mindgyárást meg fogattván, Tekintetes Naghos Andrási István Úri Hívünk kezéhez assignállyon Hűségek, kit is Nemzetes Vitézleő Szűcs János Ezredes Kapitány Hívünk fogja denominálni, különben ha ezen Parancsolatunkat is meg vetvén, s említett Zászló Tartót meg fogattni, s hova parancsoltunk resignáltatni el mulattya, kemény animadversionkat semmiképpen el nem kerülík, seőtt kemény executiot mint refractariusok magokon tapasztalni fogják. Secus non facturos bene valere desideramus. Ex Castris ad Vadkert positis die 18. mens. Sept. A-o 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Gábríel Csátáry. mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judici Primario caeterisque Juratis, Incolis et Inhabitoribus Oppidi Kecskeméth, Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

83.

1704. Sept. 25. Gróf Heister Szigbert császári tábornagy nyíltrendelete a rabló rác hadak ellen.

Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Consiliarius Intimus, Camerarius, Inferioris Austriae Praeses Bellicus, Generalis Campi Mareschallus, Unius Legionis Pedestris Colonellus, necnon in Regno Hungariae Commendans Generalis.

Sigbertus Sacri Romani Imperii Comes ab Heister.

Quandoquidem contra meos, quos injunxeram ordines, displicenter admodum, et indignabunde meas ad aures deferuntur miserorum lamenta tam in Körösztúr et Seregély, quam in aliis etiam earum Partium Locis Incolarum, singulariter querulantium, sibi per Militiam Rascianam, e Stationibus juxta Danubium assignatis excursoriam, non pecora

tantum abigi, sed multifaria quoque spolia et expilationes praelicenter nimium exerceri. Quum autem talia merito digna castigio ausa, in Regno, praecipue Partibus, gloriosis Augustissimi Caesaris armis naturali pristinae devotioni denuo subjugatis, quiete modo gavisuris, publicae Tranquillitati periculosissime adversantur, hinc neutiquam tolerabilia. Eapropter toti Rascianae Nationis Militiae serio demando, quatenus iis, ubi non alio ex fine penes Danubium, quam contra hostes collocata persistit, Stationibus et Locis disciplinanter immoretur, neque praesumat, quod gravibus interdico superciliis, vel pauxillatim, vel cohortim, per Pagos retrorsum sitos devagari, ac circumerrare, multo quoque minus depellere pecora, aut alia, quae securitatem itinerantium offenderent, et commercimoniorum exercitia perturbarent, praedonia committere; quae si amplius exercerentur, non solum excedentes peracerbe, ac ultimo supplicio luent, ad restitutionem simul adstringendi, sed Latronum instar et Hostium, ubicunque deprehendendos, pro cuiusvis lubitu et libitu mactandi facultas Regnicolis impertietur. Hinc sibi quisque cautim prospicere, ac debitam ipsiusmodi Mandati morem gerere rite norit. Dabantur ex Generalatu Caesareo Loasperini (Lovasberény) Die 25. 7-bris 1704. Comes ab Heister. (L. S) Petrus de Wobfer Oberstlaut. undt Commandant zu Földvár. (L. S)

Jk. 1702—1708. 308. lap.

84.

1704. Sept. 27. *Újvárosi Szűcs János kapitány levele a solti táborból.*

Szolgálok Kigyelmeteknek Birák Uramék. Tudhattya kigyelmetek hogy már ez a szekér, a melyet adott volt kigyelmetek, hogy itt régen vagyon, hanem most haza bocsátottam, hanem nekem más négy ökrös szekeret külgjön kigyelmetek, azonban azon nekem ílist, mert már igen el fogyott a kit

onnan hozlam volt, azonban valami abrakbeli jó akarattal is llygen kigyelmetek, azonban a kigyelmetek jó akarattját meg szolgálani el nem mulatom, hogy kigyelmetek meg böcsült és nekem jó bort adott, mert az urak igen meg szerettk volt, és velek ittam meg, hanem az hordóját haza küldöttem, és most az Isten eleget adott kigyelmeteknek, hanem többet külgyön kigyelmetek, azonban söt, borsot, veres hagymát külgyön kigyelmetek, mert itt sem falun, sem itt nem kaphatni, mert még most is az én commendóm alatt vagyon kigyelmetek, azonban a lovaimon patkók roszak vannak, hanem egy darab vasat agyon kigyelmetek patkónak, azonban vagy nígy csomo dohánt is agyon kigyelmetek, mert itt pínzen sem kaphatni, azonban minthogy Kecskeméti, Kórösi Czeglédi katonák felől írtam volt Kegyelmes Urunk Ű Nagyságának, nekem levelem jött felöle, hogy Pap István Kapitány Urammal el mentek volt és ű kijemivel jártak volt túl a dunán, már ő kigyelme azokat ne bánca, hanem magok hazája mellett szolgáljanak. Ezek után Isten maragyon kigyelmetekkel, kült a solti táboron Die 27. Septemb. Anno 1704. Kigyelmetek szíves jóakarója Ulyvá-rasi Szűcs János.

P. S. Azonban továbbra való szolgálatomért külgyön kigyelmetek nekem egy pár szép agarat, és itt mingyárt megadom az árát.

Kivűl: Ez levelem adasik Nemes Kecskemét városbeli Birák Uraméknak illendő böcsülettel. Pecsét.

Egykorú jegyzet a levél külsején: Szűcs János Kapitány Űr sokféle kívánsági. Exhib. Die 27. 7-bris 1704.

Eredeti a város levéltárában.

85.

1704. Oct. 3. Fejedelmi rendelet Szűcs János kecskeméti kapitányhoz, a betörni szándékozó ráczok ellen.

Salutem et Gratiae Nostrae propensionem. Esett értésünkre, hogy Szeged táján valami Ráczok gyülekezzenek, kik

is azon az Földön hostilitást követni igyekeznének. Kglmednek azért serio parancsollyuk, N. V. Hellebront János Kapitány hiviunkkel magát conjungálván és edgyet értvén mindenekben, az Szegedi, Kecskeméti, Kőrösi és Czeplédi Hadainkat szedgye fel és légyen oly szorgalmatos vigyázással, hogy mihe-lyest azon Ráczságot az mostani Armistitium praejudiciumával valami hostilitásra fakadni meg sajdíttaná és észre venné, azonnal megnevezett Hadainkkal ellene állván igyekezzék azon, hogy azon Földet minden kár s veszelem nélkül conserválhassa, a mint hogy ez iránt jó eleve meg nevezett Kapitány Hiviunket is requirállya. Coeterum Eidem secus non facturo Gratia Nostra Principali propensi manemus. Ex Possessione Teszér die 3. 8-bris A-o 1704. F. P. Rákoczy, Joannes Pápai. — Titulus: Egregio Joanni Szücs Militiae Nostrae Equestris Ordinis Capitaneo Fideli Nobis grato. (L. S.)

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 311. lap.

86.

1704. Oct. 4. A fejedelem Kecskemét várost saját védelme végett fölkelésre utasítja, Szücs János ezredessel és a szegedi hadakkal együtt e vidék oltalmára rendelvén őket.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis grati. Salutem et grátiam nostram. Hűségek Levelét vettük, mellyből értjük, hogy egyszer kegyelmesen kiadott Exemptionalisunknak tovább is inhaereálni akarván, az ellenség ellen magok oltalmára insurgálni tellyességgel nem akarna; Minthogy pedig azon Exemptionalisunk kegyelmes tettzésünk és indultumunk szerint olly considerationa nézve adatott, hogy hűségek Táborunkra és messze földre való jövetelre ne kényszeríttessenek, egyéb-iránt is a természet hozza magával, hogy kiki magát a mennyire lehet oltalmazza; Azért hűségeknek serio parancsollyuk, hogy a mikor N. Vitézlő Szücs János Ezredes Kapitány hiviunk parancsolattyát veszi, minden késedelem nélkül

insurgálni, és melléje menvén, az ellenség ellen való operatiot ha a szükség úgy kívánja serényen folytatni hűségek el ne mulassa; És mivel akarjuk azon földet az ellenség ellen tellyességgel conserválni s manuteneálni, több Hadainkat is ott lévő Hadaink mellé fogjuk küldeni, és addig is Szegedi Hadainkat azon Földnek Securitására ott maradni meg engedgyük. Coeterum eosdem bene valere desideramus. Ex Possessione Tesszér. 4. Octobr. 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai. mpr.

K i v ő l : Prudentibus ac Circumspectis, Judici Primario, Caeterisque Juratis Civibus Oppidi Kecskeméthisis, Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

87.

1704. Oct. 7. *Báró Globitz szegedi parancsnok nyíltlevele, melylyel a kiköltözött szegedieknek szabad hazanemeltelt, másoknak a fegyverszünet alatt biztos járáskelést ígér.*

Én Fridericus János Báró a Globitz, Római Császár és Koronás Király Urunk ő Fölsége Mezei Generálissa, Gyalogok Oberstere, Mező Szeged és ahoz tartozandó Vég Helyeknek örökös Commendánsa.

Adom ezen Pátens Levellemmel tudtára mindeneknek, legfőképpen a Szegedieknek a kiket a Kuruczok innent erővel elhajtottanak, és elvittének, azoknak szabad legyen minden nemű Jóságokkal és Cselédekkel haza jönni, az előbenyi házakat és házhelyeket megszállani, szállókat takarítani, és minden dolgaikhoz látni, senkitül semminemű bántások ne legyen, hanem oltalmam alá veszem és tehetségem szerént megtartani és oltalmazni fogom, ha másunnan pediglen főképpen az felállandó Armistitium alatt, ide kereskedéssel, edgyetmással el akarna jönni, hasonlóképpen szabad Passussa lehessen, senkitül ne félljen, és tartson, az mellyet ti nektek Szegediek s mindeneknek ezen Publicis Patens Levellemmel akarván hírével

s tudtára adni, kiki magát még az jó idővel és az Armistitium alatt alkalmaztassa. Signatum Szegedini Die 7. 8-bris 1704. (L. S.) Joh. Frid. B. a Globiz. m. aliena.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 314. lap.

88.

*1704. Oct. 7. A szegedi parancsnok levele a kecskeméti-
iekhez, ugyanazon tárgyban.*

Kecskeméti Birák és Esküttek, nem egyébert kelletett Kglmeteket Ezzel megkeresnem, hanem most az Armistitium alatt, a ki 15. Octoberig, az egész Országban publicáltatott, kiki szabadon, Császár és Király Urunk ő Felsége kiadatott szabadsága mellett, minden kereskedésit, mezőbéli dolgát végben vihesse és űzhesse, úgy hogy senkitől bántása ne lehessen. Én is azonképpen Kglteket assecurálom, mindenekben szabadon eljárjon, kereskedgyen, jőjjön s mennyen valamint akarja, senkitől ne tartson és féljen, mert minden RácZ Helyeknek, kötél, kerék és karó büntetése alatt erőssen megtilalmaztam az kijárást. Azomban mivel nem tudom kicsoda Kglmeteknél az Kuruczok Hada részéről az Commendo, az Szegedi elszökött roszszakkal pedig nem akarnék értekezni vagy correspondeálni. hanem csak ezzel Kglmetektől bizonyosan akarom tudni és érteni, mert most is az Armistitium alatt, az Szegény Szegedi erőszakkal elhajtott Jobbágyokat tartóztatták és haza nem bocsátták, most már szegények még is vermekben, vagy is mezőkben, kevés maradott Jóságokhoz, valami szántáshoz, szőlő betakaráshoz, láthatnának, a kinek házacskája meg maradott, bé földné, avagy építené, Én meg valloim igazán, az ollyakat akik őket hatalmasúl, avagy álnokságból tartóztatták, nem egyébnek. hanem az Armistitium és kötésnek felbontójának tartom, ha világossan tudnám ki az oka, nem különben, hanem mint Ellenségét ő Fölségének s Fejedelmének tractálnám, Kglmetek ezen levelemet és akaratomat elhíresítse, és magokat, ha ebben vétkesek volnának,

kártúl oltalmazza, mert csak tudgyam, ki legyen az oka, eleit veszem, meg találom érette. Várok azért Kglmetektől ez iránt világos és bizonyos választot, és kérem, hogy jövőendőben meg ne bányátok, a ki a mi Embereink közül hazájában haza akarna jönni, az kereskedő Embereket is szabadon bocsássa és bocsáttassa, én tülem avagy alattam valóktól senkinek semmi bántása nem lesz. Ajánlom Kglmeteket Istennek oltalmában és maradok Szegeden Die 7. 8-bris Anno 1704. Császár és Koronás Király Urunk ő Fölsége Mezei Generálissa, Oberstere, Szeged és ahoz tartozandó Vég Helyeknek örökös Commendánsa. Joh. Frid. B. a Globiz.

Titulus: Kecskeméti Fő Biráknak és Eskütteknek ő Kkk adassék Kecskeméten.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 313. lap.

89.

1704. Oct. 15. Károlyi Sándor tábornok nyiltrendelete a csavargó katonák ellen.

Én Károlyi Sándor, Méltóságos Fejedelem Felső Vadász Rákóczi Ferencz Kglmes Urunk ő Nga Mezei Hadainak fő Generálissa, N. Szatthmár Vármegyének örökös Fő Ispánnya. Adom tudtára mindenenek ezen Levelemnek rendiben, mivel-hogy az Tiszán által kelletik mennem, és ennek az Földnek Isten segítése által securitást töttem, mindazonáltal kiki jó vigyázásban legyen, Parancsoltatik azért Kglmes Urunk ő Nga ploquadában Várak alatt levő, és Mezei Fő Tiszteinek, nem különben Várai és Falusi Biráknak és Lakosoknak közönségessen, hogy az mostani az Tiszán által való menek-telemkor, valaki Vitézlő rend közül maga Zászlója alól elmarad s haza száll, Várasokon s Falukon kóborol és tolvajkodik, azonnal nevezett Tisztek és Lakosok, sok rendbéli parancsolatim szerént is, csak magamtól, vagy említett fő Tiszt Uraiméktől Passussa nem lévén, fogják és kötözzék, tömlöczöztessen-

nek, sőt nemcsak azon raboskodással, hanem Kglmes Urunk ő Nga kemény Edictuma szerint büntetessék, holott pedig azon helységek, a hol taláztatának, affélékkel nem birnának, ellenek feltámadván szomszédheli Falukkal, ölyyék, vágják, javokat prédára hányják, mert különben cselekedvén, bizonyossak legyenek benne, minden Parancsolatinknak nem engedelmeskedvén, meg írt büntetéssel azon Tiszt Uraimék, Városi és Falusi Birák, minden kegyelem nélkül, másoknak példájára is büntetődni fognak. A mellett azt is akarván házi Lakosoknak hirre tennem, hogy az frigy Sz. Márton napig tartani fog, miglen csendesebb időt Isten ő Sz. Felsége enged érni, azért kiki Szüretre és Vetésre nézve haza szállhat, és munkáját végben viheti, különben sem cselekedvén. Költ Kőrös Ladányi Táboron, Die 15. 8-bris Anno 1704. Károlyi Sándor.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 320. lap.

90.

1704. Oct. 19. *Fejedelmi parancs Szűcs János ezredeshez.*

Hogy a suspensio Armorum el múltván, az ellenség szokott Practikája szerint ne progrediállyon, szükség az eleve való dispositio s vigyázás, hűsége azért keze alatt lévő Hadainkat úgy appromptállyá, hogy a midőn második Parancsolatunkat vészi, mehessen a dispositio szerint való Hadakkal, Orderünkhez tartván magát, még azt pedig nem veszi, az Hostilitást semmiképpen el ne kezdgye. Caeterum eundem bene valere desideramus. Ex Possessione Viknye Die 19. Octobris 1704. F. P. Rákóczi. Joannēs Pápai.

Titulus: Generoso Joanni Szűcs Militiae Nostrae Unius Regiminis Equestris Ordinis Supremo Capitaneo Fideli Nobis dilecto. Cito. Citius. Citissime.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 321. lap.

91.

1704. Oct. 21. A szegedi tábornok levele Szűcs János kecskeméti parancsnokhoz.

Generose Domine etc. Vicine. Litteras Dominationis Vestrae 19. Currentis exaratas rite percepi, et quicquid ratione Captivorum Kecskemethiensium rescire desiderat, intellexi. Miror Judicem Loci Dominationem Vestram non informasse, cum in scriptis, et superinde fidefragus Sz. Királyi János sufficienter explicare potuisset, praetitulata Dominatio Vestra ut Veteranus Miles et Officialis procul dubio conscius erit, ad quidnam sub aliorum cautione dimissi teneantur. Quapropter Eandem requirere volui, fatum Sz. Királyi, qui juratae et scriptae fidei non stetit, huc remittat, caeteri Kecskemethienses hucusque non aliter, nisi ad parolam honeste mansere, si autem justis in se receptis praetensionibus non satisfecerint, ne me inculpent, si in Captivos severius animadvertam, sero pertinaciae poeniteat. Ab Illrmo et Rndissimo Domino Archieppo Colocensi nullas accepi Literas. Szentaienses Rasciani tempore Armistitii in campo rusticana tractantes abducti non dimittuntur, neque Szegedienses Incolae ad propria bona colenda, et quid inde fiet? Finalem Dominationis Vestrae resolutionem expectans. In Coetero ad justa et licita permaneo Generosae Dnis Vrae Servire paratus Joh. Frid. B. a Globiz. mp. Szegedini 21. Octobris 1704.

Titulus: Generoso Domino Johanni Szűcs de Új Város Capitaneo in Kecskemeth Domino ac Vicino.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 321. lap.

92.

1704. Oct. 23. A fejedelem Kecskemét várost utasítja, hogy lejárta tartozásából 5,000 magyar forintot Korponai Jánosnak fizessen ki, többi küldje utána a táborba.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Jóllehet még Sz. Mihály Havában elmúlt a praefigált terminus, mellyen hűségek a nálok Restantiában lévő pénzt tartozott volna letenni, mindazáltal mind eddig is nem exolválta, hűségeknek azért serio parancsoljuk, hogy a mikor requiráltatnak e parancsolatunk mellett N. Vitézlő Korponai János hívünk által, öt ezer magyar forintokat kezéhez adni erga quietantiam semmiképen is el ne mulassák, a több restantiát pedig külgyék Táborunkra. Secus non facturos bene valere desideramus. Ex Possessione Viknye. Die 23. Octobris A-o 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai. mpr.

K i v ű l: Prudentibus ac Circumspectis Judici Primario, Caeterisque Juratis Civibus Oppidi Kecskeméthiensis, Fidelibus Nobis dilectis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

93.

1704. Oct. 30. Báró Glóbitz szegedi várparancsnok az aradi rác foglyokat keresteti.

Praesentium Exhibitor Gazos Mihály Incola Gyóviensis exmittitur Kecskemethinum versus ratione Captivorum Aradiensium nuper incarceratorum. Ac proinde Dominum Capitaneum Szűcs János ex vicinitate requiro, specificationem eorundem Rascianorum Aradiensium veri nominis et cognominis mihi transmittere non gravabitur, cum et in congressu Schemnicziensi Captivorum ratio nunc tractetur. Praefatum vero Gazos ubique locorum libere ire et redire permittant. Parem in similibus benevolentiam recepturi. Szegedini 30. 8-bris 1704. Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Campi Excubiarum Praefectus Generalis, necnon Szegediensis Praesidii et adjacentium confinium Perpetuus Commendans. Joh. Frid. B. a Globiz.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 330. lap.

94.

1704. Nov. 5. Károlyi Sándor tábornok nyíltrendelete három földönfutó hadnagy ellen.

Én Károlyi Sándor etc. Adom tudtára mindeneknek ez Levelemnek rendiben, mivel hogy Pikó Döme, Török Péter és Rébi Pap István nevű Hadnagyk levelessé lettenek, és sokszor Kglmes Urunk ő Nga Edictumát által hágták, Parancsolatik azért minden renden levő Kglmes Urunk ő Nga Vitézinek és híveinek, nem különben Tisza és Duna között Várai és Falusi Biráknak s Lakosoknak közönségessen, hogy valahol nevezett Hadnagyk, akár Városban, akár Faluban avagy mezőben találtnak, minden kedvezés nélkül fogják s fogatassák és fel is akasztathassanak, valakin pedig meg tudódik, hogy említett Hadnagyknek kedvez és Parancsolatom szerint el nem jár, bizonyos legyen abban afféle személy, hasonló büntetéssel büntetődni fog, kiben különben sem cselekedvén. Költ Makón Die 5. 9-bris 1704. Károlyi Sándor. mp. (L. S.)

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 331. lap.

95.

1704. Nov. 8. A fejedelem utasítja a három várost, hogy a kiállítandó 1000 lovas katona váltsága fejében kötelezett 26,000 forintokra nézve Korponai János kiküldöttével számoljanak meg.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis Grati! Vévén Hűségek Parancsolatunkat, a mikor N. Vitézlő Korponai János hívünk által requiráltatnak az Huszonhatezer Magyar Forintok iránt, ineállyon Hűségek Computust említett hívünkkel, és a mennyiben restantiariusoknak lenni comperiáltatnak, azon egész summát adgya említett hívünk kezéhez erga quietantiam minden késedelem nélkül. Caeterum eosdem bene valere desi-

deramus. Datum in Castris ad E. Uyvár positis. Die 8. 9-bris
1704. F. P. Rákóczi. Joannes Pápai. — Titulus: Prudenti-
 bus ac Circumspectis N. N. Oppidorum Kecskeméth, Kőrös et
 Czepléd Judicibus Juratisque Incolis, toti denique Communitati,
 Fidelibus Nobis Gratis.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 338. lap. És szórul szóra Nagy
 Kőrös város jegyzőkönyvében.

96.

*1704. Nov. 9. Az ezredeiktől elmaradt három városbeli
 katonákat a fejedelem berendeli.*

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis grati. Salutem
 et Gratiae Nostrae propensionem. Jóllehet olly Conditioakra
 nézve accordáltunk Hűsségekkel, hogy az kik ennekelőtte is
 Ezerekben voltak s szolgáltak, azok ha szintén azon
 Hellységekbeül valók volnának is, továbbra is ott maradgynak,
 s azon Ezerekben a Nemes Országgh szolgálatyában foglalatos-
 kodgynak, mindazonáltal azoknak is mindazokkal együtt,
 kiket az Accorda szerint azon Helységeknek őrzésekre otthon
 hagyattunk, patrocínálni akarván, Táborunkra magok Tiszteik
 directiojok alá nem bocsájtják, tudván azt egyébiránt is Pátens
 Parancsolatunk tenorábúl, hogy Táborunkra küldeni homagia-
 lis obligatiojok szerint tartoznának; mellyre nézve im kelletett
 Tiszteletes Péter Andrassy Miklós Hivünket küldeni azon el
 oszlott lappangó Szegedi, és azon Városokbéli Hadainknak
 öszve gyűjtésekre s Táborunkban való bajtásokra; serio azért,
 és igen keményen Hűsségeknek parancsollyuk, a midőn ezen
 Parancsolatunk mellett requiráltatnak megh nevezett Hivünk-
 tól, tartozó kötelelenségek szerint assistálljanak az olly lappan-
 góknak, Csavargóknak megfogattatásokban, kölemben magok
 lévén azon Hadaink engedetlenségeknek okai, parancsolatunk-
 búl ha melly Helység Birái megfogattatnak és érdemlett bün-
 tetésünk elviselésére fogva tartatnak, magoknak tulajdonítsák

szenvedéseket. Coeterum eosdem secus non facturos bene valere desideramus; Ex Castris ad Érsek Újvár positis die 9-a mens. Novembr. A-o 1704. F. P. Rákóczy. impr. Joannes Pápai. mpr.

K i v ű l: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judicibus Primariis, Caeterisque Juratis, Incolis, toti denique Communitati Privilegiatorum Oppidorum Kecskemétiensis, Kőressiensis et Czeplédiensis, Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti Kecskemét város levéltárában.

97.

1704. Nov. 9. A fejedelem nyílt rendelete P. András Miklós részére, hogy a fegyverszünet alatt haza széledt egri, kecskeméti, kőrösi és czeplédi hadakat összegyűjtván, táborába vezesse.

Nos Franciscus Dei Gratia Princeps Rákóczi etc. Leve-
lünk exhibeáló T. Pat. András Miklós Hivünket küldöttük és
bocsátottuk oly véggel, hogy T. Ngos András István Ezere-
des Kapitány Úri Hivünk keze s Jurisdictionja alól el oszlott imitt
amott mulatozó, lappangó és csavargó, kiváltképpen pedig
Egri, Kecskeméti, Kőrösi, Czeplédi Hadainkat, azokat tudni
illik a kik annakelőtte is Ezerekben és Zászlók alá magokat
köteleztvén, most házoknál vadnak és continuuskodnak, minden
személyválogatás nélkül felültetvén, és mennél feleslebb szám-
mal öszve gyűjtvén, Táborunkra hozza; Parancsoljuk azért
serio meg nevezett Ezerbéli, edgyütt is másutt is mulatozó,
lappangó és csavargó Tiszteinknek és Hadainknak, hogy
valakiket említett Hivünk e Parancsolatunk mellett requirál,
minden renitentia, viszálykodás és késedelem nélkül hozzá
menvén, öszve gyűljenek és Táborunkra minden hallogatás
nélkül jőjjenek, melly végre is a N. Vármegyék Tisztei, Várai
és Falusi Birák és Lakosok mindenkben említett Hivünknek
assistálni tartozzanak. Holott pedig valamely refractariusok
találkoznának, attunk hatalmat megnevezett hivünknek, hogy

az ollyakat megfogattatván, mindennemű Jóságokat confiscál-
tathassa. A mely Birák és Lakosok pedig az ollyakat lappang-
tatnák, azokat meg arestálván, tovább való dispositionkig
Arestomban tartathassa. Praesentibus Perlectis Exhibenti
restitutis. Ex Castris Nostris ad Érsek Úyvár positis. Die 9.
9-bris 1704. F. P. Rákóczi. Joannes Pápai.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 341. lap.

98.

*1704. Nov. 13. A megyékhez intézett fejedelmi átirat-
nak Csongrádmegyéhez intézett példánya, a hadélelmezés,
katonaállítás és közbátorság tárgyában.*

Illustrissimi Reverendissimi Admodum Reverendi Specta-
biles Magnifici Generosi Domini, Egregii item et Nobiles, Amici
Nobis Observandissimi Honorandi et dilecti.

Salutem et omnem prosperitatem. A midőn Isten eő
szent Felsege utolsó romlásával küszködő sorsát Nemzetünk-
nek sok esztendőktől foghva szemlélvén, látván hogy nem
volna senki a ki igyét kezére venné, ellenségeinek kegyetlenül
sanyargató uralkodása alól felszabadítaná, egyedül fegyverben
öltözik, Nemzetséges el félemlert régi bátorságunkat megh
agya, szívünket erigálya, vélünk Táborban szálván az egész
keresztény világnak láttára mintegy semmiből hadakozásunkat
megh inditya, mind e mai napig is szerencsésen úgy boldo-
gitya, hogy hasznos végivel kiki magát biztathatty, és ha
akárki is ezen Hadakozásunknak folyását considerálja, ebben
Isten a maga csudálotos, mégh a Teremtésben el kezdett,
eddig is minden Természeti dolgoknak eredetiben gyakorlott
munkáját, szabott rendit tündökölteti. Ugyan is a Természeti
dolgoknak kezdetin is az zúr zavarbúl hat napok alatt külömb
külömb nemű Teremtésének elő állításában (mely egy szóval
megh lehetett volna) bölcsességét és a jó rendnek regulát
abban mutogatta, hogy az okos teremtését annak utána a

szerint igazgasa: midőn ugyan is Nemzetcséges eredetünk, eleink Magyar Nevezetétől foghva nem a más szomszéd Keresztény jó regulált Országoknak példája, hanem a velünk született rendeletlenségnek praxissa forogván elménkben, abban gyakorolván eddig is a Hadakozásban magát Nemzetünknek némely része, akarnánk rendeletlenül s Regula nélkül ellenségünkkel, a ki is nem annyira ereivel, mint jó rendvel folytattyá, szerencsétlenni maga Hadakozását, harczolnunk, Nemzetcséges Hadakozásunknak illy zúr zavarját, abból eddig is a Nemes Országoknak következő kárát velünk megh ismerteti, és az Hadakozásban való jó rendet több Keresztény Királyok s Fejedelmek directiojok alatt levő Országoknak példájára elménkre szívünkre adgya, hogy így egy jó rendből más rend is származván, a szerint a Hadakozásban Országunk naponkint a jó rendre egészen fel állittatik, az egész rendeletlenséget, melyből származott eddig is minden nemű Excessusoknak s vétkes munkáknak fundamentoma, Nemzetünk megh útálván, mind ellenségünkkel való szemben szállása s viadala szerencséesebb lenne, edczersmind a jó disciplina s Hadi Törvény által, mely a Rendnek kormánya, Hadaink megh zaboláztatván, az eddigh a Nemes Országokban elkövetett sok kedvetlenségeknek, szegénységnek injuriájoknak is orvosságok lenne. Ezen Isten elő szent Felsége keze s bölcs directioja az oka, hogy már akarjuk, a mint némely ezerekben fel állítottuk s practicáltatjuk is a hadi disciplinával öszve kötött, több keresztény hadakozó országokban practicált hasznos progressusokat importáló regulát, hogy a szerint a mennyire az elpusztult Nemes Ország ereje, jövedelme engedi, kinekinek rendes fizetése, intertentioja megh levén, a Nemes Vármegyék, szegénység angáriáltatására, kedvetlenítésére ne lenne ok s alkalmatosság. Lehet azért öröme a Nemes Vármegyének illy Isteni Munka által Nemzetünknek lett rendben veretése s abból következő nagyobb szerencséje a szegénységnek is (mely a rendetlenségéből származott helytelen angáriáltatásokat nem kétljük érzette) könnyebbülése, sőt nehéz nem is lehet, ha illy új rend (mellynek idővel kellett megh lenni) a N. Ország megh maradására későre jöhetett be Nemzetcséges Hadakozá-

sunknak rendiben, mely jó rendnek s regulának ereje s életője levén a Commissariatus is, azt is bizonyos districtusokra felosztván, perficiáltuk, Nemzetes Vitézlő Usz Ferencz Commissarius Hivünköt Nemes Borsod, Gömör, Heves, Külső Szolnak, Csongrád, Pest Pilis Sold, Nógrád, Kis Hont és Zólyom Vármegyékben, bizonyos a Nemes Országnak mostani állapotjára czélozó instructioval, és hogy a Naturálék repartitiojában, administratiojában eddigh következett rendeletlenséghez orvosoltassék, a Nemes Vármegye is tudhassa mennyi élésről kellessék provisiót tenni, a Generalis repartitio szerint obveniált a Nemes Vármegyére holnaponként Búza Cubuli Cassovienses 102. Sapon: Psonienses 153. Carnis Centenarii 17. vagy minden mázsa húsért flor. hungaricales 4. Zab Cubuli Cassovienses 187. Sapon: Psoniens. $280\frac{2}{4}$. Mely Commissarius Hivünk is ezen N. Vármegyében erigálandó Magazinumokban a N. Vármegyéből comportáltattya, azt megh süttetvén, Hadaink lisztájok szerint a Tábori Commissarius assignatiojára, magunk vagy más commendérozó Generálisunk directioja alatt levő Táborunkba administrállya, és ha valamely commendérozott militiának azon Nemes Vármegyéken által kelletik is menni, melyekben vagyon districtualis Commissarius Hivünknek Instructioja, arról provideálna, és a helytelen Exactioktól a militiát arceállya, sőt egyéberánt is Hadainktól következhető excessusoknak orvoslásában instructioja szerint assistálna, a szerint a Nemes Vármegyét s abban levő szegénységet conservállya, egyebekben is a Nemes Vármegye magát mihez alkalmaztassa, a rendessen következő Dispositiokból által láthattya. Minthogy kiki a N. Vármegyékben a magányos jót s megh maradást a közönséges békességéből megh maradásból lenni, származni tudgya, ha a maga életének táplálására gyűjt, keres, magát fárasztja, mennyivel is inkább ez kész hasznos Hadakozásunkkal származandó Jónak, békességünknek, és dicsőségünknek, kedves maradékink állandó bizonyos állapotjának munkájára, melynek folyó s kívánatos progressusa nemzetségestől szívünket a tovább való viadalra ösztönözi, ugyan vonnya, annak kívánatos végének elérésének valóságos reménységével biztattya, a midőn életét felszenteli,

illy kívánatos végre nem szánnya, tehetsége szerint kiki ez köz munkához kívántató naturálékbeli egyéb concursusát a Nemes Vármegyében adni ne sajnálja, tudván egyéberánt is Isten békességünket, szabadságunkat helyre állítván, a leendő országos szabadsághoz képest ezen fen forgó csak csekély terh alól micsoda könnyebbülését consequálja, ellemben pedig az ebben való csüggedés miatt romlását és az ellenségh újobban nyakára szálló igáját Országunkban s kiki magán tapasztallja. És noha némely részét Mezei Hadainknak valami fizetéssel consoláljuk, ma annak terjedjen hazafiúsága a Nemes Vármegyében is, hogy hazájoktól való szeretetektől viseltetvén és megh szerzett szabadságunknak megh nyerése eránt való reménségtől buzogván, vegyék a dicsőséget fizetés gyalánt szivekben és annyival szorgalmatossabban munkálkodgyanak velünk együtt a köz jónak el nyérésében, a mennyivel értelmesebben kívánhatták a szegénységbnél az illy szives hasznos munkából származó boldogh állapottyokat, és több keresztény Országok példájára. kiknek a nyakokon való iga alól leendő szabadulás munkája harmincz s több esztendőkre is haladott volna, ugyan csak jó kezdeteknek jó végének öröme minden fáradságokat dicsőséges consolátiojokkal amnistiálta. Minek okájért a N. Vármegyét és együl egyig annak minden Statusit igaz Magyarságára s hazafiúságára obtestáljuk, egyezersmind intjük is, hogy in bene ceptis állhatatossan persistáljon, Hazánk igaz igyét constanter értékével s erejével maga qualítassa szerint mindenike promoteálja, annak elő menetelire való szükségekben s kevés impositiokban szívesen concurrálván, a minthogy nagyobb részre a N. Vármegyéknek a gyalogságh szaporítására valósággal minden portátúl Tiz Tiz gyalogot fegyverrel, minden készséggel, a mellé rendelt érdemes Tisztvel együtt való fel álléttatását magára vállolta, sőt nagyobbára is effectuálta: más eszközinknek elő segélésével szívesen munkálódó concurráló Vármegyék példájára, a Nemes Vármegye minden portátúl Tiz Tiz gyalogot állítván, azt jó fegyverrel, egész készséggel két hetek alatt külgye Táborunkba, kiknek is minthogy fizetések több gyalogh Hadaink fizetések szerint holnaponként három német forintokkal

exolváltotik, a N. Vármegye ex gremio sui leendő gyalogsághnak exoltiojára álécson bizonyos perceptorokat, kik is azon gyalogsághnak obveniálló quantumot percipiállják s administrállják. Esett pedig értésünkre, hogy némellyek a haza erkölcstelen fiaik közül erkölcstelenségekben inkább hogy nem mint a törvény szerint való életben magokat foghllván, újebben tolvajságokra atták volna magokat, vagy a Hadakozást megh únván othon laknának, mely mivel másképpen megh nem orvosoltathatik, hanem ha az ollyak ellen serény vigyázás observáltatik, a Nemes Vármegyének azért serio intimáljuk, tegyen in gremio sui oly dispositiot, hogy a processusokat s abban levő parasztságot, föld népét kapitányságokra és Hadnagságokra redigállja, lehessen szüntelen oly vigyázással, hogy mihelyest valamely Város vagy falu határán valamely tolvajlás, vagy egyéb excessus esik, azonnal a szomszéd helységhebeli lakosok a szomszédcsághban, vagy azon N. Vármegyebeli kapitány s egyéb arra rendelt Tiszt Híveinknek tudokra adván, concurráljonak, és az oly tolvajok (egyik határból másiban nyomozván) kergetésekben s megh fogatásokban minden úton módon szorgalmatoskodgyanak. Külömben valakik helységhebeli lakos Híveink gondviseltlenségek s resteségek miatt azon tolvajok által megh károsíttatnak, ad requisitionem damnificatorum mind oly parancsolatunkhoz engedetleneket érdemek szerint megh büntetvén, azokkal a meg károsítottaknak károkat refundáltassa. Caeterum praetitulatas Daones Vras diu valere desideramus. Ex Castris ad Érsek Úyvár positis. Die 13. 9-bris 1704. Praetitulatarum Daonum Vrarum Amici ad officia parati P. Franciscus Rákóczy. Joannes Pápai.

Ki vül: Illustrissimis, Rndissimis, Addum Rndis, Spectabilibus, Magnificis ac Grosis Dnis, Egregiis item et Nobilibus N. N. Supremo et Vice Comitibus, Juddium et Jurassoribus, toti denique (Universitati) Inclyti Cottus Csongradiensis, Amicis Nobis Observandissimis, Honorandis et dilectis.

Egykorú másolat, az eredeti alakjának utánzásával, — Kecskemét város levéltárában.

99.

1704. Nov. 24. A fejedelem további országos intézkedésig a szabad sókereskedést megengedi s a só árát szabályozza.

(.)

Miulta Isten ő Sz. Főlsége Országos Hadakozásunkat Szabadcságunk megszerzésére megindítván, folytatta, igyes szívvel, tellyes igyekezettel azon voltunk, hogy napról napra a Nemes Ország szabadcságának helyre állíttatásában nyerhessen és szemlélhessen vigasztalást, mely szerént midőn Ellenségünk az Sóval való kereskedést, Törvényünk s régi szabadcságunk ellen, az Ország Lakositúl tellyességgel elvén, maga telhetetlen kívánságának, jövedelmének szaporítására, öregbítésére, árrát annyira nevelte, hogy a mikor az elviselhetetlen Portziozásnak terhe nyomorgatott, a mi abból elmaradott, azt a Sónak felettébb való árrán extorqueálta, mely kettős, egy végre czélozó terh az Orzágh Lakosit annyira erőtlentette, nem lévén végre csak annyira való Pénze, a mellyel Sót vehetne, kenyérnek s eledelnek Sótalanysága miatt nyavalya s Halál követte, hogy így színesképpen a Nemes a Nemtelennel, a Só árának fizetésével tenne eleget Ellenségünk telhetetlenségének, mely szerént nem lévén ment a Nemes is a Terh viselésétül, kelletrén a Sót nagy áron megvenni, appromptálnék arra az elviselhetetlen igára, melyre oly színes praetextusok alatt naponként inducáltatik vala, citra respectum Status, Gradus et Conditionis, édes Nemzetünk sanyargattatván: Meg engedtük, valamint ennek előtte Törvényes boldog időben a Sóval való kereskedés szabados volt, továbbrais azon szabados kereskedés kinek kinek szabad légyen; de mivel az mostani sok Országos költség (ha inpositiokkal az N. Ország nem terheltetvén, külömben ki nem telhetik, hanemha oly más renden s utakon) mellyel az Ország Lakosi is nem aggraváltatnak, szaporittatik a N. Ország tovább való dispositiojáig, rendeltük a Sónak árrát a Máramarosi Só Aknán Denariis Ötven, a Szigeti Só Portuson pedig Denariis Ötvenöt, annak rendes Harminczadgyával edgyütt

(melyből ki vétén az Nemességet) mivel valakik házi szükségére Sót szállítanak, harminczaddal ne tartozzanak, úgy hogy kiki a mennyi Sót kereskedésre vészen, a Só Háznál vagy a Szigeti Portuson arról cédulát vétén (hogy annak nem váltása miatt Sója és találató egyéb Jószága ne confiscáltassék) azt Harminczados Tisztünknek be mutatván, vehessen az Harminczadláskor oly recognitionálist, mely mellett szállithassa mindenütt az Országban, és szabadossan vele kereskedhessék, megtartóztatás és kár nélkül. Intimállyuk azért a N. Vármegyéknek, ezen Sóval való kereskedésnek szabadcságát, árrát, vételben való modalitást in gremio sui publicáltassa, hogy kiki magát ahhoz alkalmaztatván, ezzel a N. Vármegyének s abban levő minden kereskedő rendeknek nevelkedhessék haszna. Caeterum Praetitulatas Dnationes Vestras feliciter valere desideramus. Datum ex Castris Nostris ad Oppidum Sente positis. Die 24. Mensis 9-bris Anno Dni 1704. Praetitulatarum Dominationum Vestrarum Amici ad officia parati Franciscus Princ. Rákóczi. Joannes Pápai. Inclyto Cottui Pestiensis.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 343. lap.

100.

1704. Dec. 12. Ráday. Pál közben jár a Szegeden letartóztatott kecskeméti elöljárók kiszabadítása iránt.

Ajánlom köteles kész szolgálatomat Kglmeteknek. El véltem, minapi válasz leveletem vette ekkoráig Kgmetek, a kire most is relegálván magamat, bánom, hogy szíves akaratom szerint eddig az dolgot nem effectuálhattam. Várom óránkint az Angliai s Hollandus Követeknek Levelét, a kik az írásokat kezekhez vétén, assecuráltak, hogy az Kglmetek praetensioját justificálván az Bécsi Udvarnál mentül hamarébb promoteálni is fogják. Irtam az alatt is, hogy ha mi érkezik az R a b o k dolgában, adgyák tudtomra, de még ekkoráig semmi sem érkezvén, nem gondolhatom máskint, hanem mivel az

Császár követi újonnan le jőnek s már actu Nagy Szombatban várják is, magokkal fogják le hozni az resoluciot. Kihezképest Klteknek tanácsolhatom, hogy magok embereit küldgye fel az Mélt. Fejedelemhez, minthogy az Követek lejövetelével bizonyosan meg érthetik az dolgot, és noha az alatt is írok az Udvarhoz, mindazáltal, ha az Kglmetek Emberei Lossonez felé veszik úttýokat s hozzám betérnek, adok informátíot, mi tévők legyenek, irván akkor is a hová szükséges lészen. Adgya Isten leliessek szerencsés kiszabadítások iránt, kívánván másban is szolgálattal kedveskednem kkk, a mint is maradok sub dato in Paloja 12. 10-br 1704. Kkk jóakaró kész szolgálja: Ráday Pál. mp.

K i v ú l : Egregiis ac Circumspectis Dnis N. N. Judicibus ac Senatui Oppidi Kecskeméth, Dnis mihi observdmis. Pecsét.

Egykorú jegyzet: Rádai Pál Úr ad választ az Rabok iránt. Exhib. 16. X-br 1704.

Eredeti s Ráday Pálnak egészen saját kézírása, a város levéltárában.

101.

1704. Dec. 15. Bottyán János tábornok nyiltlevele, melyben a megtérő rácokat bántatlanságról biztosítja.

Én Bottyán János, Méltóságos Erdélyi Fejedelem Felső Vadászi Rákóczi Ferencz Kglmes Uruuk ő Nga Isten által Magyar Haza mellett fegyvert fogott Magyar és Rác Hadainak edgyik Generálissa és Tábori Grális Fő Strázsa Mestere. Adom tudtára mindeneknek a kiknek illik ezen Pátens Levelemnek rendiben. Mivelhogy nemesak édes Hazánk Fiai, sőt Országunk Ellenségi is igasságos Fegyverkezésünknek okát meg értették bőségesen. Arravaló nézve Méltóságos Fejedelem Uruuk természet szerént véle származott kgyelniességéből nemesak az elpártolt hazánk Lakosinak és flainak, hanem inkább az egész Dunán túl és innend levő Rác Nemzetnek, valakik tudni illik ennek utánna Hadaink ellen való fegyverke-

zéstől meg szűnnek, az kiadatott Pátenseiben Grátiát hirdetti mindazoknak kglmessen méltóztatott. Minek okáért kérem, és Parancsolatom s Tisztem; hivatalom szerént intem is: hogy ezen ő Fejedelemsége utolszor nyújtott Kglmes Grátiáját minden móddal befogadni igyekezzék, valakik ekkoráig Országunktól való hűségének elpártolásában bolyongottak. Kihez képest meg irt Rácز Nemzetnek attam oly tellyességes hatalmat, valakik jövendőben szegény Hazánk hajdanyi dicsősségével és szabadcságával élni akarnak, el kezdett köz igények előbb mozdítása mellett fegyvert fogván és érdemes Tiszteket magok közül választván, mentül felessebben Kglmes Fejedelem Urunk Hűségére, Rácз Hadainknak számát szaporítsa: mellyeknek mint más, Országunk s szegény Nemzetünk szabadcsága mellett fáradozó Vitézinknek, hórúl hóra való fizetések fogyatkozás nélkül meg fog járni, az mely fizetés kezemnél is készen vagyon. Az kik pediglen helységeken Gazdálkodások után élni akarnak, Jóságokban, házokban, Városokban, Falukban, bízvást vissza szállhassanak és majoroskodhassanak, meg engedtetett, Parancsolván serio minden rendbéli Méltóságos Fejedelem Urunk oda érkezendő hiveinek s vitézinek, senki említett, akarmely helységben lakozó Rácз Nemzetet se házában, se utazásában, akarmely névvel nevezendő javaiban, háborgatni, vagy inkább meg károsítani, súlyos és elkerülhetetlen büntetés alatt ne merészellye. Másképpen cselekedvén, élete fogy el érette. Praesentibus Perlectis Exhibenti restitutus. Datum ex Castris ad Földvár positis. Die 15. X-bris Anno Millesimo Septingentesimo Quarto. (L. S.)

Egykori másolat, az aláírás kihagyásával. Jk. 1702—1708. 347. lap.

102.

1704. Dec. 24. Páter Andrászi Miklós kuruc vezér levele Szőcs Farkas hadnagyához Kecskemétre.

Jó Akaró Szőcs Farkas Uramnak szolgálók Kegyelmednek. Generális Bottyán János Uram Parancsolattýából vissza

megyek Kecskemétre, hogy ott Kegyelmeteket mind fel vevén, induljak utánna, az merre Kis Mihály Uramot előre küldöttem. Azért ezen Levelem által parancsolom Kegyelmednek, úgy az egész Katonáságnak, úgy készüljön, hogy ez jövő szombaton, úgy mint szent János napján jó idején ki indulhassak Kegyelmetekkel: maradván Kegyelmeteknek: Czegléden 24. X-bris 1704. Jó Akarója. P. Andrassy Miklós. mp. — Az Birákat köszöntse Kegyelmed, Szénát, Abrakot készítsenek. — Kívül: Nemzetes és Vitézlő Szócs Farkas szegedi Hadnagyomnak, több Tisztekkel és Katonasággal adassék. Kőrös, Kecskemét. Cito. Citius. Citissime.

Eredeti a város levéltárában.

103.

1704. Dec. 28. A fejedelem levele Szűcs János ezredeshez, a nagyszombati ütközet eredményéről.

Generose Fidelis Nobis dilecte. Salutem Gratiae Nostrae Principalis propensionem. Midőn tegnap előtt feles Hadainkkal Nagy Szombatnál Ellenségünkkel meg ütköztünk volna, mely ütközetünkben is Isten ő Felsége Hadainknak mind két szárnyát annyira segítette, hogy Ellenségünknek Gyalogsága nagyobb részünt eltöröltetett, és eddig is 8 Zászlókat, melyeket Hadaink nyertének az Ellenségtől, előttünk bé mutattanak, de midőn 4 Zászló allya Német Gyalogság Hadaink közül az Ellenséghez által mentenek, Magyar Hadaink is kevésé confundálván magokat, kéntelenítettünk magunk is Ellenségünk elől kevésé el nyomulni; jóllehet immár is Hadaink recolligálván magokat, újabb és frissebb kedvek vagyon Ellenségünk ellen való Ellenségeskedésre, és Mltgos Grális Bercsényi Miklós Uramat ő Kglmét is a Vágon túl hagyván feles Hadainkkal, reményük hogy az iránt lett mostani fogyatkozásunkat rövid időn fogjuk reparálni; Kglmed azért, akárki mit beszéllyen, declarationkon kívül senki szavainak hitelt ne adgyon,

sőt inkább ott levő Hadainkat is animállyá s biztassa, és ha mi oly occurrentiái is lennének, arrúl bennünket hova hamarebb s voltaképpen tudósítani igyekezzen. Caeterum eundem sic facturum bene valere desideramus. Ex Castris Nostris ad Nagy Keér positis Die 28-va Decembris A-o 1704. F. P. Rákóczi. Joannes Pápai.

Titulus. Generoso Joanni Szűcs, Militiae Nostrae Unius Regiminis Equestris Ordinis Supremo Capitaneo, Fideli Nobis dilecto.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 355. lap.

104.

1705. Január 3. A fejedelem Kecskeméten harmincadot állított.

Prudentes ac Circumspecti, Fideles Nobis Grati.

Salutem et Gratiae nostrae propensionem. Hűségek Levelét vettük. Bizonyos dologh, hogy ha Szeged kezüknél volna, és az ottan által jövő kereskedők az Inductioért megharminczadolnának, egyébütt harminczadbeli exactiókkal az inductioért nem aggraváltatnának; de mivel még eddig Szeged kezüknél nincsen, az holott az inductionak idején harminczadolnának, azért Kecskeméten az olly kereskedő akarmelly rendeknek az harminczadot praestálni kelletik: a minthogy van is parancsolattya Szolnoki Harminczados hívünknek, hogy az ollyaktúl az inductioért való harminczadot exigállyá. Caeterum eosdem valere desideramus. Ex Castris ad Levam positis. Die 3. January A. 1705. F. P. Rákóczi. mp. Joannes Pápai. mp.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis Judici, Caeterisque Juratis Senatoribus Oppidi Kecskeméth, Fidelibus Nobis Gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

105.

1705. Jan. 4. Vay Ádám Jászkún főkapitány a kiskúnsági puszták iránt.

Én alább irt adom tudtára mindeneknek a kiknek illik: hogy én meg nyugodván Nemzetes Vitézlő Cseplész János kiskúnsági Vice Kapitány Uram hozzám megmutatandó szolgálásban, bíztam az egész kiskúnsági Pusztáknak (a kiknek jövedelme engemet, tudniillik úgy mint Fő Kapitánt illet) exarendatioját és Arendája közben való vételét, említett Cseplész Uramra ő Kglmére. Valakik azért mind ezen Esztendőben élni és usuálni akarják, mind pedig a kik a Tavali és Harmad évi Esztendőben usuáltak is s Arendáját azomban nem exolváltak, minden halladék és tergiversatio nélkül fizessék meg és adgyák Cseplész Uram kezéhez. Ezentúl pedig a kik akarják Arendában birni, vagy nálam vagy ő Kglménél insinuállyák magokat, hogy cédulát vévén, bátorságossabban maradhassanak ususában, másként az illetén Puszták ususátul vigore praesentium sub amissione pecorum et incaptivatione hominum inhibeáltatnak. Melynek bizonyosságára attam ezen Levelemet. Ajnácskú Die 4. Januarii 1705. Kglmes Urunk ő Nga Udvarának, a Nemes Jászság, Nagy és Kis Kúnság, úgy Munkács Várának is Fő Kapitánnya Vay Ádám. (L. S.)

Egykori másolat. Jk. 1702—1708. 359. lap.

106.

1705. Febr. 2. Gróf Bercsényi Miklós fővezér levele a három városhoz, melyben azokat értesíti: hogy ezer főből álló rendes hadaikon kívül, szükség esetében, minden fegyverfogható lakosaiknak is, önvédelmükre felkelni, s magokat Bottyán János tábornok parancsaihoz alkalmazniok kell.

Generosis Egregiis et Nobilibus, Prudentibus item ac Circumspectis Dominis N. N. Oppidorum Privilegiatorum Kec-

kemét, Kőrös et Czegléd Judicibus, Senatoribus, Juratis Civibus, toti denique Communitati eorundem, Dnis et Amicis mihi honorandis.

Generosi Egregii Nobiles, Prudentes item ac Circumspecti, Amici et Benevoli mihi honorandi.

Servitiorum meorum paratissimam Commendationem. Minden kétség kívül van előttem, hogy Kglmetek édes Hazánknak mint igaz hívei s fiai előtte viseli, mennyi fen álló fegyveres vitézlő renddel, a maga Várossáiból ki telhető Haddal, úgy mint Ezer számból álló Emberekkel az maga és közönségessen az ott körül lévő Rác Ellenség úgy Németh ellen is oltalmúl tartandó hadak praestálására tartozik. Mivel pedig mostan az Mélt. Fejedelem Parancsolattya s tetczéséből T. N. Vitézlő Bottyán János Generális Uram ő Kglme az Haza szolgálattyára a Földvári Sánczhoz expedíaltatott, akarám Kglmeteknek is serio intimálnom, hogy noha azon Várossáitúl járandó Ezer Vitézlő Rendei fen állanak ottan vigyázóúl; mindazonáltal úgy azok, mind Kglmetek is valakik fegyvert foghatnak, az említett Generális Uram dispositiojátúl függvén, valamikor az hasznos és szükséges operációk követése kívánnya, hadait ő Kglme mellé az hová kívántatik rendellye s adgya s hasonlóképpen az otthon maradó Lakosok közül is kiki fegyvert (pro exigentia temporis) fogván, amaz hadai absentiajában magokat oltalmazni, sőt annak felette az alkalmatosság szerént ha öszve gyűjtené az ottan körül dispositioja alá bízott Hadakat hasznos operatiora vagy is resistentiára egyben szedni akarja Generális Uram, tehát olykor mind fen álló Hadaival, mind pedig lakosival in defensam sui fegyvert fogni s engedelemmel az rendelésektúl függeni el ne mulassa. Mellyeket is Kglmeteknek így intimálván, reménlem maga hazafiúi készségét és hív indulattját mindenekben megmutatni serényen igyekezik. His eadem DVtras feliciter valere desiderans, maneo Eisdem DVtris Újvár 2. Febr. 1705. Amicus benevolus C. N. Bercsényi.

107.

1705. Febr. 24. A fejedelem a kecskeméti bíró t harmadmagával táborába rendeli.

Provide Fidelis Nobis grate.

Salutem, et Gratiam Nostram. Vévén ezen Parancsolatunkat, minden késedelem nélkül jőjön Hűssége harmadmaghával Táborunkban. Caeterum eundem secus non facturum bene valere desideramus. Ex Castris Nostris ad Szécsény positis die 24 Febr. A. 1705. F. P. Rákóczi. mpr. Joannes Pápai. mpr.

K i v ű l: Provido N. N. Oppidi Kecskeméth Judici. Fideli Nobis Grato. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

108.

1705. Mart. 16. Károlyi Sándor levele a kecskemétiéhez, a napa részére fizetendő földesúri adó iránt.

Adgyon Isten minden jót.

Jollehet Dunán túl létemben irtam vala, minthogy magamnak Kglmes Urunk Parancsolattýábúl által kelletett jönnöm az Dunán, hogy Anyám Asszonyhoz eő Kglméhez elküldvén, az két Esztendőbéli Adótokról végezzetek, mindazonáltal kétséges lévén benne hogy ha azon Levelem jutott é kezetekben vagy sem? ahoz képest mostan alkalmatosságom adatván, akarám ezen Levelem által tudtotokra adni, hogy elküldvén Anyám Asszonyhoz magatok közzül két Embert, quietantiákat producálván kinek mit adatok, az megh irt két Esztendőbéli adórúl eő Kglmével végezzetek, és meg fizessetek. Mellyet is ha el mulattok, el hitethetitek magatokkal, hogy durioribus mediis rajtatok megh vészem, az ki is nem kétlem nehezebb lészen. Ezzel Isten veletek. Csorna die 16. Marty 1705. Jót kívánó Uratok Károlyi Sándor. mp.

Kivűl: Adassék ez Levelem Kecskemét Várossának
sietséggel. Kecskemét. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában.

109.

*1705. Mart. 20. Fejedelmi leírát a megyékhez, a haza
oszlott katonáknak a táborba vissza parancsoltatásuk iránt.*

Illustrissimis, Reverendissimis etc. Inelytorum Cottuum
Pest Pilis et Solt Unitorum. — Amicis Nobis observandis
honorandis et dilectis.

Illustrissimi, Reverendissimi etc. Salutem et omnem
prosperitatem. Jóllehet a Nemes Vármegye eddig is mind sok
rendbéli Pátens Leveleinkbül, mind egyéb rendbéli intimatio-
inkbül meg érthette, mit kellyen elkövetni Táborunkbül el osz-
lott és otthon lézzengő s mulatozó Hadainknak Táborunkban
való kergetésekben, mindazáltal ez időre is nem orvosoltathat-
ván tellyességgel hadainknak szélyyel oszlása és otthon való
mulatozása, ujjobban is a N. Vármegyének serio intimállyuk,
ezen intimationkat in gremio sui publicáltatván, minden Hely-
ségbeli Tiszteknek és Lakosoknak serio injungállya, valaholott
az mi, úgy Commendérozó Generális és Udvari Kapitány Uri
kedves Atyánkffiai és Hivünk Passusa nélkül, oly haza szökött
és otthon lézzengő s mulatozó Lovas és Gyalog Hadaink közül
valókat tudhat és találhat, minden kedvezés nélkül mindgyárt
meg fogván, vigyék a N. Vármegye V. Ispánnya kezéhez, ki
is az oly refractariusokat közelebb lévő praesidiarius Hadi
Tiszteinkhez, vagy Commendérozó Generálisunkhoz küldvén, s
az iránt bennünket informálván, kiadandó Orderünk szerint
kegyelem nélkül fel fognak akasztatni. Hogyha pedig a N.
Vármegyebeli Tisztek, vagy az Helységek Birái s Lakosi az
ily haza szökött katonák s Gyalogok kikerestetésekben s meg-
fogattatásokban akármiképpen restelkednének, vagy azokkal
edgyet értenének, ez okon is ebbéli intimationk nem effectuál-

tathatnék, az Tisztei a N. Vármegyének, a kik által az ily rövidség okoztatik, kemény animadversionkat fogják magokon tapasztalni; holott pedig az helyek Birái és Lakosok lesznek okai ebbeli intentionk véghez nem menetelinek, és nevezet szerént az ollyalén szökevények eltitkoltatásának a N. Vármegye Ispánnya az oly Helységbeli Bírót vagy egyéb Tisztet meg fogatván, comperta rei veritate, kedvezés nélkül akasztassa fel. Caeterum Dnes Vtras feliciter valere desideramus. Agria Die 20. Martii 1705. Praetitulatarum Dnationum Vtrarum Amici ad officia parati F. P. Rákóczi. Paulus Rádai.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 376. lap.

110.

1705. April. 2. Károlyi Sándor tábornagy rendelete a három városhoz, melyben azoktól élelmet és gyalog munkásokat kíván.

Adassék ezen levelem Kecskeméti, Kőrösi, Czeglédi Biráknak és Lakosoknak sietséggel. Cito Cito Citissime.

Ezen Parancsolatomat vévén Kecskeméti Birák s Lakosok, küldöttem ezen mostan a Dunán által jött Fő és Vitézlő Rendeket hozzátok, kiknek is elsőben bls és illendő accommodationnal legyetek. Azomban az itten mellettem maradt bls Vitézlő Rendeknek kívántató Élés s Abrakbéli Gazdálkodás iránt is parancsolván, úgy látom a tavali nyakasságtokat követitek, mivel még eddig semmi indulatotokat nem tapasztaltam. Azért ujobban fejetek s jószágotok vesztese alatt parancsolom, hogy ide mindgyarást minden hallogatás nélkül Kenyeret in N-ro 4000. Abrakot Cub. 400. és 800. Ásót s kapát, az Sándz ásó Emberekkel edgyütt küldgyetek, holott pedig vagy egyben vagy másban fogyalkozást kelletek miattatok szenvednem, el hidgyétek, (nem nézvén azt hogy rész szerént magam Emberei vadatok) mint Ellenségemmel úgy bánom veletek. Az Sándz ásó Emberekben is fogyalkozást

tapasztalván, az ott való Embereknek eleivel s nadgyával fogom ásatni. Ezzel maradok Kalocsa 2. Aprilis 1705. Jóakárótok Károlyi Sándor.

P. S. Kőrös pedig Kenyeret N-ro 2,000.

Abrakot N-ro 200.

Ásó N-ro 400.

Czepléd Kenyér N-ro 1,500.

Abrak N-ro 150.

Ásó N-ro 250.

Kecskemét Húst 50. Mázsát.

Kőrös Húst 25. Mázsát.

Czepléd Húst 15. Mázsát.

Legényekkel edgyütt, melyet ha nem cselekeszitek, Kőrösiei s Czeplédiek hasonlóképpen cselekeszem veletek, mint a Kecskeméthiekkel.

Egykorú másolat a város levéltárában.

111.

1705. Apr. 5. Károlyi Sándor tábornagy a pataji sánchoz sietve küldendő élelem iránt a három várost szorgalmazza.

Kecskeméti, Kőrösi s Czeplédi Biráknak s Lakosoknak adassék sietséggel.

Vénén ezen Parancsolatomat is, újobban az élés ki szedése s ide siettséggel való elküldése iránt, életetek s fejetek vesztése alatt kiszedésében munkálkodgyatok, nem oly restül mint eddig, másként hogysen mint az Ország miattatok kárt és fogyatkozást szenvedgyen, jobb tinektek el pusztulni s el veszni, hogysen mint egy Orzágnak. Úgy is elhiszem Kglmes Urunk ő Nga máshonnan is az élés iránt fog parancsolni, addig mindazáltal ti a tereátok limitált élést, szénát, abrakot, és vágókat sietséggel elküldgyétek. Pataj Die 5. Apr. 705.

Károlyi Sándor. — P. S. Papirost is vagy három koncezt küldgyetek.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 380. lap.

112.

1705. Apr. 7. Károlyi Sándor tábornagy a hadélelmezést fenyegetve sietteti.

Kecskeméthi, Kőrösi és Czeglédi Biráknak adassék.

Noha immáron három vagy négy izben is küldtem parancsolatot közitekben az élés kihajtása végett, de úgy látom Kapitány Szekeres Uram is azonképpen oda commendéroztatván, sem edgyel sem mással semmit sem gondolván, nyakasságtokat még is követitek. Azért újjobban küldöttem közitekben Kárándi István nevű bls Katonámat, arra a végre, feljárván helységteket, minden móddal azon légyen, hogy az élést kihajtsátok, ha mi keveset szokott nyakasságtokhoz képest küldöttetek is, a többit is éjjel nappal kiszedetvén, hova hamarébb szedgyétek s küldgyétek ide a Sánczhoz, mert ha tovább is fogatkozás lészen munkálódástokban, ki miatt is az Haza kíváltképpen való kárt fog szenvedni, hogysem mint pedig az következzék a ti nyakasságtokra nézve, Isten soha meg ne áldgyon, fen meg irt Katonám által Helységteknek Biráit ide a Duna partra hozatván, felkaróztatom, és így jobb 100 s 200 Embernek is elveszni, hogysem mint edgy Ország-nak. Költ Patajon Die 7. Aprilis Anno 1705. Károlyi Sándor.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 381. lap.

113.

1705. Aprilis 11. A fejedelem válaszol a kecskemétieknek, a dunántúli hadak elhelyezése iránt.

Prudentes ac Circumspecti, Fideles Nobis grati.

Salutem et Principalis gratiae Nostrae propensionem! Hűségek Levelét vöttük, a Dunán túl való földről által jött Hadak dislocatioját a mi illeti, irtunk Méltóságos Generális Gróff Barkóczy Ferencz Uramnak, hogy annak mennél jobban, és az helységek könnyebségével lehető módgyárúl mentül hamaréb tudóssicson bennünket, mely is meg lévén, tészünk írántok dispositiot. Caeterum eosdem valere desideramus. Ex Civitate Agriensi Die 11-ma April. A-o 1705. F. P. Rákóczi. mpr. Sigismundus Janoki. mpr.

Kivűl: Prudentibus item ac Circumspectis, Judici Primario, Caeterisque Juratis Civibus Oppidi Kecskeméth. Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

114.

1705. April. 15. A fejedelem rendeli: hogy a Koháry-féle censust Kecskemét egyik évben az országos Fiscusnak, másikon Károlyi Sándor tábornoknak fizesse.

Prudentes ac Circumspecti, Fideles Nobis grati.

Salutem et Gratiae Nostrae propensionem. Hűségek levelét vettük, hogy az idei Censusokat mint tavaly, úgy az idén is Generalis Károlyi Sándor Úri Hívünk akarná Hűsségektől exigáltatni meg értettük; minthogy penig azon Census az el múlt Esztendőkbén is alternatim exigáltatott és percipiáltatott az előbeni Possessorok által is, és egyébiránt is tavaly meg nevezett Generalis úr Hívünk számára cedáltatván, annak az idei exactioja és perceptioja Fiscust illetné; Hűségeknek azért serio parancsollyuk, azon idei Censusbéli adójokat parancsolatunk nélkül senkinek is ne exolválya, hanem a Fiscus számára tartsa meg; Nec secus facturi. Agriae die 15 Aprilis A. 1705. F. P. Rákóczi. mpr. Sigismundus Jánoki. mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judici pri-

mario, caeterisque Senatoribus et Incolis Oppidi Kecskeméth.
Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

115.

1705. April. 20. Gróf Bercsényi Miklós fővezérnek az ország megyéihez intézett leiratának Pestmegyéhez küldött példánya, mely szerint a nemesség személyes felkelés helyett zsoldos hadak tartására utasíttatik.

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodum Reverendi, Spectabiles ac Magnifici, Perillustres, item Generosi, Egregii, et Nobiles Domini, Amici Colendissimi, observandissimi.

Salutem Servitiorumque meorum paratissimam commendationem. Minthogy a T. N. Vármegyék sokszori instantiájok által a Mélt. Fejedelem előtt jelentették és kívánták, hogy az personalis insurrectiojok 'Soldos Katonák elő állíttására permutatván, observata proportione accommodáltatnék, sok rendbeli declaratiokkal az Personalis Insurrectionak difficultásit mutatván, kire is pro voto méltóztatván magát a Mélt. Fejedelem resolválni, nincs kétségem, alkalmasabban is ne essék a N. Vármegyéknek, kiváltképpen az eddig való rendetlen és improporcionata Insurrectiokat tekintvén, mert eddig az Nemesség potioritása, ki az N. Vármegyék szolgálatira magát applicálván, ki pedig az fegyverkezésre magát inhabilisnek declarálni nem szégyenelvén, adott okot az Táboron lévő Edgyházi Nemességnek minden kikereshető móddal való haza szökésre, és a mellett minemő más inconvenientiák is eshettek a miatt, tudva vagyon a N. Vármegyénél, hogy azért mind az közjónak proportioja a 'Soldosok elől állíttásával már jobb renddel folytattassék s ennek utánna a N. Vármegyéknek annyi confusioi az insurrectio körül elő ne kerülhessenek, akarám praesentibus ezen T. N. Vármegyének is a Mélt. Fejedelem tetszéséből intimálnom, hogy az eddig fen álló Personalis Insur-

rectio helyett ne nehezteljen oly rendet szabni in gremio sui, mely által a 'Soldosok száma secundum subinsertam methodum observatis observandis exurgálhasson. Nem is lehet, úgy látom, ebben igasságossabb reflexiot találni, mint ha erga proportionem taxarum azoknak statutioja subdividáltatnék, mennyi forint vagy garas után kelletnék edgy-edgy Katonának felálltását vetni, kire az Portalis helyeknek concurrálniok éppen nem lehet, mert azoknak az hajdúk praestálásával elég a gondgyok. Így ezután remélheti a N. Vármegye is maga Seregeinek állandóságát, mert nem lesz alkalmatosságok az szegényebb renden levőknek az Gazdagjabbak ellen zúgolódni, se az gazdagjabbaknak szegényebb ellen contra apertam proportionem tusakodni, és e mellett, midőn ezen elől állítottandó 'Soldosokra nemine excepto, inclusis etiam Dominis Fiscalibus et officialibus tam Comitatusibus, quam Oeconomicis, mindnyájoknak concurrálni kelletik. Nem látczott rövidségesnek, a mint azon Personalis insurrectioval elől jött N. Vármegyének effectivus Statusából is lehetett collimálnom, hogy ezen T. N. Vármegye secundum calculum repartitionis három seregre ne limitáltassék, nem is lehet egyébiránt oly mensurára vetni, hogy punctualiter vagy kevesebbre, vagy ne talám többre is mehessen, noha az is post peractam Statutionem Stipendiariorum igen könnyen ki tetczik, mivel azon N. Vármegyék is magok közt a proportiot nyomozni fogják: azt mindazáltal a mennyire mellyik Vármegye magát aggravatusnak demonstrálni fogja, lehet azonnal rectificationban venni, minthogy azért a táborozásnak ki nyílása is szükségessen kívánnya az Hadak elől álltását, incumbálni fog a N. Vármegyének, kire praesentibus hazafiúi kötelességére és szeretetire adhortálom is, hogy félre tévén most ez iránt akármely disputationa található kérdéseknek propositioit, az meg irt 'Soldosokat mentől hamarább elől állítani igyekezzék, ne is hallassza üdözéssel, hogy az jó igyekezeteknek hátra maradásával, mind magának kárt ne okozhasson, mind pedig az Mélt. Fejedelmet is maga ellen való kedvetlenségre ne gerjeszthesse. Hogy azomban ad evitandas quascunque hactenus obortas difficultates azon 'Soldosoknak, úgy mint már ez után mindenkor állandó, et in

statu numeri effectivi leendő Hadaknak jobb accommodatio-
jokra nézve is jobb rendben lehessen dolgok, az Hadi szolgál-
latoknak nagyobb effectuatiojával tetczett a Mélt. Fejedelemnek
úgy disponálni, hogy azon 'Soldos Seregeket öszve vetvén
edgymással, kinekkinek szomszédságát is tekintvén, azokat
Regementek számra reducálnám, fönt maradván mindazonáltal
minden N. Vármegyének magok 'Soldosi iránt minden jussok
és praerogatívájok, nem is czéloznak oda az intentiok, vala-
miben praejudicáltassék, hanem ezután is kinekkinek mellette
maradt az N. Vármegyének neve és jurisdictioja, minthogy
egýbaránt is nem Vármegyének, hanem Vármegyék Hadá-
nak fognak neveztetni. Így azért obveniálván secundum calcu-
lum ezen T. N. Vármegyére három Seregeknek száma s azok-
ban praeter officiales mindenikben 80 Gregariusnak elől állít-
tása, alkalmatossan esett ezen N. Vármegyét N. Hont, Kis
Hont, Nógrád, Zólyom Vármegyékkel az edgy Regementre
öszve vetni, mely iránt is e következő resolutionom deservi-
állyon a N. Vármegyének pro observatione et informatione,
hogy a N. Vármegye elsőben is annyi Tisztet, azaz Fő Had-
nagyot cum prima plana edgyütt az fel állittandó Seregekkel
maga constituálva praesentállyon, mellyeknek exolutioját se-
cundum Regulamentum modernum militare, s nem fellyebb
mint az mezei Hadaknak fizetését, angariatim procurállya, a
fellyebb meg írt mód szerént, egyedül a Nemesség taxájából,
mind Tiszteknek s mind közönségesnek. Az Stob pedig, úgy-
mint az Colonellus, Vice Colonellus, Vigiliarum Praefectus, és
a többi, kiknek Lajstromát, úgy curráló menstrualis fizetése-
ket is extractualiter inclusive meg küldöttem, egészen fizesse
ki ex communi, ki is ily modalitással lehet: hogy mivel ezen
öszve vetett N. Vármegyék, kik edgy Regementre reducáltat-
tanak, 12 Compániából állók, és azokból ezen N. Vármegyé-
nek hármat kelleik elől állittani. Azon Stob fizetését azért a
Seregek számára appropportionálván, jut abból a N. Várme-
gyének ad concurrendum az obveniált három Seregekhez
képest menstruatim administrálni fl. Rhen. 5149 $\frac{1}{2}$, mellyeket
a constituált Oberster Uran kezéhez szükséges lesz erga quie-
tantiam administrálni. Minthogy mind az Stobhoz deservialó

Tiszteket, mind pedig a Seregekben levőket is Oberster Uram maga fogja el rendelni, a N. Vármegyék mutua cointelligentiájával, in tali etiam casu, a midőn successive vacálni fogna is valamely Tiszt. Az Obersterségre maga Mélt. Fejedelem resolválni méltóztatván Méltóságos Generális Galanthai Groff ifjabbik Eszterházi Dániel Uramat, Viczjét pedig és fő Strázsa Mester Uraimékat, említett Mélt. Oberster Uram mutua cointelligentiájával válasszanak és constituállyanak a N. Vármegyék. Azért sine quaestione ő Kglmét annak agnoscálni, és mindezen dispositiokban ő Kglme cointelligentiáját venni el ne mulassa a N. Vármegye. In reliquo servet Deus Praetitulatas Dnationes Vestras ad vota diu salvas et incolumes. Nitriae 20. Aprilis 1705. Praetitulatarum Dnationum Vestrarum Ad servendum paratissimus C. N. Beresényi. — I. Cottui Pestiensis.

Egykorú másolat: a város levéltárában.

116.

1705. April. 25. A fejedelem véleményt kíván a megyéktől, vajjon a bécsi udvarral tárgyalandó béke iránt kühatalmak biztosítása kívántassék-e?

Illustrissimi, Reverendissimi, Spectabiles ac Magnifici, Admodum Reverendi, Generosi Domini, Egregii item et Nobiles, Amici Nobis Observandissimi, honorandi et dilecti.

Salutem et omnem prosperitatem. Mindgyárt legh előzőri Pátens Levelünk el terjedésével is világhos kijelentéssel tudtára adtuk vala a N. Ország lakosinak, hogy Isten által el kezdett fegyverködésünknek egyedül arra igazgatott czéllya légyen, melly szerént az Austriai Ház kegyetlen és gyakorszines Dominiumja alatt el vesztegetődött az igaz Magyar ügy mellett vitézködőknek már sok üdöktől fogva ezer vérekkel ekkoraig keresett régi szép nemzetséges Szabadságunknak igaz föl állatását, vagy véghképpen löendő hadakozás, vagy a Törvény és meg maradható békesség tractájának securitása

által kimunkálkodhassuk, az melly hasznos jó végre eleitül fogva tellyes elmélkedésünket s igyekezetünket fordítván, mint-hogy az ellenköző Fél teli torokkal kiáltotta, az egész Kereszt-tyén világ előtt el is híresítötte, az meg sértődött Haza Szabadságának öszve köttetött igaz békességre czélozó Indulatunkal nyilván valóvá tegyük, melly szives propensioval és Hada-kozásunknak nem kevés hátramaradásával léptünk légyen az minapi Selmeczi Concursus alkalmatosságával lött Armistitium tractájához és annak interruptioja s félben való maradása kinek tulajdoníttathatik, az egész Haza, úgy az N. Vármegye is, az ki adott Patens Leveleinkből és azokkal kinyomtatott Selmeczi Actáknak serieséből világossan kitanúlhatta és bölcsen meg is értheti. Mivel pedig az Ellenkező Fél újjonnan (egyedül Isten tudgya, szivét sinceritással aránt az üdő ki fogja jelenten) az békességre czélozó tractát követtyeinek leküldésével proponáltatni insinuálta, az jövendőbeli pacificationnak pedig állandó megmaradásáról az szükséges és mindenek fölött Gratiát (g a r a n t i á t) vagy kezességet, és (világossabban) az békesség tractája után mind a két résznek meg egyezéséből löendő végezeknek bátorságos és bomolhatatlan állandóságáról való módot el hallgattattya. Ellenben pedig az Magyar Haza részéről ha az el múlt időkre s azokban lött sok változásokra jó szerivel vissza fordíttuk elménket, tapasztalva tapasztallyuk most is szemlélhető kárunkkal, micsoda gyümölcsöcse lött légyen az annyiszor lött kötéseknek, és ezen fellýül említett Bécsi Udvarral Gvarantiának elhagyásával történt pacificationnak, mint leg bizonyossabb elmélkedésünknek bizonyos meghatározásával által láthallyuk, hogy egyedül az praeinsinuált securitásnak s kezességnek föl állatására minden jövendőbeli Haza tractáinak s meg egyezéseknek légyen első Fundamentoma és egy igaz olly Istápja, hogy e nélkül csak valami Tractához, Transactionhoz is kezdenünk nem egyéb, hanem mintegy az Fövényen építettett Háznak bizonyos óránként történhető leomlását röltölgve s elkerülhetetlenül várunk; a végre is édes Nemzetünknek javát minden jobb úton módokon kimunkálkodni igyeköztvén, noha Istennek úgy tetsz-ven, az jövendőbeli Pacificationnak állandó megmaradására

nézve pro futuri Tractatus et Pacis Sponsoribus némely Felső-
ges Királyokat és Hatalmas Respublicákat az Bécsi Udvarnak
extraserialiter múltoképpen projectizáltuk, és most is illy nagy
és az egész Haza javára czélozó jót magunktól (kit az Con-
foederált Nemes Vármegyék ezen Magyar ügy kormányozásá-
nak homagialiter recognoscáltak) folytatni senkinek botránko-
zására nem lehetne, mindazonáltal semmi nemű Ország dol-
gaiban az Ország híre s akarattya nélkül nem kívánván pro-
cedálni, az N. Vármegyének is opinioját s consensusát az
aránt: az föllyül említett Gvarantiát avagy Sponsiot az Bécsi
Udvarnak proponálljuk é, és az praetitulált Felsőgeket requi-
rálljuk é, cum solennitate praevia, vönnünk, tanácsosnak
ítéltük.

Kihez képest minekelőtte az bővebb securitástról és az
végezhető Pacificationnak állandóságáról annak idejében az
Nemes Országéh szükségesképpen végezne, intimálljuk az N.
Vármegyéknek, hogy praevia Generalis Congregationis publi-
catione, consideratoria vévén az praemissákat, és nevezet sze-
rént az projectált Gvarantiának mind az Bécsi Udvarnál löendő
propositioját, mind az Fölséges Sponsoroknak szükséges
solennis invitatioját pensitálván, maga opinioját és az szerént
consensusát mentül hamarébb literatorie adni igyekezzék s el
se mulassa. Coeterum Praetit. D. Vras feliciter valere deside-
ramus. Agriae Die 25. Apr. A. 1705. F. P. Rákóczi. Sigis-
mundus Jánoki. Joannes Pápai.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 388. lap.

117.

*1705. April. 29. A fejedelem leirata a megyékhez, a
papi tized és posták iránt.*

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodum Reverendi, Spe-
ctabiles, Magnifici ac Generosi Domini, item Egregii et Nobi-
les, Amici Nobis Observandissimi, honorandi et dilecti.

Salutem et omnem prosperitatem. Nyilván vagy on a miulta Nemzetcséges Hadakozásunk eredett s foly, az élés adás s szekerezés, és egyéb aránt Hadaink tartására s Tábori szükségeknek tellesittésére kívántató segitcség, a N. Vármegyében lévő Szegénység által adatott, szállittatott, netalántán azért továbbra is ezen terh viseléshez adatott s ragadott Portális Hajdúságnak fel állittása az szegénységet nyomván, közelebb a következendő operatiok is kívántató Segitcségnek adásában, szállittásában az szegénység elfogyatkozása, ereje felett való terheltetése miatt elégtelenné tétetvén, az köz s jó igyünknek elkezdett szerencsésen folyó állapottya akadályt szenvedgyen, (minthogy, a N. Ország Törvényne is azt tartya, hogy a N. Ország kíváltképpen való szükségében, mely most vagy on) a N. Ország szükségére exigáltathatik in natura és praearendáltathatik az Dézma. Hogy az Dézmáknak a N. Ország közönséges szükségére lett arendálásával s annak az Hadak számára kiadattatásával, az szegénység terhe könnyebbedgyék, az tovább való tereh viselésre is erejek s tehetcségek szolgáltatassék, köz igyünknek is elől segéllésében kívántató Hadi operatióknak is segedelmi, fogyatkozás nélkül tellesittessenek, az Clerust illető minden névvel nevezendő Dézmákat a N. Ország számára meg arendáltuk, a mellyek pedig most Fiscalításban vadnak, azt reserválljuk s exigáltatni is elvégeztük, a mint meg is arendáltuk, reserválljuk is, úgy hogy akármelly helység is a rendes akármelly Dézmát, nem más hanem az N. Ország számára rendelt Dézmások gondviselése alá adgya. Akarjuk azért a N. Vármegyének értésére adni, ha szintén némely Földes Uraknak (kik ennek előtte a Dézmát a Clerustól magok Jószágokban meg arendálván bizonyos Summán, exigálták is magok számokra in natura, eddig az köz jónak elől segéllésében azon elől számlált elkerülhetetlen szükségnek előre való orvoslására nézve) ez Dézmáknak a N. Ország számára leendő megvételeben, tartásában s kiszedésében valamely jövedelmeknek fogyatkozások lészen is, a köz jót annak elől segéllésében való szíves készségeket valóságosan meg gondolván, az köz jónak meg gondolása s szeretete nemz akármelyben is ezen Dézmáknak a N. Ország számára leendő

kiszedésében edgyező akaratot s értelmet. Az N. Vármegyének azért serio intimállyuk, ezen végezésünket in gremio sui publicáltatván, a N. Vármegye assistállyon a szükség úgy kívánván leendő Dézmásoknak, a N. Országnak Törvényre szerént adandó Dézmáknak exactiojában.

Hogy pedig a N. Ország szolgálattára felállított Posták s Veredariusok annyival is inkább magok kötelességeknek eleget tehessenek, Kglmessen resolváltuk, minden Posták és Veredariusok residentiájához bizonyos Réth sequestráltatván, az praecise mind az fűvelés, mind az fű kaszálás alkalmatosságával a Posta Lovak számára tartassék és usuáltassék. A N. Vármegye értvén ebben is Hazánk ily közönséges szolgálattának előmozdítására czélozó szándékunkat, az holott in gremio sui Posták és Veredariusok vadnak, mindenütt az Posta Lovak számára fűvellésre és fű kaszálásra szükséges elegendő Rétet, exmittálván maga Szolgabiráját, ez jelen való Esztendőre excindáltasson és assignáltasson. Caeterum Dnationes Vtras feliciter valere desideramus. Ex Civitate Agriensi. 29. April. 1705. Praetitulatarum Dnum Vstrarum Amici ad officia parati: F. P. Rákóczi. Joannes Pápai. Sigismundus Jánoki.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 399. lap.

118.

1705. Máj. 22. *Lossonczi Szigyártó István országos fiscus levele Jenei Mihály ónodi tiszttartóhoz, a Rákóczi-házat illető, de Kohári Istvánnál zálogban levő, attól pedig többi javaival együtt az országos kincstár részére lefoglalt kecskeméti $\frac{1}{8}$ rész birtok censusa iránt.*

Nemzetes és Vitézlő Jenei Mihály Urnak, Kglmes Urunk eő Nga Ónodi Tiszttartójának etc. Jóakaró Uramnak eő Kk adassék.

Ajánlom szolgálatomat Jóakaró Uramnak Kglmednek. Kglld Levelét vettem. Nem szükség a Kecskemétieket Kglmes

Urunkat eő Ngát örököszen illető adónak megadására kénszeríteni: mivel azon rész mostanság Méltóságos Gróff Kohári István Uramnál Zálogban volt, és most úgy biratik mint Fiscalitás cum Capite Bonorum; másként sem érdemlene executiot, mert csak negyven magyar forintokból áll; Tavalyi Esztendőre pedig nékem megatták, kirúl számot is attam, kétszer azért nem lehet megvenni rajtok; így informáltatván Praefectus Uram eő Kglme is, hogy most azon rész zálogban volt, nem praetendállya tovább a Kecskemétiéken. És ha most szintén azon rész zálogban nem volt volna is, minthogy egy Úr szolgálai vagyunk, ha nékem megatták, számot adván róla, másszor nem lehet rajtok megvenni s nem is engedhetem míg Decretum reám nem jó: mert nékem Conscriptor Uraimék számadásombeli Introitusomban tették. Kglmed azért az Executionak hadgyon békét s ha a Censust kívánnya, Decretumot hozzon reám, annyival kiszebeddik a terhem. Mellyrül kívántam informálnom Kglmedet. Maradván in reliquo Lossoncz die 22. May. 1705. Kglmed szolgáló Jóakarója Lossonczy István mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 411. lap.

119.

1705. Máj. 26. A fejedelem a három város folyamodványára a dézmákat azoknál meghagyja.

Méltósságos Fejedelőm nekünk igen nagy jó Kglmes Urunk! Nagy alázatossan kételenítettünk Ngd Fejedelmi Gratiájához járulnunk Nemes Pest Vármegyében lévő három Városoknak, úgymint Kecskeméth, Kőrös és Czeplédnek Dézmái végett, mellyeknek arendájának praeemptioját tetczett az Nemes Országnak reselválni; úgy vagyon, igaz, hogy ha valaha volt szükséghes az Országnak (innuente Patria quoque Lege) a Dézmáknak praearendálása az Haza közönséges javára, most igen meg kívántatnék azt az föllyül meg irt Communitások eléggé recognoscallyák; mindazonáltal az is

igaz, hogy azon Helységekben az Dézmákból való jövedelöm nem az Várasoknak magános hasznokra és nyereségekre volt accommodálva, hanem az militiának intertentiojára, bizonyos közönséghez helyekben hordatott össze, melyet is valamint az üdő s alkalmatosság hozta magával, néha az helységekben, néha pedig valaholott az militiának statioja volt, oda adminisztráltatott, úgy hogy mind addig valameddig abban tartott, abból tölt ki az militiának interteneálására való naturale necessarium, az pedig el fogyván, azon közönséghez élésházakban uczánként és házanként kinekkinek köllött, kell ma is victuálét adminisztrálni, melyből tovább való subsistentiája és intertentioja az Hadaknak procuráltatik, mint az elég világos abból is, hogy Fő Commissarius Darvas Ferencz Urunkkal computust hat óra ineálván, praeter menstrualement impositionem, kenyér és liszt megyen 13,380. kilára, Abrak 52,699 $\frac{1}{2}$ kilára, az hús 5,335. mázsára, ezeken kívül ha hat óra Districtualis Commissarius Urunkkal (kihez is dirigáltattunk) computusra mégyünk, ha többre nem mégyen, tudgyuk bizonyosan kevesebbre nem, az mit superflue adminisztrált az Nemes Vármögye, mennyire mégyen ezen kívül az domestica intertentio? az Isten tudná számban vönni, melyeknek nagyobb részét, elpusztulván az Nemes Vármögye reliquum corpora, az három Váras praestálta, bort is csak az eddig való részére az Esztendőnek domatim az Gazdák az három Hellyben három s négy annyi hordót vagy akót praestáltak az militiának, mint az mennyit szüreti alkalmatossággal Dézmában az Helyek közönséges korcsmájára beadtanak. Az mi nézendő tovább az T. Clerus in natura ezen Hellységek Dézmáit akarván magának conserválni, nem külömben az pogányság, ki is ezen földön és határookban erőt vött volt, annak utánna az idegen Nemzetis, ki is nagy mértékben mind in natura az Dézmát urgeálta, arra nem lépven, az praearendatit és praeemptit magának vendicálni igyekezte, intuitu tamen rationum praeallegatarum, mint-hogy ez Nemes Vármögye kiváltképpen az három praemittált Várasok minden háborúságokban és változásokban pro sede Belli, centro ac meditullio Condensationis et intertentiois

militaris igen exponáltatva valának, több Nemes Vármegyék és azokban situáltatott Helységek fölött ab uno integro et dimidio Seculis et ipsa hominum memoria meghagyván, ezen Dézmák proventusa s Arendáinak praeemptioja usuroboráltatott, úgy hiszszük és nagy bizodalmassan reméljük Fejedelemség és az Méltóssághos Udvar is ezen kicsiny proventustúl s annak arendálásától az Városokat nem fogja sequestrálni, instálunk is nagy alázatossan, hogy annyival is inkább subsidiálhassanak, és az condescendens, nem külömben az quártélyos militiának is intertentiojokra sufficiálhassanak, azon Dézmák arendálásában megtartani méltóztassék, melly Fejedelemség hozzánk járulandó Grátiáját méltatlan szolgálatunkkal és kész engedelmességünkkel demereálni minden tőhetségünk szerént igyeközzük. Alázatos bizodalommal el várván consolationkra Ngd Kglmes resolutioját, maradván Ngdnak jó Kglmes Urunknak mindenkori alázatos kötelességgel kész s engedelmes szolgálai Kecskeméth, Kőrös és Czegléd Városok Communitási.

Külső cím: Az Méltóssághos Erdélyi Fejedelm Felső Vadászi Rákóczy Ferencz nagy jó Kglmes Urunkhoz eő Nghá-hoz az belől meg irt Communitásoknak alázatos Instantiájuk.

Hátírat: Respectusban vévén ez három Helységbelieknek sokféle terheltetéseket és eddig is lett sok költségeket, ezen dézma számokra engedtetik a mostani esztendőben, le tévén Komornyikunknak az arenda summáját. Ex Castris nostris ad Agriam positis. Die 26. May A-o 1705. F. P. Rákóczy. mpr. Sigismundus Jánoki. mpr.

Eredeti a város levéltárában.

120.

1705. Jun. 11. Eszterházi Dániel tábornok a 3 várost 400 jó fegyveres hajdú kiállítására szorgalmazza.

Kecskeméti, Kőrösi Birák és Eskütt Uraiméknak ó Kkk adassék.

Kegyelmes Urunktól való jövelem alkalmatosságával értettem Vay Ádám Udvari Kapitány Uramtól ő Kglmétül, hogy Kglmetek 400. válogatott fegyveres Hajdúknak hova hamarább való előállíttásában alkult volna meg; de csudálkozom azon, hogy mind eddig is elől nem állította és ide nem küldötte Kglmetek. Azért Kglmetek ezen levelemet vévén, azon jó fegyveres hajdúknak elő állíttásában úgy forgolódgyék, hogy minden fogyatkozás nélkül, azontúl Táborunkon magokat sístálhassák, egyébaránt is mind V. Ispány s mind Birák Uraimék bizonyossak lehetnek abban, hogy ha az illyetén közönséges Haza szolgálattjátul magokat hátra vonván, késedelmeskednek, mely miatt a közjónak előmozdíttása prae-pediáltatik, hogy életekkel való számadással is tartozni fognak. Secus non facturos bene valere desidero. Ex Castris ad Földvár positis. Die 11. Juny 1705. Kglmeteknek szolgáló jóakárója Eszterházi Dániel.

P. S. Kecskeméti Birák Uraimék pedig csak egy óráig való késedelem nélkül is küldtön küldgyék ezen levelet Kőrösre, onnét pedig Czeplédre.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 417. lap.

121.

1705. Junius 23. A szegedi parancsnok levele némely szomszédi viszálykodások iránt.

Tit.: Generosis Prudentibus ac Circumspectis Dominis Judici Primario N. N. Caeterisque Juratis Civibus Oppidi Kecskemethiensis etc. Dnis mihi observandissimis.

Generosi Prudentes ac Circumspecti. Dni mihi observandissimi. Procul dubio constabit ipsis, praeteritis non ita dudum diebus 17. circiter modo labentis mensis, certos meos milites passualibus meis Litteris, ad Comitandos quosdam Graecos Mercatores Kecskemethinum versus exmiseram, eos denique (quam ob rem ignoro) non solum captos, et equis

suis spoliatos, verum ligatos Szolnokinum deduxerunt: et licet 25. ipsorum Dnus Bertóti dimiserit, duos tamen, et equum Gobi retinuit, sub colore, quod violatio Armistitii causata fuissent, nihili pensis Salvi Litteris meis, per suos proprios homines, de via Regia reducti sunt. Non absimiliter intra Crisium et Marosinum, nuperis diebus cum commendatis similes excessus contigere, intuitu quorum illegitimorum et contra Armistitium vergentium casuum, praesentes copias hic stare feci, et de territorio ipsorum 3. adduci curavi, cupiens experiri, cujusnam sint animi et intentionis. Praesentium itaque latorem hunc in finem exmisi, duos autem, nimirum Samuellem Zelenka et Gregorium Dúgár detinui, qui licet Passum habuerint, sed quoniam se opposuerint, armaque capere praesumpserint, sunt vulnerati, et quousque tam respectu unius, quam alterius illatae praenominatae damnificationis et excessuum commissorum plenaria restitutio exhibeatur, tamdiu suprafatae Personae hic detinebuntur, quod pro notitia ipsis, praesentibus intimandum esse duxi: similes siquidem errores experiar; et an in vicinitate mutuam correspondentiam ultro-nee observare cupiant? Ego enim de parte mea in omnibus suis oeconomiis, laboribusque campestribus intacte observaturus. Caeterum insinuandum quoque habeo, cur currus miserrorum hominum detineant? et nisi restitui faciant, sera poenitentia luituri. Positivam desuper praestolaturus Resolutionem, in reliquo diu feliciter supervivere cupiens, maneo Praetiti. Generosar. D. Vrar. Ad servitia paratissimus Szegedini 23. Junii 1705. Joan. Frid. B. a Globiz. mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 422. lap.

122.

1705. — *De Laroche őrnagy szegedi vicecommendants levele a kecskeméti bíróhoz.*

Ajánlom kész szolgálatomat Kglmednek Biró Uram. Az elmúlt napokban Sárközi István Kglmetek Városhéli Embere

öcsét az itt való Tömlöczbűl kibocsátván, bizonyos abrakbéli emberséghe ígérte vala, kit, egynehányszor az üdőtől foghva szekerek jóvén, megh küldhetett volna. Azért praesentibus requirálni akartam Biró Uram KglDET, említett Sárközi Istvánt eleiben citálván intse megh és hova hamarébb külgye megh, mert assecurálom KglDET, ha rövid üdön megh nem küldi, bizonyossan oda való ökröt fogok el érette. Maradván jó akarója Császár Urunk eő Felséghe Oberstvakmestere és Szegedi Vice Commendánsa H. F. De Laroche mp. major.

Kivül: Kecskeméth Várossa Érdemes Fő Birájának Magó Mihály jóakaró Uramnak böcsülettel. :

Eredeti a város levéltárában.

123.

*1705. Jun. 30. Károlyi Sándor tábornagy hadaival
Kecskeméthez száll.*

Adgyon Isten minden jót.

Leveleteket elvettem, az mi az Mezőben lévő marháitok s más egyéb Jóságatok meg maradása eránt való kívánságh-tokat illeti, abban bizonyossak lehettek, hogy semmiben legh kevesebb kárt sem foghtok vallani; sőt Kglmes Urunknak eő Nghának ezen órában vettem Kglmes Parancsolattyát, kiben azt parancsollya eő Ngha, hogy Hadaimmal az Városokra szálljak, de mivel hogy mostan nyári üdő lévén, az hadaknak alkalmatossabb mezőben maradni, irtam eő Ngának, hogy azon hadakat is, mellyek mostanságh az Városokon bent vadnak, eő Ngha parancsolattyából s engedelmebűl kihozhassam. Hogy azért az Tábornak jó alkalmatossághú helyet rendelhessek, vevén ez Levelemet, mindgyárt két Embert, a kik ezen Pusztá helyeknek csinnyát mindenütt tudhassák, küldgyetek ki hozzám s ma estvére itt legyenek, úgy hogy az Tábornak olyan helyre szállíthassam, az hol víz, fa s fűbéli alkalmatosságokban fogyatozása ne légyen az Hadaknak. Ide pedig

azontúl fát küldgyetek ki a konyhára, különben sem cselekedvén. Költ Adacsi mezőben lévő Táboron. Die 30. Junii 1705. Károlyi Sándor. mp.

Kivűl: Kecskeméti Biráknak s Lakosoknak közönségessen. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában.

124.

1705. Jul. 5. Károlyi Sándor tábornok a három városból Szolnokhoz ácsokat és deszkákat rendel.

Kecskeméti, Kőrösi, Czeplédi Biráknak sietséggel.

Adgyon Isten minden jót.

Noha Kecskeméti, Kőrösi és Czeplédi Biráknak már ez előtt meg írtam, hogy Szolnokhoz bizonyos számú Ácsokat s faragó Embereket küldgyenek, úgy hiszem eddig el is küldötték; mindazáltal ha nem expediálták volna, ezen Levelem által iterato keményen parancsoltatik, hogy sem órát sem napot nem várván, mindgyárt küldgyék. Azomban valamennyi fenyűfa deszka tanáztatik mind az három Váraszon, akár kié, s akár kinél légyen, mind szállittassák Szolnokban hidmester Szalontai kezében, onnan Quietantiát vévén róla, valamennyiről lészen Quietantiája, annyinak az ára megfizettetik. Kiben különben se cselekedgyenek; másként az Birák életekkel jádzanak. Költ Rákos mezején 5. Julii 1705. Jót kíván Károlyi Sándor. mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 429. lap.

125.

1705. Aug. 3. A kúnszentmiklósi birák levele.

Bls Kecskeméti Városa Érdemes Fő Birájának, Tanácsának etc.

Kglmeteknek 2. mensis Augusti datált Levelét vévén, continentiáját megértettük. Pest elein forgó dolgok miben légyenek, irhattuk Kkk hiteles relatio után: a mely Ellenség Szecső táján prédált, és a ki azután is nem kevés számmal a Dunán erre a félre költözött légyen, Generális Bottyán János Urunk ő Nga, Esztergam és Veresvár táján forogván nem kevés haddal, hihető ahoz képest vissza ment és költözött a Dunán földünkről, más felől semmit nem hallunk, hogyha mi ollyas Hireink továbbra is fognának lenni, közöllyük Kgltekkel szivessen. Magunk lakó helyünkben tovább nem bátorkodhatunk, mivel az vizen való kiütéstül is félünk, mind az velünk eddig nyomorgó vidék helyekbéli szegénységgel edgyütt a Pusztára ki szállottunk. Ezzel jó Istenünk kglmes gondviselésében ajánlyuk Kglmeteket fejenként. Iránk Bábonny és Adacs közt levő mezőseghen. Die 3. Aug. A. 1705. Kglmeteknek a szomszédságban levő szives jóakarói Kún Szent Miklósi Birák és Tanács.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 434. lap.

126.

1705. Aug. 5. Pálffy Mihály pestmegyei alispán a három várost és azokban nemeseket személy szerinti felkelésre sietteti.

Jóakaró Uraiméknak Kglmeteknek!

Ajánlom Szolgálatomat s Isten sok jókkal és békességes meg maradással szeresse Kglteket kívánom. Ez estve későn érkeztem haza Czeglédre, holott is mind kemény parancsolatot vettem, hogy viritim vigyem ezen három Városokat, mind bizonyos relatiokból értettem, hogy Nemes Heves Vármegye Kocsikkal, Lovakkal, úgy a Nemes Jászság is, Tót Almás, Kóka, és Sámbock táján vadnak, hogy azért jövődében is Ktekkal okot ne adgyak, Kgltek mindgyárt mind Lovakon és Kocsikon jöttön jójjön. Én magam is mindgyárt indulok.

Nemes Uraimék pedig (non obstante eo hogy 'Soldossai légyenek) személy szerint fel üllyenek, mert valaki refractariuskodik, bizony vele adok számot. Caeterum legyen Isten Kglmetekkel. Kőrös 5. Aug. 1705. Kglmetek jó akaró V. Ispánnya Pálffy Mihály mpr.

Ki v ül: Becsülletes Kecskeméti Városi Birák és Eskütteknek jóakaró Uraiméknak eő Kglmeknek adassék sietséggel. (Pecsét.)

Eredeti a város levéltárában.

127.

1705. Aug. 5. A kőrösi és kecskeméti nemesek fejekénti fölkelésre köteleztetnek.

Generosi et Nobiles, Prudentes et Circumspecti Domini mihi observandissimi.

Paratissimam Servitiorum meorum recommendationem. Itt Kőrösön Méltóságos Generális idősbik Szalai Groff Barkóczy Ferencz Generális Commendáns Uram ő Excellentiája parancsolatlyábúl Vice Ispány Uram ő Kglme az egész Nemességet, nemine excepto, fel vévén, ma meg is mustráltam ő Kglmeket, úgy hogy holnap Isten velünk lévén, magával V. Ispány Urammal 6 óraker meg indúllyanak; mindazonáltal illy conditioval, hogy Kglmetek becsülletes helységében lévő Nemes rend is viritim itt legyen, másként protestáltak előttem, hogy ő Kglmek nélkül ki nem mennek. Praesentibus azért becsülettel kérem Kglteket, egyszersmind tisztet hivatallyá szerint admonéalom is, (hogy jövendőben Kglmetekkel számot ne adgyak) ha étszaka veszi ezen leveletem is, mindgyárt viritim minden Nemesi személyt az Insurrectiora úgy compellállyon, hogy nennine excepto ő Kglmek holnap 6 óraker itt legyenek Kőrösön, másként én sem Isten, sem Világ előtt oka ne legyek, ő Kglmek közül a kit mi ér. Kglmetek Tizedébúl lévő hadakat is ma 1 óraker megmustráltam, ő Kglmek Hadnagya mente-

gette magát, hogy nem oka a nép kevés voltának, nem lévén több 36 lovas és 32 gyalog számból álló vitézlő rendek. A már elküldött 5. hordó lisztről quietállyon Kglmetek. Caeterum Suas Dnationes ad vota sua diu et deliciose valere desiderans maneo sub dato Kőrösini die 5. Aug. 1705. Praetitulatarum Dnationum vvarum Servus obligatissimus Michael Erdős Judlium. mp.

Kivűl: Generosis et Nobilibus, Prudentibus ac Circumspectis Dominis N. N. Judicibus, toti denique Ordini Senatorio Oppidi Kecskeméth, Dnis benevolis, mihi Confidentissimis Observandissimis. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában.

128.

1705. Aug. 11. Károlyi Sándor tábornok hadát vacsi pusztára viszi s a 3 városból élelmet rendel.

N. Vitézlő Máriási Miklós jóakaró Kapitány Uramnak ő Kglmének Kecskeméten.

Mivelhogy holnap Táborostúl a Vacsi pusztára akarok szállani, az Commissarius pedig az szekerek iránt annyira megfogyatkozott, hogy az Hadak számára kenyeret nem vitethet, Kglmed azért, még az Vármegye szekerei elérkeznek s élelmet vihetnek, azomban az 3. Városokon tegyen kenyér iránt való dispositiot, hogy szükségét ne lásson az Had. Ezzel Isten éltesse Kglmet. Datum ex Castris ad Czegléd positis. Die 11. Aug. 1705. Kglmednek Jóakarója Károlyi Sándor.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 436. lap.

129.

1705. Aug. 14. Károlyi Sándor tábornagy a helységek elöljáróit magához rendeli.

Solti, Szabadszállási, Fülöpszállási, Izsáki, Kecskeméti, Kőrösi, Czeglédi Birák éjjel nappal küldgyék faluról falura életek s jószágok vesztese alatt, kirúl is testimonialist vegyenek.

Ezen parancsolatomat látván kívül meg irt falubéliek, azonnal két két embert küldgyenek Kún Sz. Miklóstra holnap estvére, életek s jószágok elvesztése alatt. Kiben külömbet se cselekedvén. Költ Soldi Sáncznál die 14. Aug. 1705. Kglmes Urunk eő Nga mezei hadainak Generál Marschallussa, Tiszántúl való földnek Generál fő Commendója Károlyi Sándor. mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 437. lap.

130.

1705. Aug. 16. A fejedelem válaszol a három város folyamodványára.

Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judicibus Primariis, Caeterisque Juratis Civibus Oppidorum Kecskeméth, Kőrös et Czegléd, Fidelibus Nobis dilectis.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis dilecti.

Salutem et gratiam nostram. Hűségek levelét vévén, magok securitássa és subsistentiája iránt való kívánságát megértettük. Mellyet is hogyha Hűségek akar consequálni, magok oblatioja szerint az Ezer Lovast elől állítván, mind maga securitássárúl, mind az Haza szükséges szolgálattyárúl fog eleget tenni. Mi is tapasztalván azt, Hadainkkal és minden módon, nemcsak mostani megmaradására, de jövődöbeli boldogulására is, tellyes tehetségünkkel igyekezünk. Másként pedig ha mi kár követhetné is Hűségeket (mellyet mindazáltal nem reménlünk) magának tulajdonithattya. Caeterum eosdem bene valere desideramus. Ex Castris Nostris ad Sopornya positis Die 16-a Mensis Augusti Anno 1705. F. P. Rákóczi. Gregorius Réti.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1705. 449. lap.

131.

1705. Aug. 17. *Károlyi Sándor tábornagy rendelete a három városhoz.*

Memoriale.

1-mo Mivelhogy Kglmes Urunk Ő Nga a Solthi Sáncz-nak ellánytatását újokban kglmessen parancsollya, azért Máriási Miklós Uram Ő Kglme parancsolattyára, Kecskemét, Kőrös Várása és az körül való faluk negyed nap alatt mennyenek rája, s vonnyák az árkában, s benne levő Épületeket porrá égetvén, az egész Munitiot szállítsák Szolnokban, az Hajdúság pedig jőjjön M. Grális Groff Barkóczy Ferencz Uram Táborára.

2-o Az fen álló két Seregen kívül valamennyi fegyverfogható az 3 Városról telhetik, negyed napok alatt mind fel ülljön, imputálván azokat is, kik mostan megmaradásnak okáért, recipiálták magokat, ámbár akár honnat jöttek is, és akár hová valók légyenek is, nemine excepto.

3-o Negyednap múlva, az M. Grális Groff Barkóczy Ferencz Uram eleiben compáreállyanak be Mustrálásra, holott rendben vétetvén, vagy vissza bocsáttatnak, vagy más vitézlő rend fog Határok vigyázására bocsáttatni.

4-o Az mely Hadnagyok tavál voltak, most is megvadnak, azok üllyenek fel, kiki maga seregével.

5-o V. Ispány Uram pedig parancsolattya szerént, az Vármegyebéliekkel, és Jánosí János katonái félével, mindeddig sem compareálván, szorgalmatossabban procedállyon, mert infallibiliter személlýében éri kissebség és becstelenség.

6-o Hogyha pedig tovább is vakmerőségre vetik az meg írt Várasiak magokat, és elől nem állittyák az praefigált terminusra azon Seregeket, bizonyosak lehetnek benne, hogy az M. Grális Szolnoki Tömlöczre vetteti a Birákat s mindaddig ottan lésznek, míg az parancsolatot nem effectuállyák.

7-o Megengedtetik nekik, hogy Kglmes Urunkhoz felküldhessenek, de (eo non obstante) ezen parancsolat ne differráltassék. Datum in Castris ad Vacs positis Die 17. Mens. Aug. A. 1705. Kglmes Urunk Ő Nga Mezei Hadainak Mar-

schallusa s Tiszán túl levő Földnek fő Commendoja Károlyi Sándor.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 447. lap.

132.

1705. Sept. 13. Károlyi Sándor tábornagy a három városhoz.

Ez Levelem adassék Kecskeméti Biráknak és Lakosoknak nagy hamarsággal. Kecskeméten.

Adgyon Isten minden jót.

Leveletekből informáltatván, hogy készebbek lesztek viritim inkábbb insurgálni, hogysem az Városokat pusztán hadni, az iránt való resolutiotokat Kglmes Urunknak eő Ngának meg irtam, s vettem is az eő Nga dispositioját, mellyet hogy meg érthessetek, praesentibus parancsoltatik: vévén ezen Levelemet, azonnal ezen accludált specificatioban designált Embereket Lovas Kocsikon Postán küldgyétek hozzám minden Városokból, hogy azon meg irt eő Nga parancsolat-tyát előtőkben adván, tudhassátok magatokat mihez alkalmaztatni. Datum in Castris ad Hatvan positis die 13. 7-bris A-o 1705. Károlyi Sándor.

Kecskemétről: Tavalyi Biró Szabó Bálint, Magó Mihály, Zana Gergely, Kalocsai István, Deák István.

Kőrösről: Zsiros Mihály, Domonkos, Ványi István, Varga István, Beretvás János.

Czeglédről: Szabó István, Móricz János tavalyi Biró.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 452. lap.

133.

1705. Sept. 18. Hírtétel a német tábornak a Dunán átszállásáról.

Kecksemét Városának Fő Birájának, Jóakaró Sógor Uramnak adassék.

Bls Birák Uraimék akaránk Kglteknek tudtára adni, hogy ide Sári faluban jöven Sziget Sz. Miklósról egy Legény, a ki annak előtte Némédin lakott, bizonyossan beszéli: hogy az el múlt Szerdán által szállott Pest alá az Németh Tábor s ott vagyon mostan is. Azomban már annak előtte az tulsó félen az Rácz Falukat Városokat felverte, úgymint Pomázt, Káloszt, Szentendrét, Ercsit, Adonyt, s többeket, s minden bizonnyal valóságos, mi mindazáltal még újabb hirt várunk, az melyet magunk megvizsünk Kglmeteknek. Ezen Levélvivőt az Falutúl kértük, Kglteknek hogy hirt tegyünk, úgymint Sáriaktúl. Datum Sári 1705. Die 18. 7-bris. Kglmetek Jóakaró szolgálai Halász Mihály. Fazekas György.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 453. lap.

134.

1705. Sept. — *Gróf Barkóczy Ferenc levele Szűcs Farkas keckseméti hadnagyhoz, a városok felkelése iránt.*

Ajánlom szolgálomat Kk.

Vettem vala Kglđ Levelét az Városiak kimozdulása iránt, kire való nézve, mivel már Generalis Károlyi Úr is által jött, nem tartom ártalmasnak, ha az Cselédgyeket elébb kimozdíttyák, az minthogy tudom, Kgltek is meg hallya az Német ellenségnek Tiszához való érkezését, azomba ha Páter Bárkányi Uram meg akarna indulni, a hova kívánnya adasson alkalmatosság eő Kk, Ordódi Uramnak is intimáltam, hogy kísérőköti adgyanak melleje; Ezzel maradok Kglđ Jóakarója G. Barkóczy Ferencz mp. Hev — — — *) Magam holnap Dósához szállok, onnét Kgltek felé nyomulok. — Kivül: Nemzetes Vitézlő Szűcs Farkas jóakaró Hadnagy Uramnak eő Kk adassék. Kecksemét. Cito. Citius. Citissime. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában.

*) A hely és kelet helye ki van szakadva.

135.

1705. Sept. 20. Bottyán János tábornok a lappangó katonákat kéri a három várostúl.

Kecskeméti, Kőrösi, Czeplédi Birák Uraiméknak adasék.

Kecskeméti, Kőrösi és Czeplédi Birák ezen parancsolatomat vévén Kgltek, valamint életeknek s jószágának örül, úgy valamennyi katona ott az Városokon vagyon, küldgye ki Kglmetek, a kik pedig eljönni nem akarnak, kötözve hozza ki Kgltek; kiváltképpen Illósvai Imre Kapitány Uram katonáit ott lappangani hallom, hanem a felebb meg irt büntetés alatt ki küldgyék, vagy pedig kötözve kihozzák ide holnap estvére. Maradván Kkk Jóakarója Generális Bottyán János.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 453. lap.

136.

1705. Sept. 23. Újvárosi Szűcs János ezredes levele a Kecskemétiékhöz.

Ajánlom Kglteknek becsülettel való szolgálatomat.

Az mint az Hadat oda mentemben kezemhez adták Kgltek, azonképpen minden hátramaradás nélkül azon Hadat Zászlóstúl Seregben szedvén őket küldgye utánnam Kglmetek, ha hol ezt nem cselekszi kegyelmetek, tudom hogy ellenségünk vattok. Azomban a Méltóságos Grális Károlyi Sándor Uram eő Ngátul Kapitány Kárándi Mihály Uramnak újabb parancsolattya érkezék ezen órában, hogy ha el nem akar Kgltek helyéből költözni, sótt refractariuskodnak, minden irgalom nélkül pusztítsa el Kglteket, mellyet is Kglmeteknek jó szántomból írtam meg, külömbet se cselekedgyék Kglmetek, ha életek fejek elvesztését akarják el kerülni. Kérem is Ke gyelmeteket, szófogatatlanságáért maga felekezetitül s

Nemzettségétől kardra ne hányossa, mind magát, mind Feleségét, Gyermekeit, mellyet el sem kerül Kegyelmetek, ha mai vakmerőségben continuuskodni fognak továbbra is. A mi keves élésem a Város házában volt, ottan maradt, Kglmetek tegyen annyi barátságot, külgye utánam tovább való szolgálatoimért, ezután is túllem kitellhető dolgokban Kglmeteknek szolgálni el nem mulatom. Ezzel maradok Kgltek Datum Czepléd Die 23. 7-bris A-o 1705. Jóakarója Újvárosi Szűcs János mp.

Kivűl: Kecskeméti Birák Uraiméknek Lakosokkal együtt becsülettel irám eő Kglmeknek. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

137.

1705. Oct. 1. Gróf Herbewille tábornagy védlevele.

Demnach in der Roemisch Kaeyserlichen (auch zu Hungarn und Boehaimb Königlichem Majestaet) Unsers Allergnädigsten Herren absonderliche Protection und Salva Ouardia die Statt Kecskemet sambt ihre Zugehörde und Dependientien, possessionen, Inwohner — wie auch alle derenselben habende Mobilien, Virtualien, gros: und Klein Vieh, Pferte, Wägen, und in summa all ihr Haab und Gutt was nur name hat oder haben Kann, allergnädigst auss: und angenommen worden. Als werden hiemit alle und jede (sowohl Allerhoechstgedachte Ihrer Kaeyserl: und Königl: Majestaet immediat bestellte) als auch Deroselben Allirte Hoch- und Nidere Kgriegs Officier, und ins gemein alle Soldaten, auch Kriegs Leuthe zu Ross, und Fusz, Teutsch- und Ungarisch-Croatisch- und Roecischer Nation, was Würden, Stands, oder Weesens sie seynd nicht weniger alle und jede Zufuhr-Einlogir- und Quartierungs Commissarien auch sonsten mannighchen jeder nach Stands Gebühr ersucht die

meinem Commando Untergebene aber gemössen erinnert, auch ernstlich befiehlt Obgedachte Statt Keckskemet sambt allen dero Inwohner, Dependentionen, appertinentien nicht allen mit aller eigen Einlogir-Einquartirung und anderen dannenhero rührenden Beschwerlichkeiten, Durchzuegen, Nacht und still Lagern, Geld-Pressuren, Abnehmung klein oder groszes Viech, Rosz, Wagen, Getraid, Wein, Bier, Victualien und anderen Kriegs Exactionen, wie die Namen haben, oder unter was Praetext selbige gesucht werden mögen sonderlich aber mit Brondschatzungen, Raub, und Plunderungen, oder auch Gewalthaetigkeiten und straffmässigen Insolentien gaentzlich zu verschonen, weniger anderen dergleichen zu thuen keines weegs zu gestatten, sondern vilmehr in allen Vorfällen festiglich zu schützen, zu manuteniren, und Hand zu haben. — Hieran geschicht was recht ist, und ist man es umb einen jedwedern, Stands-Gebühr nach zu erwiedern erbietig. — Die Untergeben aber vollziehen hieran ihre Schuldigkeit, und diesen ernsten Befehl, werden sich auch von unausz bleibender Leibs- und Lebens-Straff zu hüten wissen. — Signatum. Käys. Veldlager bey Kóres die 1-ste 8-bris 1705. Der. Röm. Kay. Mays. Cammerer, General Veldmarschall, Obrister über Ein Regiment Dragoner, der Zeit Chef Commendirender General Le comte Herbeville m. p. (p. h.)

Eredeti a város levéltárában, nyomtatott mintázat, a ritkított betűkkel szedett sorok levén írással betöltve.

138.

1705. Oct. 1. Gróf Schlick tábornok védlevele.

Demnach in der. Röm. Käys. auch zu Ungarn und Böhheimb Königl. Mayest. Unsers allergnädigsten Herrn absonderliche Protection und

Salva Guardia die Stadt Keeskemét welche sich in
 Ihro Kays. Mays. devotion aller unterthenigst ergeben, genoh-
 men vorden; Als werden hiemit alle und Jede sovohl aller
 höchst ged. Ihro. Käys. und Königl. Mayës. immediat bestellte
 als auch Deroselben Allyirte Hoch und Niedere Kriegs-offici-
 eri, und insgemein alle Soldaten, auch Kriegs-leuthe zu
 Roosz und Fusz, Teutsch und Ungar. Croatisch und Rätzischer
 Nation, was Würden. Lands oder Wesens Syë seiend, Nicht-
 weniger alle und Jede Zufuhr, Einlogier und Quartirungs
 commissarien, auch sonsten männiglichen Jeder nach Stands
 gebühr ersucht, die mir untergebene aber gemessen erinnert,
 auch ernstlich befiehlt gedachte Stadt Keeskemét
 nicht allein mit aller eigen einlogir: einquartirung und an-
 dern Dannenhero rührenden beschwärllichkeiten, Durchzügen,
 Nacht- und Still-lagern, geld-pressuren, abnehmung klein oder
 groszes Vieh, Ros, Wagen, getreidt, Wein, Bierr victualien,
 und andern Kriegs-exactionen wie die nahmen haben, oder
 unter was pretext selbige gesucht werden mögen, sonderlich
 aber mit brandschäzungen, Raub und blünderungen, oder
 auch gewaltthättigkeiten, und straffmässigen insolentien
 gänzlich zu verschonen, weniger andern dergleichen zu thuen
 keines Wegs zu gestatten, sondern vielmehr in allen vorfal-
 lenheiten festiglich zu schützen, zu manuteniren, und handzu-
 haben. Hieran geschicht, was recht ist, und ist man es umb
 Einen jedwedern Stands-gebühr nach zu erwidern erbiettig;
 der untergebene aber vollziehen hieran Ihre schuldigkeit, und
 diesen ernstlichen Befelch, werden sich auch von unausblei-
 benden leibs- und leben-straff zu hüten wissen. — Signatum
 Feldlager bey Kőrös den Ersten Octobris 1705 der Röm.
 Kay. May. geheimber Rath, General der Cavallerie, General
 Kriegs Commissarius und Obrister zu Pfferre Leopold Graf
 Schlick m. pr. (L. S.)

Eredeti a város levéltárában.

139.

1705. Oct. 12. Fejedelmi védlevél a kecskeméti róm. kath. és reform. parochiák részekre.

Nos Franciscus II DEI Gratia Sacri Romani Imperii et electus Transylvaniae Princeps Rákóczy Partium Regni Hungariae Dominus et Sicularum Comes, pro Libertate Regni Hungariae Confoederatorum Statuum, necnon Munkácsiensis et Makoviczensis Dux, Perpetuus Comes de Sáros, Dominus perpetuus in Sáros-Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod etc. Universis et Singulis Exercituum Nostorum Generalibus Campi Marschallis eorundemque Locumtenentibus, Generalibus Vigiliarum Praefectis, necnon Militiae Nostrae tam Equestris quam Pedestris Ordinis, cujuscunque tandem Nationis Regiminum Supremis et Vice Colonellis, Capitaneis, Ductoribus, Vexilliferis, Vigiliarum Magistris, Decurionibus, caeterisque Militibus gregariis, cunctis demum aliis, quibus videlicet interest seu intererit, praesentes Nostras visuris, lecturis, aut legi audituris, in fidelitate Nostra constitutis, Salutem et Gratiam Nostram Principalem; Mivel Kecskemét Városában lévő Catholica és Reformata Parochiákat azokban lévő személylyekkel és egyéb minden névvel nevezendő ingó és ingatlan jószágokkal együtt vettük kegyelmes Protectionk alá; Parancsollyuk azért fen meg nevezett Lovas és Gyalog Hadi Tiszteinknek, Directiojok alatt lévő Hadainknak, úgy más akarmelly renden lévő Hiveinknek, mind személyly szerint, mind közönségessen, serio és keményen, Látván és értvén meg írt Parochiák iránt való illy Kglmes reflexionkat, azokban bémenni, annyival inkább ottan lévő személylyeket háborgatni és egyéb jószágokban kárt tenni, sem magok Tiszt Hiveink meg ne próbállyák, sem penig alattok valóknak elkövetni meg ne engedgyék. Külömben valakik e Parancsolatunkkal nem gondolván, az ellen cselekedni comperiáltatnak, érdemek szerint való kemény animadversionkat s méltó büntetésseket semmiképpen el nem kerülük. Praesentibus perlectis Exhibenti restitutus. Datum Agriae die duodecima Octobris, A-o

Millesimo Quinto. F. P. Rákóczi. mpr. (P. H.) Daniel Bulyovszky mp.

Eredeti a város levéltárában.

140.

1705. Oct. 27. Csajági János ezredes kapitány a három várost hajdúilletményének kiegészítésére sürgeti.

Becsületes Kecskeméth, Kőrös és Czegléd Városa Biráinak s Lakosoknak adassék.

Jól tudgya Kglmetek, hogy az Kglmetek Hajdúi Regimentemben adattanak Kglmes Urunk és Mlgos Fő Grális Uram által. Mivel pedig több hítja vagyon harmadfél százánál az három Város kikkel restantarius. Azért Kglmetek vévén ezen Leveletem, mindgyárt őket kiállítván, bizonyos Embereik által ide küldgyék mennél hamarább, mert másként elhitesse azt magokkal Kk, hogy ha őket fel nem küldik Regimentemhez, készszen tartom az mensurát, kivel Kglmeteken magok nagy károkkal is exequáltatom őket. Elvárom azért Kglmetek tudósíttását és válaszsát mentől hamarébb, hogy okot Kk ne szolgáltatasson Mlgos Fő Generalis Uramnak, úgy jövőendőben Kglmes Urunknak is az magok ellen vató apprehensiora, szükség Kglmetek admaturállya, mellyet midőn tisztem szerint Kglmeteknek intimálok. Maradok Kglmeteknek Újvár 27 Octbr. 1705. Szolgáló jóakarója Csajági János.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 455. lap.

141.

1705. Nov. 12. A három város a szécsényi gyűlésen elrendelt hűségeskü letételére köteleztetik.

Jóakaró Uraiméknak Kkk!

Ajánlom kész szolgálatomat. Isten sok jókkal lássa Kglteket kívánom. A minap V. Ispány Nemzetes Vitézlő Pataki

Gáspár Uram ő Kglme is megmondotta vala Kkk, hogy adandó alkalmatossággal a Nemes Ország Szécsénben lett végezése szerént minthogy minden rendeknek a Confoederált Statusok által tett Esküvésnek formáját el kellett mondani, Kgltek is magát ahoz alkalmaztatván, előttem esküdne meg; minthogy pedig ilyen parancsolatom érkezett, hogy ezen 3 Városok becsülletes lakosainak neveket sub authentico trium Oppidorum Sigillo fel küldgyem Méltóságos Fő Generális Székesi Groff Bercsényi Miklós Uram ő Excellentiája kezében, a kik magokat önként a Confoederatusok közzé hit által adgyák. Praesentibus azért becsülettel akarám Kglteknek tudtára és értésére adnom: melly napon akarja Kgltek, és ha admittál é, hogy az Esküttetés meg légyen, hogy tudgyam magamat mihez alkalmaztatni és mit írni Fő Generális és Senator Úr ő Excellentiájához. El várván mái napon Kgltek válaszát. Maradok sub dato Kőrös 12 9-bris 1705. Kgltek jóakaró Szolga birája Erdős Mihály mpr.

K i v ő l: Becsülletes Kecskeméti Városi Birák és Eskütt jóakaró Uraiméknak ő Kglmeknek adassék becsülettel. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában.

142.

1705. Nov. 14. Pestmegye közgyűlésére meghívás.

Kecskeméti, Kőrösi, Czeplédi, Nagy Kátai, Sz. Márton Kátai, Tóth Alinási, Kókai, Szecsei, Pándi, Sági, Bicskei és Sz. Lőrincz Kátai Birák és Eskütt Uraiméknak adassék.

Minthogy Kglmes Urunk ő Fejedelemsége bizonyos rendbéli parancsolati érkeztének a N. Vármegyére, úgy más publicumok végett, Generalis Congregatio praefigáltatott ad diem 23. 9-bris Czepléd Várassában, Kglmetek azért azon napra számot tartván compáreállyon, és az Portalis Hajdúk Laistro-mát, kire-kire mi obveniált, bé hozza, nem különben az

Pénzbéli impositiot, mivel Mélt. Generális Székesi Groff Bercsényi Miklós Úr ő Excellentiája parancsolattyaából mind az Portalis Hajdúkat, mind az Földes Urakra obveniált Katonáságot meg kell ruházni az N. Vrmgye Tisztyeinek. Azomban Kglmetek kiki maga Helységében az Paráznát, Gyilkost, Orvot, Istennek Sz. neve káromlót, serényen ki keresse, és a kiknek nincsen privilegiumok (mellyet szoktunk Jus Gladii nevezni) hogy az olyanokat exequáltathassák, a N. Vrmgye fellyebb meg irt Congregatiojára által hozni semmi lett úttal el ne mulassák, hogy az Úr Istennek ellenünk fel lobbant haragját az ilyeneknek meg nem büntetésével jobban-jobban reánk ne húzzuk. Caeterum tartsa etc. Kőrös 14 9-bris 1705. Kglmetek jóakaró Szolga Birája Erdős Mihály. mp. — P. S. Kglmetek közt lakos Nemes Uraimék személyek szerént sub poena Decretali compáreállyanak.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 459. lap.

143.

1705. Nov. 15. A három város 600 hajdú kiállítására köteleztetik.

Districtualis Fő Commissarius Csala Sándor Uram Levele. Tit.: Nemes Kecskeméthy, Kőrös és Czegléd Várassa Biráinak s Tanácsival együtt adassék eő kkk.

Ajánlom szolgálatomat Kkk. Méltóságos Fő Generális Groff Bercsényi Miklós Uram eő Excellentiája Levelét s parancsolattját vettem, hogy az három Város az hat száz hajdúkat ki állította é, avagy nem, informálnám eő Ngát. Kglteknek azért praevie akarám intimálnom, minden késedelem nélkül engemet informállyon Kgltek az hat száz hajdúk hol légyenek? kicsoda a Tisztek? Hogyha peniglen ki nem állítottak egészen azon kívánt hajdúk, Kgltek úgy dirigállya dolgait, hogy menél hamarébb kiállittassanak, másként ha ebben valami fogyatkozás lészen, tudom M. Fő Generális Uram eő Nga haragját

Kgltek el nem kerüli: mind ezekről genuina informatioját elvárván Kkk, kívánván az Úr Isten éltesse sokáig szerencsés-sen maradok Kkk kész szolgája Agriae 15. 9-bris 1705. Csala Sándor. mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 460. lap.

144.

1705. Nov. 28. Szabó Máté szolnoki parancsnok levele a három városhoz.

Kecskeméti, Kőrösi és Czeglédi Biráknak és Eskütteknek hamarsággal adassék eő Kglmeknek.

Isten minden jókkal áldgya Kglmeteket. Ma dél tájban M. Generális Barkóczy Ferencz Uram eő Nga Levelét vettem, mellyben azt írja eő Nga, hogy az Németnek némelly része elszakatt volna és az Ráczság felé tartana; kihez képest féltő, hogy az Ráczsággal megegyezvén, valamely felé ki ne csapjon és kárt ne tégyen. Azért Kglteknek tudtára s értésére adnom kellett, jó vigyázásban lévén úgy alkalmaztassa magát, hogy Kgltek vigyázatlansága miatt az ellenség föl tett dolgában elő ne mehessen s progrediálhasson: másként is Kglmes Urunkhoz tartozó hivségét contestálni kötelessek Kglmetek. Azonban a mint már repartíáltam ez előtt Kgltekre, a Praesidiumnak szolgálattýára kívántató Hajdúsággal ne késsék Kgltek. Ezzel Isten tartsa jó egészségben Kglmeteket. Költ Szolnokban 28. Nov. 1705. Kgltek jóakarója Szabó Máthé. mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 462. lap.

145.

1705. Dec. 3. Az izsáki birák értesítik a kecskemétiakat, a fülöpszállási és szabadszállási lakosoknak rációk által szenvedett veszedelméről.

Isten áldgya Kegyelmeteket.

Becsületes Uraink akaránk Kegyelmeteket ez kis írásunkal requirálnunk; mivel Fülöpszállási és Szabadszállási Urainknak juhaikat az Ráczok elkapták, az két helybéli bls emberek Vármegyéstül utánnok ki estek, de mivel az Ráczok voltak 5, vagy 6 százan, az szegény lakosokban levágtak 50, vagy legalább 48 embereket az mint írják, hacsak ezután valamely közzülök rétbén vagy erdőben elbúván, haza nem kerül, azért Kegyelmetek is magára vigyázzon, meg ne csalják mint ezeket, hogy az illetén siralmas állapotot elkerülhesse, mivel csak gyalog Rácz volt 400. az kik lesben elbúttak, csak úgy vártak, és hogy már meghaladták őket, hátul esvén, csak úgy rontották mint az káposztát. Ezek után Isten Kegyelmetekkel. Dat. Izsák Die 3. X-bris A. 1705. Kegyelmetek jóakaró szomszédi Izsáki Birák és Esküttek. — P. S. Ha mi hirrel vagyon Kegyelmetek, tudósítson, had tudhassuk magunkat mihez tartanunk.

Ki vül: Becsületes Kecskeméti Birák és Eskütt nagy jóakaró Urainknak ez kis írásunk adassék. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában.

146.

1705. Dec. 4. A három város elővigyázatra intetik a ráczok ellen.

Böcsületes Kecskeméti, Kőrös és Czepléd városi Biráinak s Eskütyeinek hamarsággal adassék. Cito. Citius. Citissime.

Szintén most mintegy három órákor dél után Méltóságos Generális üdösbik Barkóczy Ferencz Úram eő Nga Levelét vettem, kiben írja, hogy az Német az Maruss vize mellett meg szakadván, egy része ki ment az Ráczságnak fel ültetésére nézve; Azért eő Nga Kglmes Urunk nevével erőssen parancsollya, hogy jó vigyázással legyen Kglmetek és ha mi

hirei lesznek Kglteknek, azonnal azokrúl tudósítson. Ezzel tartsa Isten Kglteket jó egészségben. Szolnok 4. X-bris 1705. Kkk Jóakaró szolgálja Szabó Máthé.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 463. lap.

147.

1705. Dec. 7. Pestmegye gyűlésére a nemesek személyesen, a községek küldötteik által megjelenni hivattatnak.

Böcsülletes Kecskeméti, Kőrösi, Czeglédi, Abonyi, János-hidi, Tószegi és Kécskei Birák és Eskütt jóakaró Uraiméknak eő Kglmeknek adassék.

Isten sok jókkal lássa Kglteket kívánom. Méltóságos Fő Grális Székessi Groff Bercsényi Miklós Uram és Senator eő Excellentiája méltóságos parancsolattya mellett kéntelenítetttem Kglteknek tudtára adnom, hogy pro die 12. praesentis Mensis X-bris lészen a N. Vármegyének particuláris Congregatioja itt Kőrösön: vévén azért Kgltek ezen Currens Leveletem, mindenik helység Birája személyye szerént olly egy pár böcsülletes értelmes tudós Embert maga mellé választván, kivel is azon nehéz parancsolat felett discurrálhassunk, compareálni el ne mulassa; Kgltek között lévő Nemes Uraimék eő Kglmek nemcsak sub poena decretali személyyek szerént citáltatnak; hanem a Confoederationhoz letett homagialis obligatio, és igaz hazafiúságok mire kötelezi eő Kglmeket, arról jól gondolkozván, compareállyanak, másként bizonyossak lehetnek eő Kglmek, ha nem compareálnak, nevezet szerént regisztráltatván, az Méltóságos Udvarnak fognak repraesentáltatni. Caeterum tartsa és éltesse Isten szerencsésen Kglteket. Kőrös 7. X-bris 1705. Kgltek jóakaró szolgálja Erdős Mihály mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 464. lap.

148.

1705. Dec. 10. A szolnoki űrséghez a városokból gyalogság rendeltetik.

Böcsülletes Czeglédi és Kecskeméti Birák s Esküttek Uraiméknak eő Kglmeknek adassék.

Isten minden jókkal áldgya Kglmeteket.

Mivel e Praesidiumnak őrzésére segítő gyalogság ighen szükséges; de parancsolatom szerint nem is kedvezhetek Kglteknek az Hajdúknak elő állítása miatt. Azért jóakaró Uraim Kgtek Czeglédi 10. Kgltek pedig Kecskeméti Uraimék 50. gyalogságot, további halasztás nélkül küldgye ide a vég helynek őrzésére, és Ország s Kglmes Urunk szolgálattára; mert az mind Méltóságos Fő Grális Beresényi Miklós Urunk eő Nga s mind penig Kglmes Urunk eő Fejedelemsége kegyes parancsolattya. Költ Szolnokban 10. X-bris 1705. Kgltek Jóakárólja Szabó Máthé mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 465. lap.

149.

1705. Dec. 13. A helységekben lappangó katonák ezredeikhez utasítandók.

Generosis et Nobilibus, Prudentibus, Egregiis ac Circumspectis Dnis N. N. Judicibus et Juratis, toti denique Communitati Oppidorum Kecskeméth, Kőrös et Czegléd Dnis D. et benevolis, mihi observandissimis, Confidentissimis.

Generosi et Nobiles, Prudentes ac Circumspecti Dni mihi confidentissimi.

Saltem et Servitiorum meorum humillimam recommendationem. Jóllehet a N. Vármegye pro Die 23. proxime praeteriti mensis 9-bris Czegléden celebrált Generalis Congregatioja alkalmatosságával publicáltatott vala Méltóságos Fő Gene-

rális Székesi Groff Bercsényi Miklós Úr ő Excellentiája patenter kiadott parancsolattya, az Ezreklől elszéllyedett és imitt amott lappangó katonák felől: hogy azokat a N. Vármegye küldené ktkit a maga Ezre és Zászlója után, kik is ha hazafiúságoktól viseltetvén továbbra is a N. Vármegyében lévő akármellyik Helységben mulatoznának, a N. Vármegye Tisztyei halállal is megbüntethessék őket. Mely Kglmes Urunk ő Nga Kglmes parancsolattjának én is akarván alázatossan engedelmeskednem, ex superabundanti kelleték még is Kglteknek tudtára adnom, hogy a die Perceptionis et publicationis praesentium kiki Kgltek közül a maga helyében lévő katonákat ha ki nem küldi és azon ő Excellentiája parancsolattjának tenora szerént az olyanok felől intra biduum nékem hirt nem téssen, oka ne légyek, ha mi talállya Kglteket. Passus nélkül járókat Kgltek a Városra be ne bocsásson, hanem az közelebb Commendérozó Tisztnek hirt tégyen, akárki Ezeréből való légyen. Caeterum Suas Dnationes diu et feliciter valere desiderans maneo sub dato Kőrösini Die 13 X-bris 1705. Praetitulatarum Dnationum Vrarum Servus obligatissimus Michael Erdős mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 465. lap.

150.

1705. Dec. 14. Minden fegyverfogható ember fegyverre szólíttatik; a lappangó katonák ezredeikhez parancsoltatnak.

Bls Kecskeméthy, Kőrösi, Czeglédi, Nagy Kátai, Szent Márton Kátai, Sz. Lőrincz Kátai, Almási, Kókai, Szecsei, Sági, Pándi és Bicskei Birák és Eskütt jó akaró Uraimékrak ő Kkk. Cito. Cito. Citius. Citissime.

Minthogy a Németh és Labancz Ellenség Erdélyben recipiálta magát, annak okáért Méltóságos Fő Generális Székesi Groff Bercsényi Miklós Úr ő Excellentiája Kglmes Parancsolattya szerént Kkk praesentibus kelleték tudtára és értésére

adnom, hogy minden, valaki fegyver fogható, öltözzék fegyverben, és megbizonyítván igaz hazafiúságát, oly készen legyen, hogy mihelyt más parancsolattya érkezik ő Excellenciájának, kiki Kgltek közül oda mehessen, a hova parancsolattya leszén, nem várván azt hogy erőszakkal és executioval édes Hazánk hasznos szolgálattyára edgymást hajtogassuk, melyet is ha valaki el vár, és hazafiúságtalanságátúl viseltetvén fel nem ül, érdeme szerint való büntetését el nem kerüli. A mint ennek előtte is meg irtam Kglteknek, senki Kglmetek közül maga között olyan katonát el ne szenvedgyen, a ki eddig Ezerben lévén szolgálta a N. Országot, és immár prédával meg telvén, edgy vagy más tekintet alatt otthon házánál lappang, hanem Kglmetek ki verje, mivel parancsolatom a miképpen jött, meg irtam Nemzetes Vitézlő Sz. Miklósi János Jász Kapitány Uramnak, hogy az olyanoknak minden jószágából zsákmányt hányasson és az szófogadatlan Helységek Biráit, a hol talál, meg is büntethesse. Legyen Isten Kglmetekkel. Kőrös 14. X-bris 1705. Kglmetek Jóakarója és Szolga Birája Erdős Mihály mp.

P. S. Az Portalis Hajdúk is egészen ki állyanak.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 466. lap.

151.

1706. Febr. 24. *A fejedelem hadserege számára lovakat szedet.*

Prudentes ac Circumspecti. Fideles Nobis Grati. Salutem, Principalisque gratiae Nostrae propensionem. Kivántatván Hadaink számára bizonyos számú ezer Lovak, azoknak csak rész szerint is megszerzése iránt tettünk bizonyos repartitiot, mely szerint obveniálván Húségtekre Ló N-ro 70. Parancsollyuk azért Húségteknek, azon Lovakat úgy igyekezze megszerezni, hogy az Haza szolgálattya azoknak nem léteikkel ne késleltessék, mely köz vitézlő rend számára való Lovaknak

az arra Gróff Forgács Simon Generális és Senátor Úr, kiküldendő Tiszt és Commissarius által fogja Hűségteknek in instanti per Flor. Rhen. 25. exolváltatni, és Hűségtek előtt az Ország számára meg is bélyegeztetni. Caeterum Eosdem bene valere desideramus. Agriae die 24. Febr. Anno 1706. F. P. Rákóczi. mpr. Gregorius Ráti. mpr.

Külső cím: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judici primario, caeterisque Juratis Incolis et Inhabitoribus Oppidi Kecskeméth, Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

152.

1706. Mart. 15. Csajághi János ezredesnek szóló fejedelmi sürgöny kézbesítésére a kecskeméti bíró utasíttatik.

Prudens ac Circumspecte Fidelis Nobis grate.

Salutem et gratiam Nostram. Bizonyos és kiváltképpen való dolgok iránt irván s parancsolván Nemzetes Vitézlő Csajághi János Kapitány Hivünknek, imé Orderünköt a végre transmittáltattyuk Hűségednek, hogy minden késedelem nélkül expressus Posta által, akár holott találtatnék is a Bácskasághon felkerestetvén, adassa kezéhez, a mellynek assignatiojáról említett Kapitány Hivüinktől nagyobb bizonyságul receptisét is vegyen. Caeterum Eundem secus nullatenus facturum bene valentem volumus. Datum Agriae die 15. Marty A-o 1706. F. P. Rákóczi. mpr. Paulus Ráday. mpr.

Külső cím: Prudenti ac Circumspecto N. N. Oppidi Kecskemethiensis Judici Primario. Fideli Nobis grato. Staffleta urgentissima. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

153.

1706. Mart. 27. A fejedelem Kecskemétről fuvart rendel.

Providi ac Agiles Fideles Nobis Grati.

Salutem et Gratiae Nostrae Principalis propensionem. Mivel Levelünk exhibeáló Smaili és Achmet nevű Törököktől Hadaink számára vettünk két ezer kész köpönyeget és hat száz nadrágot, mellyek ottan Kecskeméten vannak; parancsoljuk azért Hűségteknek, hogy fizetésért, késedelem nélkül azon kész köpönyegeket és nadragokat szállítsa ide Hűségtek, bizonyossak lehetvén benne, a kik ide hozzák érdemlett jutalmok meg lészen. Secus non facturi. Agriae die 27. Marty 1706. F. P. Rákóczi. mpr. Gregorius Ráti. mpr.

Külső cím: Providis ac Agilibus N. N. Judici, Caeterisque Juratis et Inhabitoribus Oppidi Kecskemét Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

154.

1706. Jun. 24. *A fejedelem a három várost a hadélelmezés terhe alól fölmenti.*

Illustrissime, Generosi, Egregii item et Nobiles Fideles Nobis sincere dilecti.

Salutem, Nostrique Benevolentiam. Kecskeméti, Kőrössi és Czeglédi Híveink minden Háztúl fegyverrel szolgálván az Hazát, igasságosnak láttuk, hogy az rajtok meg forduló Hadak Intertentiójával ne terheltesse; kihez képeest Kglmetek tégyen olly dispositiot, hogy az említett három Városbelieken, a minemő Hadak ezentúl meg fordulnak, azoknak Intertentiojokkal ne aggraváltassanak, hanem rendelvén Kgltek azon Földre egy alkalmas Commissariust, azzal provideáltasson ott körül meg forduló Hadaink tartására; caeterum eosdem feliciter valere desideramus. In arce Érsekújváriensi die 24. mens. Juny A. 1706. F. P. Rákóczi. mpr. Franciscus Aszalay. mpr. — Commissariatui.

Egykorú másolat a város levéltárában.

155.

1706. Jul. 19. A fejedelem gyalog hadai alá kocsikat rendel.

Providi et Agiles Fideles Nobis grati.

Salutem et gratiam Nostram. Horváth Tamás ezere alá kelletvén bizonyos számú könnyű lovas kocsikat állíttatnunk, hogy ha midőn az ellenség Hűségek Várossa felé nyomakodna, olykor a segítség készen lévén, az ellenség repelláltassék. Hűségtelkekre a mennyi számú lovas kocsik obveniálnak, Gróff idősbik Szalai Barkóczy Ferencz Tisza s Duna közt Commendérozó Generális és Senátor Úr repartitioja szerint azokat minden késedelem nélkül ad 24. praesentis előállítsa oda a hova parancsoltatni fog. Secus non facturi. Datum in Castro Sente. Die 19. July A-o 1706. F. P. Rákóczi. mpr. Sigismundus Janoky. mpr. Franciscus Aszalay. mpr.

Külső cím: Providis ac Agilibus N. N. Judici primario, caeterisque Incolis et Inhabitoribus Oppidi Kecskemét Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

156.

Anno 1706. die 16. Augusti publicáltatott ezen alább meg írt M. Fő Generalis Gróff Barkóczy Ferencz Úr parancsolattya N. V. Szűcs Farkas Úr Kecskeméti Commendánszága iránt.

Titt.: Fő Hadnagy Szűcs Farkas Úrnak eő Kglmének adassék.

Hadnagy Szűcs Farkas Úrnak praesentibus intimáltatik: hogy mostani portárul vissza jővén, minden késedelem nélkül a Táborrúl transferállya magát ide Kecskemét Várossába, az holott egyet értvén Commissarius Literáti Urammal, az included Instructio szerént úgy accommodállya magát, hogy

valami fogyatkozás ne legyen; mindenekrűl pedig engemet és Vice Generális Tekintetes Nemzetes Buday István Urat szüntelen való tudósításával értetni el ne mulassa. Ebben ha mi fogyatkozás léssen, nem másnak hanem Kglmednek imputáltni fog. Kecskemét die 6-a Augusti 1706. G. Barkóczy Ferencz. mpr.

Instructio pro Commendante Kecskemétiensi.

Primo. Legelsőben szorgalmatos gondgya legyen arra, hogy az Váras kerítését mennél jobban s hamarább újjtassa meg, mind az árkát s mind pedig tövissét.

2-o Vegye jó rendben az Városi Lakosokat, úgy hogy conscribállya mennyi fegyverfogható ember lehet benne, azon kívül kik az Lovas Ezerben conscribáltattak és most ott vannak; azok közül rendellyen napjában az Váras három kapujára húsz-húsz fegyveres gyalog embereket, kik éjjel s nappal ott strázsállyanak, úgymint az Budai kapura, Csográdira és Halasira, ezeken kívül levő kapukat becsináltassa.

3-o Az parolát annak rendi szerint kiadván, minden étczaka háromszor czirkáltasson, maga egyeczer s kétszer Tiszteivel edgyütt.

4-o Minden kapura értelmes jó embereket rendellyen, a ki mind a kimenőket, s mind pedig bejövőket investigállya, ki s honnan jött, Kglmed híre nélkül senkit be ne bocsásson, se nappal, annyival is inkább éjjel.

5-o Török Országrűl a kik jönnek, úgymint Törökök és Görögök, igen megvizsgállya, hogy valami kím velek be ne jójjön. Hogyha valami árúttatásban akár Török, Görög vagy Rácz találtatik, absque discrimine personarum fogathassa, és hírem nélkül semmiképpen el ne bocsássa.

6-o Az olyan kereskedő Törököket semmiképpen fellyehb menni meg ne engedgye, hanem itt réz pénzen ha akarja eladhattya a jószágát; azt is mindazáltal felettébb való árán árúlni meg ne engedgye. Az midőn vissza mennek is, a kapuban erőssen investigálni köllessék, hogy keresztény Asszony-Embert s Gyermekeket magával el ne vihessen; tali in casu, ha illyenben találtatnék az Török, meg kell fogni, és minden partékáját arestálni, melly iránt hirt tenni nékem tar-

tozzék. Mindazáltal más passussával senkit Török Országgra ne bocsássanak, hanem ha a M. Fejedelemé, avagy az enyím, vagy pediglen V. Grális Buday István Uramé léssen.

7-o A midőn a Nándor Fejérvári avagy Tömösvári Basától Urunkhoz valamely pósta, avagy más Török Tisztektől expedíaltatik, magányossan azokat el ne bocsássa, hanem becsülletes assistentiával Urunkhoz kísértesse.

8-o A mennyire lehet, Szeged és más ellenséges hely felé az kimeket okossan jártassa, hogy az által az ellenség szándéka kitanúltathassék. Mellyekről mihelyt valamit értend, mind engemet s mind pedig Vice Gralis Buday István Uramat voltaképpen informálni el ne mulassa.

9-o Tábori Vitézlő rendet, úgy a Városiak Katonáit is semmiképpen az Városban ne szenvedgyék lézengeni, hanem Táborra hajtsa; a kik pedig passussal bėjönnek, azok is elvégezvén dolgokat, kimennyenek. Az kapukon hír nélkül, akár városi légyen az, akár pedig külső ember, senkit bé ne eresztessen, se ki menni meg ne engedgyen; mindazáltal ezzel az excessusokra, szegény emberek zaklatására szabadság nem adatik.

10-o Ha valamely Vitézlő rend valamely véteekben találtatik, azt az Birák Törvényyére ne bocsássák, sőt ha városiak által megfogattatnék is, judicialiter revideáltassa a dolgát.

A Szegedi, Csongrádi, Tápai, Győi s más Körös, Maros közt levő helység lakosit absolute be ne engedgye jőnni az Várasra. Ha mi ellenség és más hírt hoznának, az kapun kívül examináltassák meg.

11-o Az Tábori Commendánssal mindenekben edgyet értsenek, tartozzék is mindenekről eő Kglmét tudósítani. Caeterum mindezekben a publicumot magok előtt visellyék, maga privátumát félre tevén. Caetera committuntur dexteritati. Kecskemét. 6. Aug. 1706. G. Barkóczy Ferencz. mpr. (L. S.)

157.

1706. Aug. 26. Károlyi Sándor tábornagy védlevele a kiköltöző Kecskemét és Körös városok részekre.

Én Károlyi Sándor Méltóságos Fejedelem Felső Vadászy Rákóczy Ferencz Kglmes Urunk eő Nga Mezei Hadainak Generális Marschallussa s Tiszán innét levő Földnek Generális Fő Commendója s egyben szövetkezett Magyar országi Státus-soknak egyik Senátora, s N. Szatthmár Vármegyének örökös fő Ispánnya. Adom tudtára mindeneknek ez Levelemnek rendiben. Minthogy Kecskeméth és Körös Várossinak lakossi kén-telenítették az Ellenségnek feléjük való közelítésének okáért lakó helyekből kibontakozni, és feles jószágokat házoknál kel-etett hadni. Kihez képest Kglmes Urunktól kiadatott Generálissi Authoritásombúl parancsolom Kglmes Urunk eő Nga minden renden lévő Vitézinek, hogy az megh írt két Városbeli Lakossoknak elhagyatott jószágát, Bótyában, és vermekben s Asztagokban, felverni, földből fel ásni, csépelni, nyomtatni, vagy más egyéb módon elhagyott jószágokat dúlni, prédálni, senki, életek s fejek és jószágok elvesztése alatt, megh ne merészellye próbálni; máskint, valaki megh merészeli próbálni, és elkövetik, minden kegyelem nélkül, akár Tiszt, akár köz katona légyen, fel akasztatik. Datum ex Castris ad Szolnok positis die 26. Aug. A-o 1706. Károlyi Sándor. mk. Pecsét.

Eredeti nyiltlevél a város levéltárában.

158.

1706. Okt. 4. Bárá Globitz szegedi parancsnok védlevele.

Quandoquidem Incolae et Inhabitatores Oppidi Kecskeméth, sub protectionem Augustissimi nostri Imperatoris

Domini, Domini Clementissimi redire, ibidemque juxta fidelium subditorum alte fatae Suae Scrmæ Mattis modum vivere cupiant. Proinde Universos et Singulos, cujuscunque status, gradus, honoris, conditionis, functionis ac praeeminentiae existant, tam Germanicae, quam Rascianicae Militiae Officiales, Gregariosque respective, sub mea autem Commenda serio, et de omni rigore requirendos, hortandos, et insimul admonendos esse duxi, quatenus praedecclaratos Incolas Kecskemethienses (velut in specialem meam protectionem receptos) nullatenus impedire, turbare, eo magis tam in rebus mobilibus, immobilibus damnificare audeant, et praesumant; secus facturi magnam Animadversionem, poenamque infallibilem noverint se incursuros. Actum Szegedini 4-ta Octobris Anno Domini Millesimo Septingentesimo Sexto. Sacrae Caesareae Regiae-que Mattis Generalis Vigiliarum Praefectus, Szegediensis annexorumque Confiniorum Supremus et perpetuus Commendans. Johannes Fridericus L. B. a Globiz. mpr. (L. S.)

Eredeti nyiltlevél a város levéltárában.

159.

1707. Január 29. Az országos gazdasági tanács rendelete Pestmegyéhez a rézpénz iránt.

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodum Reverendi, Spectabiles, ac Magnifici, Perillustres ac Generosi Egregii et Nobiles Domini Nobis Colendissimi, Observandissimi.

Salutem, obligatissimorumque servitiorum Nostrorum Commendationem. Nem kicsiny resensussával és disgustussával informáltatik a Mélt. Vezérő Fejedelem Kglmes Urunk Eő Nga, hogy ezen Nemes Vármegye Lakossi és (a ki legh inkább szivbeli fájdalomra, csudálkozásra és disgustusra deservial) Feő Rendei, sőt a Nemes Vármegye Tisztei (az kiknek legh inkább jó példa adással elől menni kellenék) az Ország emolumentomára adinveniált s verettetett Rézpénznek circula-

tióját és Venálék limitatioját observáltatni, annyival inkább magok observálni nem akarják, melyből származható gonosz consequentiáknak eltávoztatására való nézve minékünk is Eő Fejedelemsége és az Nemes Confoederált Statusok super procurando desuper Salutari Remedio, parancsolni méltóztatván, tovább is serio kívántuk adhortálnunk a T. Nemes Vármegyét, és egyszersmind Eő Fejedelemsége parancsolattyaiból intimálnunk, ha az in casu nefors subsequenter continuandae renitentiae infallibiliter incurrálandó animadversiot evitálni kívánják, az praeinsinuált dolgoknak modo praevio való folytatását observáltatni ne terheltelessék, mellyeknek az Fiscusok által leendő elősegéllése hogy annyival is inkább procuráltassék, ezen accludált Reversionalist Eő Fejedelemsége és a Nemes Statusok parancsolattyaiból a végre includálljuk a Tekintetes Nemes Vármegyének, hogy azon in gremio sui elrendelt és constituált, hol pedig actu nem volnának, immediate constituándó Fiscusokkal subscribáltatván, nekünk hova hamarébb remittálni és a Nemes Vármegye Tiszteit, minden Renden levő Lakosít ad praemissorum observationem serio commoneálni ne terheltelessék, intimálván mindeneknek, ha az praeinsinuált dolgok ellen impingálni ennekutánna deprehendáltatnak, kemény animadversiot fognak incurrálni.

E mellett az Ország nem kicsiny detrimentumára s Eő Fejedelemsége intentiojának meg gátolására esik ez is, hogy némely N. Vármegye Lakosi vagy az drágaságnak szaporítására és per consequens privát lucrumnak kedvéért, vagy az Fehér pénznek megszerzésére való nézve, mindenféle naturálékat, de leginkább Gabonaheli életet rakásra gyűjtván, az vörös pénzért az Ország Lakosi közé bocsájtani nem akarják. T. Nemes Vármegyét az illetének iránt is kívántuk ugyan, Eő Fejedelemsége parancsolattyaiból requirálni, generaliter és semel pro semper az egész Rendeit és Lakosít serio commoneálni ne terheltelessék, hogy az illetén dolgoktól supersedeálván, szükségeken kívül gyűjt naturálékat vagy az T. Commissariatusságnak, az Hadak szükségére, vagy penig az szűkölködőknek, erga depositionem condigni ac limitati pretii adgyák, másképen bizonyosak legyenek benne, az ollyatén

gyűjtött naturáléknak confiscatioján kívül poenam arbitriam magokon fognak tapasztalni. Melly intimatiokat és praemonitiokat az szerint végben vivén, arrúl való relatioját az Nemes Vármegyének elvárjuk hova hamarább, hogy azzal a N. Haza kára eltávoztattathassék. Caeterum Praetitulatas Dominationes Vestras quamdiutissime feliciter valere desideramus. Rosnaviae die 29. Januar. 1707. — Praetitulatarum Dominationum Vestrarum Servitores obligatissimi Suae Serenitatis Principalis, Statuumque Regni Hung. Confoederatorum Oeconomicum Consilium.

Illustrissimis, Reverendissimis etc. N. N. Supremo et Vice Comitibus, Judlium et Jurassoribus, toti denique Universitati Dnorum Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium J. J. Cottuum Pest Pilis et Soldt, Dominis Nobis Colendissimis Observandissimis.

Egykorú másolat a város levéltárában.

160.

1707. Apr. 3. *Síralmas krónika Kecskemét pusztulásáról, a rácok által.*

Sűrű Sirhalmokkal rakott

Jaj-Halom,

mellyre az Author a' néhai nagy emlékezetű Kecskemét Várossának Lakossinak személyekben és Jöszágokban az kegyetlen Rác ellenség által lett megsirathatatlan romlásokat, sok megszorodott Jó-akaróinak, és sérelmes özvegyeknek kérésekre (akarván lenni Historicus) egészen a mint lett, leírja, és a' következő igaz vért kikereshető Maradékoknál emlékezetben hadgya, befoglalván a' Verseknek fejében ezeket a' Jaj-szókat:

Síralmokkal rakott Sir-halmokon álló

**Siró jó Kecskemét Város sok jajt és bajt szőlő,
Mert te káros vagy, melly valál áros,
És rívó a' Ráczi miatt lettél romlott Város,
Igy irta le Székudvari János.**

Mich. VII. XV. 1.

Az Úr haragját hordozom, mert vétkeztem Ő ellene, mind addig
míg nem meglátta az én Peremet, és igaz Törvényt téssen
nékem, ki viszen engem a' Világosságra, hogy meglássam az ő
igazságát.

A' siralmas 1707-ik esztendőben Szent György Havá-
nak 3-ik napján Kecskemét Várossának Lakossainak a' Ráczi
ellenség által való fel prédálásakor személyekben és Jöszágok-
ban lett károknak mutató táblája:

Meg-ölettek	Rabok lettek	Elhajtottak
Gazdák: 266.	Gazdák: 62.	Ökör: 899.
Asszonyok: 6.	Asszony: 12.	Lovak: 562.
Fiak: 14.	Fiak: 28.	Szarvas marha: 300.
Leányok: 12.	Leányok: 16.	Kocsik: 88.
Zsellérek: 48.	Zsellérek: 12.	Szekerek: 126.
Ridegek: 26.	Ridegek: 15.	Házi Jöszágok elvitet-
Jövevény: 24.	Jövevény: 10.	tek és megégtek
396.	155.	230,000. tallér érők.
Özvegyek lettek: 202.		Meg égett Ház 90.
Árvák lettek: 544.		Malom 7.
Sebesek: 128.		

Ad Notam: *Meggyászolhatatlan Siralmas állapot etc.*

Scythiából régen származott maradvány,
Ékes jó bőv földre hozott szép oltvány
Miért sovány lettél 's illy halovány
De miért van benned nagy irtvány?

Jajos zajos szélvész mivel régen hány 's ráz ,
 Böcsös régi fényem be fogta szeny és máz ,
 Sok kéz aláz , azért vagyok mint váz ,
 Rút sok gyásszal kívül belől vont ház .

Ritka példa : az Úr meg ajándékozá
 Régi Eleimet ez országba hozá ,
 El hordozá , kártól oltalmazá ,
 Minden drága jókkal felhalmozá .

Amaz vad ostoba fene Gothusokat
 Ki hajtá elülök miként Tátosokat
 Városokat 's derék Kastélyokat
 Vég-Szendrőig ada sok Váratat .

Letévén ő nekik az Úr itt az állást ,
 Két fene vad között de osztá a' szállást ,
 Kik prédálást tettek dulást fulást ,
 És sok izben miveltek vér-hullást .

Most reánk öklelt ama két szarvú Hold ,
 Gyakran mi Hazánkból tölt számára a' zsold , —
 Kincséhez told a' mit köt meg nem old ,
 Jószágunkból még ma is sokat old .

Olly szomorú ma is egész Várna tájja
 Hogy ha ki ott járand , sohajt 's mond jajt szájja ,
 Elszámlállya ott lett kárt , így vallya :
 Megholt László Magyarok Királlya .

Kapa üstökében itt Amuratesnek ,
 De vakra fordula a' kockavetésnek ,
 Nemeseknek , testek színeseknek
 Hűsz ezerig földre le esének .

Királlya Hazánknak mikor vala Lajos ,
 A' Hold hegyes szarva vala akkor bajos ,
 Igen jajos , sok sirással zajos ,
 Mohács mező mert lett vérfolyásos .

A' király maga is szép Magyar Rendeikkel ,
 Esztergami , Kalocsai Érsekekkel .
 Szín-népekkel , öt nagy Püspökökkel
 Elesének , alsóbb-felsőbbekkel .

Le taposott sokszor ama körmös Sas-is,
 Melynek terhe nehéz, mint föld, kő, vagy vas-is,
 Éh, mert 'sák is, gyomra miatt kas-is
 Meg üresült ugyan derekas-is

Régi Javaimmal rakott földeimet,
 Sűrű Góbolyókkal rakott mezeimet,
 Erdeimet 's termő hegyeimet
 Körmös lábbal tépte helyeimet.

Állandó 's jószágos nagy erősségeket,
 Régi Atyáinknak szép Örökségeket,
 Szépségeket, jó Nemességeket,
 Eltörölte híreket 's neveket.

Keletlen dolgait sok ízben mívelte,
 Széles talpú lábát fejünkre emelte,
 Nem kimélte, Kincsünket bé nyelte,
 Nemzetünket mint tetszett ítélte.

Ollykor sokan voltak kik ezt nem nézhették,
 Dicsőséges Fejek, mert fel nem vehették,
 Ha tehették Kezeket vethették,
 'S a' fegyverre méltán emelhették.

Tartott vala ellent a' jó Bocskai-kéz
 Ki a' Sas körméhez vágott mint jó vitéz,
 Mert kelevéz tódult reá nehéz,
 Azt mondotta: hogy ily veszélyt nem néz.

Számos Dicsőségű első Rákóczy György
 Nagy sok országokra 's népekre fénylő Gyöngy —
 Láttá Cser-Tölgy, vagy mérges tejű tölgy
 A' Sas lenne néki halálos völgy.

Illyen forró lévén benne az úri vér,
 Kicsinynek állítván, majd szakad 's hasad ér,
 Ki kelni mér mint hűséges Vezér,
 Mert másképpen népe veszélyre tér.

Romló Hazájában szemlélvén a' veszélyt,
 Tököli Imre is köszörült vala élt,
 Bátran, nem félt, arányzott vala czélt;
 Körmös Sassal tört is vala aczélt.

Háborús szélvész közt járó Magyar Haza!

Sok idegeneknek még ma is vagy gazza,
Bánat háza, szenynek máznak gyássa,
Sok fene vad mert földig aláza.

A' te Királyod nincs ma eredetedből,
Nagy jó Fejedelmid felekezetedből,
Nemzetedből, született Földedből
Elhányattak te nemes helyedből.

Lám pogány-országon egy nagy Fejedelem
Bujdosék, ott szálla reá veszedelem,
Mély sírverem, ki már segedelem
Nem lesz Magyarért szöllő védelem.

Minap nagy gyászt látta Erdély Országá is
Fogva elvitették annak csillaga is,
Jósága is, nincs szabadsága is,
Sas-körmök közt tartatik még ma is.

Oh fogyatékján' már a' szép Magyar Népnek
Egész ország java adaték más népnek,
Idegennek, más földi Nemzetnek
Ő lőn ura kincses épületnek.

Kezéhez vevé mind a' derék Várat,
Ok nélkül ki úzó a' Nemes Urakat,
Úrfiakat 's úri unokákat,
Fejedelmi jeles nagy ágakat.

Ollykor kik lehettek Nemzetünk dajkái,
Omlott falak között Hazánk oszlopai,
Gyámolai, 's szószöllő Birái
Sas körmének lettek mind foglyai.

Nem régen egy dicső Fejedelmi személyt
Fogságos inségben hogy ne látna veszélyt
Ne érne ezélt, rút halálos fortélyt,
Hozott ISTEN, adván menedék helyt.

Az Úrnak nevében, ki is ám felkele,
Jó hazai vérrel búzgó szíve tele,
Reménytelen fegyvert is emele
Kihez mène úr, pór, 's rend sok féle.

Látván sok országok érdemét csudállják,
Méltó Fejedelem, népnek így javallják
Magasztallják 's dolgait számlállják,
Úr követe, Magyarok gondollják.

Legottan indúla az országnak népe,
Gyalog, Lovas hozzá nagy szaporán lépe,
Ifjak szépe, régi Scythák képe,
A' sas-tollból ki sokat ki tépe.

Olly Nemzetnek tartsa akárki a Magyar
Rajta tett bosszúért von vadkani agyart,
Üstököt tart, hogy vágjon emel kart,
Kérdi, ki szöll ő ellene patvart.

Sebes szárnyon azért a' Magyar eljuta
A' Nemes Alföldre, lön ide is úta,
Hozzánk hata, ide 's tova futa,
Prédáló kézt Jóságunkra nyujta.

Igen megzendülénk, vallyon mért miveli,
A' Magyar a' Magyarat vallyon miért nyeli
El emeli kincsünket, ha leli,
Egész Ménes sokszor markát teli.

Reá illy felelet mi nekünk adatik:
Valaki nem hódol, pártosnak tartatik,
Pusztittatik, Jósága hajtatik,
Sótt feje is jó ha meg hagyatik.

Osztán mi-is látván a' Magyar próbáját,
Nemes Alföld népe fel köté szablyáját,
Haza javát, hogy tenné munkáját,
Idegennek elvetné igáját.

Jaj de mi utánnunk lest 's hálót vetének,
Német, Rácز fel kelvén, Hazánkra jövének,
Sok kárt tőnek, sok Vitézt ölének,
Ötvenezer Marha kárt tövének.

Ország gyűlésére mert hogy a' Magyar Nép
Jó Fejedelméhez kincses Erdélybe lép,
A' Rácз gaz nép, Országunk rontó csép,
Fel jővén, úgy ronta, nincs bennünk ép.

Kecskemét Várossa, Alföld édes anyja,
 Szörnyű romlásodat egész ország szánja,
 Megsirratta, ellenség is bánja,
 Hog' gaz népnek lőn ragadománnya.

Ez olly nép, kit magad segítettél sokban
 Hogyha megkeresett akármelly dologban;
 Pénzt markába, ruhát a' nyakába
 Sokszor adtál gabonát szájába.

Csuda bizony, a' kik voltak faktorid,
 Barom legellető pusztai pásztorid,
 Esmérőid, voltak ezimboraid,
 Azok lettek megölő hóhérid.

Sajnálván mint kigyó vágását farkának
 Nyereségét minap Magyarok hadának,
 Mert adának, hogy Rácztot vágnának,
 Szabad prédát ők is kiáltának.

Kész lőn e' rút gaz nép 's hamar fel készüle,
 Száva Dráva közü nép Bácskába gyüle,
 Had épüle, Kétezer fel üle,
 Ezer pedig gyalog fel kerüle.

E' népnek ő szive forral bosszankodást,
 Nyelve Magyar népre száll sok átkozódást,
 Hogy vér ontást, ország-bántást bontást,
 El végezte, miképp tegyen rontást.

Mérges halált hozó némellynek fegyvere,
 Pallos, puska, kikkel szakad a' test ere,
 De ez földre némelly jönni mere
 Fejszét, kaszát bot végibe vere.

Érkezhén, hát nincsen előtte ellenség
 Hanem a' két fél közt nyomorgó szegénység,
 Kit nagy szükség fogyasztott sok inség,
 Éh torkának a' lészen eleség.

Tudakozza: vallyon mint van most Kecskemét?
 Az előtt való nap héküldötte kémét,
 Tehát szívét a' nép zárta szemét —
 Óh! Kecskemét holnap lőn por 's szemét.

Vasárnapja első hogy lón György havának
 Ezerhétszázhétbe mikoron irnának,
 Fiak 's Atyák bétakarodának,
 Hogy az Urnak hiven szolgálónak.

Az égis fel ható szörnyü orditással
 Hát reggel a' Pogány jó nagy kiáltással,
 Ropogással, sok ön-mag járással,
 Fut a' népre szablya villámással.

Reszketett Ég, és föld, mit mivel a' Pogány,
 Nem használ előtte ígérlet, adomány;
 Szava sárkány, szive belől márvány,
 Öreg, ifjú, előtte mind zsákmány.

Ocsmány nép, a' Templom-kerítést megszállja,
 Kivül a' kapukat mindenütt el-állja,
 Ha szablyája a' futót találja
 Hallatlanúl rútúl fel konczolja.

Sok szép hirrel névvel fénylő Szivos János,
 Becsülettel vala sok népnél vagyonos,
 Nagy Tanácsos, Városunkban hasznos,
 Nálla nélkül Tanácsunk híjjános.

Szaporán hogy méne az Úr Templomához
 Hát a' Pogány zászlót, pallost, puskát rá hoz, —
 Fog szavához: ha kedvez kincset hoz:
 Meg sem hallá — szegezé a falhoz.

Ott egyik hegyes tört vet édes testének,
 Másik golyóbissal sebet ad mellyének,
 Így tevének véget életének,
 Végképpen is kit meg kesergének.

Ki lett legyen? tiszt volt, — egy rácz oda indul,
 Meg esmervén testét, lovárúl lefordúl,
 Hozzá járúl, ilyen szókra mozdúl:
 Édes Gazdám! szívem érted búsúl.

Ide 's tova, hová a' pósta érkezik,
 Él e Szivos János? mindjárt azt kérdezik,
 Nem fedezik, érdemét tetézik:
 Az Alföldnek szeme húnyt, nevezik.

Azzal is megromlott e' szép Familia:

Ifjú Szivos János öregnek szép fia,
Ki lesz vala jó Atyádnak párja
Rác puskája jaj végére jára.

Jöllehet magának talált menedéket

De vélte az Ház-nép nem talál rejteket,
Látni őket, kedves cselédjeiket
Haza menvén, vett halálos sebet.

Termetiben jeles, dolgában serény, gyors,

Természet frisselte, mint jó étket a' bors,
Óh te gyászos nagy boldogtalan sors!
Rác fegyverre rendelt é volt e' sors?

Első jó Fő Biránk Nemes Bede János

Ki jó Felei közt vala igen hasznos,
Mert bölcs, okos, volt tanácsa számos,
Nálla nélkül egész község káros.

Szép kegyes élete volt soknál kellemes,

Felső, közép, alsó rendeknél szerelmes,
Engedelmes, szava hiedelmes,
Méltóságok előtt-is érdemes.

Bánatos Laetare-napja fel virrada

Hogy az egész Város reggel felriada
Rút rác hada neki véget ada,
Halálos seb mert testén marada.

Ártatlan szép ősz vén Haranczos Nagy János

Ki-is tűz által lett akkor halaványos,
Illy vén koros hogy lehetne pártos?
Nem volt senki ellen is házsártos.

Jézusnak lett vala ért gabonájává

Szent Angyal lesz vala bár aratójává,
Salakjává, lőn tűz abrakjává
Testének lőn mert láng sarlójává.

Tisztességre öszült öreg Balog István

Fel kele ágyából, a' zendülést hallván,
A' Rác jutván, az ajtót bé zárván
Benn égeté, házát reá gyujtván.

- Szomorú halálra Máté Kovács teste**
 Ment, mert piros vérrel ő is földet feste,
 Ki nem vélte, hogy így lesz el-este,
 Mert fegyverrel soha nem kereste.
- Zará rút halálban a Pogány e' szép vént,**
 Ki mondá: hogy Ráczra soha nem vont kard-fént,
 De vón nagy kint, mellyben lövé szegényt,
 Jehova! tégy érte igaz törvént.
- Oh hát Bede Lukács már fehér mondola,**
 Utolsó gyermekség kin vala zabola,
 Szép vén vala, azzal nem gondola,
 Mellyén az Rácz mert tűzzel lángoia.
- Leg nagyobb, hogy magát házában égeté**
 Tűz által a' testét hamuvá téteté,
 Ezt követé, gyalázatra veté,
 Csontjait is kéz alig lelheté.
- Lám Kamarás János méltó becsületű,**
 Majd egész Városban régibb eredetű,
 Nagy Nemzetű, híres nevezetű,
 De Rácz előtt alsó tekintetű.
- Ott kinn zengést-bongást hogy Városban hallya,**
 Ki-néz, szomszéd házát hát Rácz környül állya,
 Nagy bánattya mindjárt szívét szállya,
 Térdre esvén, ISTENT hívja 's vallya.
- Mindjárt a' sok Pogány házára tódúla,**
 Agyarkodik, pénzt kér, 's ládákat fel-dúla,
 A' jó Gazda ő kincséhez nyúla,
 Hogy ne báncsák, nagy summát számlála.
- Ezzel nem használa, megköték karjait,**
 Ló mellett hurczolták uttzákon tagjait,
 Társa férjét követé utait
 Ne báncsa, illeté Rácz lábait.
- Rabúl elviteték kedvese láttára,**
 Leánya, és fia kelének prédára,
 Másnap maga jutván egy pusztára
 Rácz-fegyverrel vágatott halálra.

Tekintetre méltó jó Gulácsi Tamás

A' kinek helyében ritkán születik más,
Mert látomás, frisselte hallomás,
Vala szép fa, melly termett, és almás.

Tekintetes Vármegyék, Pest, Pilis, és Solth,

Fő Notáriustok a' ki eddiglen volt,
Bölcs, okos volt, ügyetek mellett szóllt,
Rácz fegyvere miatt óh jaj meg holt.

Ez reggel hogy hallá a' Pogány lövését,

Futa, hogy bé zárná a' sáncz kerítését,
Érkezését, ellenség jövését
Akkor látá, hogy már fognák testét.

Két ló közt kin álló táborra viteték,

A' Kalugyerektől ott arczúl vereték,
Vetközteték, 's a' torka vágaték,
Három vágás homlokán téteték.

Ah vizzel keresztelt dühödött Pogány Pap!

Hogy még a' te szád-is ember-húst rág 's harap,
Jó még olly nap, hogy téged is el-kap
Fegyverével Sátán Pokolra csap.

Régi Sáfár Pétert élemedett jámbort

Kinozák 's rá hozák a' halálos ostort:
A' puskaport, mellén, fülén sok sort
Meg gyújták, így tésznek szomorú tort.

Okos jeles gazda, Város' egy hű tagja

Csaba Mátyás régi jó emberek párja,
Reggelt várja, hát jó Rácz lovagja —
Fegyvert fogván, forgódik két karja.

Szegény lakosokkal öszve verekedett,

Gyilkos ellenséggel soká ellenkedett,
Vitézkedett, de rá felesedett,
Végre töllök nem is menekedett.

Valának két százan, együtt szorulának,

Gyalog zászlós Ráczok rájok tódulának,
Indulának, mind ki nyomulának,
Kapun kívül majd mind elhullának.

A' hol Csaba Mátyást csak magát szoríták,
Hátán, mellyén, fején sebét szaporíták,
Nem tágiták, kezét tántoríták,
Egy árokban halálra boríták.

Gyászos méltán lehetsz Bébi Familia
Házban égettetik a' szép tisztos Atya,
Rácz kardjára méne két szép fia,
Jézust Vérek a' bosszúra hívja.

Igen élemedett édes attyok volt már
Sok esztendeje mult, hogy erő nélkül jár,
Koporsót már régulta szegény vár,
Oly szép Ősznek tűzben égni volt kár.

Melly régen szolgálta Istennek, embernek
Űreg Kari András; de lőn a fegyvernek
Gonosz vérnek, prédája rosz szernek,
Rácz hozá-el végét életének.

Ennek mind vőstül lett véressen halála
Csauz Mihály neve, hasznos lakos vala,
Ki hogy futa, sok ráczra találta,
A' kik miatt lövéssel meghala.

Lakó helyünk tagja Szána Szabó István
Reggel a' pogány szót a' Városban hallván,
Illy szót szállván: meg halok ma nyilván,
Menten lövés lőn rajta szaporán.

Lévén szép fiával az imádkozásban
Űr Jézushoz való felfohászkodásban,
Nagy romlásban, ketten egy órában
Bé esének vérnek halálában.

Illyen halála lett Kaszap Istvánnak-is,
Huszonkét esztendő's jeles fiának-is,
Városnak-is, magok házának-is,
Kikben esett kára másoknak-is.

Várossa hasznára termett Bozó István
Egész Város népe kit említ sohajtván,
Sirat méltán Familia nyilván,
Oly oszlopot sok szív és száj kíván.

- A'** ki jövendölte tegnap maga felől:
 Nem soká el veszi az Úr társa mellől;
 Reggel belől, hát Rácz utól 's elől
 Jó, ló 's vág valakit csak talál, öl.
- Lépvén** cselédgyével a kerítés felé,
 Zászlós Rácz serege ott az utzán lelé,
 Hogy fel felé szaladna, szemlélé,
 Egy udvarban sok Rácz felmetélő.
- A'** mostani nyomú emberek nem értek
 Olly szörnyű dolgokat, mellyeket miveltek,
 Öszve szedtek fejszéket hol leltek,
 Sok fejeket kikkel széllyel vertek.
- Lett** természet felett ezeknek fegyverek,
 Háznakint fejszékkel omlottak szép vérek,
 Nem volt bérek, irtóztató mivek!
 Oroszlánnál kegyetlenebb szívek.
- Ám** Szalai János lesz emlékezetben
 Ki nem lehet nállunk elfelejthetetlen,
 Lát hirtelen pogányt érkezetben,
 De nem indul vélek ütközetben.
- Rettent** háznépével pinczébe rejtezik,
 Fejszével ajtóra de sok Rácz érkezik,
 Ottan egyik, mint van? értekezik,
 Adjon enni 's inni, mert éheznek.
- Ott** őket mind ketten nagy szépen kínálá,
 De rabjának ötöt azért elfoglalá,
 E' biztatá, de másik találá
 'S megölé, fejszével felkonczolá.
- Siró** hites társát másik kinzá 's veré,
 Mellyét 's fejét vérben fejszével keveré,
 Mellyért végre halálát is éré,
 Az Úr Jézust végső szóban kéré.
- Ékes** szép elméjű szép Balassa István,
 Igaz Nemességgel, Nemzetivel birván,
 Ó nem várván, ingyen sem állítván
 Rácz fegyverre mint juta meghalván.

Szán 's bán, búsong érte Nemes Familia

Véletlen mert jöve a' fegyver reája,

Vég órája, éltének hibája

Pogány miatt lön utolsó jajja.

Rémitő fegyverrel a' Rácz moslék Nemzet

Mihelyt Szeles Györgyre felessen érkezett

Nem kedvezett, emelt mérges kezét,

Öldökléssel sok árvákat szerzett

Igen hasznos Gazda jó Garaczi Gábor

Szappanos Ferencz is kegyes lakos jámbor,

Véres ostor, a' sok jaj szó, és tor

Rátok jöve Rácz miatt végső sor.

Vérszopó Pogányok nagy kegyetlensége

Midőn kívül belül a' Városon ége

Ölő férge, rút halálos mérge

Tóth Andrásnak lön szomorú vége.

Óhajtással sirván emlegetni méltó

Iljú Balog János nagy reménység nyújtó,

Hasznot hajtó 's atya Város tartó,

A' pogány Rácz lön ezt is elrontó.

A' Szerecsen képű, lángot fúvó Sívák

Sok testet felkonczolt, lettek sokan árvák,

Mint Viperák véreket meg ivák,

Nadály módra véreket ki szivák.

Rút kínos halálra Szőke Gergelyt vonták,

Temérdek fűrűvel fejét által fúrták,

Kihordották agyvelejét túrták,

Leszegezvén földben, halva hagyták.

Ah mikép vitették éltének révére

Sárközi Istvány is rút halál nemére,

Rácz kezére, hallatlan művére

Vonattaték mintegy Mészárszékre.

Cserfa nagy dorongra üstökét kötötték,

Húzták, vonták, nyakát a' küszöbre tették,

Törték verték, fejszével ütötték,

Illy nagy kinnal életét elvették.

- Zápor** follya szemét 's jajjal zeng ajaka
 Annak a' háznépnek, mert ledült dereka,
 Borult gyászra kettős maradéka,
 Siralmoknak méltán vagyon oka.
- Más** szép Familia Szivos néven való
 Rácز keze lón neked halált hozó hálló,
 Mert használó férjfi renden álló
 Hármaz személy lón közüled múló.
- Jeles** öreg Mihály, kissebbiknek báttya
 Kivel kissebbeknek testvér vala attya,
 Jaj hogy romla, minden feje csontya
 Fejsze miatt lett öszve tört hártya.
- Ágy** fenekét János régen nyomja vala,
 Kilencz esztendőben kis fíja jár vala,
 Fíját attya, üllý mellém, szólíttya,
 Talám érted életem megtartya.
- Tigris** fenétől lött dolgot hally Magyar fül!
 Öszve vágja őket, fíja attyához dül,
 Ki messzirül hallya, vére meghül,
 Senki illyet nem tett Pogány közül.
- Tettzö** 's kellő személy iflju Péter János
 Nállad nélküil kegyes jó atyád magános,
 Érted gyászos, minden nap bánatos,
 Egy szemfénýe elhúnyt kívánatos.
- Lesz** vala nagy gyámol ez a' kegyes Személy
 Sok virtusa fénylett már mint arany rostély,
 Gonosz fortély de jöve rá veszély,
 Rácز kard neki lón halálos sekély.
- Örzöi** sok izben az Úr Szent Házának
 Varga Mátyás Bőtös Istvánnyal valának,
 De pogánýnak kardjára jutának,
 Mellyet életekben nem várának.
- Testvér** atyafiak Kovács István 's János
 Az életben vala vérségtek rokonos,
 Most is páros halálotok kinos
 Együtt lón, már a' gyász sem magános.

Teli lenne nagy Könyv azoknak nevekkal,
 Terjedne sok írás drága érdemekkel,
 Kik testekkel rakták elestekkel
 Az utzásokat festették vérekkel.

Ért, koros, és ifjú jeles személyeket
 Elmúlatom, nem mind tészem fel neveket,
 Mert nem lehet felteenni rendeket
 Mert öt száznál neveznek többeket.

Lévén a' Városban Pogány Török nemzet
 A' kitől származék a' Rácز Felekezet;
 De kedvezet semmi következett,
 Erántok is nem volt emlékezet.

Redjok rohanván, őket felmészárlák,
 Drága árújokat pénz nélkül vásárlák,
 Ki-sáfárlák, kincsektől kizárák,
 Ötvenötre kik vesztek, számlálák.

Oh drága béren vett szép keresztényi Vér!
 A' pogány vérétől itt senki sem esmér,
 Csak egyet ér, mert ugyan folyást vér,
 Vér a' Vérrre mint a' habra úgy tér.

Meg rakván halmozva sok drága ruhákkal
 Nagy sok szekereket portékás málhákkal,
 Jószágokkal, nagy kincses ládákkal,
 El vontatták Városi Marhákkal.

Majd a' szép egekig a' sirás hallatott,
 Sok panaszkodás utzákon mondatott,
 Messze hatott, 's jajszó kiáltatott,
 Föld az éggel küszködni láttatott.

Lakos és jövevény halottját sirattya,
 Ki attyát, ki anyyát, ki férjét jajgattya,
 Ez azt mondgya: meghalt öcse 's bátyja,
 Amaz fiját 's leányát ohajtja.

Lehajták a' sok szép ifjakat 's Vénéket,
 Elvivék rabságra a kegyes Szűzeket,
 Szép rendeket 's kellő személyeket,
 Oskolában járó gyermekeket.

Oh Úr Templominak kettős környékei
 Sok megöletteknek Temető kertyei,
 Sirvermei, boltos rejtekei
 Mint lettetek nyugovó helyei.

Tétettek egy sirban harminczan negyvenen
 Az ítélő Birót kik ott várják készen,
 Mert meglészen, hogy ő törvényt tészen,
 És ő testek állanak jobb részen.

Úr Jézus! a ki vagy mindenek bírása,
 Ki vizsgálod, kinek miként van munkája,
 A' bosszúra Felségedet hívja
 A' méltatlan öletteknek szava.

Álly bosszút érettek a' földnek lakóin,
 Tégy ítéletet már véreknek ontóin;
 De hallóin 's Igédnek szállóin
 Szánakozzál Nevednek vallóin.

Rendelvén Szentidnek állandó helyeket,
 De ellenségekre bocsáss veszélyeket,
 Törd fejeket, füleket, szemeket,
 Parittyából hajtsd-el lelkeket.

Oh! kik meg maradtunk, minden Javainktól,
 Kivül belől való drága Marháinktól,
 Ruháinktól, és gabonáinktól
 Megfosztattunk édes házainktól.

Szörnyű rontást, rablást pogány hogy követe,
 Malmoknak, házaknak végre tüzet vete,
 Fel-égette, tűzzel meg étette,
 Egész uttzát hamúvá tétete.

Igaz számban vévén kilenczven házakat,
 És élet tápláló hét derék malmokat,
 Jó hasznukat, sok árva tartókat
 Meg égeté azokban valókat.

Gyászos Özvegyeknek sokasult serege,
 Kétszáz és két személy számoknak bővsége,
 Kiknek jöve bús bánatos ege,
 Egy órában lett férjeknek vége.

- I**gy az árváknak-is siró sűrűsége
 Szaporodott, 's feljött fekete fellege,
 Kik már rendre számláltatván, végre
 Rátöltenek ötszáz negyven négyre.
- I**ly keserves sorsban Városunk mit tégyen,
 Jóság, és öltözet nélkül hová mégyen,
 Mivel éljen, kiált hová légyen,
 Földön reményt vallyon honnan végyen? —
- R**égi Magyaroknak hűséges Vézere
 Jehova! ne engedj a' Pogány kezére,
 Veszéllyére, életünk végére
 Ne járjon szüntelen ő fegyvere.
- T**e is Magyar Nemzet lágyítsd meg szivedet,
 Keresd megtéréssel búsult ISTENedet,
 Illy igyedet, szörnyű veszélyedet
 Megtekinti 's felhossa fényedet.
- A**maz irtóztató czégyeres vétkeket,
 Ne szórd Istenedre a' sűrű köveket,
 Sok féléket, ördög, eb, neveket:
 Mert ezek bé zárják az egeket.
- L**etévén a' régi szokott gonoszságot
 Borban bémerülő veszett társaságot,
 Bujaságot, tisztátalanságot,
 Így éred el a' szabad világot.
- E'** romlásból az Úr még végre fel vészen,
 Kivánt békességnek várt napjára téssen,
 Minden részen veled együtt lészen
 Jó bőv áldást szállit reád készen.
- S**űrű Záporokkal, És Könyves Versekkel
 Dolgom Vettem Akkor Rendben Illyenekkel,
 Jutésekkal, Ám Nagy Olly Szépekkel
 Nevem zártam e' végső versekkel.

Négy különféle példány összevetésével állittatott ki, melyek közül
 kettő a mult, más kettő folyó századbeli másolat volt. H. J.

161.

*1707. Apr. 6. A szegeden tartózkodó törökök tudakoz-
zák elhullott társaikat.*

Illendő szolgálatunkat ajánlyuk Kglmeteknek.

Akaránk Kglmeteknek tuttára adni, mivel a Város fel-
verését hallottuk és értettük, azért a szomszédságban
praesentibus requirálni Kglteket akaránk, minthogy feles Tö-
rökök és Görögök is vesztenek, örömet kívánnók tudni hány
Török és Görög veszett el, nekünk világossan és bizonyosan
írja megh, és nevük szerint papirosra fel tenni: halljuk hogy
hárman Törökök még életben volnának, kérjük Kglmeteket
tovább való szolgálatunkért, azokkal is közöllye ezen levelün-
ket, és írás szerint tegye fel minnyáját, mind a két részről
kik vesztenek el. Elvárjuk hova hamaréb minden igaz válaszát
és maradunk Kglmeteknek a szomszédságban Szegedini 6.
Április 1707. Jó akarói Csamasir Ibrahim Bassa. Osman Aga
Feirvári. Hassan Bassa Feirvári.

U. I. A Törökök írják megh a Sarzetaki Abáját el atták
é vagy sem? és kinek atták írja megh. A Törökök kik ott
vannak irjanak levelet mindenekről.

Külső cím: Kecskeméth Várossa Biráinak s Eskütti-
nek és közönségessen az egész Tanácsnak ez levelünk hamar-
sággal. Kecskeméth. Pecsét.

Külső jegyzet: Némely Szegeden lévő Török keres-
kedők tudakozódnak az veszedelemkor leváगतott Törökök
végett. Exhibit. Die 7. Apr. 1707.

Eredeti a város levéltárában.

162.

*1707. Oct. 29. Báró Glóbitz szegedi parancsnok véd-
levele.*

Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Campi Excubiarum
Generalis Praefectus, necnon Szegédiensis, annexorumque

Confiniorum perpetuus Commendans Joannes Fridericus L. Baro a Globiz. Universis et Singulis praesentium notitiam quoquo modo habituris Salutem, et quibus competit Officiorum etiam meorum Commendationem. Posteaquam Oppidum Kecskeméth turbulento hocce disturbiorum tempore, subditam ad fidelitatem erga Suam Mattem Sacram, antehac etiamvis conservatam, se denuo devoveat et confugiat, recentioribusque evitandarum quarundam suspicionum gratia protectionalibus munire intendat et velit, fidelitati Eorum prospecturus et desiderio satisfactorius: Harum serie omnes et singulos antelatae Suae Mattis Sacrae cujuscunque Status, Dignitatis, majoris et minoris Conditionis Officiales officiose requirendos duxi, quatenus visis his protectionalibus, memoratum Oppidum, tamquam fideles Suae Mattis Subditos agnoscant, quos favori omnium recommendatos esse velim, ut tam in sui persona, quam etiam bonis quoquo nomine vocitandis, intactos et illaesos conservari faciant. Facturi rem mihi pergratam, ac insuper obligationi suae consentaneam. Sign. Szegedini 29. Octobris A. 1707. Joh. Frid. L. B. a Globiz. mpr. (P. H.)

Eredeti nyiltlevél a város levéltárában.

163.

1707. Nov. 24. Gróf Virmondt szegedi új parancsnok levele Kecskeméthez.

Generosi, Egregii, Prudentes ac Circumspecti Domini mihi Honorandi.

Litteras Earundem Dominationum Vestrarum ad me datas percepi, ac fateor a Domino Generale Barone de Globiz mihi expositum esse, quod Dnes Vrae hactenus aliquo modo, et quandoque, se in debita erga Suam Mattem Sacram fidelitate persistere velle demonstrassent; quapropter idipsum constanter in ipso actu, etquidem frequentioribus huc ad me

nittendis, quotiescunque fieri poterit, insinuationibus omnium, quae illic locorum fiunt, aut aliunde explorari possunt, continuare, ac pro hujatis Praesidii subsistentia (prout missos in eum finem 50 Imperiales a D.Inspectore Camerali pariter percepi) notabiliorum summarum transmissione crebriori continuare velint, ne penes tam exiguas pecunias credere necesse sit, quod hae pro aliquali saltem apparentia huc mitterentur, verum ut ansam quoque acquiram, dum armada nostra ad Partes istas venerit, si ego ipse tum adesse, et oretenus hunc demonstrandum Dnum Vrum Zelum Commendanti Domino Generali, siquis alius erit, recommendare non possem, per Litteras eundem efficaciter depraedicandi et recommendandi; sub spe itaque certa, quod in omnibus, quae vera et indubitata erga Suam Scrmam Mattem, utpote debitum Regem Suum, Ejusdemque Servitii promotionem fidelitas requirit, in quantum possibile fuerit, non deerunt, Easdem ad vota valere cupio et maneo Earundem Dnum Vrum Segedini 24-a 9-bris 1707. ad serviendum paratus Damianus Hugo Comes de Virmond. mpria.

Külső cím: Generosis, Egregiis, Prudentibus ac Circumspectis Dominis N. N. Judici, Caeterisque Juratis Civitatis Regiae Kecske-metiensis, Dominis mihi honorandis. Kecske-metini Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

164.

1708. Sept. 17. *Gróf Heister Albert szegedi új parancsnok védlevele.*

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Camera-rius, Incltyi Regiminis Heisteriani pedestris ordinis Vice Colonelus, necnon Segediensis et annexorum Confiniorum Commendans Albertus Sacri Romani Imperii Comes a Heister. Universis et Singulis cujuscunque Status, Gra-

dus, Ordinis ac Praeeminentiae Hominibus praesentium noti-
 tiam habituris Salutem, quibus vero competit, Servitiorum
 etiam meorum commendationem. Posteaquam Oppidum Kec-
 keméth turbulento hocce disturbiorum et revolutionum tem-
 pore hucusque debitam Suae Matti Sacrae tamquam Legi-
 timo Suo Regi et Domino fidelitatem exhibuisset, ulterius
 quoque eandem conservaturum, et in quantum ab Adversariae
 Partis Asseclis impeditum non fuerat, qua Communes Subditi
 deposito Tributo huicce Fortalitio succurrerit; ut autem con-
 servatio Ipsius ulterior fieri possit, ad singularem Ipsorum
 requisitionem visum est mihi securitati eorum prospicere et
 harum Protectionalium vigore munire: Hinc Universos et Sin-
 gulos (quos supra) respective aliefatae Suae Mattis Scrae
 Fideles officiose requirendos duxi, quatenus memoratum Oppi-
 dum istud inter alios Suae Mattis Fideles Subditos reputare et
 agnoscere velint, intuitu fidelitatis continuatae tum in propriis
 Domiciliis, tum extra Limites proprios (si casualiter per Par-
 tem Adversariam depellerentur) ita in sui persona, quam
 etiam eorum facultatibus et bonis intactos et illaesos facere
 ne graventur: Facturi rem mihi pergratam, omnimodaque
 occasione recompensandam. Signat. Segedini. Die 17. Sep-
 tembr. 1708. A. G. Heister. mp. Pecsét.

Eredeti nyillevél a város levéltárában.

165.

1708. Oct. 18. *Gróf Herberstein szegedi új örökös
 parancsnok védlevele.*

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Actualis
 Colonellus, necnon Segediensis et annexorum Confiniorum
 perpetuus Commendans Ernestus Sacri Romani Imper-
 rii Comes de Herberstein. Universis et Singulis,
 cujuscunque Status, Gradus, Officii ac Praeeminentiae Homi-
 nibus, praesentes meas lecturis, aut legi audituris Salutem, et

quibus competit Servitorum etiam meorum commendationem. Postaequam Oppidum Keeskeméth turbulento hocce Disturbiorum tempore se in fidelitate Suae Mattis Scrmæ lucusque qua Communes Subditi conservasset, et in quantum ab Adversariae Partis Asseclis impeditum non fuerit, debitum ut Legítimo suo Regi et Domino tributum exhibuisset, maxime Praesidio huicce Segediensi pro rei exigentia et opportunitate succurrisset, quam fidelitatem et ulterius continuare velit. Hinc ad singularem ipsorum instantiam, pro Conservatione Ipsorum visum est mihi, ut Fideles Suae Mattis Scrmæ Subditos sub protectionem meam suscipere, uti praesentibus meis Protectionalibus Oppidum memoratum munire decrevi. Idcirco Universos et Singulos (quos supra) altefatae Suae Mattis Sacrmæ Fideles harum serie officiose requirere, sub Commando autem meo existentibus serio injungere volui, quatenus dictum Oppidum non modo pro conservatione plebis in tranquillitate permaneat, verum etiam in suis bonis et facultatibus (si casualiter ab Adversa parte e propriis amoverentur domiciliis) ubicunque locorum deprehensi, intacti et illaesi conserventur. Facturi per hoc rem mihi pergratam et fidelitati eorum conservatae apprime consentaneam. Signat. Segedini 18. Octobris 1708. Ernestus Comes de Herberstein. Pecsét.

Eredeti nyiltlevél a város levéltárában. — Ezeken kívül Pfeffershoven Ferdinánd báró budai parancsnoktól 1708. Sept. 26; 1708. Oct. 26; 1709. Sept. 22; és 1711. Jun. 19; valamint Siekingen altábornagy Duna és Vág közti s bányavidéki parancsnoktól Szécsényből 1709. Nov. 29-ről keltezett német szövegű eredeti védlevelek is vannak ez időről és értelemmel nyanyott.

166.

1708. Dec. 22. *Gróf Bercsényi Miklós nyiltlevele a kecskeméti önkéntes csapat részére.*

Groff Székesi Bercsényi Miklós Nemes Ungh Vármegyének Fő Ispánnya, Országli és az egész Hadak Fő Generálissa,

ösze szövethetett Statusok első Senátora, és Főlséges II-dik Rákóczi Ferencz Isten kegyelméből Sz. Római Birodalomnak, Erdélynek és össze szövethetett Magyar Országnak Vezérő Fejedelmének (Titulus) etc. nevezett Magyar Országban Helytartója. Adom tudtára mindeneknek az kiknek illik. Minthogy édes Hazánkhoz s Nemzetünkhez felindult buzgó Szeretetekből viseltetvén, némelly Hazánk boldogulását szívesen munkálódni kívánó Kecskeméti Lakosok magok szabad akarattokból resolváltak az fegyverkezésre magokat, oly formán, hogy eők egy Compagniát erigélvén Volentér nevezet alatt, az Városok oltalmára maragyanak, kötelezvén arra is mindazonáltal, ha az Ellenségnek történhető kicsapásától bátorságos maradások lehet azon Városoknak, valahová az Haza szolgálattya és köz szükség fogja kívánni, oda fordíthatassanak, a szükséges szolgálatoknak véghez vitelire. Mire nézve jóllehet Ország Determinatioja és végezése szerint azok, valakik fegyverrel szolgállyák az Hazát, minden közterhektől immunitáltattak, mindazonáltal hogy annál szívesebben munkálódgyák a köz ügynek előmozdítását, kívántam ezen Pátensem által nyilvánosságossá tennem, valakik ezen Compániában állottak, vagy azután állanak s magokat oda kötelezik, nemcsak közterhektől s Contributioktól immunitáltatnak, sőt az Földes Urok adózáásától és munkájától is menttek lesznek, de azt oly értelemmel tudgya kiki: azzal hogy ha valamely megírt mód szerint az Haza szolgálattyára kötelezi magát, Apját, Bátyát, Eöcsét, Sógorát, vagy más akármely Attyafiát az közterhektől, következőképpen Földes Úr jussától nem szabadéthattya, hanem egyedül maga, Felesége, exemptus és immunis lészen azon terhektől, s magát illető Jóságától nem adózik, s nem contribuál, sőt még azon felül valamint több fegyverviselők további tartásokban s alimentatiojokban accommodáltatnak. Mellynek nagyobb bizonságára attam ezen Pátens Leveletem. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Költ Leleszen Die 22-a Mensis Decembris Anno 1708. G. B. Miklós. mpr. Pecsét.

Eredeti nyiltlevél a város levéltárában.

167.

1709. Oct. 29. Gróf Herberstein szegedi parancsnok nyiltrendelete a rablók ellen.

Minthogy Keeskeméth Várassának Lakossi közönségesen panaszképpen jelentették, hogy már az Fölséghe Császár Kglmes Urunk ő Fölséghe hű jobbádgyi lévén, mind hűségket s jobbádgyi engedelmisségeket mindenekben igazán megmutatván és tartván is, mindazáltal az sok némely Csavargók és prédán kapók s élők miatt se magok személyében, se jószágokban békével és csendességben meg nem maradhatnak, tolvajul jószágokat elhajtván és elprédálván, az mint majdnem naponként rajtok történik is, s fellyebb való napokban is bizonyos számú marhájakat elhajtották legyen. Erre való nézve praesentibus említett Keeskemét Várassának Lakossinak Authlritássom szerént adok tellyes hatalmat és plenipotentiát, hogy casu quo ezentúl az ollyatén szegénység károsítók, nyomorogatók, vagy is Csavargó Tolvajok, legyenek mezőben vagy Helységeken, azokkal mint közönséges Tolvajokkal bánnának, kötözve kezemhez küldgyenek, ha pediglen fegyverkednének, in flagranti halálnak halálával büntettenessenek megli, hírt tévén azonnal én nékem, mivel különben sem extirpáltatbatni az olly Tolvajokat, Magyar vagy is Rácز legyen. Hogyha pediglen szükségesképpen némely portámat kellenék kiküldönöm, melly ki nem bocsájtatik passusom nélkül se innét az Praesidiumból, se más egyéb Generalatusságom alatt levő Confiniumokból, történet szerént oda érkezvén, azokat mint igaz Ő Fölséghe hű Vitézeit és Híveit respective tekintethen tartsák és vegyék, illendő assistentiával lévén hozzájuk; sőt az Kurucz ellenségnek hírét hallván s tudván az ki a mienknek kárára volna, azokat praevie vélek communicálni és közlőni kötelességek szerént az Várasbélielk tartoznak és kötelességek legyenek, úgy reménlvén tovább való magok Helységének megmaradását az én grátiám által. Neque secus facturi. Sign. Szegedini 29. Octobris 1709. Császár és Koronás Király Urunk ő Fölséghe Mezei Generálissa, Gyalogoknak Oberstere,

Szeged és ahoz tartozandó Véghelyeknek örökös Commendánsa. Ernestus Comes de Herberstein. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

168.

1710. Január 27. A három városból minden szabó Egerbe rendeltetik a hadak felruháztatása végett.

Mint jóakaró Uraméknak, ajánlom szolgálatomat Kglknek.

Bizonyos Ország szorgos dolgaiban Felséges Urunk parancsoltyából Egerben menvén; kihez képpest ezen Levelem által kívántam Kglknek Felséges Urunk parancsoltyát meg írnom: Mivelhogy mostani kívántató Ország szükségére nézve bizonyos Mundér varattatik, hogyha valamikor ennek-előtte édes Hazájához maga sérénységit mulatta Kgltek, mostanság szükségképpen kívántatik azon sérénységet demonstrálni. Arra nézve kívántam Kglteknek meg írnom, hogy valamennyi Szabó Mester Emberek vannak Kgltek helységeiben, ezeket minden hátramaradás és hallogatás nélkül kocsikra rakván, Egerben utánam küldeni el ne mulassa, melyet kívántam Kglteknek serio meg írnom. Datum Gyöngyös 27. Január. 1710. Kkk Szolgáló jóakarója Darvas Ferencz Provincialis Commissarius. mpr.

P. S. Azon Mundér varásnak szükségére minden Városi Lakosok Czérnát és Viaszt küldeni el ne mulassanak.

Külső cím: Nemes Kecskemét, Kőrös, Czegléd Városabéli jóakaró Uraméknak eő Kglmeknek közönségessen adasék hamarsággal. Cito. Cito. Cito. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

169.

1710. Maj. 17. Gróf Herberstein szegedi parancsnok a mirigyos vidékkel közlekedést tilulmazza.'

Kecskeméti, Kőrösi, Czeplédi Biráknak, Eskütteknek és Lakosoknak közönségesen, úgy Ráczevieknek, körül belül való Lakosoknak helyről helyre adassék ezen parancsolatom nagy hamarsággal.

Isten minden jókkal áldgja meg Kglteket. Minthogy az Felséges Űr Istennek haragja, bizonyos relatiom lévén, újobban grassálni kezdett már Budán is az Pestis nyavalya; már az ő szent Felsége kegyelmességéből ez tájon is ott Kgltek környékét azon ostor alól felszabadította, és ekkoráig is még, dicsértessék a sz. neve érette, nem hallatik semmi oly veszedelmes hír; hogy ezentúl is megmaradhassunk és vigyázhasunk magunkra, szükséges éjjel nappal szép dispositiokat idejekorán instituálljunk, az mint leg elsőbben ő szent Felségének alázatos könyörgésünkkel, azután a separatiot promoveálljuk és invigilálljuk. Tetczett annak okáért a Felséges Udvartúl is kiadott Parancsolattya szerént, minden körül belül való vársi és falusi Biráknak, Eskütteknek és Lakosoknak közönségessen serio parancsolnom és intimálnom, hogy szép rendelést tevén Kgltek magok között, az Budai vagy Pesti Emberekkel és Lakosokkal egy csep Commerciumot vagy szemben való öszve járást, senki, feje elvesztése alatt, kereskedés és tózsérkedésképpen, vagy más pretextus alatt is tartani és correspondeálni ne merészellyen; hasonlóképpen Ráczevieknek keményen parancsolom, ezen Orderemet és megmaradásokra való dispositiomat mindenekben úgy alkalmaztassátok megtartani, hogy az egész helység, az hol oly continmax és szófogadatlan találtatik, nemcsak maga életének elfogyásával nagy büntetésben ne essék. Az mint is az egész Districtusnak is injungáltatik, minden helységbelieknek, ha ide Szegedi Territoriumjával a szomszédságban communicáliót tartani akarják, azoknak békét hagyván, ha különben ezer forint első birság, azután annál is nagyobbat el nem kerülík, valaki az ilyen szófogadatlanságban találtatik, különben sem cselekedvén. Szegedini 17. May. 1710. Császár és Koronás Király Urunk ő Felsége mezei Generálissa, Gyalogoknak Oberstere, Szeged és ahoz tartozandó véghegyeknek Commiendérozó Generálissa. Ernestus Comes de Herberstein. (L. S.)

Falusi Birák ezen parancsolatomat bizonyos embereitek által, tévelyedés nélkül küldtés küldgyétek az oda való Biráknak kezéhez fejetek elvesztése alatt.

Jk. 1708—1713. 221. lap.

170.

1710. Maj. 17. Ugyanazon tárgyban.

Isten veletek Kecskeméti, Kőrösi és Czeglédi Birák és Esküttek.

Hallatik és bizonyosnak is tapasztalljuk lenni, hogy Budán a mérges Pestis Halál erősképpen grassál, kire nézve nagyobb része nemcsak Kgltek közül, hanem más rendbeliek is vadnak olyanok, kik aféle nyavalyátúl nem irtóznak, sőt vakmerőképpen hozzá közelgetnek; hogy azért is még az helységeket is ne inficiállyák, fejetek elvesztése alatt arra fel Buda felé semminemű conversátiót, járást kelést meg ne merészellyetek ezután próbálni, ezen intimatiót többi helységeknak adhatni, hogy ha (kit az Úr Isten ne adgyon, sőt oltalmazzon) casualiter esnék azon fellyül specificált halál rajtatok, ezek után nem respiciállyuk semmi nemű kegyelmet, hanem ilyenessen az egész Helyt tűzzel megemésztjük; utolszor is intem s admoneáлом Kglteket, a nagy Isten szerelmeért, kiki magát úgy oltalmazza Isten ereje által, hogy egy vagy két emberért az egész helységteket utolsó veszedelemben ne ejtsétek, mivel már megköstöltátok a mérgét azon veszedelemnek. Hogy Búzá innét, a kik pénzen akarják, némely Kgltek emberei, nem engedgyük, maguk oretenus okát megmondgyák: nem akarjuk azt, hogy tőlünk Kurucz ellenséget annonával provideálnátok, nekik szolgáltatnátok az eledelt, hanem ha eő Felsége Táborá ide közelebb érkezik, igenis a félével gazdálkodhatunk, akkoron a kinek szüksége lészen valamire, bizvást bėjőhet; mindazonáltal Pestises helyeknek hadgyatok békét, ha minnyáján nem akartok egy-

czersmind utolsó veszedelemben esni. Költ Szegeden die 17. May. 1710. Joseph Comet. mp. (L. S.)

Jk. 1708—1713. 220. lap.

171.

1710. Oct. 5. Károlyi Sándor tábornagy nyíltlevele.

Én Károlyi Sándor, a Felséges II. Rákóczi Ferencz Erdélyi s Vezérő Magyar Országi Fejedelem s az Confoederált Magyar Országi Statusok Hadainak Generalis Marschallusa, Senátora, Tizenhárom vármegyebéli Hadaknak s Nemes Erdély Országnak Generális Commendánsa és N. Szathmár Vármegye örökös Fő Ispánnya. Adom tudtára mindeneknek az kiknek illik, kivált Városi Falusi Biráknak s lakosoknak közönségessen ez Levelemnek rendiben. Jóllehet az ellenségnek szokott felfuvalkodottsága szerént kiki elhitheti magával, hogy minden úton módokon igyekezik Hazánk Nemzetünk és Felséges Urunk eő Fejedelemsége fegyverét eltapodni, kivált Újvárnak megvételével, kevélységgel tellyes erejét tovább-tovább terjeszteni; de minthogy Újvárnak megvételével még Hazánk fegyverének és igaz ügye munkálkodásának gyökere meg nem szakadott, sőt Isten eő szent Felsege csudálatos kegyelme által nemcsak mindenfelől gyülekeznek Hadaink s szaporodnak, de külső segítségekkel is óránként megsegítettünk. Az okáért ámbár felfuvalkodott ellenségünk kevély szándékát terjeszteni igyekezik, vagy terjessze is, s a N. Vármegyék Lakossait csendes nyugodalomnak és kivált szabadságnak gyümölcsével édesgesse is, mivel szemlátomást tapasztallyuk színes hitegetése alatt fekvő és végső romlására a N. Haza Lakossainak czélozó csalárd elrejtett mérges rendelését, szükséges a lakosoknak magok megmaradásáért jó idején gondolkodni és eleit venni; mert ha már is az felső N. Vármegyékben irtóztató és halálnál keservessebb igájának súlyát a szegény Lakosoknak nyakába vetette, nyomorgatni,

kétségkívül a N. Vármegye Lakosai is mindnyájan azt várhat-
tyák fejekre, maradékokra. Annakokáért ezen Pátensem által
minden Várossi, falussi Biráknak s lakosoknak életek s jószá-
gok elvesztése s Helységeknek porrá tétele büntetése alatt
hagyom s parancsolom, hogy valamihent az ellenségnek az
Iplon által való szállását megértendik, legottan magok meg-
maradására nézve minden helységbeliek lakóhelyekből kibon-
takozzanak, egész jószágokkal együtt az Mátrán által erre az
Tisza mellékére takarodgyanak s az ellenséget lakóhelyekben
bé ne várják, mert bizonyosak legyenek benne, valamely
helység lakossai az ellenséget bevárják, minden kegyelem
nélkül, kicsinytől fogva nagyig kardra hányattatik, jószágok
prédára megyen, Helységek tüzzel emésztetik. Dósai Tábor.
5. 8-bris 1710. Károlyi Sándor. mpr.

- Egykorú másolat a város levéltárában.

172.

1710. Oct. 14. Rendelet a kurucok javai lefoglalására.

Becsületes Kecskeméti, Kőrösi és Czeplédi és más ide
oda közel levő N. Pest Vármegyében levő Faluk Biráinak,
Esküttltyeinek sietséggel irám. Cito. Citius. Citissime.

Istenül minden jót kívánok Kglteknek.

Méltóságos Generális Fő Campi Marschalk Groff Cussani
Jakab Kglmes Uram ő Excellentiája kemény intimatiojából,
úgy az Tekintetes Hadi Commissariatusság parancsolattjából
is kellestven az itt levő és alol subscribált Hadi Commissarius
Uramnak Kuruczok egész javait (akármi névvel nevezendő,
tudni illik ingó és ingatlan legyen az) conscribálni és azokat
mindenestül sietséggel kezéhez venni; kihez való képest Kgl-
tek vévén ezen Leveletem, azonnal in gremio sui, mindenféle
Kuruczok javait kemény hit alatt, minden tekintet nélkül vol-
taképen conscribáltassa, és azon conscriptionak tenora szerint
minden Fiscalításokat (akár Gabona, akár pénz, akár marha

s akármilyen legyen az) minden fogyatkozás nélkül, alúl nevezett Commissarius Uram kezében, ide ezen Levelem elvétele után sietséggel szolgáltatassa. úgy hogy Birák Uraimék is, kiki másodmagával, Eskütt Emberekkel, azon Fiscalításokkal compareálni, el ne mulassanak, ezen Leveletem magokkal vissza hozván, kemény animadversio, úgymint Jószág s Fejvesztés alatt. Datum in Hatvan die 14-a 8-bris 1710. Kgltek igaz jóakarója Pataki Gáspár N. Pest Vármegye Vice Ispánnya. Josephus Srelizky. mp. Caesareus Belli Commissarius.

Jk. 1708—1713. 249. lap.

173.

1710. Nov. 2. Károlyi Sándor levele a kecskemétiakhez.

Károly. 2. 9-bris 1710. Isten veletek édes Atyámfiak. Nem reménlettem volna az Hadakozásnak ily kevés változásával oly hamar lett változástokat és tőlem való meg idegenyedésteket, holott ennyi idő alatt, ámbár az Ellenség ottan közel forgott is, de találhattatok volna módot felkeresésében és kötelességeknek megmutatásában, annyival inkább, minthogy már az Ellenség alkalmas időtől fogva távozott tületek, bátorságossan küldhettétek volna Embereiteket, vessetek számat azért magatokkal, elbiztotokban ne vessétek vakmerőségre magatokat, küldgyétek Embereteket, a mi az Úr adgyátok meg az Úrnak, a mi az Asszonyé az Asszonynak, mert messze elhatnak még Isten kegyelméből karjaink, sőt ha Isten megtart, rövid idő alatt mindezek fenékkal fordítanak fel, s jaj akkor, valakik hitellenségben találtatnak. Ha azért emberetek indul, Demeter György vagy Gergely, akár az ifjú Kalocsa jőjjön fel. Ezzel választotokat elvárva maradok jót kívánó szomszédotok Károlyi Sándor. mpr.

Adassék ezen Levelem Kecskeméti Biráknak és Lakosoknak jó szomszédimnak. Kecskeméti.

Egykorú másolat a város levéltárában.

174.

1710. Dec. 24. *Báró Ebergényi László császári altábornagy a kecskemétiakat lefegyverzi és tőlük a hílségesküit kiveszi.*

Modernis disturbialibus evolutis temporibus, Anno utpote 1704-o personaliter insurgentium, partesque Rebellium protunc sequentium, ac per unius Anni spatium Arma tractantium, postmodum vero depositis iisdem, in propriis habitationibus sese detinentium, nunc vero fidelitatem Suae Mattis amplexorum hujatum Incolarum Kecskemétiensium specificatio.

Ductores

Stephanus Biró.
Joannes Hegedűs.
Stephanus Deák.

Vice Ductores

Michäel Bede.
Stephanus Kalocsa.
Gregorius Farkas.
Michäel Biró.
Stephanus Dékány.

Vexilliferi

Joannes Pataki.
Joannes Aczél.
Mihhäel Dömök.
Joannes Kelemen.

Vigiliarum Magister

Stephanus Szabó.

Decuriones

Joannes Lázár.
Joannes Tegzes.

Gregorius Kovács.
Franciscus Haraszti.
Paulus Váradi.
Petrus Takács.
Joannes Duxa.
Paulus Kovács.
Joannes Lipóczi.
Martinus Szepesi.
Joannes Tóth.
Stephanus Pap.
Gregorius Bene.

Gregarii

Joannes Szőke.
Andreas Bán.
Michäel Takács.
Michäel Tóth.
Franciscus Tóth.
Joannes Tomó.
Petrus Ács.
Nikolaus Markó.
Joannes Hagymási.
Georgius Kiss.
Gregorius Kara.

Joannes Csertő.
 Michäel Vida.
 Paulus Nagy.
 Franciscus Farkas.
 Gregorius Kósa.
 Gregorius Szabó.
 Joannes Csősz.
 Michäel Horváth.
 Stephanus Zana.
 Stephanus Szántó.
 Stephanus Szentmártoni.
 Georgius Paréj.
 Michäel Cséplő.
 Joannes Böddi.
 Georgius Kaposi.
 Joannes Hemző.
 Stephanus Hemző.
 Michäel Varga.
 Michäel Hemző.
 Gregorius Balassa.
 Gaspar Deák.
 Gregorius Herczeg.
 Joannes Herczeg.
 Joannes Kucsora.
 Gregorius Fekete.
 Michäel Szűcs.
 Joannes Dani.
 Joannes Fazekas.
 Michäel Szijártó.
 Joannes Almási.
 Stephanus Markó.
 Nicolaus Tok.
 Martinus Vajda.

Joannes Mészáros.
 Paulus Szappanos.
 Georgius Nagy.
 Stephanus Juhász.
 Stephanus Horváth.
 Georgius Solthi.
 Georgius Madocs.
 Thomas Kolozsvári.
 Gregorius Boldogh.
 Joannes Dékány.
 Stephanus Csorba.
 Michäel Beke.
 Joannes Mócza.
 Stephanus Domonkos.
 Joannes Szabó.
 Gregorius Zana.
 Joannes Kőfaragó.
 Joannes Kincses.
 Michäel Domián.
 Stephanus Komlós.
 Joannes Berta.
 Joannes Hajagos.
 Petrus Galló.
 Stephanus Főző.
 Petrus Nagy.
 Joannes Szóke.
 Andreas Czirkos.
 Gregorius Barát.
 Petrus Nagy.
 Valentinus Hajagos.
 Andreas Lángi.
 Gaspar Pólya.

Quos ego in toto N-ro 102. idest Centum duos omnes
 et singulos homagiale Fidelitatis Juramentum deposuisse,
 interque caeteros Suae Mattis Fideles receptos esse, pro

futura eorundem cautela, per praesentes, manus meae subscriptione ac Sigilli appensione corroboratas Litteras attestor et recognosco. Actum in Oppido Kecske-métiensi die 24-a X-bri Anno 1710. Sacrae Caesariae Regiaeque Mattis Generalis Campi Marschalli Locumtenens, unius Regiminis Equestris Ordinis Colonellus, necnon Circumadjacentium postirung pronunc Commendans Generalis L. B. L. de Ebergény. mpr. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

175.

1711. Maj. 10. Károlyi Sándor a lefegyverzett zsoldosok elmaradt fizetése iránt.

Minthogy az Kőrösi Lakosoktól álló 'Soldos Tisztességeket, úgy lévén Hadi Szolgálatot viselt Személyeknek mostani békességnek conclusioja erejével az Felsőleges Római Császár és Koronás Király Urunk eő felsége hűségire homagiumjokat le tévén és lakó helyekben vissza bocsátatván, Méltóságos Generalis Felt Marsalk Groff Erdődi Pálfi János Uram eő excellentiája Consensusából is, és az egész Statusok végezéséből, mind azoknak az 'Soldossoknak valakik végig az Haza mellett való szolgálattyokban végig megmaradtanak, ha mi fizetések restantiában maradt, azokról gazdájok által contentáltassanak, includáltatott; Ahoz képest Kőrös várossa Birája Tanácsa és Lakossai azon universalis determinatio és titulált Méltóságos Generális Feld Marsalk Uram eő Excellentiája intimatioja mellett mind azon 'Soldossainknak, kik végig az szolgálatban, akár tisztségben, akár közhivatalban megmaradtanak, restantiában lévő fizetéseket minden fogyatkozás nélkül megadni tartoznak, el se mulassák. Másként Felsőleges Római Császár és Koronás Király Urunk ő Felsőlege Szügedi és Budai Méltóságos Generálissai általam böcsülettel kértettnék, hogy

ha meg említett Lakosok Contentumot tenni nem akarnak, az midőn felyebb specificáltak által illendőképen instantialiter megaláztatnak, az jó csendesség megtartása kedvejért, az köz igasság is azt hozván magával, contentátiojokat méltóztassanak parancsolni. Actum Öcsin die 10 May 1711. Károlyi Sándor. mpr.

Eredeti Kecskemét város levéltárában.

Nyomdahibák.

<i>lap</i>	<i>alul</i>	<i>fölül</i>	<i>hiba</i>	<i>helyett</i>	<i>olvasandó</i>
94	—	4	a népre	"	1707-ik év előtt a népre
127	—	4	jegyzőkönyveink	"	jegyzőkönyveink
169	—	14	forradami	"	forradalmi
186	4	—	extrahitus	"	extrahitur
213	—	18	várparacsnök	"	várparancsnok
252	—	14	Cemmendantes	"	Commendantes
254	—	8	Octoberis	"	Octobris
254	2	—	Comens	"	Comes
265	—	2	Leopodus	"	Leopoldus
281	—	15	méltóztalott	"	méltóztatott
287	—	17	nostris	"	nostri
302	—	2	revoluerint	"	revaluerint
361	5	—	reselválni	"	reserválni
380	—	1	Millesimo Quinto	"	Millesimo Septingentesimo Quinto
399	—	17	Most	"	Mostan
399	—	20	old	"	told
403	—	4	Hog	"	Hogy

